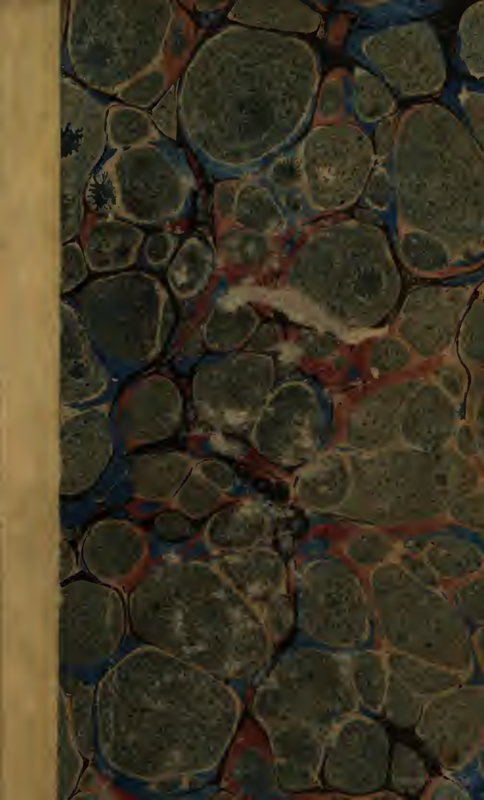




THEOLOGIA

DOGMATICO - POLEMICA.





THEOLOGIA
DOGMATICO-POLEMICA

QUA

ADVERSUS VETERES NOVASQUE HAERESES

EX

SCRIPTURIS, PATRIBUS, ATQUE ECCLESIASTICA HISTORIA

CATHOLICA VERITAS

PROPUGNATUR.



RECENSUIT

P. CAROLUS SARDAGNA

SOCIETATIS JESU PRESBYTER

IN EPISCOPALI LYCEO AD D. PAULI RATISBONÆ

THEOL. DOGMATICO - POLEMICÆ PROF. ORD.

ET EXAM. SYNODALIS.

TOMUS VIII.

COMPLECTENS

TRACTATUS VI. DE SACRAMENTIS PARTEM III.

IN QUA AGITUR DE SACRAMENTIS POENITENTIAE

ET MATRIMONII.

ROMAE 1820.

APUD PIUM CIPICCHIA

Superiorum Permissu.

INDEX

CONTROVERSIARUM

QUAE IN PARTE III. TRACTATUS VI. DE SACRAMENTIS CONTINENTUR.

ARTICULUS VII.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE.

CONTROVERSIA I.

AN POENITENTIA SIT VERUM NOVAE LEGIS SACRAMENTUM, A BAPTISMO, EJUSQUE MEMORIA DISTINCTUM? Num. I.

tale necessaria ad vitam aeternam adipiscendam? XXXIV.

XIII. An, et quanam necessitate necessarium sit Sacramentum Poenitentiae? XXXVI.

XIV. Utrum peccata venialia remitti possint absque poenitentia? XXXVIII.

CONTROVERSIA II.

AN CHRISTUS ECCLESIAE AUTHORITATEM DEDERIT IN SACRAMENTO POENITENTIAE VERE AC PROPRIAE REMITTENDI DISPOSITIS OMNIA PECCATA, ITA UT NULLUM SIT IN HAC VITA CRIMEN IRREMISSIBILE? XLIX.

Conclusio I. Christus Ecclesiae suae concessit authoritatem remittendi dispositis in Sacramento Poenitentiae omnia prorsus peccata quantumcumque gravia, in hac vita commissa. LII.

Conclusio II. Ecclesia a Christo potestatem accepit, non tantum dispositis declarandi in Sacramento Poenitentiae peccata esse remissa; sed etiam vere ac proprie illa remittendi. LVIII.

CONTROVERSIA III.

AN CONTRITIO PERFECTA NON TANTUM IN CASU NECESSITATIS, SED SEMPER PECCATOREM JUSTIFICET, ETIAM ANTEQUAM ACTU PERCIPIATUR SACRAMENTUM POENITENTIAE? LXXVIII.

CONTROVERSIA IV.

AN ATTRITIO CONCEPTA EX TIMORE POENAE AETERNAE, SIT BONA, HONESTA, ET SUPERNATURALIS? CIV.

nem mortalium in Sacramento Poenitentiae sufficiat? CXXI.

II. An contritio perfecta sit dispositio necessario praerequisita ad obtinendam justificationem in Sacramento Poenitentiae? CXXV.

III. An ad justificationem in Sacramento Poenitentiae necessario praerequiratur charitas actualis imperfecta, qua *Deus* propter se super omnia diligitur, sed in gradu remisso, ut Galli aliqui et Belgae sentiunt? CXXVII.

IV. An ad illam praerequiratur amor, non quidem amicitiae, sed benevolentiae, quo *Deus* propter se super omnia diligatur; abstractione tamen facta proprii amantis commodi, hoc est, independenter a redamatione Dei? CXXVIII.

V. An, et quaenam dilectio Dei requiratur in Sacramento Poenitentiae ad remissionem mortalium? CXXXII.

CONTROVERSIA V.

AN CONFESSIO SACRAMENTALIS OMNIUM MORTALIUM SACERDOTIBUS FACIENDA SIT EX PRAECEPTO CHRISTI? CXLVIII.

Conclusio I. Antiquissimus et perpetuus fuit Sacramentalis Confessionis usus in Ecclesia Christi omnium peccatorum gravium, tam publicorum quam occultorum. CLIII.

CONTROVERSIA VI.

AN ABSOLUTIONEM SACRAMENTALEM NECESSARIO PRAECEDERE DEBEAT SATISFACTIO? CCII.

Conclusio I. Neque ex necessitate Sacramenti, neque ex praecepto Christi, per se loquendo necessarium est, ut satisfactio a poenitente ante absolutionem impleatur. CCIV.

Conclusio II. Verisimilius est, quo tempore in usu fuit poenitentia publica, Sacramentalem a peccatis absolutionem lege communi et ordinaria datam fuisse aut statim aut paulo post Confessionem, ante expletam poenitentiam: ideoque ultimam illam absolutionem, quae poenitentia perfunctis concedebatur, fuisse potissimum reconciliationem cum Ecclesia quoad oblationes, et participationem Eucharistiae. CCX.

CONTROVERSIA VII.

DE SATISFACTIONE. CCXX.

Conclusio I. Post condonatam culpam ac poenam aeternae mortis, saepissime adhuc superest poena temporalis persolvenda. CCXXII.

Conclusio II. Poena temporalis, quae post remissam culpam luenda remanet, redimi potest bonis operibus, saltem ordinarie. CCXXVIII.

Conclusio III. Homo justus vere potest Deo satisfacere pro reatu poenae temporalis, ita ut opera pia sint

APPENDIX

DE POENITENTIA PUBLICA IN VETERI ECCLESIA. CCXLVII.

CONTROVERSIA VIIII.

DE INDULGENTIIS. CCLXXV.

IV. An Indulgentia remittat poenam temporalem, tam illam quae a Sacerdote injuncta est, quam quae per Canones esset injungenda? CCC.

V. An Indulgentiae sint utiles omnibus fidelibus, etiam perfectis? CCCII.

VI. Ad quem proprio jure pertineat publicas, solemnes, ac plenarias Indulgentias concedere? CCCIV.

VII. An ad valorem Indulgentiarum requiratur causa justa? CCCVII.

VIII. Quid ex parte suscipientis requiratur ad lucrandas Indulgentias? CCCXI.

IX. An ad Indulgentiam lucrandam requiratur etiam Confessio Sacramentalis? CCCXII.

X. An ad lucrandam Indulgentiam plenariam requiratur etiam propositum et sollicitudo satisfaciendi Deo per opera bona et satisfactoria, facultati et infirmitati propriae peccatoris proportionata; ita ut proportione hujus sollicitudinis percipiatur major vel minor Indulgentiae fructus? CCCXIII.

XI. An Indulgentiae prosint non viventibus modo, sed etiam mortuis? CCCXV.

XII. An Indulgentiae defunctis, quibus applicantur, prosint ex condigno, vel ex congruo? CCCXX.

ARTICULUS VIII.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

CONTROVERSIA I.

AN MATRIMONIUM RES SIT LICITA, AC VERUM NOVAE LEGIS SACRAMENTUM? CCCXXVII.

CONTROVERSIA II.

DE UNITATE MATRIMONII. CCCLXV.

Conclusio I. Bigamia, sive secundae nuptiae ab Ecclesia tam Graeca quam Latina habitae fuerunt semper de se tamquam licitae ac legitimae, adeoque tamquam verum Sacramentum. CCCLXVII.

Conclusio II. Trigamia et tetragamia, id est, tertiae et ulteriores nuptiae de se, nullum adsit impedimentum canonicum, licitae sunt ac legitimae. CCCLXXI.

Conclusio III. In Ecclesia Graeca trigamia plerumque, tetragamia semper illicita et invalida est; non jure divino, sed Ecclesiastico, idque a saeculo X. CCCLXXIII.

Conclusio IV. Polygamia simultanea in Lege Evangelica est illicita et invalida. CCCLXXV.

Conclusio V. Post diluvium tamen, et ante Legem Evangelicam, ex dispensatione divina licitum erat viris plures simul uxores habere. CCCLXXVI.

Quaesitum I. An polygamia ante adventum Christi licita fuerit etiam Gentilibus, ipsisque postea a Christo prohibita? CCCLXXXI.

II. An conjugium viri cum pluribus simul foeminis initum, sit non tantum jure divino positivo, sed etiam naturali illicitum atque invalidum? CCCLXXXIII.

CONTROVERSIA III.

DE INDISSOLUBILITATE MATRIMONII. CCCXCIV.

VI. An Matrimonium ratum Baptizatorum in nullo casu dirimatur quoad vinculum? CDXX.

VII. Quonam jure Matrimonium ratum immediate dirimatur quoad vinculum per solemnem professionem in religione approbata? CDXXIV.

CONTROVERSIA IV.

AN ECCLESIA POSSIT STATUERE IMPEDIMENTA MATRIMONII FIDELIUM? CDXXXVIII.

Conclusio. Ecclesia jure suo utitur, dum statuit impedimenta Matrimonia fidelium. CDXL.

Quaesitum I. An Princeps infidelis pro subditis suis infidelibus, aut etiam Princeps fidelis pro subditis suis infidelibus possint introducere impedimenta matrimonium dirimentia? CDXLIV.

II. An Princeps laicus fidelis possit pro subditis suis fidelibus impedimenta statuere; ita ut quamvis ejusmodi conjugia sint valida quoad Sacramentum et vinculum, habeantur tamen pro invalidis quantum ad effectus aliquos civiles? CDXLV.

III. An Princeps laicus fidelis potestatem habeant pro subditis suis fidelibus statuendi impedimenta, quae Matrimonium dirimant in ratione Sacramenti? CDXLVI.

TRACTATUS VI.

DOGMATICO - POLEMICI

DE SACRAMENTIS

PARS III.

DE SACRAMENTIS POENITENTIAE ET MATRIMONII.

ARTICULUS VII.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE.

CONTROVERSIA I.

AN POENITENTIA SIT VERUM NOVAE LEGIS SACRAMENTUM, A BAPTISMO EJUSQUE MEMORIA DISTINCTUM?

Contra Protestantes.

I.

Poenitentia idem Latinis sonat, quod Graecis μετάνοια, triaque apud divinos et Ecclesiasticos Scriptores significat. I. Prioris vitae mutationem, seu resipiscentiam. Isaiae Cap. I. v. 16. *Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere perverse, discite benefacere.* II. Odium et detestationem vitae prioris, seu intimum animi dolorem. Joelis Cap. II. *Convertimini ad me in toto corde vestro. - - - Scindite corda vestra.* III. Poenam, seu punitionem, quam in vindictam et expiationem male actae vitae, peccator



vel ultro sibi imponit, vel impositam lubenti animo sustinet. Job. Cap. ult. *Ago poenitentiam in favilla et cinere.* Lucae Cap. X. *Si in Tyro et Sidone factae fuissent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cilicio et cinere sedentes poeniterent.* Et S. Augustinus Serm. CCCLI. alias Hom. L. ait: *Non sufficit mores in melius commutare, et a factis malis recedere, nisi etiam de his quae facta sunt, satisfiat Deo per poenitentiae dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.* Tria haec eleganter complectitur Lactantius Institut. divin. Lib. VI. Cap. XXIV. *Is quem facti sui poenitet, errorem suum pristinum intelligit: ideoque Graeci melius et significantius μετάνοιαν dicunt, quam nos possimus resipiscentiam dicere; resipiscit enim, ac mentem suam quasi ab insania recipit, quem errati piget, castigatque se ipsum dementiae, et confirmat animum ad rectius vivendum: tum illud ipsum maxime cavet, ne rursus in eosdem laqueos inducatur.*

II. Poenitentia considerari potest ut virtus, vel ut Sacramentum. Priori modo spectata definiri potest, Virtus moralis infusa, inclinans peccatorem ad detestationem et dolorem proprii peccati, quatenus est offensa Dei, cum efficaci emendationis ac satisfactionis proposito. Dicitur I. *Virtus*; est enim habitus electivus, seu voluntarius et liber, secundum rectam rationem, quae dictat dolendum esse de peccatis; quatenus Deum offendunt, summum illud atque incommutabile bonum. II. *Moralis*, quia non habet immediate Deum pro objecto, sed satisfactionem ipsi debitam, et exhibendam. III. *Infusa*, quam Deus in nobis, sine nobis principaliter operantibus, non tamen sine nobis dispositive

cooperantibus operatur. Ad virtutem enim Poenitentiae pervenire peccator non potest, nisi in illo praecesserit motus fidei, spei, timoris, et charitatis. Atqui hos motus, cum sint supernaturales, ciere homo non potest, nisi gratia accesserit; adeoque nec virtutem Poenitentiae sibi comparare. Porro notandum est, quod Poenitentiae virtus non infunditur quoad habitum ante justificationem; quia virtutes morales non ita infunduntur ante gratiam sanctificantem et charitatem, utpote illarum appendices, sed tantum quod actum; quia peccator movetur ad poenitentiam per gratiam Spiritus Sancti, nondum quidem inhabitantis, sed assistentis, et disponentis ad justificationem. At vero in ipsa justificatione cum gratia sanctificante et charitate infunditur etiam habitus Poenitentiae, cujus effectus sunt displicentia de peccatis in justificatione jam deletis, quoties illa memoriae occurrunt, praeservatio hominis a peccatis futuris, remedium contra quotidiana peccata venialia, et remissio poenae temporalis indirecte ac mediate; poenitentia enim hominem urget ad promptius Deo satisfaciendum pro peccatis commissis. Ex his colliges, habitum Poenitentiae non fuisse infusum cum caeteris virtutibus in animam Christi; quia nec peccavit, nec peccare potuit: contra vero per Baptismum infundi in parvulis, non quidem propter peccatum originale; cum enim voluntate physice propria contractum non fuerit, de eo non potest esse poenitentia proprie dicta; sed infundi propter mutabilitatem voluntatis humanae, quae, quamdiu in hac mortali vita versatur, semper deficere potest. IV. *Inclinans peccatorem ad detestationem et dolorem proprii peccati.* Cum enim poenitere nihil aliud sit atque ad sanam mentem

redire, quae alteri competere nequeunt, ac illi qui se male egisse cognoscit, patet de peccato alterius poenitentiam nos agere non posse, sed tantum dolere. V. *Quatenus est offensa Dei*; quia Poenitentia, utpote species quaedam justitiae, est ad alterum, tenditque ad abolendam offensam Deo illatam, et pro ea satisfactionem exhibendam. VI. *Cum emendationis proposito*. Ut nimirum distinguatur a tristitia saeculi, quae mortem operatur, animum dejicit, nec ad meliorem frugem convertit. VII. *Efficaci*. Ut enim Tertullianus scribit Lib. de Poenitentia, Cap. II. *Ubi emendatio nulla, poenitentia necessario vana; quia caret fructu suo, cui Deus eam sevit, id est, hominis saluti.*

III. Poenitentia prout Sacramentum est, definiri solet a Theologis: Sacramentum a Christo Domino institutum, quo per juridicam Sacerdotis absolutionem, homini contrito, confesso, et satisfactionem promittenti, remittuntur peccata post baptismum commissa. Sensus definitionis ex dicendis toto hoc Articulo facile innotescet. Sacramentum hoc apud Patres varia habuit nomina. Interdum appellatur manuum impositio a ritu, quo peccatores olim reconciliari consueverant. Ut autem haec ab ea secerneretur, quae fieri solet in Confirmatione, vel Ordine, impositio manuum reconciliatoria dicta est. Exomologesim tum Graeci, tum etiam Latini Patres frequenter appellant, desumpto nomine ab aliqua ejus parte, nempe confessione. Eam quoque vocant vel secundam tabulam post naufragium, vel baptismum laboriosum, vel medelam delictorum, vel demum pacem et reconciliationem.

IV. Quamvis primis jam saeculis errores varii sint exorti circa Ecclesiae potestatem remittendi omnia pec-

cata, nullus tamen haereticorum inficiari ausus est ante Lutherum, Poenitentiam verum esse ac legitimum novae Legis Sacramentum. Lutherus itaque adversus hujus Sacramenti veritatem et existentiam omnium primus vexillum erexit. Quamvis enim Lib. de Captivit. Babyl. Poenitentiam inter vera Sacramenta reponere videatur, dum ait: *Principio neganda mihi sunt septem Sacramenta, et tantum tria pro tempore ponenda, Baptismus, Poenitentia, Panis*; in ejusdem tamen Libri fine, pro sua in rebus fidei inconstantia, quod antea affirmaverat revocat, scribens: *Proprie ea Sacramenta vocari visum est, quae annexis signis promissa sunt: quo fit, ut si rigide loqui velimus; tantum duo sint in Ecclesia Dei Sacramenta, Baptismus, et Panis; cum in his solis et institutum divinitus signum, et promissionem remissionis peccatorum videamus. Nam Poenitentiae Sacramentum, quod ego his duobus accensui, signo visibili et divinitus instituto caret: et aliud non esse dixi, quam viam et reditum ad Baptismum.* Philippus Melanchton, Magistro suo Luthero minime constantior, Poenitentiam verum esse novae Legis Sacramentum modo asserit, modo negat. Negat id in Locis communibus A. 1522. editis: asserit in Apologia Confessionis Augustanae; ibi enim Poenitentiam Sacramentum appellat, aitque eam habere ritum divinitus institutum, et gratiae promissionem, eamque cum Baptismo ac Coena Domini conjungit, quae duo sunt omnium consensu Sacramenta vere et proprie talia. Lutheri sectatores, Illiricus, Kemnitius, Selneccerus, Wigandus, Gerardus, aliique negant cum Zwinglio, Calvino, Beza, Poenitentiam esse Sacramentum a Baptismo distinctum, cujus memoria, propter apprehensio-

nem justitiae Christi per fidem, peccata Baptismum subsequentia remittit. Ex quo duo maxime inferunt. I. Peccata post baptismum commissa eadem facilitate deleri, ac illa quae baptismum praecesserunt. II. Nullas superesse poenas luendas ob peccata remissa post baptismum, quemadmodum nullae supersunt, quando peccata in baptismo condonantur: immo Deum hujusmodi poenis placari non posse, sed irritandum magis, quod cum efficacia mortis Christi satisfactiones nostrae aperte pugnent.

V. *Conclusio I.* Poenitentia, seu ritus ille exterior, quo homini contrito et confesso peccata post Baptismum commissa ministerio clavium remittuntur in Ecclesia Catholica, est verum novae Legis Sacramentum. Prob. Conclusio haec dogmatica I. Authoritate Scripturarum. Matth. Cap. XVI. ait Christus ad Petrum: *Tibi dabo claves regni coelorum. Et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis.* Joannis Cap. XX. potestatem clavium omnibus Apostolis communicavit: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. Haec cum dixisset, insufflavit, et dixit eis; Accipite Spritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.* Ex quibus locis hoc argumentum instruitur. Ritus externus sensibilis, permanenter a Christo institutus, annexum habens divinum mandatum et gratiam sanctificantem, est verum novae Legis Sacramentum. Atqui talis ritus est Poenitentia, prout in Ecclesia Catholica administratur. Ergo Poenitentia est verum novae Legis Sacramentum. Major etiam a Protestantibus admittitur, utpote qui non alia ratione probant Baptismum et Coenam vera esse novae Legis Sacramenta. Minor ostendi-

tur. Nam I. Poenitentia est ritus externus sensibilis; quia homo poenitens peccata omnia, quorum memoriam habet, Sacerdoti humili confessione aperit: et Sacerdos causa cognita ac diligenter discussa, sententiam fert absolvendo aut ligando. II. Ritus hic permanenter est a Christo institutus; quia cum Christus Ecclesiae Praepositis Joan. Cap. XX. authoritatem impertivit dimittendi peccata, eam certo temporis spatio non circumscripsit. III. Annexum habet divinum mandatum. Quemadmodum enim in verbis illis Matth. Cap. XXVIII. *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris etc.* praeceptum Domini intelligimus, sine quo Baptismus non foret Sacramentum; ita etiam in verbis illis Joan. Cap. XX. *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. – – – Quorum remiseritis peccata etc.* mandatum continetur in favorem aut condemnationem reorum, Sacerdotum ministerio in perpetuum adimplendum. IV. Conjunctam etiam habet gratiae promissionem; ritus enim absolvendi conjunctam habet remissionem peccatorum, quae in hoc rerum ordine ac providentia fieri nequit, quin gratia sanctificans infundatur.

VI. Prob. II. Authoritate Patrum. Origenes Hom. II. in Leviticum ait: *Non erubescit peccator Sacerdoti Domini indicare peccatum suum, et quaerere medicinam.* S. Cyprianus Tract. de Lapsis, Cap. XII. *Confiteantur singuli delictum suum, – – – – dum satisfactio et remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est.* S. Chrysostomus Lib. III. de Sacerdotio: *Qui terram incolunt, atque in ea versantur, his commissum est, ut ea quae in coelis sunt, dispensent: iis datum est ut potestatem habeant, quam Deus neque An-*

gelis, neque Archangelis datam esse voluit; neque enim ad illos dictum est: Quaecunque alligaveritis in terra, erunt alligata et in coelo. Habent quidem et terrestres Principes vinculi potestatem, verum in corpus solum; id autem quod dico Sacerdotum vinculum, ipsam etiam animam contingit, atque ad coelos usque pervadit; usque adeo ut quaecunque interne Sacerdotes confecerint, illa eadem Deus superne rata habeat, ac servorum sententiam Dominus confirmet. S. Ambrosius Lib. I. de Poenitentia, Cap. VIII. *Quid interest, utrum per Poenitentiam, an per Lavacrum hoc jus sibi datum* (remittendi peccata) *Sacerdotes vindicent? Unum in utroque mysterium est. Sed dicis quia in Lavacro operatur mysteriorum gratia. Quid in Poenitentia? Nonne Dei nomen operatur?* S. Hieronymus Epist. I. ad Heliodorum Poenitentiam cum Baptismo comparans, inquit: *Absit, ut de his quidquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt; per quos et nos Christiani sumus, qui claves regni coelorum habentes, quodammodo ante diem judicii judicant.* S. Augustinus Lib. I. de Adulterinis conjugiis, Cap. XXVIII. *Quae Baptismatis, eadem reconciliationis est causa.* S. Leo M. Epist. XCI. ad Theodorum Forojuliensem: *Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus hanc Praepositis Ecclesiae tradidit potestatem, ut et confitentibus actionem Poenitentiae darent, et eosdem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent: cui utique operi incessabiliter ipse Salvator intervenit, nec umquam ab his abest, quae ministris suis exequenda commisit.* Victor Vitensis Lib. II. de Persecutione Vandalica, populos

inducit his vocibus Sacerdotes qui in exilia mittebantur, alloquentes: *Quibus nos miseros relinquitis, dum pergitis ad coronas? Qui hos baptizaturi sunt parvulos fontibus aquae perennis? Qui nobis munus Poenitentiae collaturi sunt, et reconciliationis indulgentia obstrictos peccatorum vinculis soluturi? Quia vobis dictum est: Quaecunque solveritis super terram etc.*

VII. Prob. III. Authoritate Conciliorum, tum Florentini, quod in Decreto pro Armenis inter Sacramenta novae Legis Poenitentiam quarto loco recenset: tum etiam Tridentini, quod Sess. XIV. Can. I. ita statuit: *Siquis dixerit, in Catholica Ecclesia Poenitentiam non esse vere et proprie Sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum; anathema sit.* Et Can. III. *Siquis dixerit, verba illa Domini Salvatoris: Accipite Spiritum Sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt: non esse intelligenda de potestate remittendi et retinendi peccata in Sacramento Poenitentiae, sicut Ecclesia Catholica ab initio semper intellexit: detorserit autem contra institutionem hujus Sacramenti ad auctoritatem praedicandi Evangelium; anathema sit.*

VIII. Prob. IV. Argumento Praescriptionis. Saeculo XVI., quo Lutherus, Zwinglius, Calvinus, aliique novatores adversus doctrinam Ecclesiae Catholicae insurrexerunt, res erat per omnes Orientis et Occidentis provincias communi consensione recepta, Poenitentiam esse verum novae Legis Sacramentum, ut patet ex Confessionibus Jeremiae CPolitani, Gabrielis Philadelphiensis, Meletii Alexandrini, variisque Synodis

in Oriente adversus Cyrillum Lucarim habitis. Atque haec fides omnium retro temporum fuit, ut demonstrant clarissima Patrum testimonia, antiquissimi Rituales libri, atque ex ipso Protestantium silentio dignoscitur, qui toties provocati ostendere hactenus probabili ratione nequiverunt, Poenitentiae Sacramenti doctrinam de novo in Ecclesiam irrepsisse. Ergo Poenitentiam verum esse Sacramentum, a Christo revelatum est, atque ab Apostolis traditum; de fonte enim veritatis descendit, quod ubique et semper ab omnibus est retentum.

IX. *Conclusio II.* Poenitentia est verum novae Legis Sacramentum, a Baptismo, ejusque memoria distinctum. Prob. Conclusio haec dogmatica I. Authoritate Scripturae, quae clare distinguit Baptismum inter et Poenitentiam, tamquam inter duo plane diversa, utpote quae seorsim sint a Christo instituta et praescripta. Baptismum quippe Christus ante passionem suam instituit Joan. Cap. III. et exinde discipuli ejus baptizarunt. Joan. Cap. IV. *Quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus.* At vero Poenitentiae Sacramentum Christus primum post Resurrectionem suam instituit *Joan.* Cap. XX. Praeterea quamvis in Scripturis legamus exempla eorum, qui post Baptismum in gravia peccata sunt lapsi, ut v. g. Simonis Magi *Act.* Cap. VIII. et Corinthii incestuosi I. ad *Cor.* Cap. V.; nusquam tamen legimus, eos remissos fuisse ad Baptismum, ejusque memoriam. Immo Petrus ad Simonem Magum dixit: *Poenitentiam age ab hac nequitia tua: et roga Deum, si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui.* Et Paulus incestuosum anathemate percus-

sit; tum vero poenitentiae laboribus purgatum II. ad *Cor.* Cap. II. Ecclesiae communioni restituit.

X. Prob. II. Authoritate Patrum, qui docent, lapsis post Baptismum patere secunda subsidia; Deumque diversam a Baptismo medicinam praeparasse expiandis peccatis, per Sacerdotum ministerium applicandam. Tertullianus Lib. de Poenitentia, Cap. XII. scribit: *Igitur cum scias, adversus gehennam post prima illa intinctionis Dominicae monimenta, esse adhuc in exomologesi secunda subsidia, cur salutem tuam deseris? Cur cessas aggredi, quod scias mederi tibi?* Praeterea ejusdem Libri Cap. IV. Poenitentiam vocat *secundam post naufragium tabulam*, et Cap. VII. *secundam spem.* S. Athanasius Lib. de peccato in Spiritum Sanctum: *Est inter Baptismum et Poenitentiam non leve discrimen. Quem enim poenitet, is desinit quidem peccare, sed tamen retinet vulnerum cicatrices: qui autem baptizatur, jam veterem hominem exuit.* S. Pacianus Epist. III. ad Sympronianum: *Baptismus Sacramentum est Dominicae passionis, poenitentium venia, meritum confitentis. Illud omnes adipisci possunt, quia gratia Dei donum est, id est, gratuita donatio: labor vero iste paucorum est, qui post casum resurgunt, qui post vulnera convalescunt, qui lacrymosis vocibus adjuvantur, qui carnis interitu reviviscunt.* S. Hieronymus Lib. I. Dialog. contra Pelagianos: *Redimatur sanguine Salvatoris aut in dono Baptismatis, aut in Poenitentia, quae imitatur Baptismatis gratiam.* Et Lib. II. *Quod scriptum est, Et sanguis Jesu emundat nos ab omni peccato; tam in confessione Baptismatis, quam in clementia poenitudinis accipiendum est.* S. Augustinus Lib. II. de Adulterinis conjugiis, Cap. XVI. *Si*

a Catechumeno factum est, (homicidium) *Baptismate abluitur*, *et si a baptizato*, *poenitentia et reconciliatione sanatur.* Et Epist. XCVIII. alias XXIII. ad Bonifacium : *Semel perceptam parvulus Christi gratiam non amittit*, *nisi propria impietate*, *si aetatis accessu tam malus evaserit. Tunc enim etiam propria incipiet habere peccata*, *quae non regeneratione auferantur*, *sed alia curatione sanentur.* S. Cyrillus Alexandrinus Lib. XII. in Joan. *Duobus modis Dei spiritu afflati homines peccata remittunt ac retinent*: *vel cum dignos admittunt ad Baptismum*, *et indignos excludunt*; *vel cum filios Ecclesiae peccantes corripiunt*, *ac poenitentibus ignoscunt.* S. Leo M. Epist. XCI. ad Theodorum Forojuliensem : *Multiplex misericordia Dei ita lapsibus subvenit humanis*, *ut non solum per Baptismi gratiam*, *sed etiam per Poenitentiae medicinam spes vitae reparetur aeternae.* Similia habent S. Epiphanius Haer. LIX. Theodoretus in Epitome divinorum Decretorum. S. Joannes Damascenus Lib. IV. de Fide Orthodoxa, Cap. X. aliique Patres. Merito itaque Tridentina Synodus errorem hunc Protestantium proscripsit Sess. XIV. Can. II. *Siquis Sacramenta confundens*, *ipsum Baptismum*, *Poenitentiae Sacramentum esse dixerit*, *quasi haec duo Sacramenta distincta non sint*, *atque ideo Poenitentiam non recte secundam post naufragium tabulam appellari*; *anathema sit.*

XI. Prob. III. Ratione Theologica, ducta ex discrimine quod est inter Sacramentum Baptismi et Poenitentiae. Illa Sacramenta sunt inter se omnino diversa re et memoria, quorum materia et forma, minister et subjectum, finis et effectus sunt diversa. Atqui haec omnia diversa sunt in Sacramento Baptismi et Poeni-

tentiae. P. min. Baptismi materia est aqua: forma sunt illa verba, *Ego te baptizo etc.*: minister quilibet homo in casu necessitatis: subjectum homo Ecclesiae non subditus; effectus primarius remissio peccatorum, secundarius condonatio totius poenae peccatis debitae. At vero Poenitentiae materia sunt actus poenitentis: forma sunt illa verba, *Ego te absolvo*: minister solus Sacerdos judicis munus gerens in homines sibi subditos: subjectum non quilibet homo, sed jam baptizatus: effectus et finis remissio peccatorum personalium, quae post Baptismum commissa sunt; neque tota poena ordinarie in hoc Sacramento remittitur, sed pars tantum illius.

XII. *Quaeres I.* Quaenam sit materia remota Sacramenti Poenitentiae? Respondeo, non esse peccatum originale, aut personalia ante Baptismum commissa, sed ea quae Baptismum subsequuntur. Prob. I. pars assertionis I. Peccato originali, aliisque propria voluntate commissis, Baptisma ipsum est divinitus praeparatum, ut hoc salutari remedio expientur quotquot nomen Christo dare volunt, et fieri compotes regni coelestis. II. Poenitentiae Sacramentum circa ea tantum peccata versatur, quae Ecclesiae jurisdictioni subjecta sunt. Atqui originale, et personalia ante Baptismum commissa, non subjacent jurisdictioni Ecclesiae, quia perpetrata sunt ab homine non baptizato, Ecclesiae non subdito. III. Poenitentia est secunda post naufragium tabula. Ergo ante se necessario supponit Baptismum, qui nisi praecesserit, Sacramento Poenitentiae locus esse non potest. IV. Alexander VIII. hanc propositionem inter damnatas ordine XIX. proscripsit: *Homo debet agere tota vita poenitentiam pro pecca-*

to originali. Caeterum observo ex *S. Thoma* III. Parte, Quaest. LXXXIV. Art. II. ad III. Si poenitentia lato sensu accipiatur pro quacumque displicentia et detestatione rei malae praeteritae, locum habere poenitentiam etiam de peccato originali.

XIII. Prob. II. pars assertionis I. Illa est materia remota Sacramenti Poenitentiae, circa quam ut destruendam versatur materia proxima, nempe contritio, confessio, et satisfactio. Sed materia proxima versatur circa omnia peccata quae Baptismum consequuntur, ut destruenda per Poenitentiam. Ergo. II. Authoritate *Tridentini* quod diserte docet Sess. XIV. Cap. I. Christum instituisse Sacramentum Poenitentiae pro iis, qui post Baptismum lapsi sunt: *Potestatem remittendi et retinendi peccata, ad reconciliandos fideles post Baptismum lapsos, Apostolis et eorum legitimis successoribus fuisse communicatam, universorum Patrum consensus semper intellexit.*

XIV. *Quaeres II.* An omnia peccata, post Baptismum commissa, sint materia remota necessaria Poenitentiae? Resp. peccata omnia mortalia sunt materia necessaria; venialia autem sunt materia sufficiens et libera. Prob. I. pars assertionis I. Mortalia post Baptismum commissa, non alia via remitti possunt quam per Poenitentiam. Ergo sunt materia necessaria Poenitentiae. P. A. Peccatum mortale in coelo non solvitur, nisi clavibus subjiciatur, dicente Christo Joan. Cap. XX. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.* Ergo alia via remitti non potest quam per Poenitentiam, vel in re vel saltem in voto. II. Authoritate Tridentini, quod Sess. XIV. Can. VII. definivit: *Siquis dixerit, in Sa-*

cramento Poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino, confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita et diligenti praemeditatione habeatur, - - anathema sit. III. Poenitentia est Sacramentum reconciliationis, institutum a Christo principaliter ad remittenda mortalia. Accedit his rationum momentis doctrina Patrum, et constans Ecclesiae praxis, ut Controversia V. latius ostendemus.

XV. Prob. altera pars assertionis I. Apostolis absque ullo peccatorum discrimine dictum est Joan. Cap. XX. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* II. Tridentinum Sess. XIV. Can. VII. ait: *Si quis dixerit - - eos qui omnia peccata confiteri student, nihil relinquere velle divinae misericordiae ignoscendum; aut demum non licere confiteri peccata venialia; anathema sit.* Et Leo X. hanc Lutheri propositionem ordine VIII. proscripsit: *Nullo modo praesumas confiteri peccata venialia.* III. Antiquissima atque universalis fidelium praxis viget, peccata venialia Ecclesiae clavibus subjiciendi. Ergo venialia sunt sufficiens, non tamen necessaria materia Poenitentiae; quia a gratia Dei hominem non excludunt, aliisque remediis expiari possunt.

XVI. *Quaeres III.* An terrores conscientiae incussi, et fides ex Evangelio vel absolutione concepta, sensu Lutheri; aut vivificatio et mortificatio, sensu Calvini, id est, spoliatio totius veteris hominis, et pium bene vivendi studium, sint materia proxima, seu partes Sacramenti Poenitentiae? Resp. negative. Prob. prima pars assertionis contra Lutherum, I. Dari possunt quandoque terrores illis sine poenitentia, ut patet

in daemonibus, de quibus Jacobi Cap. II. dicitur: *Daemones credunt, et contremiscunt*: et dari potest poenitentia sine illis terroribus, ut in illis qui ex solo Dei et justitiae amore impulsi poenitentiam agunt, quemadmodum B. Magdalena, de qua ait Christus Lucae Cap. VII. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Ergo terrores illi non sunt pars et materia proxima Poenitentiae. II. Terrores illi conscientiae incussi, et fiducia obtentae remissionis peccatorum, non ex ipsa virtute Poenitentiae prodeunt, sed eam antecedunt, disponunt ad illam, non tamen eam constituunt. Ergo non sunt pars Poenitentiae. III. Tridentinum Sess. XIV. Can. IV. ait: *Siquis dixerit, duas tantum esse Poenitentiae partes, terrores scilicet incussos conscientiae, agnito peccato, et fidem conceptam ex Evangelio, vel absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa peccata; anathema sit*. IV. Protestantica illa fides sive fiducia, qua quis certo credit, ob justitiam Christi imputatam remissa sibi esse peccata, est prorsus commentitia, Scripturae, Patribus, et rationi contraria, ut ostendimus Tomo V. Artic. II: fides vero, quam Catholici ad efficiendam poenitentiam requirunt, praecedit poenitentiam, eamque gignit, ut exemplum Ninivitarum *Jonae* Cap. III., et ratio manifesta nos docent: intelligi enim non potest, quod serio quis poenitentiam agere incipiat, nisi prius credat vera esse quae Deus peccatoribus comminatur, et poenitentibus pollicetur. Ergo fides quae poenitentiam praecedit, non est illius pars, sed potius causa.

XVII. Prob. contra Calvinum etiam altera pars assertionis I. Spoliatio totius veteris hominis, et pium illud bene operandi et vivendi studium, omnibus est

necessarium: at vero Poenitentia non est omnibus necessaria, cum justi poenitentia non indigeant. Ergo spoliatio veteris hominis, et pium bene operandi studium, non sunt partes Poenitentiam intrisece constituentes. II. Poenitentia est prior ad justificationem, viamque sternit ad illam, ut Scripturae divinae passim docent. Act. Cap. III. *Poenitemini igitur, et convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Act. Cap. VIII. *Poenitentiam age ab hac nequitia tua: et roga Deum, si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui.* Act. Cap. XI. *Ergo et Gentibus poenitentiam dedit Deus ad vitam.* Ergo etiam est prior mortificatione et vivificatione in sensu Calvini, utpote quae sunt fructus et effectus fidei justificantis. Ergo illae non sunt partes, sed effectus poenitentiae.

XVIII. *Quaeres IV.* An impositio manuum sit materia proxima Sacramenti Poenitentiae? Resp. negative contra Altissiodorensem, Guilielmum Parisiensem, Vincentium a Bellovaco, et Aiensem. Prob. assertio I. ex silentio Scripturae, quae ubi refert datam Apostolis ligandi et solvendi potestatem, de impositione manuum altum silet. II. Ex silentio Florentini et Tridentini, quae licet enucleatius exponant partes necessarias hujus Sacramenti, de impositione manuum nullam faciunt mentionem. III. Non tantum Episcopi priscis temporibus, sed Clerici etiam inferiores Presbyteris, ut patet ex Epistola X. *S. Cypriani*, manus imponebant poenitentibus. Ergo illa manuum impositio non est pars Sacramenti, quod a solis Sacerdotibus administrari potest. Praeterea manus olim poenitentibus imponebantur etiam postquam Eucharistiam illi jam perceperant. Ergo impositio manuum non est pars Sacramenti Poenitentiae, quod Eucharistiae perceptionem

debet praecedere. Prob. IV. Authoritate Theologorum, et praxi Ecclesiae in plurimis provinciis, in quibus manus poenitentibus a Sacerdote non imponuntur. Caeterum ubi haec praxis viget, habenda est ratio consuetudinis et loci, vitandaque est omnis occasio scandali.

XIX. Quod si dicas I. Solemne fuit antiquis, Sacramentum Poenitentiae haud aliter quam impositionem manuum appellare. II. Scriptura saepe mentionem facit impositionis manuum. III. Carthaginense IV. Capit. LXXVIII. ait: *Poenitentes, qui in infirmitate viaticum Eucharistiae acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si supervixerint.* IV. Idem Capit. LXXX. *Omni tempore jejunii manus poenitentibns a Sacerdotibus imponatur.* V. Illud censendum est ad substantiam pertinere, atque a Christo traditum esse, quod semper et ubique ab omnibus in veteri Ecclesia est observatum. Atqui manus impositio semper et ubique est ab omnibus observata. Ergo Resp. ad I. Sacramentum Poenitentiae interdum a Patribus appellatum fuisse impositionem manuum, non quod putarent ritum hunc esse huic Sacramento essentialem, sed quia illis temporibus Poenitentiae administrationi erat adjunctus. Sic Baptismum vocabant etiam Sacramentum fidei et illuminationis, quamvis fides non sit pars intrinseca Baptismi. Ad II. Resp. locis illis non agi de Sacramento Poenitentiae, sed de sanitate per miraculum restituenda, aut benedictione parvulis data, vel etiam de Sacramento Ordinis et Confirmationis. Ad III. Canone illo praecipitur tantum poenitentibus publicis, etsi privatim ob mortis periculum absolutis, ut poenitentiam publicam sibi injunctam reddita sanitate integram perficiant. Ad IV. Resp. non

agi ibi de Sacramento Poenitentiae, sed de caeremonia imponendi manus publicis poenitentibus, in tertio poenitentiae gradu existentibus; solebant enim illi singulis jejunii diebus prosternere se coram Episcopo in Ecclesia, qui pro illis orabat, manusque imponebat, sine absolutione Sacramentali. Ad V. D M. Quod semper, ubique et ab omnibus est observatum, tamquam ad substantiam Sacramenti pertinens, illud censendum est ad substantiam pertinere, atque a Christo fuisse traditum, C. M. Quod observatum fuit tamquam caeremonia accidentalis, N. M. Et sic dist. min. N. C.

XX. *Quaeres V.* Quaenam ergo sit materia proxima Sacramenti Poenitentiae? Resp. Tres actus poenitentis, nempe contritio, confessio, et satisfactio. Prob. assertio I. Authoritate Conciliorum, Florentini in Decreto pro Armenis, et Tridentini, quod Sessione XIV. Cap. III. ait: *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti, ipsius poenitentis actus, nempe Contritio, Confessio, et Satisfactio. Qui quatenus in poenitente ad integritatem Sacramenti ad plenamque et perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione poenitentiae partes dicuntur.* Et Sess. XIV. Can. IV. *Siquis negaverit, ad integram et perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in poenitente, quasi materiam Sacramenti Poenitentiae, videlicet Contritionem, Confessionem, et Satisfactionem, quae tres Poenitentiae partes dicuntur, anathema sit.* II. Authoritate Patrum. S. Cyprianus Tract. de Lapsis ait: *Confiteantur singuli, quaeso vos fratres, delictum suum dum adhuc qui deliquit, in saeculo est, dum admitti confessio ejus potest; dum satisfactio et remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est. Con-*

vertamur ad Dominum mente tota, et poenitentiam criminis veris doloribus exprimentes, Dei misericordiam deprecemur. S. Chrysostomus Hom. de Poenitentia scribit: *Poenitentia perfecta cogit poenitentem omnia libenter ferre: in corde ejus contritio, in ore confessio, in opere toto humilitas: ut quibus modis Deum offendimus, corde, ore, opere, iisdem reconciliemur Deo: corde quidem per contritionem, ore per confessionem, opere per satisfactionem.* S. Augustinus Enarratione in Psalm. CXLVI. *Sanat contritos corde, sanat confitentes, sanat se ipsos punientes.* III. Ratione Theologica. Sacramentum Poenitentiae institutum fuit per modum judicii, quo peccator per sententiam Sacerdotis cum Deo in gratiam redit. Atqui judicium illud tria exigit, nimirum dolorem de peccatis, seu contritionem: declarationem peccatorum, seu confessionem, ut judex causa cognita sententiam ferat: et satisfactionem pro reparanda injuria, Deo per peccatum irrogata.

XXI. *Scotus*, ejusque Sectatores, asserunt tres poenitentis actus, contritionem, confessionem, et satisfactionem, necessario quidem requiri ad Sacramentum Poenitentiae; sed negant actus illos esse partes intrinsecas ac materiam proximam hujus Sacramenti, voluntque sola verba absolutionis esse totam illius essentiam, adeoque materiam simul et formam Sacramenti Poenitentiae: materiam quidem, prout sunt sonus quidam sensibilis, formam vero, prout peccatorum remissionem significant. Quare inferunt, veram hanc et adaequatam esse hujusce Sacramenti definitionem: Poenitentia est absolutio hominis poenitentis, facta certis verbis, cum debita intentione prolatis a Sacerdote jurisdictionem habente, ex institutione divina efficaciter significantibus absolutionem

animae a peccato. Verum quamvis facile demus, hanc Scoti sententiam a Tridentina Synodo minime proscriptam fuisse, ut testatur etiam *Card. Sfortia Pallavicinus* in Hist. Conc. Tridentini, Lib. XII. Cap. XII., eoquod satis opponatur Novatorum errori, qui tres illos poenitentis actus ad veram poenitentiam requiri negant tamquam necessarias dispositiones; negari tamen non potest, eam recedere a modo loquendi Ecclesiae. Nam I. Tridentina Synodus tres illos actus appellat *quasi materiam Poenitentiae*, nihilque aliud assignat quod materiae vices et locum tenere possit. II. Actus illos appellat *partes Poenitentiae*, non in eo sensu tantum, quod requirantur ad integritatem effectus Sacramentalis: alias etiam actus fidei, spei, et charitatis, qui in adultis praeire debent Baptismo, dici possent Baptismatis partes; sed ideo partes vocat, quia Sacramentum Poenitentiae intrinsece componunt et constituunt. III. Tridentinum eodem modo actus poenitentis appellat materiam, vel partes Sacramenti, quo verba absolutionis appellat formam. Sed verba illa veram habent formae rationem. Ergo etiam actus poenitentis veram habent rationem materiae Sacramenti Poenitentiae.

XXII. Quod si dicas I. Tridentinum tres actus poenitentis non vocat materiam, sed *quasi materiam*. II. Dispositio non est pars rei ad quam disponit. Atqui actus poenitentis sunt dispositiones ad Sacramentum Poenitentiae. Ergo non sunt illius pars. III. Contritio non est quid sensibile, cum tota sit in corde. Ergo non potest esse materia Sacramenti. IV. Moribundi etiam sine Confessione absolvuntur. Ergo Confessio non est pars Sacramenti. V. Effectus Sacramenti, nimirum justificatio hominis, potest dari sine satisfactione. Ergo

satisfactio non constituit intrinsece tamquam pars Sacramentum Poenitentiae. VI. Si tres actus poenitentis sunt materia proxima Poenitentiae, ipse poenitens foret minister, saltem partialis, hujus Sacramenti, eoquod ille materiam subministret. Atqui id dici nequit. Ergo. Resp., ad I. Tridentinum actus illos poenitentis vocat *quasi materiam*, non quod verae materiae rationem non habeant; sed tum ideo, ne Concilium aliquibus videretur quaestionem hanc scholasticam definivisse; tum praecipue quia hi tres actus poenitentis non sunt aliquid physicum et substantiale, sicut aqua in Baptismo, chrisma in Confirmatione etc. sed sunt aliquid morale. Magis autem materiae quam formae appellatio his tribus actibus poenitentis tribuitur; quia minus expresse ac perfecte significant effectum Sacramenti Poenitentiae, et ad eum perfectius significandum determinantur per verba absolutionis. Ad II. C. M. N. min. Actus poenitentis ad effectum Sacramentalem percipiendum disponunt; ad ipsum vero Sacramentum non disponunt, sed illud, cum forma intrinsece componunt ac constituunt. Ad III. Resp. Contritionem non esse quidem sensibilem immediate, et in se, sed mediate per voces aliosque nutus: sicut mutuus consensus Sponsorum per verba fit sensibilis, et signum Sacramentale. Quamvis autem cum forma actu et formaliter non existat, existit tamen virtualiter. Ad IV. D. A. Moribundi absolvuntur sine Confessione explicita et distincta singulorum peccatorum, C. A. Sine Confessione implicita et confusa, ac saltem per signa, N. A. et Consq. Ad V. D. A. Sacramenti hujus effectus praecipuus, id est, remissio culpae potest dari sine satisfactione, C. A. Omnis effectus hujus Sacramenti, et remissio poenae potest dari sine satisfactione,

N. A. et Conseq. Quod si tanta foret contritio poenitentis, ut non culpa modo, sed integra etiam poena remitteretur; effectus hic non Sacramento, sed contritioni esset adscribendus. Ad VI. N. M. Ille solus Sacramentum conficit, qui formam materiae applicat, unde vim suam omnem Sacramentum trahit: qui verba profert, quae gratiae conferendae foecunditatem imprimunt materiae, et quibus accedentibus ad elementum, fit Sacramentum. Atqui haec omnia solus Sacerdos praestat. Ergo solus Sacerdos est minister Sacramenti Poenitentiae P. m. Solus Sacerdos formam materiae applicat, actusque poenitentis ad Sacramenti dignitatem provehit, jungendo illos cum verbis absolutionis, a quibus si distrahantur, materia proxima Sacramenti Poenitentiae dici nequeunt: sicut aqua sine verbo non nisi remota est materia Sacramenti Baptismi.

XXIII. *Quaeres VI.* An Satisfactio sit pars essentialis Sacramenti Poenitentiae, sicut Contritio et Confessio? Resp. negative, sed esse partem integralem tantum, sine qua datur quidem tota essentia Sacramenti Poenitentiae, non tamen tota ejus perfectio. Prob. assertio I. ratione Theologica. illud ad essentiam Sacramenti non pertinet, quod Sacramentum, quantum ad essentiam, praesupponit perfectum. Atqui satisfactio in re suscepta, supponit ante se Sacramentum, quantum ad essentiam, absolutum et perfectum. Ergo satisfactio non pertinet ad essentiam Sacramenti Poenitentiae. P. m. Satisfactio in re suscepta supponit ante se gratiae Sacramentalis productionem, quae infundi non posset, nisi Sacramentum partibus suis essentialibus constaret. Ergo supponit ante se Sacramentum, quantum ad essentiam, absolutum et perfectum. Prob. II. ex praxi Ecclesiae,

quae hominem morti proximum, omnique sensuum usu carentem absolvit. Ergo valida est absolutio, licet eam nulla satisfactio ob mortem poenitentis consequatur. Ergo satisfactio non est de essentia Sacramenti. Prob. III. a pari. Executio lati contra nocentem Decreti non pertinet ad essentiam, sed tantum ad integritatem forensis judicii; quamvis enim naturali morte quis abripiatur, antequam executioni mandetur sententia, vero tamen judicio ille est damnatus. Ergo etiam satisfactio in re suscepta ad essentiam Sacramenti non pertinet, sed tantum ad ejus integritatem; cum Sacramentum Poenitentiae in genere judicii a Christo fuerit institutum.

XXIV. *Dices I.* Patres asserunt, Poenitentiam peccata purgare, aeterna supplicia expungere etc. Ergo juxta Patres satisfactio concurrit non tantum ad remissionem poenae temporalis, sed etiam aeternae, immo etiam ad delendum reatum culpae. II. *Tridentinum* Sess. XIV. Cap. VIII. jubet, ut sacerdotes satisfactionem poenitentibus injungant. Ergo satisfactio est de essentia Sacramenti. III. Sacramentum Poenitentiae non tantum est judicium reconciliativum ex institutione Christi, sed etiam judicium vindicativum. Ergo satisfactio non est tantum pars integralis, sed omnino essentialis. IV. Votum satisfaciendi Deo est de essentia Sacramenti. Ergo etiam ipsa satisfactio. R sp. ad I. Patres loqui de poenitentiae, quae ante absolutionem peragebatur, et quae etiam dispositio erat ad justificationem, tum ratione bonorum operum, tum ratione contritionis quam includebat. At vero nos loquimur de ea poenitentia, quae a Sacerdote injungitur, et post datam absolutionem impletur, quaeque praecise rationem habet satisfactionis tantum. Ad II. C. A. N. C. Satisfactio jussu Tridentini

poenitentibus injungenda est, quia Sacramentum sine illa integrum non foret: Minister autem tenetur quantum potest procurare integritatem Sacramenti. Ad III. Resp, Sacramentum Poenitentiae principaliter est judicium reconciliativum, secundario vero et integraliter judicium vindicativum: atque hinc satisfactio est tantum pars integralis Sacramenti. Ad IV. C. A. N. C. Votum satisfaciendi Deo pertinet ad contritionem, quae est pars nenecessaria et essentialis Sacramenti Poenitentiae; includitur enim in proposito servandi omnia Legis praecepta, atque exhibendi Deo illam quam Deus sive per se immediate adversos casus immittendo, sive per ministrum suum imposuerit. At vero satisfactio in re suscepta nullo modo ad contritionem spectat, quae dari potest etiam intensissima in homine ad subeundos poenitentiae labores inepto ut patet in moribundis.

XXV. *Quaeres VII.* Quaenam sit forma Sacramenti Poenitentiae? Resp. verba illa, quae Sacerdos profert: *Ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.* Prob. assertio I. Authoritate Florentini in Decreto pro Armenis, et Tridentini Sess. XIV. Cap. III. II. Ex usu et praxi Ecclesiae. III. Ratione; quia haec verba aptissime exprimunt effectum Sacramenti Poenitentiae, id est, remissionem peccatorum, quae sunt quasi vincula quibus animae constringuntur. Caeterum verba essentialia, et necessitate Sacramenti adhibenda, duo tantum communius censentur, nempe ista, *Te absolvo*, quibus effectus Sacramenti sufficienter exprimitur; reliqua vero necessitate praecepti Ecclesiastici adjiciuntur, ita ut absque gravi peccato omitti nequeant, Ecclesia id justis de causis vetante, quae reliqua verba consentanee omnino vult addi; vox

enim *ego* authoritatem quamdam indicat judicis sententiam ferentis : *a peccatis tuis.* Ubi clarius exprimitur effectus Sacramenti Poenitentiae. *In nomine Patris etc.* Significatur, Dei virtute et authoritate ministeriali, poenitentem a peccatis absolvi. Quod si dicas: Invocatio expressa Sanctissimae Trinitatis est in Baptismo necessaria necessitate Sacramenti. Ergo etiam in Sacramento Poenitentiae. Resp. C. A. N. C. Ratio disparitatis est I. praeceptum Christi, qui Apostolos jussit Baptismum administrare, trium personarum divinarum nomine invocato. Matth. Cap. XXVIII. *Baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* At vero Apostolis Joan. Cap. XX. authoritatem dedit remittendi peccata, quin praeciperet trium personarum divinarum invocationem in hoc judicio faciendam. II. Quia solus Baptismus, non vero Poenitentia, est solemnis professio Religionis Christianae, cujus primarium Mysterium est adoranda Trinitas divinarum personarum.

XXVI. *Quaeres VIII.* An in Latina et Graeca Ecclesia semper fuerit in usu forma indicativa, v. g. *Ego te absolvo*, vel forma deprecativa, v. g. *Deus te absolvat*, vel: *Ipse Domine remitte huic famulo tuo peccata?* Resp. in Latina Ecclesia primis XII. saeculis formam deprecativam ut plurimum in usu fuisse, postea vero indicativam solam invaluisse; in Graeca autem Ecclesia illam etiamnum verbis deprecativis exprimi. Probatur prima pars assertionis I. Authoritate Patrum. S. Ambrosius Lib. III. de Spiritu Sancto, Cap. VIII. scribit : *Homines in remissionem peccatorum ministerium suum exhibent, non jus alicujus potestatis exercent. Neque enim in suo, sed in Patris, et Filii, et Spiritus Sancti nomine peccata dimittunt. Isti ro-*

gant, Divinitas donat. S. Leo M. Epist. LXXXII. alias XCI. ad Theodorum Forojuliensem : *Indulgentia Dei nisi supplicationibus Sacerdotum nequit obtineri -- Multum utile ac necessarium est, ut peccatorum reatus ante ultimum diem Sacerdotali supplicatione solvatur.* Prob. II. ex Sacramentario S. Gregorii, Ordine Romano, atque antiquissimis Latinorum Ritualibus, in quibus Baptismi et Eucharistiae forma absoluta et indicativa legitur, Poenitentiae vero deprecatoria. Guilielmus Parisiensis, qui vixit circa A. 1230. Cap. XIX. de Sacramento Poenitentiae scribit : *Non more Judicum forinsecorum pronuntiat Confessor, Absolvimus te, non condemnamus; sed magis orationem facit super eum, ut Deus absolutionem et remissionem atque gratiam sanctificationis tribuat.* Neque dici potest, verba quibus Sacramentum Poenitentiae perficitur, omissa fuisse a Veteribus ob disciplinam arcani. Quamvis enim haec cautio necessaria fuerit primis saeculis, quibus Christiani inter Gentiles versabantur, locum tamen non habuit saeculo VI. et sequentibus; alias cur omisissent formam Sacramenti Poenitentiae, reliquorum vero Sacramentorum formas in suis Euchologiis consignassent? Saeculo XIII. formae deprecativae passim adjuncta fuit indicativa : *Dominus noster Jesus Christus te absolvat : et ego authoritate ejusdem te absolvo etc.* Cujus causam Morinus conjicit fuisse, quod multis durum visum fuerit, ab extremo in extremum repente ferri; ideoque mediam hanc sententiam amplexi sint, cujusdam scilicet formae, quae deprecatoria simul erat et indicativa.

XXVII. Prob. etiam altera pars assertionis, ex Ritualibus libris et Euchologiis Graecorum tam anti-

quis quam recentioribus, in quibus non alia continetur absolutionis Sacramentalis forma quam deprecatoria, his communiter verbis concepta: *Ipse Domine remitte, dimitte, condona peccata hujus famuli tui; quia tua est potentia, tuum regnum etc.* Ipse Arcudius Lib. IV. de Concordia, Cap. III. ingenue fatetur, non aliam in omnibus Graecorum Euchologiis formam absolutionis deprehendi quam deprecatoriam. Equidem multi ex Graecis addere solent haec verba: *Habeo te absolutum. Mea mediocritas habet te absolutum.* Verum haec praxis neque universalis est, neque antiqua.

XXVIII. *Quaeres IX.* An ad valorem Sacramenti perinde sit, spectata institutione Christi, si vel deprecativa vel indicativa sit forma absolutionis? Resp. affirmative. Prob. assertio I. Si forma deprecativa obstaret valori hujus Sacramenti, per XII. saecula Sacramentum Poenitentiae invalide fuisset administratum in Ecclesia Latina, quae non alia forma quam deprecativa ut plurimum utebatur: atque invalide etiamnum administraretur in Ecclesia Graeca, quae ejurato schismate cum Romana Ecclesia conjuncta est. Atqui hoc sine errore dici nequit. Ergo. II. Graecis deprecativa forma utentibus nulla umquam lis mota fuit a Latinis idcirco sive in Lugdunensi II. sive in Florentina Synodo. Atqui inverisimile est, Latinos hunc Graecorum morem ignorasse, aut conatos non fuisse Graecos ad saniora pertrahere; siquidem Latini existimassent, valorem Sacramenti forma deprecativa vitiari. III. Clemens VIII. in Instructione super Ritibus Graecorum, edita A. 1595. ait: *In casu necessitatis Presbyteri Graeci Catholici possunt Latinos absolvere. Utantur forma absolutionis in Generali Concilio Florentino praescripta;*

et postea, si voluerint, dicant orationem illam deprecativam, quam pro forma hujusmodi absolutionis dicere tantum consueverunt. Ergo cum Clemens VIII. non injunxerit Graecis Sacerdotibus, ut forma indicativa utantur quando Graecos fideles absolvunt, satis innuit, se formam deprecatoriam in absolvendis Graecis pro valida habere. Reponunt aliqui in ea instructione Clementis Sacerdotibus Graecis praecipi, ut indicativa forma utantur, non tantum quando Latinos, sed etiam cum Graecos absolvunt. At si hoc verum esset, nulla foret verisimilis ratio dicendi, quod Latini in Oriente existentes, in casu tantum necessitatis possint a Presbyteris Graecis Catholicis absolvi; si enim illi ex praecepto Clementis VIII. indicativa forma semper uterentur, etiam dum Graecos absolvunt; nullatenus perspicio, cur non pro omni casu Latinos per interpretem confitentes, vel Graecae linguae peritos absolvere valeant.

XXIX. Caeterum dixi in assertione I. *Ad valorem* Sacramenti perinde esse, non vero ad licentiam; Sacerdos enim Latinus forma utens deprecativa, gravissime peccaret, quippe qui suae Ecclesiae disciplinam proterve contemneret. II. *Spectata institutione Christi*; putant enim quam plurimi Theologi, Latinum Sacerdotem deprecativa forma adhibita invalide nunc absolvere, non quia Christus indicativam formam instituit; sed quia Ecclesia, pro libertate sibi a Christo concessa determinandi plerasque Sacramentorum formas, statuit nunc quando Sacramentum Poenitentiae apud Latinos administratur, sententiam valide et juridice pronuntiari non posse a Sacerdote, nisi verbis utatur indicativis. At non desunt alii, qui probabili ratione ducti putant, ad valorem absolutionis etiam nostris tem-

poribus perinde esse, utrum verbis indicativis aut deprecatoriis exprimatur: quemadmodum validum foret Baptisma, quod contra hodiernum usum Ecclesiae Latinae immersione daretur; et valida Eucharistia, quam in pane fermentato aliquis consecraret.

XXX. *Dices.* Forma Sacramentalis absolutionis ex institutione Christi debet esse actus judicii. Atqui forma deprecativa non est actus judicii. Ergo non est forma Sacramentalis absolutionis. P. min. Forma deprecativa non profertur per modum sententiae. Ergo non est actus judicialis. Resp. C. M. N. min. Ad *probat.* N. A. Oratio quidem illa est actus supplicis Sacerdotis, quia divinam invocat virtutem tamquam causam principem, ut absolvat confessum et poenitentem; at simul etiam est actus judicii, quia orationem illam non pronuntiaret, nisi ipse judicaret absolvendum esse poenitentem, suamque apud Deum ratam fore et acceptam orationem: sicque judiciariam exercet Sacerdos potestatem, qui non proprio, sed Superioris nomine agit, et tamquam illius causa instrumentalis.

XXXI. *Quaeres* X. An Sacramentum Poenitentiae ab uno eodemque homine saepius possit suscipi, si in nova peccata post Baptismum labatur? Resp. affirmative. Prob. I. Scripturarum authoritate. *Joan.* Cap. XX. Christus Apostolis dedit facultatem remittendi peccata, nullis limitibus circumscriptam. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Lucae Cap. VI. dicitur: *Dimittite, et dimittemini: Date, et dabitur vobis.* Atqui non semel tantum, nec septies, sed usque septuagies septies, id est, semper tenemur injurias nobis illatas remittere. Ergo etiam peccata nobis in Sacramento Poenitentiae remittuntur, non semel tantum, sed septuages se-

pties, id est, semper, si rite dispositi ad hoc Sacramentum accedamus. II. Authoritate Tridentini, quod Sess. XIV. Can. I. statuit: *Siquis dixerit, in Catholica Ecclesia Poenitentiam non esse vere et proprie Sacramentum, pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum; anathema sit.* III. Authoritate Patrum, Tertulliani Lib. de Poenit. Cap. VII. S. Chrysostomi Paraenesi I. ad Theodorum. S. Augustini Serm. CCCLI. alias Hom. L. etc. IV. Ex perpetua praxi Ecclesiae.

XXXII. *Quaeres XI.* An Sacramentum Poenitentiae iterari possit etiam circa peccata in Confessione jam exposita et remissa? Resp. affirmative. Prob. I. ex communissima Theologorum doctrina, atque usu et praxi Fidelium piorum ac doctorum. II. Ratione Theologica. Peccata jam remissa remitti denuo possunt nova remissione priorem confirmante, per novae gratiae infusionem: sicut eadem causa saepius in judicio examinari, ac juridice definiri potest. Ergo peccata jam remissa, de novo possunt clavibus subjici.

XXXIII. *Dices I.* Peccata per Baptismum remissa, non possunt iterum remitti per Baptismum iteratum. Ergo nec peccata, in Sacramento Poenitentiae semel remissa, iterum remitti queunt per absolutionem Sacerdotis. II. Nemo potest bis ab iisdem vinculis materialibus ac corporeis solvi, aut propter idem crimen bis in eodem tribunali judicari. Ergo neque iterato potest quis absolvi ab iisdem peccatis in tribunali Poenitentiae. III. Forma absolutionis circa eadem peccata in Confessione jam exposita et remissa non potest vere proferri, quia poenitens non est amplius illis peccatis ligatus. IV. Sacerdos non habet jus circa peccata in

Confessione jam remissa, utpote jam abolita. Ergo non potest ab illis absolvere. Resp. ad I. C. A. N. C. Christus instituit Baptismum per modum regenerationis spiritualis, quae corporali respondet generationi. Ergo sicut semel tantum generamur corporaliter, ita semel tantum nos voluit spiritualiter generari. At vero Sacramentum Poenitentiae instituit ad modum judicii, quod saepius in eadem causa exerceri potest. Ad II. C. A. N. C. Ideo propter idem crimen nemo bis in eodem tribunali judicatur, nec bis a corporeis vinculis solvitur, quia et secundum judicium inutile foret, et secunda vinculorum solutio nihil auferre potest, quod antea ablatum non fuerit: At vero, quando in Sacramento Poenitentiae peccata jam remissa clavibus subjiciuntur, confertur nova gratia sanctificans, danturque uberiora gratiae auxilia ad vitanda in posterum peccata, et nova fit remissio poenae temporalis residuae, peccatis debitae. Ad III. N. A. Quamvis poenitens non sit illis peccatis amplius ligatus, potest tamen de novo ab illis absolvi, non quidem absolutione prima, et remissiva peccati jam remissi; sed absolutione secunda, quae est nova confirmatio primae condonationis factae. Porro forma absolutionis habet hunc sensum: *Ego do tibi, quantum in me est, gratiam reconciliativam, seu peccati remissivam.* Vel. *Ego Sacramentum absolutionis tibi impendo*: sicque utroque sensu vera est forma, etiam respectu illius, qui peccata jam remissa iterum clavibus subjicit; tum quia ille recipit beneficium absolutionis, quae est nova confirmatio primae condonationis factae: tum quia amplius cum Deo reconciliatur, et crescit in amicitia Dei, et poenae temporalis aliquid ipsi remittitur. Ad IV. N. C. Ad feren-

tiam sententiam juridicam, prioris jam latae confirmativam, sufficit quod judex habuerit jus circa rem, de qua ferenda est sententia, habeatque jurisdictionem in personam, quae petit ut prior sententia magis ac magis confirmetur.

XXXIV. *Quaeres XII.* An Poenitentia, ut virtus, sit semperque fuerit lapsis in mortale peccatum necessaria ad vitam aeternam adipiscendam? Resp. esse, semperque fuisse necessariam necessitate medii et praecepti. Prob. assertio I. Authoritate Scripturarum. Ezechielis Cap. XVIII. dicitur: *Cum averterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, et fecerit judicium et justitiam: ipse animam suam vivificabit.* Lucae Cap. XIII. *Nisi poenitentiam habueritis, omnes simul peribitis.* Act. Cap. III. *Poenitemini, et convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Apocal. Cap. II. *Memor esto unde excideris, et age poenitentiam, et prima opera fac: sin autem venio tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris.* Ergo sine poenitentia impossibile est, lapsos salutem aeternam consequi. Ergo Poenitentia est, fuitque semper lapsis in grave peccatum necessaria necessitate medii. II. Authoritate Tridentini, quod Sess. XIV. Cap. I. ait: *Fuit quidem Poenitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam et justitiam assequendam necessaria, illis etiam, qui Baptismi Sacramento ablui petivissent, ut perversitate abjecta et emendata, tantam Dei offensionem cum peccati odio et pio animi dolore detestarentur.* Et Cap. IV. *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.* III. Ratione Theologica. Impossibile est, hominem in creatu-

ram defixum, et a Creatore aversum salvari; alioqui aliquid inquinatum intraret in regnum coelorum. Ergo sine poenitentia impossibile est hominem lapsum in grave peccatum salvari.

XXXV. *Dices I.* Scriptura docet, peccata remitti posse sine poenitentia. Sic Matth. Cap. VI. dicitur: *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester coelestis delicta vestra.* Marci Cap. ult. *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit.* Lucae Cap. XI. *Date eleemosynam: et ecce omnia munda sunt vobis.* I. Petri Cap. IV. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* II. In Evangelio multi leguntur obtinuisse veniam peccatorum, ut v. g. Mulier adultera et Paralyticus, licet non dicatur, eos poenituisse peccatorum. III. Deus peccatum originale remittit infantibus sine praevia poenitentia. Ergo etiam sine illa potest adultis remittere peccata gravia. IV. Si Poenitentia esset necessaria necessitate medii et praecepti, daretur etiam naturale praeceptum eliciendae contritionis. Atqui hoc non datur, Ergo. P. min. Praeceptum naturale non datur de eliciendo actu supernaturali. Atqui contritio necessaria ad salutem, foret actus supernaturalis. Ergo. Resp. ad I. N. A. Quamvis Scripturæ fidei, charitati, baptismo, ac piis operibus salutem tribuat, poenitentiam tamen non excludit, sed illam praesupponit. Qui enim dixit Marci Cap. XVI. *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit*, dixit quoque Lucae Cap. XIII. *Si poenitentiam non egeritis, omnes simul peribitis.* Baptismus itaque, fides, charitas, et reliqua pia opera, sunt media ad obtinendam salutem inadaequata; solus enim baptismus adultorum, nisi illum poenitentiam praecedat, salvare neminem potest: Fides viva, et charitas sine

poenitentia locum non habent in peccatore; immo impossibile est, ut vere diligat Deum, quem vitae male actae non poenituerit. Quomodo enim amat summum Bonum, qui non detestatur id, quo scit summum Bonum offendi, atque ad iracundiam provocari? Eleemosyna, et injuriarum condonatio, opera sunt satisfactoria, quibus peccata remittuntur indirecte, in quantum nimirum salutare poenitentiae donum impetrant. Ad II. Quamvis id in Evangelio diserte non asseratur, certissime tamen tenendum est, in illis motum poenitentiae, et serium animi dolorem cum detestatione prioris vitae, ac melioris in posterum proposito, fuisse a Deo excitatum, priusquam a peccatis absolverentur. Ad III. C. A. N. C. Peccatum originale non fuit voluntate physice propria ab infantibus commissum; unde absque voluntate physica eorumdem remittitur: At vero adultis, quia peccarunt electione propria malum appetendo et perpetrando, poenitentia necessaria est, ut Deo quodammodo restituant poenitendo, quod delinquendo abstulerunt. Ad IV. C. M. N. min. Ad *probat.* D. M. Non datur praeceptum naturale de actibus supernaturalibus, solius naturae viribus adimplendum, C. M. Gratiae divinae ac supernaturalis auxilio observandum, N. M. Fatemur, de actibus supernaturalibus naturale praeceptum non dari, quod solius naturae viribus impleatur; quia natura sibi relicta ad ordinem supernaturalem non conscendit: sed contendimus, actus supernaturalis naturale esse praeceptum, juvante divina gratia implendum. Ex quo tamen inferri minime potest, naturali hoc praecepto hominem ad impossibile obligari; quamvis enim solius naturae viribus id executioni mandari nequeat, possibilitatem tamen ejus implendi

Deus dat, gratia sua cor hominis emoliendo, ac roborando.

XXXVI. *Quaeres XIII.* An, et quanam necessitate necessarium sit Sacramentum Poenitentiae. Resp. Sacramentum Poenitentiae omnibus post Baptismum in grave peccatum lapsis vel in re vel in voto necessarium est necessitate medii et praecepti. Dixi I. *Omnibus in grave peccatum lapsis*; venialia enim non tenemur confiteri, eorumque remissionem aliis modis, etiam sine Sacramento Poenitentiae et ejus voto, obtinere possumus. II. *Lapsis post Baptismum*; quia peccata ante Baptismum commissa, non subjiciuntur Ecclesiae clavibus, sed in ipso Baptismo delentur; *Cum Ecclesia* ut ait Tridentinum Sess. XIV. Cap. II. *in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus. Quid enim mihi, inquit Apostolus, de iis qui foris sunt judicare?* III. *Vel in re vel in voto.* Si enim adultus post Baptismum in mortale peccatum lapsus, actum perfectae contritionis eliciat, justificatur ante realem susceptionem Sacramenti Poenitentiae; non tamen sine voto, sive proposito suscipiendi suo tempore hoc Sacramentum. Hoc autem votum virtualiter saltem et implicite includitur in actu contritionis perfectae, in qua formaliter continetur propositum non peccandi, adeoque servandi etiam omnia praecepta, inter quae est praeceptum suscipiendi Sacramentum Poenitentiae, omnibus in mortale peccatum lapsis impositum. Hic Tridentina Synodus Sess. XIV. Cap. IV. ait: *Etsi Contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur; ipsam nihilominus reconciliationem ipsi Contri-*

tioni, sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam.

XXXVII. Prob. assertio I. Scripturarum authoritate. Christus Joan. Cap. XX. Apostolis et Ecclesiae authoritatem dedit remittendi et retinendi peccata. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis etc.* Ergo peccata gravia baptizatorum remitti nequeunt sine absolutione Sacerdotali, vel re vel in voto obtenta. P. C. Si venia peccatorum posset obtineri sine Sacramento Poenitentiae, vel in re vel in voto suscepto, Sacerdotes non possent retinere peccata, seu non remittendo facere ut non sint remissa in coelo. Atqui Sacerdotes possunt retinere peccata. Ergo. II. Authoritate Patrum *Tertulliani, et Hieronymi,* qui Poenitentiam vocant secundam post naufragium tabulam. S. Augustini Serm. CCCXCII. alias Hom. XLIX. inter L. S. Leonis M. Epist. LXXXII. alias XCI. ad Theodorum Forojuliensem, in qua ait: *Indulgentia Dei nisi supplicationibus Sacerdotum nequit obtineri.* III. Authoritate Tridentini., quod Sess. XIV. Cap. II. ita loquitur: *Est autem hoc Sacramentum Poenitentiae lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus.* Sed Baptismus nondum regeneratis ita necessarius est, ut sine illo, aut ejus voto, peccatum originale aliaque personalia ante Baptismum commissa non remittantur. Ergo etiam Sacramentum Poenitentiae ita lapsis post Baptismum necessarium est, ut sine illo, aut ejus voto, non remittantur peccata gravia post Baptismum commissa. Ergo necessarium est ad salutem necessitate medii; atque etiam praecepti; quae enim instituta sunt ut media necessaria, ea quoque sunt praecepta: cum sana ratio dictet assumendum esse medium, sine quo finem ad quem tendere oportet, consequi non possumus. C 5

XXXVIII. *Quaeres XIV.* An peccata venialia remitti possint absque poenitentia? Resp. remitti non posse absque poenitentia vel formali vel virtuali. Prob. I. Authoritate S. Augustini, qui Epist. XCIII. alias XLVIII. ad Vincentium Rogatistam scribit :*Nec quemquam putes ab errore ad veritatem, vel a quocunque seu magno seu parvo peccato ad correctionem sine poenitentia posse transiere.* Idem docet S. Thomas III. Parte, Quaest. LXXXVII. Artic. I. Et Artic. III. scribit, Sacramentalia, ut v. g. aspersionem aquae benedictae remittere peccata venialia, inquantum inclinant animam ad motum poenitentiae. II. Ratione Theologica. Peccatum veniale est inordinatus amor creaturae. Ergo tamdiu remanet, quamdiu voluntas inordinate adhaeret creaturae : atqui inordinatus ille amor non tollitur, nisi displiceat. Ergo ad remissionem peccati venialis requiritur poenitentia, seu retractatio saltem virtualis. Caeterum quamvis poenitentia necessaria sit ad delenda venialia, necessarium tamen non est ipsum Poenitentiae Sacramentum; eoquod etiam sine illo, sed aliis adhibitis mediis, pio cordis motu, oratione, aut aliis pietatis operibus, facile remitti queat. Neque etiam exigitur, ut poenitentia haec ad remissionem venialium necessaria, perfecta sit contritio; sufficit enim attritio ex motivo supernaturali elicita, quia venialia debent per poenitentiam facilius remitti quam mortalia, cum sint illis leviora. Praeterea rationi omnino consentaneum videtur, ut amicus Dei facilius veniam levis culpae, quam inimicus Dei gravioris culpae remissionem obtineat.

OBJECTIONES.

XXXIX. *Objicitur I.* contra I. Conclusionem, Infirmitas probationis ex Scriptura petitae. Verba illa Joan. Cap. XX. *Quorum remiseritis peccata etc.* significat tantum datam fuisse Apostolis a Christo potestatem exhortandi ad poenitentiam, praedicandi Evangelium, et fidem excitandi quae sola hominem justificat. Ergo non denotant verum Sacramentum, quo peccata remittuntur. P. A. Apostoli illam potestatem a Christo acceperunt, quam postea exercuerunt. Atqui non aliam potestatem exercuerunt, quam praedicandi et ad poenitentiam exhortandi, ut patet ex Act. Cap. II. *Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum.* Et Cap. XXVI. *His qui sunt Damasci primum, et Jerosolymis, et in omnem regionem Judaeae, et Gentibus annuntiabam, ut poenitentiam agerent, et converterentur ad Deum, digna poenitentiae opera facientes.* Resp. N. A. Christus Apostolis dedit potestatem conjunctam cum authoritate judicandi, quae sine forma exteriori inter homines exerceri nequit. Atqui talis potestas judicaria non est facultas praedicandi Evangelium, et hortandi ad poenitentiam; sed potestas vere remittendi peccata per modum judicii. Ergo Christus illam quoque concessit Apostolis. Ad *prob.* C. M. D. min. Apostoli non aliam potestatem exercuerunt erga baptizandos, de quibus loquuntur citata Actuum loca, C. min. Erga baptizatos, N. min. Erga baptizandos, qui Sacramenti Poenitentiae nondum capaces erant, Apostoli potestatem suam alio modo exercere non poterant, quam praedicando Evangelium, hortando ad poenitentiam admissorum criminum, et Baptismum conferendo.

XL. *Dices I.* Patres verba illa Joan. Cap. XX. interpretantur de Evangelii praedicatione, ut v. g. S. Cyrillus Alexandrinus Lib. XII. in Joan. et S. Hieronymus Comment. in Cap. XLIV. Isaiae: *Solvunt eos Apostoli sermone Dei, et testimoniis Scripturarum, et exhortatione virtutum.* S. Augustinus, et Theophilactus ea verba interpretantur etiam de correctione fraterna, cujus faciendae authoritas non Sacerdotibus tantum, sed ipsis etiam Laicis convenit. Ergo ex illo loco non evincitur Sacramentum Poenitentiae. Resp. D. A. Patres verba illa interpretantur de Evangelii praedicatione, vel etiam de correctione fraterna, in sensu litterali et proprio, ita ut negent Apostolis concessam fuisse potestatem clavium, et judiciariam, N. A. Patres exponunt illa verba in sensu minus proprio ac mystico, ita ut potestatem clavium nullo modo excludant, C. A. N. C. Certum est, Hieronymum, Augustinum, Cyrillum Alexandrinum, aliosque Patres, Sacramentum Poenitentiae propugnasse, ut ex clarissimis eorum testimoniis liquet, quae in probatione dogmaticae hujus Conclusionis adduximus. Et profecto notum erat Patribus, Diaconis in sua Ordinatione dici ab Episcopo, *Oportet Diaconum praedicare*; neque tamen idcirco ullus eorum scribere est ausus, Diaconos propter ejusmodi ministerium accepisse claves regni coelorum.

XLI. *Dices II.* Christus, quando peccata remisit, nullam exercuit judiciariam potestatem, quia nullum ritum externum adhibuit. Ergo neque Apostolis dedit judiciariam potestatem. P. C. Joan. Cap. XX. ait ipse Christus: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos.* Ergo si Christus potestatem judiciariam non exercuit, multo minus eam exercuerunt Apostoli. Resp. N. A.

Quamvis Christus nullum adhibuerit ritum externum, vere tamen exercuit potestatem judiciariam. Cum enim in Christo omnes fuerint thesauri sapientiae Dei corda et renes scrutantis, non nisi causa optime cognita poenitentibus peccata remisit. Ad *prob.* Resp. per vocem *sicut* significari datam quidem et communicatam fuisse Apostolis potestatem vere remittendi peccata, non eodem tamen, sed diverso modo exercendam, nempe per ritum externum ab ipso Christo Domino institutum. Nimirum Christo competebat modus remittendi peccata longe excellentior, atque ab omni ritu externo independens: at vero Apostolis, eorumque successoribus, modus tantum ministerialis, qui sensibilem cognitionem causae, sententiamque sensibili modo latam supponit.

XLII. *Dices III.* In Actibus Apostolorum ne minimum quidem deprehenditur vestigium potestatis hujus judiciariae ab Apostolis exercitae. Ergo dicendum est, potestatem hanc non fuisse Apostolis concessam a Christo. Resp. I. N. A. Potestatem clavium non obscure indicare videntur verba illa B. Petri ad Simonem Magum Actuum Cap. VIII. *Poenitentiam age ab hac nequitia, et roga Deum, si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui.* Resp. II. O. A. N. C. In Actibus Apostolorum non omnia, quae ab Apostolis facta sunt, fuerunt consignata; sed ea tantum quae ab iisdem gesta sunt, quando Christum Judaeis et Gentibus annuntiabant. Preterea insignis illo tempore Fidelium probitas raro admodum indigebat hoc remedio. Ergo silentium Actuum Apostolicorum praejudicare non potest Catholicae sententiae; cum verba Christi Domini *Joan.* Cap. XX. clare ac perspicue hanc potestatem Apostolis traditam fuisse ostendant.

XLIII. *Dices IV.* Apostoli eam solam poenitentiam praedicarunt, quam praenuntiarant Prophetae. Sed Prophetae non praenuntiarant poenitentiam quae esset Sacramentum. Ergo. Resp. D. M. Apostoli eam solam poenitentiam praedicarunt Judaeis et Gentibus, C. M. Christianis, subdist. Quam praenuntiarant Prophetae clare et explicite, N. M. Quam Prophetae praenuntiarant obscure saltem et implicite, C. M. Apostoli Judaeis et Gentibus praedicarunt poenitentiam ut virtus est; Christianis autem etiam ut Sacramentum est. Prophetae Sacramenta omnia novae Legis, adeoque etiam Poenitentiam Sacramentalem saltem implicite praedixerunt, praenuntiando Christum Redemptorem, novae Legis Authorem, et Ecclesiae institutorem.

XLIV. *Dices V.* Si ex illis Christi verbis Joan. Cap. XX. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, colligitur potestatem solvendi a peccatis esse verum novae Legis Sacramentum; sequeretur etiam ex posterioribus verbis, *Et quorum retinueritis retenta sunt*, colligi, potestatem ligandi esse verum Sacramentum. Atqui hoc dici nequit. Ergo Resp. N. M. Potestas solvendi a peccatis dicit etiam Potestatem conferendi gratiam, quod ad rationem Sacramenti novae Legis requiritur: at vero potestas retinendi peccata, quamvis et ipsa sit Sacramentalis, quia ordinatur ad veniam et Sacramentum; neque enim alia de causa peccator ligatur, nisi ut deprehensa scelerum suorum magnitudine, vitam in melius mutet, sicque disponatur ad poenitentiam: nullo tamen pacto est Sacramentum, quia per se gratiam non confert.

XLV. *Objicitur II.* Authoritas Patrum. S. Pacianus Serm. ad Competentes ait: *Igitur dilectissimi, semel abluimur, semel liberamur, – – semel felices sunt, quorum remissa sunt peccata. Tenete fortiter quod acce-*

pistis, servate feliciter, amplius peccare nolite: puros vos et immaculatos in diem Domini reservate. Ergo S. Pacianus affirmat, peccantibus post Baptisma nullum superesset remedium, ideoque nullum agnovit Poenitentiae Sacramentum. II. *S. Augustinus* Serm. LXVII. de verbis Domini, et *S. Gregorius M.* Hom. XXVI. in Evangelia, exemplo Lazari prius a Christo suscitati quam a discipulis solveretur, probant peccatores prius ad vitam gratiae revocari quam a Sacerdote absolvantur. Resp. ad I. C. A. N. C. S. Pacianus loco citato Baptismi virtutem et excellentiam depraedicat quidem, hortaturque competentes ad perseverandum in Baptismali innocentia: at vero Poenitentiam verum esse Sacramentum nullibi negat; praesertim cum alias constet, Novatianos, qui volebant quaedam peccata esse irremissibilia, a nemine solidius refutatos fuisse quam a S. Paciano. Ad II. N. C. Patres illi nil aliud volunt, quam contritionem imperfectam esse dispositionem necessariam ad gratiam sanctificantem consequendam per Sacerdotis absolutionem. Nimirum loquuntur de resurrectione et vita spirituali inchoata, quae consistit in actibus fidei, spei, et charitatis imperfectae; non vero illis sermo est de resurrectione et vita spirituali perfecta, sive de justificatione peccatoris.

XLVI. *Objicitur III.* Ratio. Solus Deus potestatem habet remittendi peccata. Ergo Poenitentia non est Sacramentum, quod ab hominibus administratur. II. Si Poenitentia esset Sacramentum, constaret etiam elemento, juxta illud S. Augustini Tract. LXXX. in Joan. *Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum.* Atqui in ritu poenitentiae nullum datur elementum. Ergo. III. In quolibet Sacramento tria haec distingui possunt ac

debent, nempe Sacramentum *tantum*, res Sacramenti, et Sacramentum simul et res Sacramenti. Atqui in Poenitentia tria haec distingui non possunt. Ergo. Resp. ad I. Solus Deus potestatem habet propriam, supremam, independentem remittendi peccata; ministerialem vero, secundariam, ac subordinatam concessit Christus Apostolis, eorumque successoribus. Ad II. Resp. Si per elementum intelligatur vera materia sensibilis, falsam esse majorem propositionem universaliter sumptam; ad Sacramentum enim novae Legis sufficit, si verba cadant in aliquod signum sensibile, cujus Sacramentalis significatio magis determinetur per verba, sive dein illud signum sensibile sit elementum, sive res externa a ministro adhibita, sive non. Verba illa Augustini intelligenda sunt de Baptismo solum; quamvis a multis in latiori sensu sumpta, ad alia etiam Sacramenta extendantur, intelligendo per elementum quodlibet signum per verba magis determinabile. Ad III. Resp. N. min. Confessio et absolutio dici possunt Sacramentum tantum; hae enim cum sensibiles sint, gratiam significant et producunt: res Sacramenti est gratia, seu remissio peccatorum, quae significatur, et non significat: Contritio est Sacramentum simul, quatenus fit sensibilis per Confessionem, et aliquo sensu est res Sacramenti, quatenus ex se non cadit sub sensum, sed per Confessionem exprimitur. Praeterea quamvis Theologi tria haec in Sacramentis distinguere soleant, Ecclesia tamen circa quaestionem hanc nihil hactenus pronuntiavit: neque Sacramenti hujus fides ab his subtilioribus scholae quaestionibus pendet.

XLVII. *Objicitur IV.* contra II. Conclusionem, Scripturarum et Patrum authoritas. Marci Cap. XVI. ait

Christus: *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit.* Ergo non datur Sacramentum Poenitentiae a Baptismo distinctum, secus falsa foret assertio Christi. II. Lucae Cap. III. Baptismus vocatur baptismus poenitentiae. III. Patres aliqui, quos inter S. Fulgentius Lib. de Fide ad Petrum, Cap XXX. Baptismum appellant Sacramentum fidei et poenitentiae. IV. S. Augustinus Epist. CLXXXV. alias L. ad Bonifacium scribit: *Quidquid ab eis, qui post acceptum Baptismum hic vivunt, infirmitate humana contrahitur quarumcunque culparum, propter ipsum Lavacrum dimittitur.* Similia habet Lib. I. de Nuptiis et Concupiscentia, Cap. XXXIII. et Lib. de peccato originali, Cap. XXXIX. Resp. ad I. C. A. N. C. Verba illa juxta unanimem Patrum et Ecclesiae doctrinam, cum hac conditione intelligenda sunt, si gratiam per Baptismum acceptam peccando non amiserit, vel hanc per Poenitentiae Sacramentum, in re vel saltem in voto susceptum, recuperarit. Ad II. Resp. Solum baptismum Joannis in Scripturis vocari baptismum poenitentiae; quia per illum non remittebantur peccata ex opere operato, sed tantum ex opere operantis, mediante scilicet poenitentia perfecta, cujus erat signum, et ad quam excitabat auxilio gratiae interioris. At vero Baptismus Christi in Scripturis appellatur lavacrum regenerationis et renovationis, renovans nimirum ac regenerans dispositos per poenitentiam. Ad III. Resp. Baptismum a Patribus atque a S. Fulgentio vocari Sacramentum Poenitentiae, non respecto lapsorum post Baptismum; sed respectu infidelium adultorum, qui ad Baptismum non admittuntur, nisi praemissa de peccatis poenitentia, sive admissorum criminum detestatione ac displicentia, quae est dispositio necessaria ad justificationem in Baptismo obti-

nendam. Ad IV. Resp. juxta Augustinum peccata dimitti propter Baptismum, non tamquam causam proximam, sed velut causam remotam et radicem vitae spiritualis. Quemadmodum enim in ordine naturali homo nec crescere, nec roborari, nec a morbo potest convalescere, nisi natus antea fuerit: ita spirituali regenerationi seu Baptismo adscribi debet, tamquam primae radici, quod Christianus per Sacramentum Confirmationis in justitia perficiatur, per Eucharistiam spiritualiter vegetetur, et per Poenitentiam sanetur, aut etiam mortuus suscitetur. Atque hanc esse genuinam *Augustini* mentem ipse S. Doctor satis aperte innuit Epist. XCVIII. alias XXIII. ad Bonifacium, ubi ait, peccata post Baptismum commissa non regeneratione auferri, sed alia curatione sanari.

XLVIII. *Objicitur V.* Ratio. Baptismus per peccatum numquam deletur. Ergo tota vita utilis esse potest, si in memoriam revocetur. Resp. D. A. Baptismus numquam deletur quoad omnes suos effectus, C. A. Quoad aliquos, N. A. et Conseq. Tria in Baptismo distingui possunt, nempe ritus externus, gratia sanctificans, et character Sacramentalis. Ritus externus, qui in ablutione et prolatione verborum consistit, est actio transiens, nec nisi in mente et cogitatione hominis baptizati manere potest: quod non sufficit, ut Baptismus manere dicatur in sensu vero ac proprio; secus etiam Eucharistiae manducatio semel peracta, semper maneret, adeoque frustra repeteretur. Gratia regenerationis per quodlibet peccatum mortale amittitur, nec nisi per Sacramentum Poenitentiae in re vel in voto recuperatur. Character Sacramentalis in Baptismo semel impressus, numquam amplius deleri potest. Sed neque Protestantes characterem admittunt, neque signum est visi-

bile atque externum, ut verbo adjunctum proprie Sacramentum constituat. Quare licet Baptismus in suo quodam effectu semper maneat, non tamen vim habet, ut per modum signi visibilis promissionem confirmet, atque illam, ut Protestantes ajunt, obsignare possit.

CONTROVERSIA II.

AN CHRISTUS ECCLESIAE AUTHORITATEM DEDERIT IN SACRAMENTO POENITENTIAE VERE AC PROPRIE REMITTENDI DISPOSITIS OMNIA PECCATA, ITA UT NULLUM SIT IN HAC VITA CRIMEN IRREMISSIBILE?

Contra Montanistas, Novatianos, Protestantes.

XLIX.

Saeculo II. Montanus in Phrygia Asiae minoris provincia natus, clavium potestatem omnium primus imminuit, certis criminibus aditum omnem veniae ac reconciliationis praecludens. Peccata is in duas classes partiebatur: alia, sive quod natura levia forent, sive quod adversus hominem perpetrata, posse ab Ecclesia condonari sentiebat: alia vero tum propter ingenitam gravitatem, tum quod contra Deum commissa forent, irremissibilia contendebat. Quamquam vero enormia illa crimina, v. g. idololatria, homicidium, blasphemia, et moechia nullam ab Ecclesia veniam forent consecutura; poenitentiae actionem tamen coram Ecclesia non inutilem esse dicebat, immo potius necessariam ad ve-

niam obtinendam, non quidem ab Ecclesia, sed a Deo. Priscillae ac Maximillae fanaticarum mulierum somniis deceptus, in absurdissimam hanc haeresin prolapsus est Turtullianus Presbyter, severioris vir ingenii, doctrina sua, relatisque de Judaeis, Gentilibus, Apelle, Marcione, Praxea, Hermogene victoriis alias clarissimus.

L. Saeculo III. Novatianus Presbyter Romanus, ob electionem Cornelii in Summum Pontificem invidiae stimulis agitatus, ut novo Pontifici invidiam conflaret, quia is in idololatriam lapsos salubri poenitentia expiatos recipiebat, juvante Novato Carthaginensi Presbytero, turbulenti ingenii et projectae audaciae homine, Montani errorem ex parte adoptavit, docens peccatum idololatriae a solo Deo remitti posse; moechos vero et adulteros initio ad paoem admisit, ut patet ex *S. Cypriano* Epist. LII. ad Antonianum, ubi ex praxi ipsa et agendi ratione Novatianorum erga moechos et adulteros, quos ad pacem admittebant, ostendit debere eos pari conditione idololatras excipere, ut nempe post poenitentiam veniam obtineant. At vero paulo post, confirmata jam haeresi sua, Novatianus feralem suam sententiam ad caeteros etiam peccatores extendit, asseruitque, non idololatriae modo, sed caeteris quoque criminibus post Baptismum commissis veniam ab Ecclesia tribui non posse. Testantur id innumeri feri Scriptores, *Eusebius* Lib. VII. Hist. Eccles. Cap. VII. *Socrates* Lib. IV. Hist. Eccl. Cap. XXIII. et Lib. VII. Cap. XXV. *S. Epiphanius* Haer. LIX. *S. Ambrosius* Lib. I. de Poenitentia, Cap. I. *Theodoretus* Lib. III. Haereticarum Fabularum, Cap. V. *S. Pacianus* Epist. III. ad Sympronianum. *S. Augustinus* Lib. de Agone Christiano,

Cap. XXXI. Non nulli tamen Novatianorum saeculo IV. magistri sui dogma paulo emolliendum ac temperandum sibi esse censuerunt, facto graviora inter et leviora peccata discrimine, et potestatem Ecclesiae concedendo leviora dimittendi. Patet id ex S. Ambrosio, qui Lib. I. de Poenit. Cap. II. scribit: *Sed ajunt* (Novatiani) *se exceptis gravioribus criminibus, relaxare veniam levioribus. Non hoc quidem author vestri erroris Novatus, qui nemini poenitentiam dandam putavit. — — In eo igitur patrem vestrum propria damnatis sententia, qui distinctionem peccatorum facitis, quae solvenda nobis putetis, et quae sine remedio esse arbitremini.*

LI. Protestantes, cum Poenitentiam pro vero novae Legis Sacramento non agnoscant, doceantque confessionem peccatorum necessariam non esse, nec absolutionem Sacerdotalem actum esse judicii, qui coram Deo animam a peccatis mundet; potestatem ligandi et solvendi reponunt in nuda et concionali declaratione peccata esse remissa a Deo, quin ea a Sacerdote vere ac juridice dimittantur. Multi equidem e veteribus Scholasticis, quos inter Petrus Lombardus Lib. IV. Sententiarum, Dist. XVIII. S. Bonaventura, Alexander de Ales, Joannes Major, et Gabriel Biel, rati contritionem ex charitate perfecta necessario praerequiri in poenitente, ut a Sacerdote valide absolvi queat, docuerunt Sacerdotalem absolutionem declarativam dumtaxat esse peccati a Deo jam dimissi. At veterum haec Theologorum opinio, quamvis oppido falsa sit, atque a Catholicis nunc deseratur, multum sane a Protestantium erroribus discrepat. Praeterquam enim quod Veteres illi unanimi consensu docuerint, Poenitentiam verum esse et proprie dictum

Sacramentum, et Confessionem Sacramentalem plane necessariam esse, tamquam certum et exploratum statuebant, I. Sacerdotes in tribunali Poenitentiae non esse solum praecones divinae clementiae, sed Judices agere, et juridice declarare peccata esse remissa. II. Per Contritionem, quantumcumque perfectam, peccata non deleri nisi in ordine ad claves Ecclesiae; quia in contritione includitur votum Sacramenti, cum obligatione peccata clavibus Ecclesiae subjiciendi. III. Absolutionem Sacerdotalem utilem esse, tum ad gratiae sanctificantis augmentum, tum ad remissionem poenae temporalis, peccatis in confessione expositis debitae: quae omnia Protestantes inficiantur. Atque haec est ratio, ob quam communiter negant Theologi cum Andrea Vega, Dominico Soto, Salmerone, ac Pallavicino, sententiam hanc a Tridentino Sess. XIV. Can. IX. proscriptam fuisse; quamvis non desint nobiles etiam Theologi, qui cum Vasquio, Suario, Estio etc. damnationis notam illi inurunt.

LII. *Conclusio I.* Christus Ecclesiae suae concessit authoritatem remittendi dispositis in Sacramento Poenitentiae omnia prorsus peccata, quamtumcumque gravia, in hac vita commissa. Prob. Conclusio haec dogmatica I. Scripturarum authoritate. Christus, nullo facto discrimine peccatorum levium et graviorum, Matth. Cap. XVI. plenam ligandi et solvendi a peccatis potestatem B. Petro promisit: *Tibi dabo claves regni coelorum. Et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis.* Item reliquis Apostolis Matth. Cap. XVIII. *Amen dico vobis, quaecunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo: et quaecunque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo.* Hanç-

que ipsam authoritatem quam promiserat, actu Apostolis contulit Joan. Cap. XX. *Accipite Spiritum Sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.* Ergo omnia peccata fidelium, quantumcumque gravia sint, subjiciuntur clavibus Ecclesiae, atque ab ea remitti possunt authoritate sibi a Christo collata.

LIII. Prob. II. Apostolorum exemplo, qui authoritate hac a Christo concessa usi sunt, gravissima crimina remittendo. S. Joannes Evangelista perditissimum juvenem, qui post Baptismum latronum ducem se constituerat, ad poenitentiam reduxit, ac poenitentiae lacrymis purgatum communioni restituit, ut narrant *Eusebius* Hist. Eccles. Lib. III. Cap. XVII. et *S. Chrysostomus* Lib. I. ad Theodorum, Cap. XI. Apostolus I. ad *Cor.* Cap. V. Corinthium quemdam, inaudita vel inter Gentes fornicatione pollutum, quippe qui uxorem patris sui duxerat, Satanae tradidit in interitum carnis: eumdemque dura poenitentia perfunctum. II. ad *Cor.* Cap. II. Ecclesiae restituit, ac veniam delicti in persona Christi indulsit: *Nam et ego quod donavi, siquid donavi, propter vos in persona Christi.* Tertullianus in Montani haeresin jam prolapsus, vim exempli hujus declinare non potuit, nisi negando, reclamante quamvis ipsa sacri textus evidentia, unum eumdemque fuisse hominem, quem Apostolus I. ad *Cor.* Cap. V. Satanae tradiderat in carnis interitum, et cui II. ad *Cor.* Cap. II. veniam sceleris indulsit.

LIV. Prob. III. Authoritate Patrum. S. Cyprianus Epist. LIV. ad Cornelium scribit: *Nec enim fas erat, aut permittebat paterna pietas et divina clementia, Ecclesiam pulsantibus claudi, et dolentibus ac de-*

precantibus spei salutaris subsidium denegari, ut de saeculo recedentes sine communicatione et pace ed Dominum dimitterentur; quando permiserit ipse qui legem dedit, ut ligata in terris, etiam in coelis ligata essent; solvi autem possent illic, quae hic prius in Ecclesia solverentur. S. Pacianus Epist. I. ad Sympronianum: *Quid illa tot similitudinem Dominicarum argumenta respondent? Quod drachmam invenit mulier, et gratulatur inventam; quod pastor ovem reportat erraticam; quod filio revertenti post producta omnia bona, et cum meretricibus et fornicariis epotata, pater blandus occurrit, et invidum fratrem ostensa ratione castigat? Filius, inquiens, meus hic mortuus fuerat, et revixit: perierat, et inventus est. Quid ille in via vulneratus, a Levita et Sacerdote praeteritus? Nonne curatur? revolve quae Spiritus dicat Ecclesiis. Ephesios desertae dilectionis accusat; stuprum Tiathyrenis imputat; Sardos in opere cessantes, Pergamenos docentes diverse reprehendit, Laodicenorum divitias inurit; et tamen omnes ad poenitentiam satisfactionis invitat.* S. Hilarius Can. XVIII. in Matth. *Neque fas est nos ex praescripto legis dandae veniae numero concludi; cum per Evangelii gratiam sine modo nobis a Deo fuerit indulta.* S. Ambrosius Lib. I. de Poenitentia, Cap. VI. ita Christum affatur: *Dicis Petro excusanti ne ei pedes lavares, Nisi lavero tibi pedes, non habebis partem mecum. Quod ergo isti* (Novatiani) *possunt consortium tecum habere, qui claves regni coelorum non suscipiunt, negantes quod dimittere peccata debeant? Quod quidem recte de se fatentur; non habent enim Petri haereditatem, qui Petri fidem non habent, quam impia divisione di-*

scerpunt. Sed hoc improbe, quod etiam in Ecclesia donari peccata negant posse, cum Petro dictum sit, Tibi dabo claves regni coelorum. S. Hieronymus Epist. ad Oceanum: *Frustra mortuus est Christus, si aliquos vivificare non potest: mentitur Joannes Baptista, et digito Christum et voce demonstrans. Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi, si sunt adhuc in saeculo, quorum Christus peccata non tulerit.* S. Chrysostomus Paraenesi I. ad Theodorum: *Talis est erga homines pietas Dei: numquam spernit poenitentiam, si ei sincere et simpliciter offeratur, etiamsi ad summum quis perveniat malorum. et inde tamen velit reverti ad virtutis viam: suscipit libenter, et amplectitur, et facit omnia, quatenus ad priorem revocet statum.* S. Augustinus Serm. CCCLI. alias Hom. L. *Hic fortasse dicis, Sed ego jam baptizatus sum in Christo, a quo omnia mihi peccata praeterita dimissa sunt; vilis factus sum nimis iterans vias meas, et canis horribilis oculis Dei, conversus ad vomitum suum. Quo ibo a Spiritu ejus, et a facie ejus quo fugiam? Quo, frater, nisi ad ejus misesicordiam poenitendo, cujus potestatem peccando contempseras? Nemo enim recte fugit ab illo, nisi ad illum, ab ejus severitate ad ejus bonitatem. – – – Quidquid enim feceris, quaecunque peccaveris; adhuc in vita es, unde te Deus omnino, si sanare nollet, auferret. Cur ergo ignoras, quia patientia Dei ad poenitentiam te adducit? Qui enim clamando non tibi persuasit ut non recederes, parcendo clamat ut redeas.* Et Lib. de Agone Christiano, Cap. XXXI. Novatianos his verbis redarguit: *Nec eos audiamus, qui negant Ecclesiam Dei omnia peccata posse dimittere. Itaque miseri dum in Petro Petram non intelligunt, et nolunt*

credere datas Ecclesiae claves regni coelorum , ipsi eas de manibus amiserunt.

LV. Prob. IV. Authoritate Conciliorum. Quamprimum enim Montanus in minori Asia errores suos vulgavit , eos illius regionis Episcopi continuo tamquam haereticos profligarunt , et Zephyrinus Romanus Pontifex Edictum contra Montanistas promulgavit, quo jussit, ut moechis poenitentia functis venia concederetur. Novatiani Romae in Concilio LX. Episcoporum A. 255., eodemque pene tempore in Synodo Antiochena sub Demetrio, et Carthaginensi Episcoporum XLII. damnati, et Ecclesiae communione privati sunt; hocque judicium saeculo IV. et V. immo et posterioribus etiam saepius confirmatum est. In Lateranensi IV. Cap. I. dicitur : *Si post susceptionem Baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum , per veram potest semper poenitentiam reparari.* Et in Tridentino Sess. XIV. Can. I. *Siquis dixerit , in Catholica Ecclesia Poenitentiam non esse vere et proprie Sacramentum , pro fidelibus quoties post Baptismum in peccata labuntur , ipsi Deo reconciliandis a Christo Domino nostro institutum ; anathema sit.*

LVI. Prob. V. Ex constanti ac perpetua Ecclesiae universae praxi , quae poenitentes gravissimorum criminum reos semper ad pacem et veniam admisit , ut satis ostendunt Decreta Conciliorum , Patrum statuta , et Librorum Poenitentialium sanctiones , quibus certus poenitentiae agendae modus , ratio , mensura , et tempus definitur, pro diversa peccatorum specie et gravitate.

LVII. Prob. VI. Paritate. Minister Baptismi nullam Deo injuriam infert, quod Sacramentum hoc administrando peccata omnia vere dimittat. Ergo idem pariter dicendum est de Sacerdote ministro Poenitentiae,

quia utrobique eadem est authoritas a Deo accepta. Atque hoc argumento ad hominem saepius usi sunt Patres adversus Novatianos. S. Pacianus Epist. III. ad Sympronianum ait: *Sive baptizamus, sive ad poenitentiam cogimus, seu veniam petentibus relaxamus, Christo id authore tractamus.* S. Ambrosius Lib. I. de Poenitentia, Cap. VIII. *Cur baptizatis, si per hominem peccata remitti non licet? In Baptismo enim utique remissio peccatorum omnium est. Quid interest, utrum per Poenitentiam, an per Lavacrum hoc jus sibi datum Sacerdotes vindicent? Unum in utroque mysterium est.*

LVIII. *Conclusio II.* Ecclesia a Christo potestatem accepit, non tantum dispositis in Sacramento Poenitentiae declarandi peccata esse remissa, sed etiam vere ac proprie illa remittendi. Prob. I. Authoritate Scripturarum. Joan. Cap. XX. Christus ait ad Apostolos: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos. - - - Accipite Spiritum Sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* At Christus non declarabat tantum peccata esse remissa, sed vere ac proprie condonabat ac remittebat. Et sane haec vox *peccata remittere*, ex nativa significatione, et in hominum acceptione, non denotat declarationem peccati remissi, sed veram actualem peccati remissionem, ut patet ex Cap. V. *S. Lucae*, ubi Christus Scribis et Pharisaeis indignantibus, non quod Paralytico declarasset dimissa ei esse peccata, sicut olim Nathan declaraverat Davidi; sed quod potestatem sibi arrogaret ea vere remittendi, ut sacer textus manifeste indicat: *Et coeperunt cogitare Scribae et Pharisaei, dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* illico respon-

dit: *Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata*, (*ait Paralytico*) *Tibi dico*) *surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam*. Sicque edito miraculo significationem harum vocum confirmavit. Ergo Sacerdotes vere ac proprie remittunt poenitentibus peccata. *Confirm*. I. Ligare non idem dicit, quod ostendere ligatum. Ergo etiam solvere non idem dicit ac solutum a vinculis pronuntiare. *Confirm*. II. Quotiescumque in Scripturis dicitur, per Baptismum remitti peccata, semper significatur vera actualis remissio peccatorum, non vero declaratio factae remissionis. Ergo etiam iisdem verbis idem significatur, quando *Joannis* Cap. XX. tradita fuit Apostolis potestas remittendi peccata in Sacramento Poenitentiae.

LIX. Prob. II. Authoritate Patrum. S. Hilarius Can. XVI. in Matth. ait: *O Beatus coeli janitor! cujus arbitrio claves aeterni aditus traduntur, cujus terrestre judicium praejudicata authoritas sit in coelo; ut quae in terris aut ligata sint aut soluta, statuti ejusdem conditionem obtineant et in coelo*. S. Ambrosius Lib. II. de Poenitentia, Cap. II. *Impossibile videbatur per poenitentiam peccata dimitti*, (vere nimirum et proprie, non tantum declarando, quod in veteri etiam Testamento a Sacerdotibus et Prophetis fiebat,) *Concessit hoc Christus Apostolis, quod ab Apostolis ad Sacerdotum officia transmissum est*. S. Chrysostomus Lib. III. de Sacerdotio, Cap. VI. *Corporis lepram purgare, seu verius dicam, haud purgare quidem, sed purgatos probare, Judaeorum Sacerdotibus solis licebat. At vero nostris Sacerdotibus non corporis lepram, verum animae sordes, non dico purgatas pro-*

bare, sed purgare prorsus concessum est. Et Hom. V. de verbis Isaiae: *A terra judicandi principalem authoritatem sumit coelum. Nam judex sedet in terra, Dominus sequitur servum.* S. Hieronymus Epist. I. ad Heliodorum de Sacerdotibus scribit: *Qui claves regni coelorum habentes, quodammodo ante judicii diem judicant.* S. Cyrillus Alexandrin. Lib. XII. Commentar. in Joan. *Duobus modis Dei Spiritu afflati homines peccata remittunt ac retinent; vel cum dignos admittunt ad Baptismum, et indignos excludunt; vel cum filios Ecclesiae peccantes corripiunt, ac poenitentibus ignoscunt.* S. Bernardus Serm. I. in Natali Apostolor. Petri et Pauli: *Sententia Petri praecedit sententiam coeli.* Atqui si Sacerdos declararet solummodo peccata esse remissa, sententia coeli praecederet sententiam Petri.

LX. Prob. III. Authoritate Conciliorum. Tridentinum Sess. XIV. Cap. VI. ait: *Quamvis autem absolutio Sacerdotis alieni beneficii sit dispensatio, tamen non est solum nudum ministerium vel annuntiandi Evangelium, vel declarandi remissa esse peccata; sed ad instar actus judicialis, quo ab ipso, velut a judice sententia pronuntiatur.* Et Can. IX. *Si quis dixerit, absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronuntiandi et declarandi, remissa esse peccata confitenti; - - - anathema sit.* Posset etiam haec Conclusio confirmari authoritate eorum Conciliorum, quae contra Montanistas et Novatianos habita fuerunt. Praecipua enim quaestio erat, an Ecclesia potestatem a Christo acceperit, non declarandi tantum, sed vere ac proprie remittendi quaelibet peccata, etiam graviora; cum verisimile non sit, haereticos illos eam potestatem Sacerdotibus nostris de-

D 3

negare voluisse, quam in veteri testamento a Nathan Propheta exercitam fuisse optime noverant, quando Davidi annuntiavit, homicidium et adulterium fuisse illi a Deo remissa.

LXI. Prob. IV. Ratione Theologica. I. est. Si Sacerdos absolvendo peccata vere non remitteret, sed dumtaxat declararet illa esse remissa, tunc Sacramentum Poenitentiae neque efficeret ex opere operato gratiam sanctificantem quae poenitentem cum Deo reconciliat, sed eam praesupponeret: neque vi sua remitteret aeternam poenam, utpote cujus remissio non sejungitur a remissione culpae. Atqui juxta Patres, Concilia, et Theologos, hi duo sunt primarii effectus Sacramenti Poenitentiae. Ergo. II. Clavium officium est, januam vere aperire, non vero apertam ostendere. Ergo cum Christus Ecclesiae suae dederit potestatem clavium, hoc ipso dedit illi potestatem fores coelorum fidelibus aperiendi, vere illos solvendo a peccatis. III. Declaratio haec remissionis peccatorum esset inutilis. Non enim fieri potest Deo, qui omnia novit: non Ecclesiae, quia negotium hoc ad forum exterius non pertinet: non Sacerdoti seu ministro; quia declaratio illa non ministrum, sed poenitentem respicit, atque ad eum dirigitur: non ipsi denique poenitenti; quia ille longe certius judicium formare potest de propria dispositione ac contritione, quam Sacerdos ex solis signis exterioribus poenitentis; adeoque declaratio haec a Sacerdote poenitenti facta, supervacanea foret et inutilis.

OBJECTIONES.

LXII. *Objicitur I.* contra I. Conclusionem, Scripturarum veteris instrumenti authoritas. I. Regum Cap. II. dicitur : *Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus : si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo?* Ergo peccata graviora non remittuntur. II. Proverbiorum Cap. I. *Quia vocavi, et renuistis. - - - Tunc invocabunt me, et non exaudiam : mane consurgent, et non invenient me.* Et Psal. XVII. *Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret, ad Dominum, nec exaudivit eos.* III. Deuteronomii Cap. XXXII. Israëlitarum peccatum dicitur *venenum aspidum insanabile.* Et Jeremiae Cap. XXX. *Insanabilis fractura tua.* IV. II. Machab. Cap. IX. *Orabat hic scelestus* (Antiochus Rex) *Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus.* Resp. ad I. N. C. Ut enim S. Ambrosius observat Lib. I. de Poenitentia, Cap. IX., non dicitur, nullus orabit pro eo, sed, *Quis orabit pro eo?* Id est, non quilibet orabit pro eo, sed singularis Dei amicus; quo enim major est culpa, eo majora et potentiora quaerenda sunt suffragia. Resp. II. Heli Summus Sacerdos Judaeorum loco cit. filios suos Ophni et Phinces increpat, qui ingluvie sua, rapacitate, atque incontinentia retrahebant homines a Sacrificio Domini; aitque, si polluto Tabernaculo cessent Sacrificia, hominesque ab illis retrahantur, nullum superesse visibile remedium, quo placari possit divina justitia. Atque hic videtur esse litteralis hujus loci sensus. Ad II. Resp. verba Sapientiae in Proverbiis accipienda esse de illis, qui inutilem post hanc vitam poenitentiam agunt ; aut etiam de iis, qui in hac vita Deum ex toto corde non quae-

runt. Psalmista ait illos non exaudiendos, qui absque sincera cordis conversione clamant ad Dominum, vel eo tantum consilio, ut a molestiis quibusdam temporalibus liberentur; de sincera enim Dei invocatione Joelis Cap. II. dicitur: *Omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit.* Ad III. Resp. Israëlitarum peccatum dici venenum insanabile, ac fracturam insanabilem, ex hypothesi quod poenitentiam repudient, quae unicum est medium ad obtinendam peccatorum remissionem. Ad IV. Resp. Antiochum peccatorum remissionem non obtinuisse ob defectum contritionis verae, supernaturalis, ac perfectae; quia ex solo desiderio sanitatis recuperandae de peccatis suis dolebat. Caeterum observo, si haec Scripturarum loca Novatianis faverent, sequeretur neque in ipso Baptismo omnia peccata posse remitti.

LXIII. *Objicitur II.* Scriptura novi Testamenti. Matth. Cap. XII. ait Christus: *Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemiae non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc saeculo, neque in futuro.* Ergo blasphemia in Spiritum Sanctum remitti nequit. II. I. Joan. Cap. V. *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, et dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.* Ergo omnem peccatum mortale est irremissibile. III. Ad Hebr. Cap. VI: *Impossibile est eos qui semel sunt illuminati, - - et prolapsi sunt, rursus renovari ad poenitentiam, rursum crucifigentes sibimet ipsis Filium Dei, et ostentui habentes.* Ergo post Baptismum nul-

lum superest lapsis remedium. IV. Ad Hebr. Cap. X. *Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia.* V. Ad Hebr. Cap. XII. *Non invenit* (Esau) *poenitentiae locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam.* VI. Actuum Cap. VIII. B. Petrus Simonem Magum baptizatum ita alloquitur: *Poenitentiam age ab hac nequitia tua: et roga Deum, si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui.* Ergo saltem incertum est, an remittantur peccata gravia. Resp. ad I. N. C. Verba illa, *Non remittetur ei neque in hoc saeculo, neque in futuro*, non significant blasphemiam in Spiritum Sanctum numquam omnino remitti, etiamsi sincera agatur poenitentia; sed denotant raro admodum ita peccantibus gratiam congruam dari, qua adjuti serio peccatum suum detestentur, ejusque remissionem sic obtineant. Hujus rei ratio gemina assignari potest. I. est, quia blasphemans in Spiritum Sanctum viam sibi praecludit ad veritatem et ad gratiam Dei, quam directe repudiat. II. Quia peccatum hoc nullam admittit excusationem, sicuti caetera quae ex ignorantia aliqua vel infirmitate proficiscuntur. Caeterum per blasphemiam in Spiritum Sanctum non intelligitur quodlibet peccatum grave, sed malitiosa impugnatio cognitae et manifestae veritatis, ac detestabilis illa calumnia, qua contra propriam mentem miracula divina daemoni adscribuntur, invidia et malitia stimulantibus. Hujus blasphemiae rei erant Judaei, qui quamtumlibet evidentia miraculorum Christi perstricti, de Christo tamen dicebant Matth. Cap. XII. *Hic non ejicit daemones nisi in Beelzebub principe daemoniorum.* Ita S. Pacianus Epist. III. ad Sympronianum. S. Athanasius Orat. II. contra Aria-

nos. S. Basilius in Quaest. compendio explicatis, Quaest. CCLXXIII. S. Hilarius Can. V. et XII. in Matth. S. Ambrosius Lib. I. de Spiritu Sancto, Cap. III. S. Hieronymus Comment. in Cap. XII. Matth. Caeterum blasphemia illa singulari quadam ratione dicitur peccatum in Spiritum Sanctum, quia operatio miraculorum et animorum illustratio per quamdam appropriationem Spiritui Sancto tribuuntur. Ad II. Resp. N. C. Per peccatum ad mortem vel intelligitur illud, in quo quis cum impoenitentia finali moritur, quod certe post hanc vitam non remittitur, cum in inferno nulla sit redemptio: vel intelligitur gravissimum aliquod peccatum, quod raro et difficulter remitti solet. Ita S. Hieronymus Lib. II. contra Jovinianum: *Cernis, quod si pro peccatis minoribus deprecemur, impetremus veniam; si pro majoribus, difficilis impetratio sit.* Sensus itaque citati loci hic est: Si peccatum est ad mortem, id est, gravissimum ex genere illorum, quae ordinarie non remittuntur, sed aeterna morte puniuntur; non prohibeo quidem orare, sed non audeo polliceri vos facile impetraturos: ideo non dico ut roget quis, nimirum cum illa certa fiducia impetrandi; saepe enim Deus in tali negotio preces Sanctorum non audit. Ad III. Resp. N. C. Apostolus loco cit. non loquitur de regeneratione minus perfecta, quae fit in Sacramento Poenitentiae, remanente obligatione satisfaciendi et reatu aliquo poenae temporalis; sed de perfecta renovatione quae fit in Baptismo, quacum conjuncta est perfecta remissio peccatorum quoad omnem poenam et culpam. Ad Hebraeos itaque scribens, ut occurreret falsae illorum opinioni, Baptisma Christi, sicut legale, saepius iterari posse; ait impossibile esse, ut semel illuminati seu baptizati

iterum baptizentur, et gratiam regenerationis et renovationis, quam per Baptismum ac poenitentiam antebaptismalem assecuti fuerant, iterum recuperent per poenitentiam quae Baptismum subsequitur. Tum statim impossibilitatis hujus rationem subjungit. Cum enim Baptismus sit figura et repraesentatio mortis Christi, qui iterum baptizantur hoc ipso significant, Crucem a Christo susceptam, et priore unicoque Baptismo adumbratam non sufficere; sed opus esse ut Christus iterum crucifigatur, quo secundum Baptismum instituat: unde iterantes Baptisma, Christum in se ipsis figurate crucifigunt, ejusque mortis efficaciam vilipendunt. Ita *S. Athanasius* Epist. IV. ad Serapionem. *S. Ambrosius* Lib. II. de Poenit. Cap. II. *S. Epiphanius* Haer. LIX. *S. Chrysostomus* Hom. IX. in Epist. ad Hebr. *S. Augustinus* in Expositione inchoata Epist. ad Rom. *S. Damascenus* Lib. IV. de Fide Orthod. Cap. X. Quare distinguenda est Apostoli propositio. Impossibile est renovari ad poenitentiam, id est, eos recuperare Baptismatis gratiam, quatenus est gratia regenerationis et renovationis, C. A. Impossibile est obtinere veniam peccatorum per poenitentiam, et justificari per gratiam sanationis et reconciliationis, N. A. Ad IV. Resp. Apostolum loqui de peccato apostasiae, ut satis indicant praecedentia verba, *Non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam*: atque ex hypothesi, quod ad Christum redire nolint. Sensus itaque est, deficientibus a fide Christi nullam superesse hostiam, qua peccata expientur in tali statu, cum abnegaverint Christum, qui sola est hostia peccati expiativa. Ad V. Resp. poenitentiam illam non referendam esse ad Esau, sed ad Isaac ejus patrem; ita ut sensus sit, non potuisse

Esau fusis etiam lacrymis a parente suo Isaac impetrare, ut benedictionem Jacobo datam revocaret. Ad VI. Resp. N. C. Vox *forte* significat hic Simonis libertatem, et obtinendae veniae difficultatem, aut etiam incertitudinem; non quidem ex parte Dei, ac si incertum foret, an Deus poenitenti veniam sit daturus; sed ex parte hominis, de quo merito dubitabat Petrus, an sit umquam de hoc peccato poenitentiam acturus.

LXIV. *Objicitur III.* Authoritas Patrum. Origenes et Theognostus, ut refert *S. Athanasius* Epist. IV. ad Serapionem, docuerunt, quodlibet peccatum mortale post Baptismum, esse blasphemiam in Spiritum Sanctum, et quidem irremissibilem. II. *S. Athanasius* l. c. blasphemiam in Spiritum Sanctum vocat *inveniabilem*, *indeprecabilem*, *irremissibilem.* III. Firmilianus Epist. inter Cyprianicas LXXV. loquens de lapsis, quibus poenitentia fuerat imposita, scribit: *Non quasi a nobis remissionem peccatorum consequantur, sed ut per nos ad intelligentiam delictorum suorum convertantur, et Domino plenius satisfacere cogantur.* IV. S. Pacianus Epist. III. ad Sympronianum de blasphemia in Spiritum Sanctum scribit: *Hoc est ergo, quod non dimittetur; reliqua bonis poenitentibus, frater Sympronianc, donantur.* V. S. Ambrosius Lib. II. de Poenit. Cap. IV. Novatianis contendentibus omne peccatum esse irremissibile, solam excipit blasphemiam in Spiritum Sanctum, de qua dictum est a Domino: *Non remittetur neque in hoc saeculo, neque in futuro.* Et Lib. I. de Spiritu Sancto, Cap. III. scribit: *Siquis vero Sancti Spiritus dignitatem, majestatem, et potestatem abneget, non potest ibi exoratio esse veniae, ubi sacrilegii plenitudo est; quia qui Spiritum negavit, Deum*

Patrem negavit, et Filium. VI. S. Hieronymus Epist. CXLIX. ad Marcellam scribit: *Manifestum est, peccatum in Spiritum Sanctum ideo non posse dimitti, quod habeat blasphemiam; ut cum videas in virtutibus Deum, Beelzebub calumnieris in factis. Doceat igitur* (Novatianus) *aliquem negatorem* (Christi in tormentis) *Beelzebub vocasse Christum, et ultro referam gradum, negatorem non posse veniam consequi post ruinam.*

LXV. Resp. ad I. Quamvis Origenes et Theognostus in ea fuissent opinione, omnia peccata gravia Baptizatorum esse blasphemiam in Spiritum Sanctum, quod tamen pro certo affirmari nequit, cum obscura eorum verba benigniorem interpretationem patiantur; nihilominus peccata baptizatorum non docuerunt esse irremissibilia absolute, sed comparate dumtaxat ad peccata Gentilium; quia illi aliquam possunt peccatis suis excusationem obtendere, quam obtendere nequeunt baptizati: ideoque horum peccata difficilius remittuntur. Et sane *Origenes* Lib. III. contra Celsum, doctrinam Catholicam diserte propugnat; eidem enim exprobranti, quod Ecclesia homines variis sceleribus post Baptismum inquinatos recipiat, sic respondet: *Rursum resipiscentes, haud secus quam redivivos recipiunt tandem, post longiorem melioris mentis approbationem, quam cum primum ad religionem discendam admitterentur, ea tamen conditione, ut quoniam lapsi sunt, in posterum excludantur ab omnibus dignitatibus et Magistratibus Ecclesiasticis.* Ad II. Resp. S. Athanasius blasphemiam illam dicit irremissibilem tunc tantum, quando conjuncta est cum finali impoenitentia, ut patet ex ejusdem Tractatu de communi Essentia Pa-

tris, Filii, et Spiritus Sancti, Num. XLIX. *Quin et hoc observandum est, non dixisse Christum, blasphemanti et poenitentiam agenti remissionem dandam non esse; sed blasphemanti, et in blasphemia perseveranti. Quandoquidem nullum est peccatum irremissibile apud Deum illis, qui vere, et ex animo, et ut par est, poenitentiam agunt.* Caeterum singularem hujus blasphemiae prae aliis peccatis gravitatem indicavit, et proprium ejus characterem in eo reposuit S. Athanasius, quod difficilius remittatur, quia difficilius de illa poenitentia agitur. Ad III. Resp. Firmilianum, aliosque Patres per haec et similia verba indicare tantum voluisse, Episcopos et Sacerdotes non propria, sed Christi authoritate peccata dimittere, a quo certis regulis et legibus adstricti sunt. Quod vero Firmilianus agnoverit potestatem remittendi peccata Ecclesiae fuisse a Christo communicatam, patet ex eadem Epistola, in qua ait: *Potestas ergo peccatorum remittendorum Apostolis data est, et Ecclesiis, quas illi a Christo missi constituerunt, et Episcopis qui eis ordinatione vicaria successerunt.* Ad IV. Resp. S. Pacianum refellere ibi errorem Novatianorum, dicentium omne baptizatorum peccatum esse blasphemiam in Spiritum Sanctum. Ostendit itaque S. Doctor, eam esse peculiare quoddam peccatum, ex obstinata malitia et voluntaria caecitate procedens; quod non ait absolute remitti non posse, sed tantum ea facilitate non remitti, qua caetera peccata, quae errore, aut metu, aut carnis infirmitate committuntur; scribit enim citata Epistola: *Cum enim Christus dixit, quaecunque solveritis, erunt soluta, nihil excepit, non magna, non modica peccata.* Ad V. Resp. S. Ambro-

sium usum fuisse argumento ad hominem. Cum enim Novatiani contenderent, omne generatim peccatum, post Baptisma commissum, ab Ecclesia relaxari non posse, ostendit, non quodlibet baptizatorum peccatum esse blasphemiam in Spiritum Sanctum. Hinc dato etiam, at non concesso, blasphemiam hanc esse irremissibilem, negat Novatianos legitime inferre, nullum peccatum ab Ecclesia posse remitti. Lib. I. de Spiritu Sancto Cap. III. S. Ambrosius non loquitur absolute, sed comparate tantum ad alia peccata, quae facilius remittuntur. Ad VI. S. Hieronymus rogatus a Marcella, totus in eo est, ut ostendat idololatriam et abnegationem Christi non esse blasphemiam in Spiritum Sanctum; ideoque quamvis haec irremissibilis foret, pessime omnino Novatianos inferre, iis qui acerbitate tormentorum victi a Christo defecerunt, veniam non esse dandam ab Ecclesia. Caeterum an blasphemia in Spiritum Sanctum sit omnino irremissibilis, S. Doctor loco cit. non examinat, quia plura scribere per temporis angustias non licebat, ut ipse ait in fine illius Epistolae: *Fuerat quidem prolixius disserendum; sed quoniam amicis qui ad nostrum hospitiolum convenerunt, praesentiam nostram negare non possumus; et tibi non statim respondere visum est arrogantis: latam disputationem brevi sermone comprehendimus.*

LXVI. *Objicitur IV.* Ecclesiae praxis circa damnatos ad mortem. Ecclesia criminum reis ad mortem damnatis denegavit Sacramentum Poenitentiae. Ergo judicavit gravia crimina remitti non posse. Resp. I. N. C. Si enim vera forent, quae in antecedente dicuntur, id factum non fuisset, quia Ecclesia judicavit

gravia crimina remitti non posse; sed in vindictam delictorum, et ad caeteros ab enormibus illis criminibus absterrendos. Resp. II. N. A. Hanc non fuisse Ecclesiae praxim, sed saecularium quorumdam Principum excessum facili negotio probari potest. Ut enim nihil dicamus de Nicaenae Synodi, Coelestini, ac Leonis I. Decretis, quae paulo inferius exhibebimus, Vormatiense Concilium A. 868. agens de iis, qui in patibulis suspenduntur, ita disserit Can. LXXX. *Si omnibus, de peccatis suis puram confessionem agentibus et digne poenitentibus, Communio in fine secundum Canonicum jussum danda est, cur non etiam iis, qui pro suis peccatis poenam extremam persolvunt? Scriptum est enim: Non vindicat Deus bis in id ipsum. Nam Dominus ait: In quocunque die conversus fuerit peccator, peccata ejus non reputabuntur ei.* Vormatiensi concinit *Triburiense* eodem saeculo IX. celebratum Cap. XXXI. Consuetudinem hanc barbaram ac truculentam damnatos ad mortem a Sacramento Poenitentiae arcendi improbarunt in Anglia Lambetense Concilium A. 1261. et Londinense A. 1268; quin etiam Reges ipsi Ethelredus et Eduardus sanctissimas ediderunt leges in gratiam damnatorum confiteri volentium, quas confirmavit Canutus Rex, additis poenis in Judices qui eas violarent. In Galliis *Clemens V.* Pontifex Romanus in Concilio Viennensi Constitutionem edidit ad hujusmodi abusum abolendum, quae habetur Lib. V. Clementin. Tit. IX. Cap. I., eamque Edicto suo observari mandavit Carolus VI. Galliarum Rex A. 1396. Quin *S. Pius V.* Eucharistiam etiam ultimum supplicium subituris praeberi jussit, ut ha-

betur ex ejus Epistola A. 1568. ad Rossanensem Archiepiscopum, suum in Hispaniis Legatum, data.

LXVII. *Objicitur V.* Ecclesiae praxis circa reos gravissimorum criminum, homicidii, idololatriae, et moechiae. Ecclesia priscis temporibus a reconciliatione exclusos voluit idololatras, moechos, et homicidas. Ergo. P. A. *Tertullianus* Lib. de Pudicitia, Cap. V. Zephyrini Papae Decretum reprehendit, quod ille paullo ante Romae ediderat: *Ego et moechiae et fornicationis delicta poenitentia junctis dimitto.* Ergo, ante Zephyrinum, moechis et adulteris perinde ac idololatris et homicidis venia fuit denegata; a Zephyrino autem data est illis venia, retenta erga idololatras et homicidas priori severitate. II. S. Cyprianus Epist. LII. ad Antonianum scribit: *Apud Antecessores nostros quidam de Episcopis istic in provincia nostra dandam moechis pacem non putaverunt; et in totum poenitentiae locum contra adulteria clauserunt.* III. Idem S. Doctor Epist. XIV. statuit, ut qui libellum a Martyribus acceperunt, si premi infirmitate aliqua et periculo coeperint, exomologesi facta, et manu in poenitentiam imposita, cum pace ad Dominum remittantur, idque in gratiam Martyrum; caeteros vero, qui libellos a Martyribus non obtinuerant, expectare jussit, donec pax Ecclesiae foret reddita. Ergo lapsis in idololatriam pax non dabatur ab Ecclesia; alias novo illo Decreto S. Cyprianus nullum exhibuisset favorem lapsis illis, qui libellos seu litteras commendatitias a Martyribus acceperant. IV. Eliberitanum initio saeculi IV. Can. I. ait: *Placuit inter eos, qui post fidem Baptismi salutaris, adulta aetate ad templum idololatraturus accesserit, et fecerit, quod est crimen*

principale: quia est summum scelus, placuit, nec in fine eum communionem accipere.

LXVIII. Resp. N. A. Ecclesiam, tamquam piam matrem, omnibus vere poenitentibus quorumcumque scelerum veniam indulsisse, ostenditur I. Apostoli exemplo, qui incestuosum hominem, moecho utique deteriorem, post poenitentiam minime diuturnam absolvi praecepit. II. Authoritate Conciliorum. Nicaenum I. Can. XIII. nullo facto peccatorum discrimine, ait: *De his qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua regularisque servabitur; ita ut siquis egreditur e corpore, ultimo et maxime necessario viatico minime privetur.* Ergo omnes poenitentes jussit ante Eucharistiae perceptionem absolvi. Tridentinum Sess. XIV. Cap. VII. perpetuam hanc fuisse Ecclesiae praxim testatur: *Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt.* III. Authoritate Patrum et Pontificum. S. Cyprianus Epist. LII. ad Antonianum scribit: *Miror autem quosdam sic obstinatos esse, ut dandam non putent lapsis poenitentiam, aut poenitentibus existiment veniam denegandam, cum scriptum sit: Memento unde excideris, et age poenitentiam, et fac priora opera. Quod utique ei dicitur, quem constat cecidisse, et quem Dominus hortatur per opera rursus exsurgere. – – Neminem putamus a fructu satisfactionis et spe pacis arcendum; cum sciamus juxta Scripturarum divinarum fidem, auctore et hortatore ipso Deo, et ad agendam poenitentiam peccatores redigi, et veniam atque indulgentiam poenitentibus non*

denegari. S. Coelestinus I. Epist. II. ad Episcopos provinciarum Viennensis et Narbonensis: *Agnovimus enim poenitentiam morientibus denegari; nec illorum desideriis annui, qui obitus sui tempore hoc animae suae cupiunt remedio subveniri. Horremus, fateor, tantae impietatis aliquem reperiri, ut de Dei pietate desperet: quasi non possit ad se quovis tempore concurrenti succurrere, et periclitantem sub onere peccatorum hominem, pondere, quo se expediri desiderat, liberare. Quid hoc, rogo, aliud est, quam morienti mortem addere, ejusque animam sua crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere?*

LXIX. Ad I. itaque Resp. C. A. N. C. Ecclesiam Romanam, jam ante Zephyrini tempora, moechis perinde ac idololatris et homicidis poenitentibus veniam indulsisse, manifeste colligitur ex Cap. IV. Libri de Poenitentia, quem *Tertullianus* conscripsit, antequam ad Montanum deficeret; asserit enim ibi, *Omnibus delictis, seu carne, seu spiritu, seu facto, seu voluntate commissis, Deum veniam per poenitentiam spopondisse.* Et Cap. VIII. idololatras et moechos ad poenitentiam agendam, ac veniam sperandam invitat. *Offendisti*, inquit, *sed reconciliari adhuc potes. Habes, cui satisfacias. – – Id si dubitas, evolve quae Spiritus Ecclesiis dicat.* Zephyrinus itaque nihil novi edixit; sed quod ab antiquo semper fuerat in sua Ecclesia observatum, renovavit, sola de moechis et fornicatoribus mentione facta; quia de illis tantum consultus fuerat, non de aliis, occasione scilicet illorum Episcoporum Africae, qui, ut refert S. Cyprianus Epist. LII. ad Antonianum, *moechis in totum poenitentiae locum clauserunt.* Ad II. Resp. praxim il-

lam aliquorum Africae Episcoporum merito improbatam fuisse a S. Zephyrino, atque ab ipso S. Cypriano Epist. LII. ad Antonianum, cujus verba superius exhibuimus, et Epist. LIV. ad Cornelium: *Quod si de Collegis aliquis extiterit, qui urgente certamine pacem fratribus et sororibus non putat dandam, reddet ille rationem in die judicii Domino vel importunae censurae, vel inhumanae duritiae suae.* Ad III. C. A. N. C. Decreto hoc provisorio statuit Cyprianus in gratiam Martyrum, ut lapsis, qui libellos a Martyribus obtinuerant, urgente vitae periculo, praeter absolutionem Sacramentalem, Eucharistica etiam communio et perfecta reconciliatio cum Ecclesia concederetur: at vero lapsis, qui nullos a Martyribus libellos obtinuerant, et Canonicam poenitentiam nondum expleverant, sola etiam in mortis articulo daretur Sacramentalis absolutio, denegata illis Eucharistica communione, et perfecta illa reconciliatione cum Ecclesia. Ad IV. Resp. Canone illo non denegari lapsis Sacramentalem absolutionem, sed Eucharisticam tantum Communionem, vel Canonicam cum Ecclesia reconciliationem. Patet id ex aliis ejusdem *Eliberitani* Canonibus, ubi vox haec *Communio* aperte posteriorem hunc sensum habet. Sic Can. III. dicitur: *Si post poenitentiam fuerint moechati, placuit, ulterius his non esse dandam communionem; ne lusisse ne Dominica Communione videantur.* Ubi Dominica Communio est participatio Eucharistiae. Can. XLVII. *Si quis fidelis habens uxorem, non semel, sed saepe fuerit moechatus; in fine mortis est conveniendus. Quod si promiserit se cessaturum, detur ei communio. Si resuscitatus rursus fuerit moechatus, placuit ulterius non ludere eum de com-*

munione pacis, vel ut alii legunt, *de Communione panis.* Et Canone XXXII. Diaconis in casu necessitatis fit potestas conferendi lapsis communionem: *Necesse est Presbyterum communionem praestare debere; et Diaconum, si ei jusserit Sacerdos.* Haec autem communio certe non fuit Sacramentalis absolutio; sed vel Eucharistia, vel caeremonialis et canonica reconciliatio cum Ecclesia.

LXX. *Objicitur VI.* Ecclesiae praxis circa infirmos in fine vitae absolutionem petentes. Ecclesia, jam ab antiquissimis temporibus, gravium criminum reis qui ad extremam usque vitae periodum poenitentiam distulerunt, Sacramentalem absolutionem denegavit, quamvis eam in illo articulo constituti demisse peterent. Ergo P. A. Nam I. S. Cyprianus Epist. LII. ad Antonianum scribit: *Idcirco, frater charissime, poenitentiam non agentes, nec dolorem delictorum suorum toto corde et manifesta lamentationis suae professione testantes, prohibendos omnino censuimus a spe communicationis et pacis, si in infirmitate atque in periculo coeperint deprecari; quia rogare illos non delicti poenitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit, nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum.* II. Arelatense I. A. 314. Can. XXII. ait: *De his qui apostatant, et numquam se ad Ecclesiam repraesentant, nec quidem poenitentiam agere quaerunt, et postea infirmitate arrepti petunt communionem; placuit eis non dandam communionem, nisi revaluerint, et egerint dignos fructus poenitentiae.* III. S. Innocentius I. Epist. ad Exuperium Tolosanum ait: *Consuetudo prior tenuit, ut concederetur eis poenitentia, sed communio negaretur.* Ex quibus verbis hoc argumentum instruitur. Com-

munionis nomine ab Innocentio intelligitur absolutio Sacramentalis. Ergo ante tempora Innocentii denegata fuit illis infirmis absolutio Sacramentalis. P. A. S. Innocentius ait, communionem illam se nunc concedere, *ne Ecclesia asperitatem Novatianorum sequi videretur.* Atqui Novatiani negabant tantum veniam gravium delictorum posse ab Ecclesia concedi. Ergo S. Innocentius ait se nunc concedere infirmis illis absolutionem Sacramentalem, quae prius non concedebatur.

LXXI. Resp. N. A. Multa sunt, quae contrariam fuisse Ecclesiae piae Matris praxim luculenter ostendunt. Ac I. quidem Canones et Concilia. *Carthaginense* IV. A. 398. Cap. LXXVI. decernit: *Is qui poenitentiam in infirmitate petit - - si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, et infundatur ori ejus Eucharistia. Si supervixerit, admoneatur a supradictis testibus petitioni suae satisfactum; et subdatur statutis poenitentiae legibus, quamdiu Sacerdos, qui poenitentiam dedit, probaverit.* Et Cap. LXXVIII. *Poenitentes, qui in infirmitate viaticum Eucharistiae acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si supervixerint.* Id est, sine Canonica poenitentia, quam dein subsequebatur manus impositio, seu plena reconciliatio cum Ecclesia. Arausicanum I. A. 441. Can. III. de poenitentibus ait: *Si supervixerint, stent in ordine poenitentium: et ostensis necessariis poenitentiae fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione percipiant.* Epaonense A. 517. Can. XXXVI. *Si cui forsitan discrimen mortis immineat, damnationis constituta tempora relaxentur. Quod si aegrotum accepto viatico revalescere fortasse contingit, statuti*

temporis spatia observare conveniet. II. Patres et Pontifices. S. Cyprianus Epist. LIV. ad Cornelium scribit: *Nec enim fas erat, aut permittebat paterna pietas et divina clementia, Ecclesiam pulsantibus claudi, et dolentibus ac deprecantibus spei salutaris subsidium denegari, ut de saeculo recedentes sine communicatione et pace ad Dominum dimitterentur.* S. Gregorius Nyssenus Epist. ad Letojum, Can. II. *In hora sui excessus e vita Apostata poenitens Sacramenti Communionis erit particeps. Sin autem contigerit, ut is praeter spem vivat, in eodem rursus vivet judicio mysticorum Sacramentorum ad vitae exitum usque expers.* S. Innocentius I. in eadem ad Exuperium Tolosanum Epistola, quam adversarii nobis objiciunt, scribit: *Quaesitum est, quid de his observare oporteat, qui post Baptismum omni tempore incontinentiae et voluptatibus dediti, in extremo fine vitae suae poenitentiam simul et reconciliationem communionis exposcunt. De his observatio prior durior, posterior interveniente misericordia, inclinatior est. Nam consuetudo prior tenuit, ut concederetur eis poenitentia, sed communio negaretur. Nam cum illis temporibus crebrae persecutiones essent, ne communionis concessa facilitas homines de reconciliatione securos non revocaret a lapsu, negata merito communio est; concessa poenitentia, ne totum penitus negaretur: et duriorem remissionem fecit temporis ratio. Sed posteaquam Dominus noster pacem Ecclesiis suis reddidit, jam terrore depulso communionem dari abeuntibus placuit, et propter Domini misericordiam, quasi viaticum profecturis: et ne Novatiani haeretici negantis veniam, asperitatem et duritiam sequi videamur. Tribuitur er-*

go cum poenitentia extrema communio: ut homines hujusmodi, vel in supremis suis poenitentes, miserante Salvatore nostro, a perpetuo exitio vindicentur. S. Coelestinus I. Epist. II. ad Episcopos provinciarum Viennensis et Narbonensis: *Salutem homini adimit, quisquis mortis tempore speratam poenitentiam denegarit. Et desperat de clementia Dei, qui eum ad subveniendum morienti sufficere, vel in momento posse non credidit. – – Cum ergo sit Dominus cordis inspector, quovis tempore non est deneganda poenitentia postulanti.* S. Leo M. Epist. XCI. ad Theodorum Forojuliensem: *His, qui in tempore necessitatis, et in periculi urgentis instantia praesidium poenitentiae, et mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda; quia misericordiae Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniae moras conversio. – – In dispensandis itaque Dei donis non debemus esse difficiles, nec accusantium se lacrymas gemitusque negligere, cum ipsam poenitentiam ex Dei credamus inspiratione conceptam. – – Verum, ut dixi, etiam talium necessitati ita auxiliandum est, ut nec actio illis poenitentiae, nec communionis gratia denegetur, si ea, etiam amisso vocis officio, per indicium integri sensus quaerere comprobentur. Quod si aliqua aegritudine ita fuerint aggravati, ut quod paulo ante poscebant, sub praesentia Sacerdotis significare non valeant, testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt, ut simul et poenitentiae et reconciliationis beneficium consequantur.* III. Ratio. Incredibile omnino est, Ecclesiam poenitentibus in ipso vitae limine veniam atque Sacramentalem absolutionem

denegasse. Quis enim non perhorrescat illius crudelitatem, qui prohiberet, ne quisquam auxiliarem manum illi porrigat, qui sua culpa in gurgitem prolapsus, et jam fluctibus hauriendus, supplices manus tendit, ut discrimini eripiatur; praesertim si facillime, et absque liberatoris periculo eripi possit?

LXXII. Ad I. quod ab adversariis objicitur, Resp. *S. Cyprianum* loc. cit. per communicationem et pacem intelligere vel participationem Eucharistiae, vel solemnem et Canonicam reconciliationem cum Ecclesia, qua privandos esse ejusmodi infirmos ex rigore disciplinae decrevit. Hoc sensu communicationem et pacem, quamvis non semper, saepius tamen acceptam fuisse a Cypriano, patet ex aliis locis. Sic Epist. LIV. ad Cornelium scribit: *Viventibus communicatio a nobis danda est, ut quos excitamus et hortamur ad praelium, non inermes et nudos relinquamus, sed protectione sanguinis et corporis Christi muniamus.* Et Epist. XIII. ad Presbyteros et Diaconos Ecclesiae Carthaginensis dat Diaconis potestatem pacem poenitentibus concedendi, et manus in poenitentiam imponendi. *Ut si Presbyter*, inquit, *repertus non fuerit, et urgere exitus coeperit, apud Diaconum quoque exomologesin facere delicti sui possint; ut manu eis in poenitentiam imposita veniant ad Dominum cum pace, quam dari Martyres litteris ad nos factis desideraverunt.* Quibus verbis certe S. Cyprianus non intelligit Sacramentalem absolutionem a Diaconis dandam, sed vel Canonicam et caeremonialem reconciliationem cum Ecclesia, vel etiam Eucharistiae porrectionem. Ad II. eadem est responsio. Ad III. N. A. Ad *prob.* C. M. N. min. Novatiani non tantum Sacramentalem absolutionem denegabant lapsis, sed etiam

Eucharistiam, et reconciliationem cum Ecclesia. Ne igitur vel tantillum videretur Ecclesia imitari Novatianorum crudelitatem, jussit Innocentius priorem disciplinae severitatem mitigari, ac cuilibet poenitentiam et veniam postulanti, urgente mortis periculo, non solum absolutionem Sacramentalem, quod prius etiam observabatur; verum etiam Eucharistiam dandam esse in posterum. Quod si dicas: Innocentius loquitur de illa communione, quae a perpetuo exitio vindicat: *Ut homines hujusmodi, vel in supremis suis poenitentes, miserante Salvatore nostro, a perpetuo exitio vindicentur.* Atqui illa communio non est Eucharistia, quae neque per se neque per accidens confert primam gratiam; sed absolutio Sacramentalis. Ergo non loquitur de Eucharistia, sed de absolutione Sacramentali. Resp. C. M. N. min. Eucharistia, quamvis neque per se neque per accidens primam gratiam conferat; recte tamen dicitur homines a perpetuo exitio vindicare, ob ubertatem gratiae, qua suscipientes praeservantur a mortalibus, eorumque pravi habitus, et dispositiones ex peccatis praecedentibus relictae purgantur.

LXXIII. *Objicitur VII.* Ecclesiae praxis circa Relapsos. Ecclesia eos, qui post adimpletam poenitentiam in eadem aut graviora crimina relapsi erant, omni spe veniae obtinendae privabat, denegata illis absolutione Sacramentali. Ergo. P. A. Authoritate Patrum. S. Ambrosius Lib. II. de Poenit. Cap. X. scribit: *Merito reprehenduntur, qui saepius agendam poenitentiam putant, quia luxuriantur in Christo. Nam si vere agerent poenitentiam, iterandam postea non putarent: quia sicut unum Baptisma: ita una poenitentia, quae tamen publice agitur.* Origenes Hom. XV. in Cap. XXV. Le-

vitici : *In gravioribus criminibus semel tantum poenitentiae locus conceditur.* S. Augustinus Epist. CLIII. alias LIV. ad Macedonium : *Quamvis ergo caute saluberiterque provisum sit, ut locus illius humillimae poenitentiae semel in Ecclesia concedatur, ne medicina vilis minus utilis esset aegrotis, quae tanto magis salubris est, quanto minus contemptibilis fuerit : quis tamen audeat dicere Deo, Quare huic homini, qui post primam poenitentiam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis?* Ergo Ecclesia relapsis in gravissima scelera poenitentiam denegavit. Resp. N. A. Ad *prob.* C. A. D. C. Ergo Ecclesia illis denegavit poenitentiam, id est, Sacramentum Poenitentiae, seu absolutionem Sacramentalem, N. A. Poenitentiam publicam illis denegavit, quae juxta consuetudinem illorum temporum semel tantum peragebatur, et de qua sola citati Patres loquuntur, C. Conseq. Poenitentia publica jam semel peracta, qui in crimina relabebantur poenitentiae publicae juxta Canones obnoxia, non equidem iterato ad illam admittebantur; sed secreta poenitentia castigati, ac toto vitae suae tempore a Sacra Mensa exclusi, in fine saltem veniam et absolutionem Sacramentalem obtinebant, ut patet ex iis rationum momentis, quae in responsione ad objectionem V. et VI. attulimus. Immo probabilius videtur, relapsis hisce vere contritis Sacramentalem absolutionem dilatam non fuisse usque ad articulum mortis; sed post longiorem vitae emendationem rite confessis datam fuisse. Nulla enim habentur clare Antiquitatis monumenta, quibus probetur tantus rigor, ut demisse supplicantibus, longiori jam tempore emendatis, omniaque sincere promittentibus negatum fuerit Poenitentiae Sacramentum. Sane contraria praxis haud obscure videtur

colligi ex Epistola *Siricii* Papae ad Himerium Tarraconensem. Interrogatus enim Pontifex, qua ratione agendum esset cum relapsis, Cap. V. ita respondit: *De his vero non incongrue Dilectio tua Apostolicam Sedem credidit consulendam, qui acta poenitentia, tamquam canes ac sues ad vomitus pristinos et ad volutabra redeuntes, et militiae cingulum, et ludicras voluptates, et nova conjugia, et inhibitos denuo appetivere concubitus. Quorum professam incontinentiam generati post absolutionem filii prodiderunt. De quibus, quia jam suffugium non habent poenitendi, id duximus decernendum, ut sola intra Ecclesiam fidelibus oratione jungantur; sacrae mysteriorum celebritati, quamvis non mereantur, intersint: a Dominicae autem Mensae convivio segregentur, ut hac saltem districtione correpti, et ipsi in se sua errata castigent, et aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscoenis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen, quoniam carnali fragilitate ceciderunt, Viatici munere, cum ad Dominum coeperint proficisci; per Communionis gratiam volumus subveniri. Quam formam et circa mulieres, quae se post poenitentiam talibus pollutionibus devinxerunt, servandam esse censemus.* Ex quibus verbis legitime infertur, cum S. Siricius sacram tantum Communionem relapsis differendam esse asserat usque ad vitae exitum, nulla omnino mentione facta de differenda usque eo absolutione Sacramentali; dilatam quidem fuisse Eucharistiam usque ad tempus mortis, minime autem absolutionem Sacramentalem et secretam.

LXXIV. *Dices.* Si Relapsis patuisset in Ecclesia locus secretae poenitentiae, mitius fuisset cum illis actum quam cum iis qui semel tantum haec flagitia commisissent.

Atqui hoc absonum omnino atque incredibile est. Ergo. P. M. Poenitentia secreta levior erat ac mitior publica. Ergo cum relapsis mitius actum fuisset. Resp. N. M. Ad *prob*. D. A. Poenitentia secreta levior erat ac mitior publica; ita tamen ut diuturnitate sua multum superaret rigorem publicae poenitentiae, C. Aliter, N. A. Ne quis hac in re deceptioni locus detur, tria probe observanda sunt. I. Poenitentiae publica magnum beneficium illis saeculis reputabatur; cum enim Patres fidelibus perpetuo inculcarent vim poenitentiae, id est, externarum corporis afflictationum ad obtinendam a Deo plenam remissionem peccatorum, culpae videlicet et poenae: fideles magno pietatis sensu, acrique peccatorum dolore tacti, poenitentiam publicam ultro sibi ab Episcopis exposcebant gratiae loco. II. Praecipua ac maxima pars poenitentiae publicae sita non erat in veste pulla aut cineracea, sed in segregatione poenitentis a reliquis fidelibus. Non enim licebat poenitenti eodem in loco cum reliquis fidelibus in templo consistere, non offerre munus ad altare, numquam aut vix umquam Eucharistia refici. Verum hae etiam poenae condonabantur poenitentibus post aliquod tempus; et quidem eo maturius, quo majora poenitentiae et emendationis signa praebebant: id enim a Patribus et Synodis monebautur Episcopi, ut crimina sua deflentes, ac vere emendatos benigne haberent, nec tam sero illis pacem et communionem darent. III. Relapsi, quamvis sanctissime viverent, perpetuo usque ad finem vitae, utpote cum Ecclesia nondum plene reconciliati, ab Euchristica mensa arcebantur: quod sane gravissimum erat homini vere ad Deum converso, praesertim cum haec poena speciem quamdam haberet perpetuae excommunicationis. Unde durius cum relapsis actum fuisse re-

cta aestimatione censeri debet. Vide quae de praxi Ecclesiae circa reos gravissimorum criminum, damnates ad mortem, infirmos in fine vitae absolutionem petentes, ac relapsos disserit Balthassar Francolinus in veteris Ecclesiae severitate a calumniis vindicata, Lib. I. Disput. II. III. IV. et V.

LXXV. *Objicitur VIII.* contra II. Conclus. Infirmitas argumenti ex Scripturis petiti. Vox *dimittere* significat in Scripturis meram peccati remissi declarationem, ut patet ex Cap. VII. Lucae, ubi Christus v. 48 dixit Magdalenae: *Remittuntur tibi peccata tua.* Quae jam antea remiserat, ut patet ex praecedente versiculo 47. ubi de Magdalena cum Simone Pharisaeo loquens ait: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*: Ergo. *Confirm.* Si Sacerdotes vere remitterent peccata, absolutio suo effectu numquam frustraretur, etiam quando indispositi peccata sua confitentur. Resp. D. A. Significat id aliquando, O. A. Semper, aut communius N. A. et Conseq. Ut verborum significatio determinetur, opus est expendere circumstantias loci, subjectam materiam, et loquentis mentem atque consilium, nisi velis cum Arianis et Socinianis pariter, admittere Christum improprie ac metaphorice Deum in Scripturis vocari, quia in illis Moyses et Judices in sensu metaphorico Dii appellantur. Christus loco citato extra Sacramentum Poenitentiae remiserat jam Magdalenae peccata, quia multum dilexerat, antequam de illa apud Simonem mentionem facerit; ideoque v. 47. Simoni declaravit, dimissum esse piae mulieri peccatum, et sequenti versiculo eamdem declarationem ipsi Magdalenae confirmavit. At vero Joan. Cap. XX. Apostolis, eorumque successoribus vicariam et ministerialem dedit Christus potestatem clavium, humano modo

in Sacramento Poenitentiae exercendam, asserens se illos mittere, sicut ipse a Patre missus fuerat. Ergo eos veros Judices constituit, qui causa cognita sententiam ferent, et peccata vere remitterent; non quidem tamquam causa primaria et independens, sed ut causa instrumentalis, secundaria, et ministerialis. Ad *confirm.* N. M. Absolutio Sacramentalis imbibitam habet conditionem istam, si nimirum adsint in percipiente Sacramentum idoneae dispositiones: quae si desint, mirum non est, ipsam quoque absolutionem effectu vacuam esse, non quidem per se, et ob defectum propriae virtutis, sed per accidens, et defectu subjecti seu conditionis non purificatae.

LXXVI. *Objicitur IX.* Authoritas Patrum. S. Cyprianus Tract. de Lapsis ait: *Solus Dominus misereri potest: veniam peccatis, quae in ipsum commissa sunt, solus potest ille largiri.* II. S. Ambrosius Lib. III. de Spiritu Sancto, Cap. XVIII. *Per Spiritum Sanctum peccata donantur, Homines autem in remissionem peccatorum ministerium suum exhibent: non jus alicujus potestatis exercent.* III. S. Chrysostomus Hom. XV. in Cap. V. Matth. *Liberare a putredine peccatorum Christi profecto virtutis est; ut autem non ad illa iterum revertantur, Apostolorum curae est ac laboris.* IV. S. Hieronymus Comment. in Cap. XVI. Matth. scribit; *Locum istum* (Tibi dabo claves regni coelorum) *Episcopi et Presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisaeorum sumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur, cum apud Deum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita quaeratur. Legimus in Levitico de leprosis; ubi jubentur, ut ostendant se Sacerdotibus, et si lepram habuerint, tunc a Sacerdote immundi fiant: non quod Sacerdotes le-*

prosos faciant et immundos; sed quod habeant notitiam leprosi, et non leprosi, et possint discernere qui mundus quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum Sacerdos mundum vel immundum facit, sic et hic alligat vel solvit Episcopus et Presbyter, non eos qui insontes sunt vel noxii; sed pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quive solvendus. Ergo juxta S. Hieronymum, Sacerdotes novae Legis non aliud efficiunt erga peccatores, quam quod Levitici Sacerdotes erga leprosos, quos a lepra non mundabant, sed vel mundos vel immundos solummodo declarabant. V. S. Augustinus Serm. LXVII. alias VIII. de Verbis Domini, loquens de peccatore, ait: *Quis eum suscitabit, nisi qui remoto lapide clamavit, dicens, Lazare, prodi foras? Quid est autem foras prodire, nisi quod occultum erat foras prodere? Qui confitetur, foras prodit. Foras prodire non posset, nisi viveret: vivere non posset, nisi resuscitatus esset.* Simili modo loquitur S. Gregorius M. Hom. XXVI. in Evang. *Tunc vera est absolutio praesidentis, cum aeterni arbitrium sequitur Judicis. Quod bene quatriduani mortui resuscitatio illa significat, quae videlicet demonstrat, quia prius mortuum Dominus vocavit et vivificavit, dicens, Lazare, veni foras; et postmodum is, qui vivens egressus fuerat, a discipulis est solutus.-- Ecce illum discipuli jam viventem solvunt, quem Magister resuscitaverat mortuum.* Ergo juxta Augustinum et Gregorium, sicut Lazarum Christus ad vitam prius suscitavit, quam discipulis solvendum a vinculis tradiderit: ita absolutio Sacerdotis supponit poenitentiam a peccatis absolutum per contritionem; ideoque non vere dimittit peccata, sed declarat dimissa.

LXXVII. Resp. ad I. S. Cyprianum loco citato invehi in Sacerdotes potestate sua abutentes, qui intempestiva indulgentia, contra mandatum Christi, lapsis pacem restituebant, ut ipse S. Doctor ait, ante expiata delicta, ante exomologesin factam criminis, ante purgatam conscientiam. Ad II. Resp. Verba illa S. Ambrosii ad rem praesentem non facere; nam loco citato hoc unum evincere conatur S. Doctor, Spiritum Sanctum verum esse Deum, quia peccata dimittit tamquam causa prima et indipendens: quam potestatem mortalium nullus sibi arrogare potest. Ad III. Resp. S. Chrysostomum loqui de potestate quam habuerunt Apostoli eorumque successores, extra Sacramentum Poenitentiae deterrendi homines a vitiis, et ad virtutem impellendi per praedicationem et laudabilem vitae conversationem, non per Sacramentalem absolutionem. Ad IV. C. A. N. C. S. Hieronymus ex eo tantum capite comparationem illam adducit, ut probet, Sacerdotes non debere quemquam solvere vel ligare, nisi prius cognita peccatorum varietate, leprae spiritualis materia et conditione. Responderi etiam potest II. Quemadmodum in veteri Lege Sacerdotes non naturalem, sed tantum legalem immunditiam pro potestate sibi a Deo collata auferebant sacrificiis, aliisque caeremoniis legalibus, et leprosum sic probatum non declarabant tantum, sed revera efficiebant mundum: ita Sacerdotes in nova Lege non tollunt quidem immunditiam peccati actualem, id est, caecitatem mentis et duritiem cordis, (solius enim Dei est auferre cor lapideum, et dare carneum auferunt) tamen vere immunditiam peccati habitualem, quae est ipsa macula peccati, et privatio gratiae sanctificantis. Ad V. Resp. C. A. N. C. Exemplum Lazari

eo unice tendit, ut ostendat praevias quasdam in poenitente necessarias esse dispositiones vitae, seu fidei et charitatis inchoationes, quibus moveatur ad odium peccati ac melioris vitae propositum, quasque solus Deus intus in corde poenitentis operatur. Igitur juxta Augustinum et Gregorium, sicut Apostoli frustra cadaver Lazari solvissent, nisi prius Christus magna voce clamasset, Lazare veni foras, et simul spiritum vitae restituisset, quod non erat virtutis Apostolicae, sed divinae omnipotentiae: ita temere et in cassum manus Sacerdotalis solvere praesumeret peccatores, nisi illi prius efficaciter audivissent Deum interius clamantem: *Convertimini ad me in toto corde vestro.* Non aliam fuisse *Augustini* mentem, patet ex Enarratione II. in Psal. CI., ubi postquam Lazari exemplum attulisset, illico subjungit *Fit hoc in corde poenitentis: cum audis hominem poenitere peccatorum suorum, jam revixit: cum audis hominem confitendo proferre conscientiam, jam de sepulcro eductus est, sed nondum solutus est. Quando solvitur? A quibus solvitur? Quae solveritis, inquit, in terra, erunt soluta et in coelo. Merito per Ecclesiam dari solutio peccatorum potest; suscitari autem ipse mortuus non nisi intus clamante Domino potest: haec enim Deus interius agit.*

CONTROVERSIA III.

AN CONTRITIO PERFECTA NON TANTUM IN CASU NECESSITATIS, SED SEMPER PECCATOREM JUSTIFICET, ETIAM ANTEQUAM ACTU PERCIPIATUR SACRAMENTUM POENITENTIAE?

Contra Bajum et Jansenium.

LXXVIII.

Contritio universim sumpta, prout abstrahit a perfecta vel imperfecta, est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de caetero, et voto praestandi omnia quae requiruntur ad rite percipiendum Sacramentum Poenitentiae. Dicitur I. *Animi dolor*, id est, tristitia quaedam animi orta ex offensa Dei, animum angens ac crucians: atque hinc sensibilis dolor, quamvis laudabilis fit et summopere optandus, non tamen est necessarius; quia non in voluntate sicut dolor animi, sed in sensu est positus, neque homo potest semper hunc dolorem sensibilem in se excitare: immo aliquando contingit, eo acerbiorem intus in corde esse dolorem, quo minus extra in lacrymas aliaque signa moeroris erumpit. II. *Ac detestatio de peccato commisso*, id est, odium peccati et anteactae vitae; per illam enim detestationem aliquid intelligitur a dolore distinctum: nam in Beatis v. g. est detestatio peccatorum, quamvis in illis, utpote aeterna felicitate fruentibus, locum non habeat dolor. III. *Cum proposito non peccandi de caetero.* Cum enim sincera poeni-

tentia necessario excludat omnem affectum ad peccatum, pertinet ad illam non solum praeteritas culpas ut abolendas respicere, sed et prospicere futuras ac praecavere. *Poenitentia*, ait S. Gregorius M. Hom. XXXIV. in Evangelia, *est mala praeterita plangere, et plangenda iterum non est committere.* Caeterum propositum illud debet esse explicitum et formale; tum quia vera conversio tam essentialiter includit amorem justitiae, id est, voluntatem servandi omnia praecepta, quam odium peccati commissi: tum quia Concilium Tridentinum propositum illud distinguit ab odio peccati. At nulla fuisset necessitas illud distinguendi, nisi voluisset propositum illud esse debere explicitum et formale; in odio quippe peccati implicite saltem ac virtualiter includitur propositum illius in posterum vitandi. IV. *Et voto praestandi omnia etc.* id est, confitendi et satisfaciendi, per quae contritio, prout Legis Evangelicae propria est, differt a contritione in veteri Lege praescripta, in qua hoc Sacramentum nondum erat institutum.

LXXIX. Proprietates Contritionis tam perfectae quam imperfectae, tam in Sacramento Poenitentiae quam extra illud, quatuor praecipue a Theologis recensentur. I. est, ut sit vera, sincera, et interior, non in sola mentis aut imaginationis superficie, non in verborum inani strepitu, vel fictis lacrymis; sed in intima voluntate ab omni peccati affectu aliena, quae melius ac certius ostendi nequit, quam fuga peccati et exercitio bonorum operum. Quare qui cum ficta contritione, quamvis eam veram esse invincibiliter existimaret, ad Sacramentum Poenitentiae accederet, neque fructum, neque Sacramentum perciperet, deficiente utpote parte illius essentiali, vera nimirum et sincera contritione:

sicut nullum foret Baptismi Sacramentum, quod quis in vino conferret, putans se in aqua baptizare. II. Ut sit supernaturalis, tum ratione auxilii seu gratiae divinae, sine qua impossibile est hominem de peccatis suis dolere, ut oportet; tum etiam ratione motivi, quia actio moralis ex motivo praesertim speciem suam desumit. Unde qui peccatorum dolore excruciatur propter pudorem, infamiam, aut poenam temporalem inde secutam, dici nequit vere contritus, ut oportet; quemadmodum Antiochus exemplo suo ostendit, qui misericordiam a Domino consecutus non est, quia non propter offensam Dei, sed propter corporalem infirmitatem quam patiebatur, de culpis praeteritis dolebat. Porro illud hic probe notandum est, distingui debere motivum poenitentiae ab occasione, qua quis ad poenitentiam excitatur; fieri enim non infrequenter solet, ut peccatores occasione morbi, infamiae, aut cujuscunque demum calamitatis temporalis, ad Deum confugiant, ac spiritum poenitentiae concipiant ex motivo supernaturali. Patet id exemplo Ninivitarum, qui Jona ruinam urbis post dies XL. praenuntiante, verum ac supernaturalem dolorem de commissis peccatis elicuerunt. III. Ut sit universalis, seque ad omnia peccata mortalia saltem confuse extendat, sub ratione omnibus communi, qualis v. g. est ratio offensae divinae, dilectionis Dei, aeternorum suppliciorum etc. Cum enim in hac providentia unum peccatum grave per infusionem gratiae sanctificantis non remittatur sine altero, nullum peccatum vi contritionis remitti potest, nisi illa virtualiter saltem, implicite et confuse se ad omnia peccata gravia extendat: ideoque Ezechielis Cap. XVIII. dicitur: *Si autem impius egerit poenitentiam ab omnibus pecca-*

tis suis, quae operatus est, et custodierit omnia praecepta mea, – – vita vivet. Id est, si doluerit de omnibus peccatis suis, et efficax habuerit propositum servandi omnia praecepta, IV. Ut sit summa, non quidem intensive, quia certus ac determinatus gradus intensionis assignari nequit, semperque dari potest contritio absolute intensior; sed tantum appretiative, ita ut peccator de peccatis suis longe magis doleat, quam de alio malo ac damno, atque illa detestetur super omnia mala detestabilia, sitque paratus omni bono carere, et omne malum perpeti in quocumque casu possibili secundum rei veritatem, quam peccato gravi conscientiam inquinare. Ad hoc autem simpliciter et absolute necessarium est adjutorium interioris gratiae elevantis, corroborantis, et adjuvantis voluntatem peccatoris.

LXXX. Contritio paulo ante descripta dividitur in perfectam et imperfectam. *Perfecta* est illa, quae elicitur ex motivo proprio charitatis, hoc est, ex motivo divinae bonitatis ac infinitae perfectionis in se absolute consideratae, sine ullo explicito ad proprium amantis commodum ordine ac respectu; vocaturque amor amicitiae ac benevolentiae charitati proprius, cujus objectum est bonitas Dei absoluta. Porro contritio perfecta dicta est simpliciter contritio a Theologis, quia perfecte convertit ac immutat peccatorem, illum a statu peccati et inimicitiae Dei ad statum justitiae et amicitiae perducens, analogia ducta a corporibus duris, quae cum perfecte conteruntur, in minutissimas partes dividuntur, sicque omnino immutantur. *Imperfecta* contritio dicitur illa, quae elicitur ex motivo spei, hoc est, ex motivo nostrae beatitudinis in Deo consequendae;

vocaturque amor concupiscentiae ad virtutem spei pertinens, cujus objectum est bonitas Dei ad nos relativa, sive Deus quatenus est nostrum bonum, nostra felicitas et finis ultimus. Atque haec imperfecta contritio appellatur etiam a Theologis attritio; quia cor peccatoris non conterit, atque in minutissimum, ut ita dicam, pulverem non redigit; sed atterit tantum, in majores partes dividit, et imperfecte tantum illud immutat.

LXXXI. Ex quo colliges, differentiam contritionis et attritionis non esse desumendam ex eo, quia contritio est ex motivo dilectionis Dei super omnia, non vero attritio; per illud enim amor Dei imperfectus a perfecto non distinguitur, quod omni vero Dei amori convenit, sive is perfectus sive imperfectus sit. Atqui quod Deus super omnia diligatur, cuilibet vero Dei amori convenit, sive is perfectus sive imperfectus sit. Ergo. P. min. Omnis verus amor Dei includit veram voluntatem formalem vel virtualem servandi mandata Dei, et ipsi in omnibus placendi; alias non sine contumelia Creatoris, Deo aliquod bonum creatum praeponeretur, atque amor Dei amplius non foret, sed potius creaturae. Atqui vera illa voluntas servandi Dei mandata, illique in omnibus placendi, haberi non potest, nisi amor Dei sit super omnia appretiative. Ergo. Neque haec differentia statui potest in intensione gradus aut remissione, cum nullus certus ac determinatus gradus intensionis requiratur ad essentiam charitatis et contritionis perfectae; sed in quocumque gradu quantumvis remissio possit illa essentialiter esse perfecta, ut paulo post pluribus ostendemus. Tota itaque differentia contritionis et attritionis reponenda est in diversita-

te motivi, ob quam specie essentialiter differunt; quia actus speciem suam sumunt ab objecto formali, seu motivo.

LXXXII. Catholici communissime semper senserunt, eam Contritionis perfectae vim esse, ut peccatorem non in casu necessitatis tantum, sed semper cum Deo reconciliet, etiam antequam actu percipiatur Sacramentum Poenitentiae. Hinc *Sfortia Card. Pallavicinus* in Hist. Conc. Tridentini, Lib. XII. Cap. X. refert, Canonem a Concilii Patribus fuisse paratum, quo damnabatur quisquis negaret remitti peccata per contritionem, qua poenitens, divina gratia per Christum cooperante, dolet de peccatis propter Deum, cum proposito confitendi et satisfaciendi: sed cum Balthassar Erc-dia, Calaritanus in Sardinia Archiepiscopus, admonuisset ita sentire Cajetanum et Hadrianum, abstinuisse Synodum ab ea re definienda. Post tempora Concilii Tridentini, Michael Bajus Doctor Lovaniensis, Estius, et Cornelius Jansenius Iprensis n garunt contritione perfecta justificari peccatorem extra usum Sacramenti, nisi in casu necessitatis aut martyrii. Recentiores quidam Galli ac Belgae duplicem distingunnt charitatem qua Deus super omnia propter se diligitur, unam scilicet intensam quam solam vocant perfectam, et alteram remissam quam imperfectam et inchoatam appellant. Perfectam dicunt semper justificare peccatorem, etiam extra Sacramentum Poenitentiae; imperfectam vero justificare tantum in Sacramento, non vero extra illud, nisi tantum in casu necessitatis.

LXXXIII. *Conclusio I.* Perfecta Contritio non tantum in casu necessitatis, sed semper hominem Deo reconciliat, etiam antequam actu percipiatur Sacramen-

tum Poenitentiae. Prob. I. Scripturarum authoritate, quae nulla facta necessitatis alicujus mentione, perfectae contritioni vim tribuunt hominem justificandi. Ezechielis Cap. XVIII. ait Deus: *Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quae operatus est, et custodierit omnia praecepta mea, - - vita vivet, et non morietur.* Et Cap. XXXIII. *Impietas impii non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua.* Proverb. Cap. VIII. *Ego diligentes me diligo.* II. Reg. Cap. XII. Quamprimum David poenitentia ductus ait, *Peccavi Domino*, continuo subjecit Nathan: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum.* Quod si dicas, promissionem illam verae conversioni a Deo factam pertinere ad Legem Mosaicam tantum, non autem ad Legem Evangelicam. Resp. id absque fundamento dici; Christus enim instituendo Sacramentum Poenitentiae non imminuit vim et efficaciam contritionis, quam etiam in Lege veteri habebat ex opere operantis. Verum plura etiam suppetunt testimonia ex nova Lege deprompta. Lucae Cap. VII. ait Christus: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit.* Joan. Cap. XIV. *Qui diligit me, diligetur a Patre meo: et ego diligam eum.* I. Joan. Cap. IV. v. 7. *Omnis qui diligit, ex Deo natus est.* Et v. 16. *Deus charitas est: et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.* I. Petri Cap. IV. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Ad Coloss. Cap. III. *Charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.*

LXXXIV. Prob. II. Authoritate Patrum. S. Ambrosius ad Epist. VII. ad Simplicianum scribit: *Libertas liberum facit hominibus, charitas amicum Deo.* S. Chry-

sostomus Hom. VII. in II. ad Timoth. *Sicut ignis ubi sylvam occupaverit, omnia purgare consuevit : ita et charitatis fervor quocumque inciderit, omnia perimit atque perrumpit : ubi charitas est, omnia sublata sunt mala.* S. Augustinus Lib. XV. de Trinitate, Cap. XVIII. *Nullum est isto Dei dono* (charitate) *excellentius. Solum est quod dividit inter filios regni aeterni, et filios perditionis aeternae.* Et Tract. V. in I. Epist. S. Joan. *Non discernuntur filii Dei a filiis diaboli, nisi charitate. Qui habent charitatem, nati sunt ex Deo : qui non habent, non sunt nati ex Deo. - - - Redeat unusquisque ad cor suum. Si ibi invenerit charitatem fraternam,* (qua proximus diligitur propter Deum super omnia propter se dilectum,) *securus sit, quia transiit a morte ad vitam. Jam in dextera est.* S. Leo M. Epist. XCI. ad Theodorum Forojuliensem : *Misericordiae Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniae moras vera conversio, dicente Spiritu Dei per Prophetam : Cum conversus ingemueris, tunc salvus eris,* S. Petrus Chrysologus Serm. XCIV. *Absolvi vis? Ama. Charitas cooperit multitudinem peccatorum. Negationis crimine quid pejus? Et tamen Petrus amore solo valuit hoc delere.* S. Fulgentius Lib. I. de Remissione peccat. Cap. XII. *Quia ingemuit David ex toto corde conversus, continuo salvus factus est; atque ita in eo completum est quod per Prophetam praecipitur: Si conversus fueris, et ingemueris, salvus eris.*

LXXXV. Prob. III. Authoritate Pontificum, S. Pii V. et Gregorii XIII, qui has Michaelis Baji propositiones damnarunt. XXXI. *Charitas perfecta et sincera, quae est ex corde puro et conscientia bona et fide non*

ficta, *tam in Catechumenis quam in poenitentibus potest esse sine remissione peccatorum.* XXXII. *Charitas illa quae est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.* XXXIII. *Catechumenus juste, recte, et sancte vivit, et mandata Dei observat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quae in Baptismi lavacro demum percipitur.* LXX. *Homo existens in peccato mortali, potest habere veram charitatem; et charitas etiam perfecta, potest consistere cum reatu aeternae damnationis.* LXXI. *Per contritionem etiam cum charitate perfecta, et cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrii, sine actuali susceptione Sacramenti.*

LXXXVI. Prob. IV. Authoritate Concilii Tridentini. Nam I. Sess. XIV. Cap. IV. ita loquitur S. Synodus: *Etsi Contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur etc.* Ergo Tridentina Synodus sensit, per contritionem perfectam hominem Deo reconciliari, etiam ante realem Sacramenti susceptionem. II. Sess. XIII. Cap. VII. declarat eadem Synodus, ad praeparationem Eucharistiae Confessionem Sacramentalem necessariam esse iis, qui conscientiam habent peccati lethalis, simulque excipit eos qui forte Missam celebrare tenentur, neque habent Confessarii copiam; iis enim Contritionem cum proposito quam primum confitendi, ad Eucharistiam non indigne percipiendam sufficere judicavit. Ergo Tridentinum sensit, per veram Contritionem, etiam ante Sacramentalem absolutionem et extra mortis articulum, peccata remitti; neque enim alias in ullo

casu Concilium permisisset, ut cum conscientia reatus gravis ad Sacramentum Eucharistiae quis accederet. Quod si dicas, hoc ipso, quod omnes peccati mortalis sibi conscii, quantumcumque contritos se existiment, a Tridentino jubeantur Confessionem Eucharistiae praemittere, evinci Synodum censuisse, quod ante absolutionem homo perfecte contritus non justificetur. Resp. N. illatum. Concilium enim id statuit, quia perfecta contritio non passim obvia est, ut multi sibi falso persuadent; sed ardua est ac difficilior, praecipue peccatoribus: et quia dignitas Eucharistiae exigit, ut peccator prius Poenitentiae Sacramentum suscipiat, tum ad avertendum omne irreverentiae periculum, tum ut uberiorem gratiam sanctificantem consequatur.

LXXXVII. Prob. V. Ratione Theologica. Juxta adversarios Contritio perfecta justificat peccatorum in casu necessitatis. Ergo etiam extra illum, atque in omni casu justificat ante realem susceptionem Sacramenti Poenitentiae. P. C. Contritio perfecta per se majorem non habet vim movendi Deum in casu necessitatis, quam extra illum, cum eadem sit pro omni casu illius natura; nec circumstantia necessitatis auget contritionis aestimabilitatem: neque Deus plus contritioni perfectae promisit in casu necessitatis, quam extra illum. Ergo.

LXXXVIII. *Conclusio II.* Contritio perfecta, quamtumvis remissa et non ita intensa, justificat peccatorem etiam extra Sacramentum Poenitentiae et casum necessitatis, modo sit appretiative summa, atque ex motivo Dei propter se super omnia dilecti eliciatur. Prob. I. iisdem rationum momentis, quibus prio-

rem Conclusionem communivimus. Scriptura, Patres, et Tridentinum Concilium absque ulla limitatione, distinctione, aut restrictione ad charitatem in summo aut certo gradu intensam, omni contritioni ex amore Dei super omnia propter se dilecti tribuunt vim justificandi, etiam ante realem perceptionem Sacramenti, non tantum in casu necessitatis, sed semper et ordinarie. Ergo.

LXXXIX. Prob. II. Ex damnatione propositionum Baii, quae nulla facta intentionis aut graduum mentione, loquuntur de charitate seu contritione perfecta, qua Deus super omnia propter se diligitur; ac nihilominus a Pontificibus fuerunt proscripte. Immo longe verisimilius est, Bajum non de intensa ac ferventi charitate, sed de remissa, qua tamen Deus super omnia diligitur, locutum fuisse. Sic propositione XXXI. inter damnatas, nomine charitatis perfectae non intelligitur charitas intensa et consummata, et quae omnem timorem excludat, qualis solet esse in viris sanctis; cum ibi agatur de charitate, quae est in Catechumenis et peccatoribus poenitentibus, in quibus non nisi rarissime charitas tam perfecta locum habet. Adde, quod Bajus in ea Apologia, quam in sui defensionem conscripsit, sancte testetur, se perfectae charitatis nomine eam praecise intellexisse, quae est super omnia, et veluti extensive perfecta, non vero eam quae est perfecta etiam intensive. Quod si adversarii dicant, in illis Baii propositionibus non agi de charitate actuali, sed abituali, ideoque a Pontificibus fuisse damnatas. Resp. N. A. Propositione XXXI. est sermo de charitate sincera, quae est ex corde puro, adeoque de charitate actuali; habitualis enim

non est, nec producitur ex corde, sed in corde producitur et infunditur per solum Spiritum Sanctum. Propositione XXXII. et XXXIII. sermo est de charitate, qua impletur lex: lex autem non impletur et observatur per habitus, sed per actus, qui soli a lege praescribuntur. Propositione LXXI. agitur de contritione utique non concepta nisi ex motivo charitatis, quacum dicitur conjuncta: ergo agitur de actu ipso charitatis; contritio enim sonat actum, non habitum sine actu.

XC. Prob. III. Authoritate S. Thomae, qui cum in IV. Sentent. Dist. XVII. Quaest. II. Artic. V. hanc sibi proposuisset difficultatem: *Videtur, quod contritio parva non sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum, quia contritio est medicina peccati. Sed corporalis medicina quae sanat morbum corporalem minorem, non sufficit ad sanandum majorem. Ergo minima contritio non sufficit ad delenda maxima peccata.* Respondet: *Sic ergo dicendum, quod quantumcunque parvus sit dolor, dummodo ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet. - - - Medicinae spirituales habent efficaciam infinitam ex virtute infinita, quae in eis operatur: et ideo illa medicina, quae sufficit ad curationem parvi peccati, sufficit etiam ad curationem magni, sicut patet de Baptismo, quo et magna et parva solvuntur: et similiter est de contritione, dummodo ad rationem contritionis pertingat*, id est, modo sit appretiative summa ob Deum propter se super omnia dilectum. Idem S. Doctor Parte III. Quaest. LXX. Artic. IV. *Minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiae, et vitare omne peccatum mortale quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima enim charitas plus*

diligit Deum, quam cupiditas millia auri et argenti. Et II. II. Quaest. XXIV. Artic. V. *Minima charitas se extendit ad omnia illa, quae sunt ex charitate diligenda.*

XCI. Prob. IV. Ratione Theologica. I. Contritio perfecta ut justificet hominem, neque debet maxime intensa esse absolute, neque comparative: non absolute; tum quia summi illius conatus voluntas vix in hac vita est capax; tum quia illius conatus ex gratiae beneficio eliciti nullus est determinatus ac fixus terminus: neque etiam maxime intensa esse debet comparate ad alias res, de quibus dolemus, vel quas amamus; quia intensio actus voluntatis sequitur vehementiam objecti moventis: atqui objectum sensibile naturaliter vehementius movet et afficit voluntatem, quam objectum aliquod intelligibile et spirituale. Unde sicut amor bonorum sensibilium potest esse intensior quam spiritualium; ita et dolor qui ex malis sensibilibus percipitur, intensior esse potest illo qui concipitur propter mala spiritualia; idque citra culpam hominis, qui cum sit in corpore corruptibili constitutus, vehementius movetur sensibilibus tam bonis quam malis, etiamsi ea absolute non magis diligat aut detestetur modo appretiativo; quod sanctissimis etiam viris contigit Jacobo et Davidi, qui longe vehementioris doloris signa dederunt in morte filiorum suorum, quam pro suis peccatis. II. Nemo nisi justus recte vivit, et legem implet, ut S. Augustinus scribit Lib. de Spiritu et littera, Cap. XXVI. *Sic intelligendum est, Factores legis justificabuntur, ut sciamus eos aliter non esse factores legis, nisi justificentur; ut non justificatio factoribus accedat, sed fa-*

ctores justificatio praecedat. Atqui homo habens charitatem remissam recte vivit, et legem implet. Ergo homo habens charitatem remissam est justus. P. min. Homo per charitatem perfectam, quamtumvis remissam, Deum amat propter se super omnia; ideoque omne grave peccatum efficaciter odit super omnia alia mala, quorum perpessio necessaria foret ad illud vitandum. Ergo recte vivit, et legem implet. III. In homine qui Deum super omnia diligit ex motivo charitatis, quamquam actu remisso, nihil potest assignari quod ipsum Deo exosum et inimicum efficiat. Ergo est filius adoptivus Dei etiam ante realem perceptionem Sacramenti Poenitentiae. P. A. Talis homo peccatum suum vere ac sincere detestatur, firmumque habet non peccandi propositum: ejus voluntas est vere ad Deum conversa per actum charitatis, adeoque cum Deo conjuncta per amorem amicitiae et benevolentiae. Ergo.

XCII. Prob. V. Paritate. Charitas habitualis, in quocumque sit gradu sive intenso sive remisso, est vera et essentialiter perfecta charitas, et peccatum expellit. Ergo etiam charitas actualis. II. In aliis virtutibus fidei et spei non requiritur certus intensionis gradus, ut verae sint et essentialiter perfectae virtutes. Ergo neque in charitate. III. Quaecumque aversio a Deo, tamquam a fine ultimo, et conversio ad creaturas, etiam in gradu tantum remisso, sufficit ad peccatum mortale, et jacturam gratiae sanctificantis. Ergo etiam quaecumque vera ac seria conversio ad Deum, tamquam ad finem ultimum ex motivo perfectae charitatis, etiam in gradu remisso tantum sufficit ad recuperandam amicitiam cum Deo, qui pronior est ad veniam quam ad vindictam.

OBJECTIONES.

XCIII. *Objicitur I.* contra I. Conclusionem, Scripturarum authoritas. Quando Christus verba illa protulit Lucae Cap. VII. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*, Magdalena erat perfecte contrita, neque tamen idcirco justificata. Ergo sola contritio perfecta non sufficit ad justificationem. P. A. S. Augustinus Serm. XCIX. de verbis Evangelii, alias Homilia XXIII. inter L. Cap. II. ait de Magdalena: *Accessit ad Dominum immunda, ut rediret munda: accessit aegra, ut rediret sana.* Ergo tunc non erat justificata. II. Saulo quamvis perfecte contrito dixit Ananias Act. Cap. XXII. *Et nunc quid moraris? Exurge, et baptizare, et ablue peccata tua.* III. Cornelius Centurio quamvis Act. Cap. X. dicatur *Vir religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas*, adeoque perfecta Dei charitate flagrans, veniam tamen peccatorum consecutus non fuit ante Baptismum. Ergo. Resp. N. A. Magdalena antequam ad pedes Christi provolveretur, ob perfectae contritionis meritum a Deo fuerat jam interius mundata: Christus vero per ea verba, *Remittuntur ei peccata multa*, non veniam primo concessit, sed jam datam confirmavit exterius coram hominibus. Ad *prob.* Resp. immundam ab Augustino vocari, quia paulo ante talis erat, atque etiamnum ab hominibus habebatur peccatrix, licet interius a peccatis mundata jam fuerit. Ad II. Resp. Ananiam recte haec dixisse; tum quia Saulus omnia facere tenebatur, quae ad peccata remittenda Christus instituerat; tum quia certo Ananiae non constabat adeo perfectam fuisse

Sauli conversionem, ut sola sufficeret ad peccata ejus delenda, licet eum a Domino peculiariter praeordinatum, et vas electionis esse minime dubitaret. Ad III. N. A. Ut enim scribit S. Augustinus Quaest. XXXIII. in Numeros: *Cornelius audiens et credens quod praedicaverat Petrus, ita mundatus est, ut ante visibilem Baptismum, cum suis qui aderant, acciperet donum Spiritus Sancti: verumtamen nec visibile Sacramentum contemni potuit, ut ablutus etiam extrinsecus lavaret quodammodo vestimenta sua.* Quamvis itaque Cornelius per contritionem perfectam mundatus jam fuerit a peccatis, cum Actuum Cap. X. dicatur, Spiritum Sanctum cecidisse in eum; immunis tamen non erat a lege suscipiendi Baptismum, tum quia mandatum Christi semper impleri debet; tum quia contritio non justificat nisi quatenus votum Baptismi includi.

XCIV. *Objicitur II.* Authoritas Patrum, praecipue S. Augustini. S. Leo M. Epist. XCI. ad Theodorum Forojuliensem scribit: *Divinae bonitatis praesidio ordinatum est, ut indulgentia Dei nisi supplicationibus Sacerdotum nequeat obtineri.* Ergo per solam contritionem perfectam homo non justificatur. II. S. Bernardus Serm. I. in Nat. SS. Apost. Petri et Pauli ait: *Sententia Petri praecedit sententiam coeli.* Atqui id falsum foret, siquidem contritio perfecta hominem extra Sacramentum Poenitentiae justificaret. III. S. Augustinus Tract. XIII. in Joan. scribit: *Quantumcunque Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suae portat: non illi dimittitur, nisi cum venerit ad Baptismum. Quomodo non caruit populus Israel populo Aegyptiorum, nisi cum venisset ad mare rubrum: sic pressura peccatorum nemo caret, nisi cum ad fontem Baptismi venerit.* Ergo sicut

juxta Augustinum Catechumenis non prodest perfecta contritio sine Baptismo: ita lapsis eadem non prodest sine Sacramento Poenitentiae, cum eadem sit utriusque Sacramenti necessitas. IV. Idem Lib. I. de Symbolo ad Catechum. Cap. VIII. *Deus non dimittit peccata, nisi baptizatis. Ipsa peccata quae primum dimittit, nonnisi baptizatis dimittit. Quando? Quando baptizantur. – – – Catechumeni quamdiu sunt, super illos sunt omnia peccata eorum.* Atqui multi tamen dantur ex Catechumenis perfecte contriti. Ergo. V. Lib. IV. de Bapt. contra Donatistas, De Catechumeno divina charitate flagrante ait, illum sine Baptismo capessere non posse regnum coelorum. Ergo sensit illum non esse justificatum. VI. Lib. II. de peccat. meritis et remiss. Cap. XXVI. *Sanctificatio Catechumeni, si non fuerit baptizatus, non ei valet ad intrandum in regnum coelorum.* VII. Lib. IX. Confess. Cap. IV. de se ipso scribit S. Doctor: *Gaudens in fide laudavi nomen tuum. Et ea fides me securum esse non sinebat de praeteritis peccatis meis, quae mihi per Baptismum tuum remissa nondum erant.* Atqui tunc Augustinus perfecta flagrabant charitate. VIII. Juxta S. Augustinum Lib. XII. de Civit. Dei, Cap. IX. et Lib. de Gratia Christi, Cap. XXI. charitas est bona voluntas: *Quasi vero aliud sit bona voluntas quam charitas, quam Scriptura nobis esse clamat ex Deo, et a Patre datam, ut filii ejus essemus.* Atqui non omnis bona voluntas sanctificat hominem. Ergo neque omnis charitas aut contritio. IX. Epist. CCXXVIII. alias CLXXX. ad Honoratum scribit: *Ubi si ministri desint, quantum exitium sequitur eos, qui de isto saeculo vel non regenerati exeunt vel ligati?* Ergo perfecta contritio extra Sacramentum Poenitentiae peccatorem non justific at.

F 2

XCV. Resp. ad I. C. A. D. C. Ergo per solam contritionem perfectam homo non justificatur sine Sacramento Poenitentiae vel in re vel in voto, C. Sine Sacramento Poenitentia in re, N. C. Ad II. eadem est responsio; sententia enim Petri saltem in voto semper praecedit sententiam coeli. Ad III. Resp. S. Augustinum loqui de Catechumeno proficiente, non in charitate, sed in alia virtute morali, qui ratus sibi inutilem esse Baptismum, suamque sibi sufficere sanctitatem, absque ulla dilationis causa Baptismum vel negligit, vel contemnit. Atque hunc recte ait S. Doctor iniquitatis suae sarcinam portare, quia Deum ne appretiative quidem super omnia diligit; quamdiu enim Baptismum dedignatur, non habet illius votum, et praeceptum divinum sub gravi peccato obligans contemnit. Ad IV. Resp. I. Ergo contritio perfecta neque in casu necessitatis justificat? Resp. II. S. Augustinum non loqui pro omni casu, sed de eo quod ordinarie fit. Catechumeni enim cum ordinarie Deum tantum diligant inchoative, nec de peccatis suis doleant, ut sunt offensa Dei super omnia propter se dilecti, ordinarie indulgentiam peccatorum non consequuntur ante realem Baptismi susceptionem. Ad V. C. A. D. C. Ergo sensit illum non esse justificatum sine voto Baptismi, C. Conseq. Cum voto Baptismi, N. C. Catechumenus quantumcumque divina charitate flagrare sibi videatur, si tamen Baptismum negligit aut contemnit, ingredi nequit regnum coelorum; quia remissionem peccatorum et gratiam sanctificantem, quam per contritionem perfectam obtinuit, non nisi cum onere accepit et obligatione Baptismum suscipiendi. Ad VI. Resp. sermonem ibi esse de sanctificatione exteriori Catechumeni, nempe de signo Crucis,

impositione manuum degustatione salis, aliisque caeremoniis, quibus praeparantur Catechumeni ad Baptismum. Quod si de sanctificatione interiori sermonem ibi esse pertinacius contendas, ajo, interiorem etiam illam sanctificationem inutilem dici, si Catechumenus vel ex contemptu, vel ex negligentia Baptismum non suscipit. Ad VII. Resp. Augustinum securum ante Baptismum non fuisse de peccatorum suorum remissione, non quia credebat perfecte contrito peccata non remitti ante Baptismum; sed quia certus non erat habuisse se tunc contritionem ex perfecta charitate conceptam. Ad VIII. D. M. Charitas est bona voluntas qualiscumque, N. M. Est bona voluntas, quae datur nobis per spiritum adoptionis, quae diffunditur in cordibus nostris per Spiritum inhabitantem, et quae sola perducit ad vitam aeternam, C. M., et D. min. Non omnis bona voluntas, quae plena et perfecta non est, sanctificat hominem, C. min. Bona voluntas, plena et perfecta, N. min. Ad IX. C. A. N. C. Id contingit, quia ordinarie peccatores non habent perfectam contritionem.

XCVI. *Objicitur III.* Ratio. Si contritio perfecta ante Sacramenti Poenitentiae realem perceptionem ordinarie ac semper peccatores justificaret, Poenitentiae Sacramentum neque necessarium esset necessitate medii, neque fidelibus utile. Atqui id dici nequit. Ergo. Resp. N. M. Ut Sacramentum aliquod necessarium esse dicatur necessitate medii, satis est, quod ejus effectus saltem absque illius voto obtineri nequeat. Igitur cum perfecta contritio hominem non justificet absque voto Sacramenti Poenitentiae, recte infertur, Sacramentum illud necessarium esse necessitate medii. Maxima autem ejus utilitas tum ex eo elucescit, quia per illud homo secu-

rior redditur de obtenta peccatorum remissione, quae longe facilius in Sacramento, quam extra illud obtinetur: tum quia absolutio novam confert homini jam justificato gratiam sanctificantem, et jus ad actualis gratiae auxilia suo tempore percipienda, tollitque saltem ex parte reatum poenae temporalis.

XCVII. *Dices I.* Actus fidei ita requiritur ad justificationem, ut numquam votum ejus sufficiat. Ergo etiam Sacramentum Poenitentiae ita requiritur ad justificationem peccatoris, ut votum illius in perfecta contritione contentum numquam sufficiat. Resp. C. A. N. C. Disparitas petenda est tum ex Scriptura et traditione, quae posterius asserunt, non autem prius illud: tum ex ratione Theologica, quia fides est prima radix justificationis; nec datur alius actus supernaturalis prior, qui ejus votum contineat, et propter ejus excellentiam possit illius vices supplere. At vero actus perfectae contritionis continet saltem virtualiter votum Sacramenti, potestque ob insignem suam praestantiam illius vices supplere quoad justificationem, cum obligatione tamen Sacramentum illud reipsa suscipiendi.

XCVIII. *Dices II.* Si peccator vi perfectae contritionis ante Sacramentalem Confessionem justificaretur, forma absolutionis, a Sacerdote dein prolata, falsa omnino evaderet; siquidem perfecte contritus peccatorum vinculis ligatus amplius non foret: ideoque vere ac proprie a peccatis non solveretur. Atqui hoc dici nequit. Ergo. Resp. N. M. Sacerdos formam absolutionis proferens nil aliud verbis illis significat, nisi impendi a se, quantum ex parte ministri est, Sacramentum reconciliationis, quod vim habet in homine disposito omnia peccata dimittendi: quemadmodum quando mi-

nister Baptismum administrat, non affirmat se absolute baptizatum a peccatis purgare; sed tantum ponere se actionem, quae de se atque ex virtute sua intrinseca vim habet mundandi a peccatis: cum non ignoret contingere posse, ut suscipiens Baptismum non sit rite dispositus, atque obicem gratiae ponat perversa sua voluntate. Praeterea forma absolutionis indifferenter significat primam aut secundam, vel etiam tertiam remissionem, pro subjecti capacitate; semperque aliquid ex peccato inductum per illam purgari potest, ut v. g. poenae temporalis reatus, aut vulnus aliquod ex peccato relictum.

XCIX. *Objicitur IV.* Paritas. Amor Dei, qui vocatur concupiscentiae, quo Deus super omnia diligitur ut bonus nobis, non justificat peccatorem extra Sacramentum Poenitentiae. Ergo etiam peccator extra Sacramentum Poenitentiae non justificatur per amorem amicitiae, quo Deus super omnia propter se dili[illegible] I. retorquendo. Amor concupiscenti[illegible]umquam justificat peccatorem extra S[illegible]mentum Poenitentiae, neque in casu etia[illegible] necessitatis. Ergo idem dicendum erit etiam de amore amicitiae. Resp. II. C. A. N. C. Amor, quo Deus super omnia propter se diligitur, justificat peccatorem, quia illum intime unit cum Deo per veram amicitiam: at vero amor concupiscentiae hominem cum Deo non conjungit per veram amicitiam.

C. *Objicitur V.* Contra II. Conclusionem, Scripturarum authoritas. Ad justificationem impii extra Sacramentum Scriptura exigit contritionem perfectam valde intensam. Ergo. P. A. Deuteronomii Cap. IV. dicitur: *Cum quaesieris Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quaesieris, et tota tribulatione*

animae tuae. Matthaei Cap. XXII. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua.* Lucae Cap. VII. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Joelis Cap. II: *Convertimini ad me in toto corde vestro.* Psal. XXXVII. *Afflictus sum et humiliatus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei.* Resp. N. A. Ad *prob.* C. A. N. C. Ex his Scripturarum testimoniis non evincitur necessitas contritionis valde intensae, sed tantum doloris summe appretiativi; qui enim de peccatis suis ita dolet, ut illa super omnia detestabilia execretur, paratus omnium bonorum ac vitae ipsius jacturam facere, quam Deum propter se super omnia dilectum offendere, vere diligit multum, conversus est ad Deum in toto corde suo, Deum toto corde quaerit, eumque ex toto corde diligit. Quare optima quidem est atque omnino optanda illa contritionis vehementia, et ob illam Magdalena et D[illegible] [illegible]rito in Scripturis commendantur; sed ad reconciliandum De[illegible] [illegible]ccatorem necessaria non est, cum Scripturae omni verae charita[illegible] indiscriminatim promittant remissionem peccatorum.

CI. *Objicitur VI.* Authoritas Patrum, qui vehementem et intensum dolorem a poenitentibus exigunt. S. Cyprianus Tract. de Lapsis ait: *Quam magna deliquimus, tam granditer defleamus. Alto vulneri diligens et longe medicina non desit: poenitentia crimine minor non sit. – – – Putas facile eum misereri tui, quem tuum non esse dixisti? Orare oportet impensius et rogare, diem luctu transigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lacrymosis lamentationibus occupare, stratos solo adhaerere cineri, in cilicio volutari et sordibus.* S. Ambrosius Tract. ad Virginem

lapsam, Cap. VIII. *Sed quanta putas et qualis necessaria poenitentia, quae aut aequet crimina, aut certe exaequet?* S. Augustinus Serm. CCLXXVIII. alias XXXIV. de Diversis: *Sunt quaedam gravia et mortifera, quae nisi per vehementissimam molestiam humiliationis cordis et contritionis spiritus et tribulationis poenitentiae non relaxantur. Haec dimittuntur per claves Ecclesiae.* S. Caesarius Arelatensis Hom. I. *Quomodo solet mater orbata super amissione unici filii sui fracto pectore lamentari; ita convenit super unicam suam* (animam) *sed cum spe reparationis affligi. - - - Necesse est super hanc unicam criminum mucrone confossam totum pondus doloris effundi, si forte possit lacrymarum vivificata fontibus, calore fidei suscitari.* Resp. I. Patres locis cit. agunt de poenitentia necessaria ad obtinendam peccatorum remissionem in Sacramento. Ergo ad remissionem peccatorum neque in Sacramento Poenitentiae sufficiet remissa charitas? Resp. II. N. C. Patres illi vel de contritione appretiative summa intelligendi sunt; vel si de intensione contritionis loquuntur, dicunt tantum eam necessariam esse necessitate convenientiae atque utilitatis, et ad remissionem omnis reatus poenae temporalis, quae luenda superest.

CII. *Objicitur VII.* Authoritas Catechismi Romani, qui Parte II. de Sacramento Poenitentiae, Num. XLVI. haec verba habet: *Ut enim hoc concedamus, contritione peccata deleri, quis ignorat illam adeo vehementem, acrem, intensam esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine aequari, conferrique possit; at quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenirent, fiebat etiam ut a paucissimis hac via peccatorum venia speranda esset. Quare necesse fuit,*

ut clementissimus Dominus faciliori ratione communi hominum saluti consuleret, quod quidem admirabili consilio effecit, cum claves regni coelestis Ecclesiae tradidit. Ergo Catechismus Romanus extra confessionem requirit contritionem perfectam valde intensam. Resp. I. Quamvis magna sit hujus Catechismi authoritas, non tamen tanta est, ut in quaestionibus inter ipsos Doctores Catholicos controversis, fas non sit ab eo recedere, ut patet in aliis etiam materiis. Resp. II. N. C. Scopus Authorum hujus Catechismi, quamvis cum aliqua exageratione loquantur, alius non fuit quam commendare clementiam Christi in instituendo Poenitentiae Sacramento, in quo poenitens qui de peccatis suis dolet, simulque in posterum non peccare constituit, quando a Sacerdote absolvitur, vi clavium scelerum omnium veniam impetrat, licet non sit contritus propter Deum super omnia dilectum propter se; atque ita careat ea contritione quae non adeo facile elicitur a peccatoribus, et sine qua nemo justificari potest extra Sacramentum. Et profecto Catechismum Romanum adversariis non favere, ex duobus locis ostenditur ejusdem Cap. V. de Sacramento Poenitentiae. Num. XXXVII. asseritur, ad veram contritionem non requiri dolorem intensum et vehementem: *Quamquam si id minus consequi nobis liceat, ut perfecta sit* (id est, vehementissima) *vera tamen et efficax contritio esse potest; saepe enim usuvenit, ut quae sensibus subjecto sunt, magis quam spiritualia nos afficiant. Quare non nulli interdum majorem ex filiorum obitu, quam ex peccati turpitudine doloris sensum capiunt.* Et Num. XLII. dicitur: *Ex quo licet cognoscere, verae contritionis, de qua supra dictum est, eam vim esse, ut illius beneficio omnium delictorum veniam statim a Domino impetremus.*

CIII. *Objicitur VIII.* Ratio. Charitas remissa est imperfecta charitas. Ergo se sola non sufficit ad delenda peccata. P. A. Charitas remissa est charitas tantum inchoata. Atqui charitas inchoata est tantum imperfecta. Ergo. *Confirm.* Actus intensus est essentialiter perfectior actu remisso. Ergo charitas remissa non est essentialiter perfecta. II. Dolor remissus quoad intensionem, non potest esse summus appretiative. Ergo dolor remissus non est verus dolor sufficiens ad delenda peccata. P. A. Id quod movet ad appretiationem, movet etiam ad intensionem. Ergo dolor intensive, est etiam appretiative remissus. III. Quamvis scintilla ignis sit verus essentialiter ignis, impar tamen est comburendo ligno, vel expellendo frigori, quia sufficientem non habet intensionis gradum. Ergo a pari, quamvis contritio remissa sit vera contritio, impar tamen est expellendo peccato, quia sufficientem non habet intensionis gradum. Resp. N. A. Actus, quo Deus quamtumvis remisse super omnia propter se diligitur, est complete perfectus in esse charitatis, habetque totam charitatis essentiam, quae in eo consistit, quod Deus proter se diligatur cum summa appretiatione. Ad *prob.* N. M. Charitas essentialiter perfecta non est inchoata tantum, sed completa in ratione charitatis; et quando remissa est, caret tantum perfectione aliqua accidentali. Si quaeras, quid ergo sit charitas inchoata? Resp. esse illam, qua Deus propter se quidem diligitur, sed non super omnia, id est, sine summa appretiatione; potestque locum habere in attritione. Quamvis enim peccator attritus detestetur peccata super omnia detestabilia, firmiterque proponat vitae potius ac bonorum omnium temporalium jacturam facere quam Deum amplius offendere; id tamen non agit

ob Deum propter se super omnia dilectum, sed declinandam illius iram vindicem: ideoque quamvis aliquo etiam amore Deum propter se prosequatur, motivum tamen summae illius appretiationis non est bonitas Dei absoluta, sed relativa. Ad *confirm.* N. A. Intensio non est de essentia actus, sed objectum, motivum, et appretiatio, ut patet in actibus fidei et spei. Ad II. N. A. Sicut maxima intensio dari potest sine maxima appretiatione, ita etiam summa appretiatio dari potest sine maxima intentione. Ad *prob.* N. A. Appretiatio objecti, et actus intensio ex diverso capite oriuntur; appretiatio quidem ex praestantia et dignitate objecti, intensio vero ex magna et vehementi applicatione potentiae erga objectum, quae potest esse quandoque vehementior circa objectum minus amatum et aestimatum. Res declarari potest exemplo matris, quae parvulum filium intensiori amore prosequitur, licet natu majorem amore quidem minus intenso, sed appretiative majori diligat, cujus vitae conservationem praefert vitae junioris. Ad III. C. A. N. C. Actio ignis est physica, quae non fit nisi successive, applicando activa passivis; actio vero charitatis seu contritionis perfectae est spiritualis, fitque in instanti, non ratione gradus, sed substantiae ipsius charitatis seu amoris Dei super omnia.

CONTROVERSIA IV.

AN ATTRITIO CONCEPTA EX TEMPORE POENAE AETERNAE SIT BONA, HONESTA, ET SUPERNATURALIS?

Contra Lutherum, Calvinum, Bajum, Jansenium, Quesnellum.

CIV.

In praesenti quaestione duplex considerandus est timor, mundanus, et divinus. *Mundanus* dicitur, quo quis favorem hominum divinae amicitiae anteponens vel in malum consentit, vel reverentia hominum a peccato abstinet, metuque poenae ab hominibus alias infligendae, cessat ab externo opere, retento peccandi desiderio, quando opportunitas foret absque supplicii periculo. Talis est timor in furibus, talisque fuit in plurimis Judaeorum, qui ne lapidibus obruerentur, Legem transgredi non audebant publice, quam oderant animo. Timorem hunc noxium ac peccaminosum esse, apud omnes in confesso est. Timor *divinus* aliquam Dei perfectionem, seu Deum ipsum summum Bonum, seu remuneratorem ac vindicem respicit, atque in servilem ac filialem dividitur. *Servilis* est, quo homo culpam fugit propter annexas illi poenas a Deo infligendas; proprium enim servorum est solam poenam metuere propter se, atque ita odisse culpam, non quia offensio Domini est, sed tantum quia causa est poenae a Domino infligendae. Quod si quis peccatum fugit ex metu poenae tamquam ex motivo et fine proximo, ita ut pro nullo casu vi timoris sui pluris faciat gehennae vitationem

quam Dei offensam, timorem habere is dicitur *sempliciter servilem* : si vero gehennam timet propter se, tamquam malum principale et summum, atque ita est actu implicite saltem et conditionate affectus, ut si posset impune, peccatum ultro committeret, timor hic *serviliter servilis* a Theologis nuncupatur; estque hic timor pessimus ac peccaminosus, quia oritur ex inordinato amore proprio, ac per illum homo constituit finem suum ultimum in se ipso, paratus Deum potius offendere, quam gehennam incurrere. Timor *filialis et castus* dicitur ille, quo quis ex amore justitiae Deum amantissimum Patrem peccando offendere pertimescit, ne Deo displiceat, atque ab illo separetur; paratus Deo aliquid praecipienti obsequi, omniumque bonorum ac vitae jacturam facere, etiamsi Deus nullum se diligentibus praemium pollicitus esset, nullumque immorigeris supplicium intentasset. Atque hic est proprius filiorum Dei. Timor denique *initialis*, qui eorum proprius est, qui in viis Dei ambulare incipiunt, dicitur ille, quo quis ad Deum convertitur, eique inhaeret, non tantum ob timorem poenae super omnia quae cum peccato conjuncta non sunt, verum etiam ob aliquem timorem culpae propter Deum dilectum propter se, quamvis nondum super omnia. Atque hic timor medius esse censetur filialem inter et simpliciter servilem. Timorem Dei filialem rectum esse ac laudabilem, nullus Novatorum inficias ivit: serviliter servilem, quia peccandi voluntatem implicitam saltem et conditionatam actu includit, Catholici aeque ac Heterodoxi reprobant. De solo itaque timore simpliciter servili quaestio hic agitatur.

CV. *Lutherus*, quia perperam sentiebat, omnem humanam actionem, quae non provenit ex charitate perfe-

cta habituali et sanctificante, verum esse peccatum, de attritis ex poenarum et gehennae timore ita scribit Serm. de Poenitentiae: *Tales omnes indigne absolvuntur et communicantur: est si libere deberent, remoto praecepto et minis poenarum confiteri; certe dicerent sibi non displicere vitam illam praeteritam, quam sic coguntur displicere confiteri: immo quo magis timore poenae et dolore damni conteruntur, eo magis peccant, et afficiuntur suis peccatis, quae coguntur, non tamen volunt odisse: et haec est contritio, quam ipsi vocant extra charitatem non meritoriam; alii vocant attritionem proxime disponentem ad contritionem; sic enim opinantur ipsi: quam opinionem errorem ego judico.* Et in Assert. Articulorum contra Bullam Leonis X. Assertione VI. *Contritio quae paratur per discussionem, collectionem, et detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos in amaritudine animae suae, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, foeditatem, amissionem aeternae beatitudinis, et aequisitionem aeternae damnationis; haec contritio facit hypocritam, immo magis peccatorem.* Kemnitius in Exam. Conc. Trident. ad Sess. XIV. Can. V. ait: *Contritio expavescens consideratione irae et judicii Dei, si non oriatur ex dilectione Dei; etiamsi accedat fides petens, et statuens remitti nobis peccata propter Christum, tamen non est salutaris, sed Judae poenitentia, ac proinde ad desperationem ducens et interitum.*

CVI. Calvinus et Bajus cum doceant nullum dari medium inter vitiosam cupiditatem et laudabilem charitatem, atque actualem charitatem vere ac proprie dictam necessariam esse ad omnem humanam actionem ut sit moraliter bona, doctrinae consequentia adacti ajunt, attritionem ex solo metu poenarum conce-

ctum, sive absolutum sive conditionatum, sive explicitum aut implicitum, occultum ac latitantem.

CVIII. *Conclusio I.* Attritio concepta ex timore poenae aeternae, est utilis, honesta, ac supernaturalis. Prob. Conclusio haec dogmatica I. Scripturarum authoritate. Ecclesiastici Cap. I. v. 20. dicitur: *Plenitudo sapientiae est timere Deum, et plenitudo a fructibus illius.* v. 22. *Corona sapientiae, timor Domini, replens pacem, et salutis fructum.* Proverb. Cap. XIV. *Timor Domini fons vitae, ut declinent a ruina mortis.* Psal. CX. *Initium sapientiae timor Domini.* Psal. CXVIII. *Confige timore tuo carnes meas: a judiciis enim tuis timui.* Matth. Cap. X. Christus hortatur nos, ut gehennam timeamus: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum, qui potest et animam et corpus perdere in gehennam.* S. Praecursor Christi peccatores ex timore poenae ad poenitentiam adducere satagebat. Lucae Cap. III. *Dicebat ergo ad turbas, quae exibant ut baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum quis ostendit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo fructus dignos poenitentiae – – jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur.*

CIX. Prob. II. Authoritate *S. Augustini*, qui timorem divini suplicii saepissime commendat, tamquam sedulum custodem cordis, a quo diabolum procul arcet, et locum parat charitati, quam in secretum cordis penetrale mox introducit. Tract. IX. in I. Epist. S. Joannis scribit: *Timor non est in charitate. Sed in qua charitate? Non in inchoata. In qua ergo? Sed perfe-*

cta, inquit, charitas foras mittit timorem. Ergo incipiat timor: quia initium sapientiae timor Domini. Timor quasi locum praeparat charitati. Cum autem coeperit charitas habitare, pellitur timor qui ei praeparavit locum. Quantum enim illa crescit, ille decrescit; et quantum illa fit interior, timor pellitur foras. Major charitas, minor timor: minor charitas, major timor. Si autem nullus timor, non est qua intret charitas. Sicut videmus per setam introduci linum, quando aliquid suitur, seta prius intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primo occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideo intravit, ut introduceret charitatem. Serm. CLVI. alias XIII. de Verbis Apostoli: *Qui enim adhuc ideo bene agit, quia poenam timet, Deum non amat, nondum est inter filios: utinam tamen vel poenam timeat. Timor servus est, charitas libere est; et ut sic dicamus, timor est servus charitatis. Ne possideat diabolus cor tuum, praecedat servus in corde tuo, et servet Dominae venturae locum. Fac, fac vel timore poenae, si nondum potes amore justitiae. Veniet Domina, et servus abscedet: quia consummata charitas foras mittit timorem.* Serm. CLXI. alias XVIII. de Verbis Apostoli, Cap. VIII. *Modo cum dicis mihi, Gehennam timeo, ardere timeo, in aeternum puniri timeo: quid dicturus sum? Male times? vane times? Non audeo, quandoquidem ipse Dominus ablato timore, subjecit timorem; et ait, ubi dixit, Nolite timere eos etc. Cum ergo Dominus timorem incusserit, et vehementer incusserit, et repetendo verbum comminationem geminaverit, dicturus ego sum, Male times? Ista non dicam. Plane time, nihil melius times; nihil est quod magis timere debeas.*

Serm. CCCXLIX. alias LII. de Tempore, Cap. VII. *Si igne coeli non accenderis, ignem time gehennarum. Si non amas esse inter Angelos Dei, time esse inter angelos diaboli. Si non amas esse in regno, time esse in camino ignis ardentis, inextinguibilis, sempiterni. Vincat in te prius timor, et erit amor. Timor paedagogus sit, non ipse in te remaneat; sed te ad charitatem quasi ad magistrum perducat.* Enarratione in Psal. CXXVII. Num. VIII. *Ille timor nondum castus, praesentiam et poenas timet. Timore facit, quidquid boni facit; non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum. Non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam. Bonus est iste timor, utilis est.* Enarratione in Psal. LXXX. Num. XX. *Timens terreo: securos vos facerem, si securus fierem. Ego ignem aeternum timeo.* Enarrat. in Psal. XLIX. Num. VII. *Qui illam dulcedinem non gustaverunt, si nondum desiderant Dei faciem, timeant vel ignem; supplicia terreant, quem praemia non invitant. Vile tibi est quod Deus pollicetur, contremisce quod minatur. - - - Minatur inimicus tam leve malum, et facis malum: minatur Deus aeternum malum, et non facis bonum? - - - Minis Dei, minis aeterni ignis prohiberis a malo, invitaris ad bonum.* Enarrat. in Psal. CXXIII. Num. XII. *Quomodo si videas avem veluti jam cadere in muscipulam, facis majorem strepitum, ut volet de muscipula: sic et Martyres, jam forte aliqui ipsorum intendebant collum in dulcedinem vitae hujus; Dominus qui erat in illis, fecit strepitum gehennarum, et erutus est passer de muscipula venantium.* Vide selectos alios Augustini textus

apud Laurentium Alticotium Summae Augustinianae Parte II. Quaest. I. Art. V.

CX. Prob. III. Authoritate aliorum Patrum. Tertullianus Lib. de Poenit. Cap. ult. ait: *Si de exomologesi retractas, gehennam in corde considera, quam tibi exomologesis extinguit; et poenae magnitudinem prius imaginare, ut de remedii adeptione non dubites.* Clemens Alexandrinus Lib. II. Stromatum: *Prima ad salutem inclinatio nobis fides apparet, postquam timor, spes et poenitentia - - nos ducunt ad charitatem. - - Qui autem timorem damnant, legem etiam insectantur: quod si legem, clarum est quod et eum qui legem tulit.* S. Basilius in Psal. XXXII. *Necessario velut introductorius ad pietatem timor assumitur; dilectio vero deinceps succedens, a timore scientifico adaptatos perfecit.* Et in Psal. XXXIII. *Timor salutaris est, qui sanctitatis operatorius. Vis enarrem qualis sit? Si quando senseris te ad unum aliquod cieri ac prosilire peccatum, ad mentem revoca formidabile illud, nec ulli mortalium tolerabile Christi judicium. - - Haec time, et hoc timore eruditus, animum a concupiscentia ad haec mala velut fraeno quodam relide.* S. Ambrosius in Psal. CXVIII. *Configat carnales cogitationes timor Domini et judiciorum ejus, et servituti redigat.* Et Tract. ad Virginem lapsam, Cap. VIII. *Poenitentia sic agitur; si tibi ante oculos ponas de quanta gloria rueris, et de quo libro vitae nomen tuum deletum sit, et si te jam credas prope ipsas positam tenebras exteriores - - Quamtumvis laborem, quamtumvis afflictionem subire esto contenta, dummodo ab aeternalibus poenis libereris.* S. Hieronymus Comment. in Cap. I. Malachiae: *Vult Deus,*

ut primum ejus filii simus, et bonum voluntate faciamus: si hoc consequi nolumus, ut saltem nos servos habeat, et a malis per suppliciorum formidinem recedamus; ut de timore servorum ad gratiam filiorum transeamus. Et in Cap. II. Michaeae: *Qui pudore vel verecundia non tenentur, agant poenitentiam saltem comminatione poenarum.* S. Chrysostomus Hom. XV. ad Populum Antiochenum: *Quid gehenna gravius? Sed hujus metu nihil utilius; gehennae namque timor regni nobis affert coronam - - Nihil enim tantum peccata quidem consumit, virtutem vero crescere facit et germinare, quantum continui timoris natura. Propterea qui non vivit in timore, recte illum agere non est facile: sicut vicissim cum timore viventem est impossibile peccare - - Nisi bonus esset timor, non multos impendisset Christus sermones et longos, de illa poena et supplicio loquens.* Diceres Chrysostomum spiritu praevidisse Lutheri et Jansenistarum contra gehennae timorem non tolerabiles calumnias, easque data opera refutandas suscepisse. S. Gregorius M. Hom. XXVI. in Evangelia: *Hunc tanti timoris Judicem ante oculos ponite: hunc venturum timete, ut cum venerit, non timidi, sed securi videatis. Timendus ergo est, ne timeatur. Terror ejus nos ad usum bonae operationis exerceat: metus illius vitam nostram a pravitate compescat.*

CXI. Prob. IV. Authoritate Conciliorum. Tridentinum Sess. VI. Can. VIII. ait: *Si quis dixerit, gehennae metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere; anathema sit.* Sess. XIV. Can. V. *Si quis dixerit,*

Clemens XI. in celeberrima Constitutione *Unigenitus* plures proscripsit Pascasii Quesnelli propositiones, quae timorem hunc tamquam noxium et peccaminosum rejiciunt. LX. *Si solus supplicii timor animat poenitentiam, quo haec est magis violenta, eo magis ducit ad desperationem.* LXII. *Qui a malo non abstinet, nisi timore poenae, illud committit in corde suo, et jam est reus coram Deo.* LXIII. *Baptizatus adhuc est sub lege, sicut Judaeus, si legem non adimpleat, aut adimpleat ex solo timore.* LXIV. *Sub maledicto legis numquam fit bonum, quia peccatur sive faciendo malum, sive illud non nisi ob timorem evitando.*

CXIII. Prob. VI. Ratione Theologica. Attritio ex metu gehennae concepta, tria importat. Ac I. quidem voluntatem fugiendi poenas aeternas, quae instar finis se habet. II. Peccati detestationem ac dolorem, qui medium est ad finem hunc obtinendum. III. Ordinationem hujus medii, seu peccati fugam ad poenam vitandam. Atqui nihil hic occurrit, quod non sit positive bonum, utile et honestum. Ergo. P. min. Aeterna poena est malum naturae rationali maxime disconveniens. Ergo timor, et fuga illius est homini maxime utilis et honesta, quam ordinatus sui amor praecipit creaturae. Detestatio peccati ambigi non potest quin sit honestissima. Denique bonum esse ordinare hunc dolorem ad vitandam gehennam, ex eo evincitur, quia dolere de peccato quod est causa poenae, medium est ad vitandam poenam aptissimum. Ergo attritio ex metu gehennae concepta, positive bona est, honesta, atque utilis: cumque procedat ex lumine fidei, simulque nitatur motivo per fidem supernaturalem proposito, ipsa etiam attritio est supernaturalis.

CXIV. *Conclusio II.* Attritio ex solo metu poenae aeternae concepta, potest esse absolute efficax, et positive excludere omnem voluntatem peccandi. Sive quod idem est, saepe datur attritio simpliciter servilis. Dixi I. *Ex solo metu poenae aeternae*, id est, absque ullo Dei amore benevolo tam filiali quam initiali, tam perfecto quam imperfecto; quamvis non sine gratiae divinae adjutorio. II. *Potest esse absoluto efficax.* Saepe enim dari metum poenae etiam aeternae tam debilem ac remissum, ut quamvis conjunctam habeat displicentiam quamdam simplicem atque inefficacem ipsius peccati, neutiquam tamen sufficiat ad excludendam absolute voluntatem graviter peccandi, idque de facto saepius fieri, frequens docet experientia, praesertim in iis qui longa peccandi consuetudine et intensissimo voluptatis sensu affixi, quamvis ingruente mortis periculo ex metu futuri judicii et poenae aeternae peccata detestari vere sibi videantur, ea tamen revera non detestantur; sed adhuc retinent actualem licet occultam, voluntatem peccandi, si periculum evadant. III. *Potest positive excludere*, id est, non tantum mere negative per solam cessationem ab actuali voluntate peccandi, sicut v. g. excluditur per somnum, aut vehementem distractionem; verum etiam positive per affectum contrarium, de se non conjungibilem cum actuali voluntate peccandi. IV. *Omnem voluntatem peccandi*, intellige Actualem, non habitualem illam, quae per solam gratiam sanctificantem perfecte excluditur. V. *Sive, saepe datur attritio simpliciter servilis.* Si enim attritio ex metu gehennae concepta non excluderet positive et efficaciter omnem actualem voluntatem peccandi, sed illam, occultam quamvis et hypotheticam retineret, jam non attritio simpliciter servilis foret, de cujus honestate

hic disputatur; sed esset serviliter servilis, adeoque omnium Theologorum confessionem noxia foret, reprobanda, et peccaminosa.

CXV. Prob. Conclusio sic explicata, I. Scripturarum authoritate, quae indefinite de timore salutari asserunt Exodi Cap. XX. *Ut enim probaret vos venit Deus, et ut terror illius esset in vobis, et non peccaretis.* Atqui si terror quandoque non excluderet omnem actualem voluntatem peccandi, Israelitae timendo non potuissent non peccare. Ecclesiastici Cap. I. *Timor Domini expellit peccatum.* Proverb. Cap. VIII. *Timor Domini edit malum.* Cap. XIV. *Sapiens timet, et declinat a malo.* Cap. XVI. *In timore Domini declinatur a malo.* Psal. CXI. *Qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis.* Jeremiae Cap. XXXII. *Timorem meum dabo in corde eorum, et non recedent a me.* Joan. Cap. V. Christus ipse satis indicat, timore mali excludi posse voluntatem peccandi, dum languido ad probaticam piscinam sanato dixit: *Jam noli peccari, ne deterius tibi aliquid contingat.*

CXVI. Prob. II. Authoritate S. Augustini, qui Sermone XXXI. in Psal. CXVIII. ait: *Habuerunt quidem et illi* (Tyranni) *verba minacia, Expello, proscribo, occido etc. sed tua me potius verba terruerunt, Nolite timere eos qui corpus occidunt, et postea non habent quid faciant; sed eum timete qui habet potestatem et corpus et animam perdere in gehennam. Ab his verbis tuis formidavit cor meum, et contempsi hominem persecutorem meum, et vici diabolum seductorem meum.* Atqui talem victoriam riderent diabolus, si externa solum opera formidine cohiberentur, quin omnis actualis ad peccatum affectus excludatur. Enarratione in Psal. CXXVII. *Audiant haec homines; et quia*

vere futura sunt impiis, timent, et continent se a peccato. Epist. CXL. alias CXX. ad Honoratum: *Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem: proinde praemissus timor in cor nostrum, pellit inde consuetudinem malorum operum, et servat charitati locum.* Lib. de Catechizandis rudibus, Cap. V. *De ipsa etiam severitate Dei, qua corda mortalium saluberrimo terrore quatiuntur, charitas aedificanda est.* Atqui terror ille est saluberrimus, non ut homo peccato et pravis ejus affectibus addictus maneat, sed ut ab illis invictissime avellatur. Serm. XCIX. alias XXIII. inter L. S. Doctor Deum sic loquentem inducit: *Ut non consentires, ego terrui. Agnosce ergo gratiam ejus, cui debes et quod non admisisti.*

CXVII. Prob. III. Authoritate aliorum Patrum. S. Basilius in Psal. XXXIII. *Quemadmodum qui corporis membra habent clavis transfixa, ea habent ad operationem immobilia; sic quorum animum occupavit Dei timor, omnem importunitatem quae ex peccati affectione ac perturbatione oritur, vitant. Timenti itaque non est inopia, hoc est, nihil illi ad ullam virtutem deest, qui per timorem ab omni prava actione cohibetur.* At vero timenti plurimum ad virtutem deesset, timor in solis membris corporis operetur. S. Ambrosius Serm. VI. in Psal. CXVIII. *Is, qui in judiciis Dei sperat, servare potest verbum veritatis; quia dum veretur poenam, custodit gratiam; ideoque ait, Et custodiam legem tuam semper.* S. Hieronymus Epist. CXXVII. ad Fabiolam, de XLII. Mansionibus: *Jungit timorem, qui custos est beatitudinis. Virga tua, et baculus tuus etc. Sensus est: dum tormenta formido, servavi gratiam quam receperam.* S. Gregorius M. Hom.

VII. in Ezechielem: *Hunc ideo tunc electi terribilem non videbunt, quia modo terrorem illius considerare non cessant. Studiose enim considerant, quam terribilis ad judicium veniat: culpas anteactas deflent, imminentes declinant: pavorem illius quotidie ante oculos mentis ponunt, et timendo agunt, ne quando venerit pertimescant.* Et paulo post de hoc ipso timore ait: *Bonorum mentes unde terret, inde protegit. Si enim pavendus in eorum cordibus non esset, protector et modo a peccatis, et post a suppliciis non fuisset.* Author librorum de Vocatione Gentium, Lib. II. Cap. IX. scribit: *Hunc autem consensum* (voluntatis ad bonum) *non solum cohortatio, sed etiam metus gignit; propter quod scriptum est, Principium sapientiae timor Domini; qui quantislibet terroribus inferatur, non aliud agit, quam ut quem fecerit timentem, faciat et volentem: nec solum volentem, sed etiam sapientem.* Eadem quoque fuit S. Thomae sententia, qui II. II. Quaest. XIX. Artic. II. ita scribit: *Quandoque autem homo propter mala quae timet, ad Deum convertitur, et ei inhaeret. Quod quidem malum est duplex, scilicet malum poenae et malum culpae. Si ergo aliquis convertatur ad Deum, et ei inhaereat propter timorem poenae, erit timor servilis.* Ergo juxta S. Thomam timor poenae aeternae efficit conversionem illam atque inhaesionem, quae certe dari nequit, nisi omnis affectus erga peccatum excludatur.

CXVIII. Prob. IV. Authoritate Concilii *Tridentini*, quod Sess. XIV. Cap. IV. loquens de Contritione in genere, prout haec praescindit a perfecta et imperfecta, declarat, illam *non solum cessationem a peccato, et vitae novae propositum et inchoationem, sed veteris etiam odium continere.* II. Tridentinum eadem

Cap. ait, attritionem, quae *vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennae et poenarum metu concipitur, si voluntatem peccandi excludat, declarat - - etiam donum Dei esse, et Spiritus Sancti impulsum.* Ergo Tridentina Synodus supponit re ipsa fieri aliquando, ut attritio ex gehennae et poenarum formidine concepta, omnem voluntatem delinquendi excludat, alias nihil contra Lutherum definivisset. Hic enim numquam docuit, attritionem ex metu gehennae conceptam, esse malam, si voluntatem peccandi excludat; sed ab ea voluntatem peccandi, saltem conditionatam illam et tacitam, umquam excludi negavit, ut patet ex ejus Sermone de Poenitentia, ubi ait: *Si libere deberent remoto praecepto et minis poenarum confiteri, certe dicerent, sibi non displicere vitam illam praeteritam, quam sic coguntur displicere confiteri.* III. Eadem Synodus Sess. VI. Can. VIII. nulla apposita conditione, diserte asserit, per gehennae metum nos ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugere, atque a peccato abstinere. Ergo docet per timorem gehennae omnem actualem affectum ad peccatum posse excludi; alias sic timendo numquam abstineremus a peccato.

CXIX. Prob. V. Authoritate Pontificum. Clemens XI. propositionem hanc, inter Quesnellianas ordine LXI., proscripsit: *Timor non nisi manum cohibet; cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiae non ducitur.* Ergo timor non solam manum, seu opus externum, sed etiam animum, id est, voluntatem atque affectum peccandi cohibet. Atqui si timor gehennae absolute et efficaciter omnem actualem voluntatem peccandi numquam excluderet, non animum, sed solam manum semper cohiberet; hic enim ipse affectus,

quamtumvis latitans et hypotheticus, hominem a Deo semper aversum detineret, justaeque ejus indignationi obnoxium.

CXX. Prob. VI. Ratione Theologica. Attritio ex metu poenae aeternae concepta, potest esse tam efficax, ut hominem absolute determinet ad adhibenda omnia media pro evitandis aeternis poenis necessaria. Atqui inter illa est etiam exclusio omnis affectus et voluntatis peccandi, quamtumvis etiam conditionatae, si nimirum Deus inferni poenis in peccantes non animadverteret. Ergo attritio ex metu poenae aeternae concepta, potest esse tam efficax, ut hominem determinet ad deponendam omnem actualem voluntatem peccandi tam absolutam quam conditionatam. P. M. Timor poenae temporalis potest hominem efficaciter absterrere a delicto, propter quod illa incurritur. Ergo a fortiori, metus aeternae poenae, a Deo omnipotente justoque omnium Judice certissime alioquin infligendae, hominem efficaciter absterrere potest ab omni actuali affectu et voluntate peccandi, quae nisi excludatur, aeterna poena non effugitur. *Confirm.* Metus poenae aeternae potest efficaciter excludere peccatum externum, ut ipsi adversarii fatentur. Ergo etiam excludere potest peccatum internum; quia eadem est peccato interno aeque ac externo poena constituta: idem utrumque fugiendi motivum, ac saepe eadem in abstinendo difficultas. Caeterum rationum momenta quae attulimus, ostendunt timorem simpliciter servilem non tantum ab ipso attritionis actu, verum etiam ab animo attriti omnem voluntatem peccandi excludere. Attritio enim, quia est nolitio peccandi, ab ipsa attritione voluntatem peccandi excludit: ergo etiam ab animo attriti, qui nolitionem

hanc peccandi habet; quia in eodem attrito simul dari nequit nolitio et volitio peccati.

CXXI. *Quaeres I.* An attritio ex solo metu gehennae concepta, absque omni actu dilectionis Dei propter se, sufficiat in Sacramento Poenitentiae ad obtinendam remissionem mortalium? Resp. Attritionem hanc, quamvis honesta sit, utilis, ac supernaturalis, omnemque actualem peccandi voluntatem excludat, probabilius tamen se sola non sufficere. Prob. assertio I. Authoritate Tridentini, quod Sess. VI. Cap. VI. agens in genere de justificatione impii, ait: *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia et adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse quae divinitus revelata et promissa sint. – – Et dum peccatores se esse intelligentes, a divinae justitiae timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes, Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod et detestationem, hoc est, per eam poenitentiam, quam ante Baptismum agi oportet: denique dum proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam, et servare divina mandata.* Ergo ad omnem justificationem obtinendam, non in Sacramento Baptismi tantum, verum etiam Poenitentiae, quae secundus et laboriosus baptismus a Patribus vocatur, praeter timorem divinae justitiae, a quo ordinarie exordium ducit conversio impii, requiritur etiam amor initialis, quo Deus tamquam omnis justitiae fons diligitur. Quid autem amoris initialis nomine hic intelligatur, diximus Num. CIV. Ergo juxta

doctrinam Tridentini sola attritio simpliciter servilis etiam in Sacramento Poenitentiae ad justificationem non sufficit.

CXXII. Prob. II. Ratione Theologica duplici. I. est. In omni justificatione non solum remittuntur homini peccata, verum etiam is constituitur vere amicus, filius adoptivus Dei, et haeres regni coelestis. Atqui non videtur conveniens id fieri sine aliquo actu, quo peccator Deum a se graviter offensum diligat propter se. II. Homo peccando avertitur a Deo, et convertitur ad creaturam per inordinatum amorem illius, quam amat propter aliquam ejus bonitatem sive veram sive apparentem. Ergo congruum est, ut homo peccati veniam non consequatur, nisi avertat se a creatura, et ad Deum convertatur. Atqui vera et proprie dicta conversio ad Deum dari nequit sine aliqua dilectione Dei propter se, quae locum non habet in solo timore poenarum; has enim homo odit ac detestatur ut sibi malas et perniciosas. Ergo.

CXXIII. *Dices I. Tridentinum* Sess. XIV. ubi ex instituto agit de Sacramento Poenitentiae, nullibi mentionem facit alicujus dilectionis, qua Deus diligi incipit propter se. II. Verba illa Cap. VI. Sess. VI. superius laudata, intelligenda sunt de amore spei seu concupiscentiae, aut de proposito servandi mandata: immo Concilium loquitur de dispositione congrua tantum, non autem necessaria; cum inter dispositiones referat etiam divinae justitiae timorem, sine quo tamen justificatio obtineri potest. III. Tridentinum Sess. XIV. Cap. IV. de attritione ait, quod peccatorem ad Dei gratiam impetrandam in Sacramento Poenitentiae disponat. Ergo cum attritio sit proxima dispositio ad gratiam, di-

lectio aliqua Dei propter se non est necessaria ad justificationem in Sacramento Poenitentiae obtinendam. IV. Sacramenta novae Legis conferunt gratiam non ponentibus obicem. Sed qui atteritur ex solo metu poenarum, non ponit obicem gratiae. Ergo.

CXXIV. Resp. ad I. D. A. Tridentinum nullam ibi mentionem facit explicite, C. A. Implicite, N. A. In praefatione ad Sess. XIV. diserte asserit sancta Synodus, in decreto de Justificatione, sive Sessione VI. propter locorum cognationem multum fuisse de Poenitentiae Sacramento sermonem interpositum; noluitque semel dicta repetere. Ergo Concilium dispositiones illas, quas Sess. VI. Cap. VI. enumerat, voluit esse communes utrique Sacramento Baptismi et Poenitentiae. Et profecto Sess. XIV. Tridentinum fidem tamquam dispositionem necessariam non exprimit: neque idcirco quisquam ambigit illam ad Sacramentum Poenitentiae requiri, utpote de qua jam satis actum fuerat in Tridentino Sess. VI. Cap. VI. Ad II. N. A. Verba illa de amore spei sive concupiscentiae intelligi nequeunt; postquam enim Tridentinum dixerat, *In spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore*, illico subjungit: *Illumque tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adversus peccata.* Ergo Concilium requirit amorem distinctum a spe atque ab amore concupiscentiae, qui in spe fundatur. Ergo requirit aliquam dilectionem Dei propter se, quae cum amore spei seu concupiscentiae conjuncta peccatorem disponat ad obtinendam in Sacramento Poenitentiae justificationem. Neque intelligi possunt verba illa Tridentini de proposito servandi mandata; hujus enim post citata verba expressam facit men-

tionem : *Denique dum proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam, et servare divina mandata.* Immo Tridentinum ex initiali dilectione Dei propter se, qua Deus tamquam omnis justitiae fons incipit diligi, propositum hoc servandi mandata deducit : *Ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod ac detestationem.* Sicut enim ex dilectione Dei oritur odium peccati, sic ex odio peccati nascitur propositum non amplius peccandi. Caeterum dispositiones illas enumerari non tamquam congruas tantum, sed etiam necessarias, evincunt verba Concilii : *Ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod ac detestationem, hoc est, per eam poenitentiam, quam ante Baptismum agi oportet.* Quae vox *Oportet* absque dubio hic importat necessitatem. Timor equidem divinae justitiae, sine quo justificatio absolute obtineri potest, inter dispositiones illas adducitur, quia Concilium ad consuetum et ordinarium modum justificationis respexit, de quo scribit S. Augustinus Lib. de Catechizandis rudibus, Cap. V. *Rarissime accidit, immo vero numquam, ut quisquam veniat volens fieri Christianus, qui non sit aliquo Dei timore perculsus.* Ad III. N. C. Quamvis daretur, attritionem proxime disponere ad gratiam; quod tamen multi inficiantur, putantes, peccatorem per illam remote tantum disponi; neutiquam tamen sequeretur, eam proxime et adaequate ad justificationem disponere, sed tantum partialiter, nec sine initiali dilectione Dei propter se. Ad IV. D. min. Non ponit obicem gratiae positivum, C. min. Negativum, N. min. Res declaratur exemplo. Qui fidem habet, non ponit obicem gratiae v. g. in Sacramento Baptismi aut Poenitentiae; quia fides non est obex gratiae : neque ta-

men ideo justificatur, quia sola fides non est dispositio sufficiens ad justificationem in Sacramento Baptismi aut Poenitentiae obtinendam.

CXXV. *Quaeres II.* An Contritio perfecta sit dispositio necessario praerequisita ad obtinendam justificationem in Sacramento Poenitentiae? Resp. cum communissima et certa Theologorum, negative. Prob. assertio I. Authoritate *Tridentini*, quod Sess. XIV. Cap. IV. docet, aliquando contingere, contritionem esse charitate perfectam, et hominem Deo reconciliare priusquam Sacramentum Poenitentiae actu suscipiatur. Ergo contingit saepe hominem in Sacramento Poenitentiae Deo reconciliari, quamvis illius contritio non sit charitate perfecta. Ergo Tridentinum docet, contritionem perfectam non esse dispositionem necessariam ad remissionem peccatorum in Sacramento Poenitentiae obtinendam.

CXXVI. Prob. II. Ratione Theologica, eaque multiplici I. est. Sacramentum Poenitentiae, sicut et Baptismi, est Sacramentum mortuorum, a Christo institutum ad delenda peccata post Baptismum commissa. Atqui si peccatori ad Sacramentum Poenitentiae accedenti necessaria foret contritio charitate perfecta, cessaret finis et causa hujus institutionis; quia contritio charitate perfecta statim atque infallibiliter, etiam extra Sacramentum Poenitentiae, hominem justificat, ut ostendimus Controversia praecedente. Ergo. Dicunt adversarii, justificari quidem hominem ante Sacramentum Poenitentiae re et actu perceptum, sed non ante illud in voto susceptum: sive, justificari per charitatem perfectam, quatenus illa includit votum percipiendi Sacramentum. At nos merito reponimus, cum Sacramenta mortuorum, ut ait S. Thomas Parte III. Quaest.

LXXX. Artic. IV. ad II. sint *quasi medicinae purgativae, quae dantur ad tollendam febrem peccati*, credibile non esse, Sacramentum hoc a Christo ita institutum fuisse, ut in voto semper debeat, in re autem numquam possit operari; sed potius ideo fuisse ordinatum, ut gratiam usu ipso et applicatione, saltem juxta communem legem, conferat. II. Ecclesia accepit a Christo potestatem peccata vere dimittendi per absolutionem Sacramentalem, ut ostendimus Num. LVII. Atqui si necesse foret poenitentem perfectam habere contritionem antequam Sacramentaliter absolvatur, absolutio Sacerdotalis peccata non dimitteret, sed jam dimissa supponeret per contritionem perfectam. Ergo declararet dumtaxat peccatum esse remissum. Quod si dicant adversarii, in Sacramento augeri gratiam, et remitti poenam peccatis debitam. Resp. Sacramenti Poenitentiae efficaciam non in eo dumtaxat esse reponendam, ut augeat gratiam, sed ut primo illam restituat: neque ut relaxet tantum poenam temporalem, sed etiam aeternam, cujus reatus ab ipsa culpa peccati non separatur. III. Salus aeterna morientium ita quandoque dependet ab absolutione Sacerdotis, ut propter ejus defectum quidam damnentur. Ergo perfecta contritio non est necessaria ad obtinendam peccatorum veniam in Sacramento Poenitentiae. P. A. S. Coelestinus Epist. ad Episcopos provinciae Viennensis scribit: *Salutem homini adimit, quisquis mortis tempore speratam poenitentiam denegarit.* S. Augustinus Epist. CCXXVIII. alias CLXXX. ad Honoratum: *An non cogitamus, cum ad istorum periculorum pervenitur extrema, nec est potestas ulla fugiendi, quantus in Ecclesia fieri soleat ab utroque sexu, atque ab omni aetate concursus,*

aliis Baptismum flagitantibus, *aliis reconciliationem*, *aliis etiam poenitentiae ipsius actionem*, *omnibus consolationem et Sacramentorum confectionem et erogationem? Ubi si ministri desint*, *quantum exitium sequitur eos*, *qui de isto saeculo vel non regenerati exeunt vel ligati?* Tridentinum Sess. XIV. Cap. VII. ait: *Verumtamen pie admodum*, *ne hac ipsa occasione aliquis pereat*, *in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit*, *ut nulla sit reservatio in articulo mortis*; *atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt.* Prob. etiam consequentia. Si perfecta contritio necessaria foret ad obtinendam in Sacramento Poenitentiae justificationem, perinde esset, sive moriturum absolvat Sacerdos, sive non absolvat. Si enim moribundus perfectam habet contritionem, etiam sine absolutione Sacerdotis salvabitur, quia perfecta charitas etiam extra confessionem justificat: quod si ea caruerit, juxta adversarios certo damnabitur, quamvis a Sacerdote absolvatur; quia caret dispositione necessaria ad justificationem etiam in Sacramento Poenitentiae obtinendam. Ergo salus aeterna moribundi in nullo casu dependeret a Sacerdotis absolutione. IV. Si ad valorem et fructum Sacramenti Poenitentiae requireretur contritio perfecta, tunc Christus instituendo hoc Sacramentum, multo difficiliorem reddidisset justificationem peccatoris in Lege nova, quam olim fuerit in Lege antiqua; quia praeter necessitatem eliciendi contritionem perfectam, quae sola per se sufficiebat in Lege antiqua, imposuisset insuper onus distincte confitendi omnia peccata mortalia post-Baptismum commissa tam quoad numerum quam quoad speciem; quo vix ullam

est in Lege nova gravius atque difficilius praeceptum. Atqui id dici nequit, cum repugnare videatur suavitati Legis Evangelicae, de qua Christus ait Matth. Cap. XI. *Jugum meum suave est, et onus meus leve.*

CXXVII. *Quaeres III.* An ad justificationem in Sacramento Poenitentiae necessario praerequiratur charitas actualis imperfecta, qua Deus propter se super omnia diligitur, sed in gradu remisso, ut Galli aliqui et Belgae sentiunt? Resp. negative; charitas enim illa actualis imperfecta, ut vocant, qua Deus super omnia appretiative propter se diligitur, revera est in esse charitatis perfecta, sincera, ex corde puro, conscientia bona, et fide non ficta, ab intensa charitate nonnisi accidentaliter diversa; quam Michael Bajus quidem ejusque discipuli asserunt extra Sacramentum Poenitentiae dari posse in homine absque remissione peccatorum: at communissima Catholicorum id negat, suffulta *S. Pii V.* et *Gregorii XIII.* authoritate, qui Bajanam hanc doctrinam proscripserunt. Vide dicta Num. LXXXV. et LXXXIX. Ergo charitas haec appretiative summa, quae falso ac perperam dicitur imperfecta, iisdem omnino de causis, ob quas necessitatem charitatis perfectae paulo ante rejecimus, minime censeri potest necessaria ad justificationem in Sacramento Poenitentiae obtinendam. Neque obstat, quod aliqui non obscuri nominis Theologi, nempe Joannes Neercassel Episcopus Castoriensis, Christianus Lupus, Franciscus Farvacques, Gaspar Juenin, Franciscus Gennettus Episcopus Vasionensis, Lambertus Le Drou Episcopus Porphyriensis, Nicolaus Gavardus, Natalis Alexander, Renatus Le Drouven etc. sententiam hanc propugnarint:

longe major enim pro nobis stat Doctorum Catholicorum authoritas, eaque pugnant rationum momenta, ut longe probabilius nobis sit, opinionem hanc a Pontificibus in Bajo fuisse confixam, ac merito adversarios urgeamus ad assignandam, hanc inter et Baii doctrinam, solidam disparitatem.

CXXVIII. *Quaeres IV.* An ad justificationem in Sacramento Poenitentiae requiratur amor, non quidem amicitiae, sed benevolentiae, quo Deus propter se super omnia diligitur, abstractione tamen facta proprii amantis commodi, hoc est, independenter a redamatione Dei, et sui per gratiam aut gloriam communicatione? Volunt nimirum aliqui cum *Renato Billuart*, amorem amicitiae esse illum, quo Deus super omnia propter se diligitur, non tantum ut in se bonus, sed ut amicus etiam, ut nos redamans, et ut se nobis communicans per gratiam aut beatitudinem; non quia redamatio ista aut communicatio ex parte Dei constituat rationem formalem, propter quam Deus diligatur; sed quia est conditio, sine qua Deus non est objectum formale charitatis, sive sine qua noster in Deum affectus non est charitatis aut amicitiae. Amorem benevolentiae dicunt esse illum, quo Deus super omnia diligitur propter se, ut in se bonus est, non ut amicus, aut nos redamans. Amorem amicitiae ad valorem et fructum Sacramenti Poenitentiae non exigunt illi, sed tantummodo amorem benevolentiae, quam ab amicitia distinguunt.

CXXIX. Hic praemissis Resp. negative. Prob. assertio I. Hic dolor de peccato commisso, qui oritur ex dilectione Dei super omnia propter se, quia in se bonus est, est perfecta contritio. Atqui perfecta contritio

non est necessaria ad Sacramentum Poenitentiae. Ergo. P. M. Contritio perfecta est illa, quae elicitur ex motivo proprio charitatis, hoc est, ex motivo divinae bonitatis in se absolute consideratae, sine ullo explicito ad proprium amantis commodum ordine ac respectu, ut communissime sentiunt Theologi, et cum illis S. Thomas II. II. Quaest XVII. Artic. VII. *Perfectus quidem amor est, quo aliquis secundum se amatur, utpote cui aliquis vult bonum, sicut homo amat amicum. Imperfectus amor est, quo quis amat aliquid non secundum se ipsum, sed ut illud bonum sibi ipsi proveniat, sicut homo amat rem quam concupiscit. Primus autem amor pertinet ad charitatem, quae inhaeret Deo secundum se ipsum. Sed spes pertinet ad secundum amorem, quia ille qui sperat, aliquid sibi obtinere intendit.* Atqui talis est dolor ille ortus ex amore benevolo. Ergo dolor ille ex benevolo Dei super omnia amore ortus, est contritio perfecta, peccatorem justificans ante susceptionem Sacramenti Poenitentiae.

CXXX. Prob. II. Amor ille benevolus Dei super omnia est inseparabilis ab amore amicitiae. Ergo vel uterque vel neuter est necessaria dispositio ad justificationem in Sacramento Poenitentiae. P. A. Qui Deum super omnia diligit propter se, seu quia in se bonus est, Deum ut finem suum ultimum respicit, eique per dilectionem inhaeret, paratus omnium bonorum jacturam facere, quam a Deo suo separari. Ergo quantum est ex se, vehementissime cupit cum illo conjungi, in quo omnem felicitatem suam constituit, cujus bonum propriis commodis praefert. Ita enim natura comparati sumus, ut nullus propria voluntate sit miser: aut desiderium exuat beatitudinis. Ergo quantum est ex par-

te hominis, amor ille benevolentiae separari nequit ab amore amicitiae divinae. At neque separari potest ex parte Dei; hoc ipso enim quod quis diligat Deum super omnia, Deus ipsum redamat, juxta illud Proverb. Cap. VIII. *ego diligetes me diligo.* Joan. Cap. XIV. *Qui diligit me, diligetur a Patre meo: et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum.* Eique per sua dona se comunicat: major enim dilectio ab homine exigi nequit ac illa, qua Deus propter se super omnia diligitur. ipse Christus Dominus ait Lucae Cap. VII. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et I. Joan. Cap. IV. dicitur: *Deus charitas est: et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.* Ergo neque ex parte hominis, neque ex parte Dei, amor benevolentiae quo Deus propter se super omnia diligitur, separari potest ab amore amicitiae. Ergo amor ille benevolentiae non est necessarius ad justificationem in Sacramento Poenitentiae.

CXXXI. Equidem haud ignoro, *S. Thomam* II.a II.e Quaest. XXVII. Artic. II. discrimen statuere inter amorem benevolentiae et amicitiae; quia quamvis in charitatis actu includatur benevolentia, addit tamen dilectio benevolentiae unionem affectus amantis ad amatum, quam unionem non includit benevolentia. At locum illum consideranti patet, Doctorem Angelicum loqui de aliquo tantum amore bevolentiae, non autem de illo, quo Deus super omnia propter se diligitur, ut satis ostendit exemplum, quo loco citato utitur. *Benevolentia autem*, inquit, *interdum oritur ex repentino, sicut accidit nobis de pugilibus qui pugnant: quorum alterum vellemus vincere.* Neque etiam paritas cum amore benevolentiae erga Deum et homines instituti po-

test. Quamvis enim hominem cum injuria Creatoris super omnia amaremus, mutuum tamen illius amorem, communicationem et amicitiam certo nobis polliceri non possemus; quia amorem nostrum potest ille ignorare, aut etiam cognitum respuere: ideoque in humanis amor benevolentiae recte ab amore amicitiae distinguitur, quia dari potest benevolentia etiam flagrantissima absque amicitia. At vero si de Deo sermo sit, certi sumus, Deum affectum nostrum benevolum, quo illum super omnia propter se diligimus, neutiquam ignorare, nihil ardentius expectare, nihilque moraturum quin amantes se redamet, dulcique filios suos adoptivos stringat amplexu. Quare amor benevolentiae, quo Deum propter se super omnia prosequimur, ab amore amicitiae neutiquam sejungi potest, quod per Deum nullus obex ponatur amicitiae.

CXXXII. *Quaeres V.* An, et quaenam dilectio Dei requiratur in Sacramento Poenitentiae ad remissionem mortalium? Resp. requiri et sufficere illam, qua homo propter gehennam, quam timore appretiative maximo et ordinato timet, de peccatis suis dolens, Deum vere propter se divinasque suas perfectiones magni facit ac diligit, nondum tamen super omnia. Atque haec dilectio merito a nobis amor initialis, et charitas inchoata vocatur: *Amor* seu *charitas*; quia Deus propter se diligitur: *initialis et inchoata*; quia nondum ita perfecta est, ut Deus super omnia propter se diligatur, omnibusque rebus creatis praeferatur. Prob. assertio. In Sacramento Poenitentiae ad remissionem mortalium non sufficit sola attritio ex metu gehennae concepta; sed requiritur charitas inchoata, qua peccator incipit Deum diligere tamquam omnis justitiae fontem, adeoque per

charitatem distinctam ab amore spei, ut ostendimus Num. CXXI. Ergo requiritur dilectio Dei perfecta aut saltem imperfecta. Atqui neque amor benevolus super omnia, utpote inseparabilis ab amore amicitiae: neque charitas perfecta necessario exigitur, sive intensa illa sit sive remissa, utpote qua impius justificatur etiam extra Sacramentum. Ergo necessario requiritur amor initialis et charitas inchoata, qua homo vere Deum propter se diligit, quamvis nondum super omnia; quia haec charitas inchoatur, et nondum est appretiative summa. Vide *Edmundum Simonnet* Tract. XV. de Poenit. Disput. V. Art. XI.

CXXXIII. *Dices I.* Haec dilectio, qua Deus propter se quidem diligitur, sed non super omnia, non est vera charitas, quia pro motivo non habet perfectionem aliquam divinam ut bonam Deo, sed ut bonam nobis, nempe beneficium creatum gratiae justificantis. *II.* Dilectio haec fundatur in amore proprio, estque amor interessatus. III. Est inutilis: hoc ipso enim, quod Deus propter se non diligatur super omnia, nec sit appretiative summa, non excludit efficaciter omnem voluntatem peccandi. IV. Est vitiosa; quia Deum non amat quantum amabilis est. V. Est mere naturalis; quia ex solis viribus naturae haberi potest. VI. Tollit necessitatem maximi praecepti, nempe amoris Dei super omnia propter se. VII. Est noxia Confessariis, qui licite non possunt hac sententia uti, et poenitentes qui Deum propter se super omnia non diligunt, absolvere; cum non liceat in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramentorum, relicta tutiore. VIII. Patronis attritionis ex metu gehennae sententia haec parum cognita et accepta est, qui absque scrupulo cen-

sent poenitentes suos ad percipiendam absolutionem satis esse dispositos, modo metu gehennae de peccatis suis vere doleant, firmumque propositum concipiant non amplius peccandi.

CXXXIV. Resp. ad I. Haec dilectio est vera charitas, non perfecta quidem, sed initialis et inchoata; habetque pro motivo excitante tantum et extrinseco beneficium creatum gratiae justificantis, misericordiam vero ac divinas perfectiones pro motivo intrinseco; ita ut homo propter illas bene velit Deo, et ex occasione veniae ac gratiae quam sperat, Deum propter se diligat. Ad II. N. A. Dilectio haec oritur quidem oecassione proprii commodi, hoc est, veniae ac gratiae quas amat peccator ut sibi bonas; sed habet pro motivo intrinseco perfectiones divinas. Ad III. Omnis voluntas peccandi efficaciter non excluditur quidem ab inchoata charitate, hac ipso quod Deum super omnia non diligat: at sufficit quod illa excludatur per attritionem ex metu gehennae conceptam, quae cum inchoata charitate a poenitente conjungitur. Ad IV. Ex eo capite minus perfecta est, quod libenter adversariis damus, at non idcirco vitiosa est aut inhonesta; non enim quolibet actu tenemur Deum adaequate amare quantum a nobis amari potest, modo absit exclusio aut comparatio Deo injuriosa. Ad V. N. A. Cum enim amor hic initialis proxime disponat ad justificationem, haud dubie solis naturae viribus non elicitur, sed auxilio gratiae supernaturalis. Hoc certe pluribus locis sensisse *S. Augustinum* manifeste constat. Lib. II. ad Bonifacium contra duas Epistolas Pelagianorum, Cap. IX. scribit S. Doctor: *Nec initium ejus* (charitatis) *ex nobis, et perfectio ejus ex Deo; sed si charitas ex Deo, tota nobis ex Deo est.* Et Lib. de

Gratia et libero arbitrio, Cap. XVII. *Et quis istam etsi parvam dare coeperat charitatem, nisi ille qui praeparat voluntatem?* Eadem doctrina est Synodi Arausicanae II. Cap. ultimo. *Ipse* (Deus) *nobis nullis praecedentibus bonis meritis et fidem et amorem sui prius inspirat, ut et Baptismi Sacramenta fideliter requiramus, et post Baptismum cum ipsius adjutorio ea quae sibi sunt placita implere possimus.* Ad VI. N. A. Quamvis enim peccatores non teneantur ex amore Dei super omnia propter se in Sacramento Poenitentiae peccata sua detestari; tenentur tamen saepius in vita, ac praecipue in mortis articulo, per se loquendo, necessitate praecepti divini actum perfectae charitatis elicere, atque ad finem suum ultimum perfecte, se convertere. Ad VII. Resp. sententiam nostram tutissimam esse; adversariorum vero opinionem, qui charitatem perfectam exigunt sive intensam sive remissam, modo sit appretiative summa, et ob Deum propter se dilectum, merito habendam esse tamquam omnino improbabilem et falsam ob solidissimas rationes a nobis superius assignatas. Neque adversariis patrocinatur Decretum *Alexandri VII.* quo agnoscitur utriusque sententiae probabilitas, caveturque sub poena excommunicationis, ne quis audeat aliqua Theologica censura utramvis sententiam perstringere; sermo enim ibi est de sola attritione ex metu gehennae, et necessitate aliqualis, non autem perfectae dilectionis. *Ut nemo audeat* (ita sonant verba Decreti Alexandrini A. 1667. promulgati) *alicujus censurae scholasticae alteriusve injuriae, aut contumeliae nota taxare alterutram sententiam, sive negantem necessitatem aliqualis dilectionis Dei in praefata attritione ex metu gehennae concepta, quae hodie inter Scholasticos com-*

munior videtur, sive asserentem dictae dilectionis necessitatem; donec ab hac Sancta Sede fuerit aliquid in hac re definitum. Ad VIII. Resp. rationes a nobis allatas hac authoritate minime elidi. Quamquam in praxi hujus Sacramenti vix ullum est nostram inter et illorum sententiam discrimen. Rarissime enim aut fere numquam contingere solet, ut quis peccata sua vere atque absolute detestetur ex metu gehennae cum firmo numquam amplius peccandi proposito, quin benevolentiam aliquam concipiat erga Deum ob infinitas illius perfectiones, misericordiam, bonitatem etc. et occasione veniae ac confessionis Deum magni faciat, atque scintillas aliquas divini amoris concipere incipiat, immensam illius bonitatem ac praestantiam considerando.

OBJECTIONES.

CXXXV. *Objicitur I.* contra I. Conclusionem, Scripturarum authoritas. I. Joan. Cap. IV. *Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem.* Ergo timor opponitur charitati, ideoque malus est. II. Apostolus I. ad Cor. Cap. XIII. ait: *Si linguis hominum loquar et Angelorum charitatem autem non habeam, - - - nihil sum.* Ergo attritio ex metu gehennae non est honesta et utilis. III. Ad Rom. Cap. VIII. *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis filiorum.* Et II. ad Timoth. Cap. I. *Non dedit Deus nobis spiritum timoris, sed virtutis et dilectionis:* Ergo attritio ex metu gehennae non est donum Spiritus Sancti. Resp. ad I. N. C. Charitas non expellit timorem tamquam malum et contrarium, sed eo tantum modo, quo mi-

nus perfectum excludi solet a magis perfecto; sicut in coelesti patria fides et spes excluduntur a visione beatifica. S. Augustinus aliam dat responsionem Lib. de Virginitate, Cap. XXXVIII. *Perfecta charitas foras mittit timorem: sed timorem hominum, non Dei; temporalium malorum, non divini in fine judicii.* Ad II. N. C. Sola attritio sine charitate perfecta hominem non justificat extra Sacramentum. Ergo cum talis sit in statu peccati, Deo exosus et inimicus, nihil potest meritorium salutis de condigno operari. Ex quo minime sequitur, attritionem esse malam et inutilem; sed solummodo eam non sufficere ad justificationem obtinendam extra Sacramentum Poenitentiae. Ad III. C. A. D. C. Ergo attritio serviliter servilis non est donum Spiritus Sancti, C. Attritio simpliciter servilis, N. C. Apostolus loco cit. conditionem nostram in nova Lege meliorem esse contendit quam Judaeorum in veteri. Illi enim, ut plurimum, metu malorum temporalium legem servabant exterius tantum; ab amore autem et voluntate interna peccandi non abstinebant, nulla habita ratione criminis quod amabant: Nobis autem in nova Lege Apostolus ait datum esse filialem spiritum et indolem, ut invocemus Deum, non sicut servi herum suum cum timore et affectu servili; sed sicut filii amantissimum Patrem suum, filiali cum fiducia et affectu.

CXXXVI. *Objicitur II.* Authoritas S. Augustini. S. Doctor Tract. IX. in I. Epist. S. Joannis, Num. VI. timorem gehennae comparat conjugi impudicae, quae propter timorem viri abstinet ab opere externo adulterii. Tract. XLIII. in Joan. Num. VII. scribit: *Timor ille ne patiaris poenam, servilis est. Quid magnum*

est timere poenam? Hoc et nequissimus servus, hoc et crudelissimus latro. Non est magnum timere poenam, sed magnum est amare justitiam. II. Idem Lib. I. contra duas Epistolas Pelagianorum, Cap. IX. ait: *In ipsa intus voluntate peccat, qui non voluntate, sed timore non peccat.* Et Epist. CXLV. alias CXLIV. ad Anastasium: *Inimicus justitiae est, qui poenae timore non peccat: amicus autem erit, si ejus amore non peccet; tunc enim vere timebit peccare. Nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere.* III. Sermone CLXIX. alias XV. de Verbis Apostoli, Cap. VI. *Qui timore poenae non concupiscit, puto quia concupiscit.* Lib. XIV. de Civit. Dei, Cap. X. *Neque enim nullum peccatum est, ea quae Lex Dei prohibet concupiscere, atque ab his abstinere timore poenae, non amore justitiae.* IV. Enarratione in Psal. XCIII. Num. I. *Docet Deus innocentiam, ut quisque innocens sit non timore poenae, sed amore justitiae. Tunc enim liber est innocens, et verus est innocens. Qui autem timore innocens fit, non est innocens.* Epist. CLIII. alias LIV. ad Macedonium, Cap. VI. *Haec cum timentur, et coercentur mali, et quietius inter malos vivunt boni: non quia boni pronuntiandi sunt qui talia metuendo non peccant; non enim bonus est quispiam timore poenae, sed amore justitiae.* Ergo juxta S. Augustinum attritio ex timore gehennae concepta, peccatori inutilis est et perniciosa. Resp. N. C. Timor ille, de quo S. Augustinus agit loco cit. non est simpliciter, sed serviliter servilis, conjunctus cum amore culpae, quo peccator vellet non esse poenam, ut posset impune admittere culpam. Hunc poenarum timorem, qui comitem habet amorem criminis, fatemur et

nos vitiosum esse. Sed praeter hunc est alius etiam poenarum timor, qui longe distat a quolibet amore criminis, quem ab omni vitio immunem esse S. Doctor asserit, ut ostendimus Num. CIX. Ad II. Juxta S. Augustinum in ipsa intus voluntate peccat, qui non voluntate, sed timore coercente opus dumtaxat externum non peccat. Timor autem hujusmodi vitiosus est, utpote qui conjunctus cum prava voluntata peccandi avertit animum a solo pravo opere externo, ad evitandas poenas adversus legum eversores constitutas: quod solemne erat apud veteres Judaeos, de quibus ibi loquitur S. Doctor. Pari modo ab Augustino inimicus justitiae dicitur qui poenae timore non peccat opere dumtaxat externo; quia is amorem culpae retinet, nolletque adesse poenam, qua sublata liceret illi impune teterrima quaeque flagitia perpetrare. Ad III. Responsio eadem datur. Qui timore poenae conjuncto cum amore culpae, quo vellet non esse poenam ut securus amplecteretur culpam, opere dumtaxat externo non concupiscit, affectu interno revera hic concupiscit. S. Doctor explicat hoc loco cit. per plura exempla satis apta et idonea, quae illius mentem perspicuam faciunt. *Latro*, inquit, *timet leges hominum, et ideo facit latrocinium, quia sperat se fallere leges hominum: tu autem leges ejus times, ejus poenas times, quem fallere non potes. Nam si fallere posses, quid non fecisses?* Pariter abstinere timore poenae a rebus prohibitis, easdemque simul concupiscere pravo desiderio deliberato, peccatum utique est: at vero timore poenae tum ab illis abstinere, tum a pravo illarum desiderio deliberato, nullum omnino peccatum est. Ad IV. Resp. sensum esse, eum qui non divino sed hu-

mano poenae timore, conjuncto cum prava peccandi cupiditate, fit innocens apud homines eoquod abstineat a pravo opere externo, non esse innocentem apud Deum, quia non temperat a prava cupiditate interna. Explicat id S. Augustinus, optimus sui interpres, loco cit. *Qui autem*, inquit, *timore innocens fit, non est innocens, quamvis non noceat cui vult nocere. Non enim nocet alteri per factum malum, sed sibi plurimum per cupiditatem malam.* Pari modo boni non pronuntiantur, qui humanas poenas metuendo non peccant opere dumtaxat externo, quamvis peccent affectu interno. Non enim bonus est quispiam humano timore poenae conjuncto cum amore culpae; sed amore justitiae conjuncto cum odio culpae.

CXXXVII. *Objicitur III.* Ratio. Actus disponens ad justificationem, debet esse voluntarius. Sed attritio ex solo metu gehennae concepta, non est voluntaria. P. min. Metus causat involuntarium. Ergo. II. Ut timor honestus sit ac laudabilis, culpa, utpote malum longe gravius, magis timeri debet quam poena. Sed qui solo poenarum metu a peccato abstinet, plus timet poenam quam culpam. Ergo timor ille non est honestus ac laudabilis. III. Qui peccatum detestatur ex solo metu gehennae, non est sollicitus quod peccatum sit malum Deo; adeoque aequivalenter dicit, Detestor peccatum, quia mihi malum est, illud non detestaturus, si tantum esset Deo malum. Ergo hic timor non est honestus. P. A. Cessante motivo detestandi, cessat detestatio: Ergo quando quis detestatur peccatum propter poenam, illud non detestaretur, si poena cessaret. Ergo virtualiter dicit, Non detestarer illud, nisi esset poena. IV. Referre id quod excellentius est, ad id quod vi-

lius atque minus nobile est, perversus est ordo, adeoque peccatum quod in ordinis perturbatione consistit. Sed qui peccatum fugit ex poenae timore, refert quod excellentius est, nempe fugam peccati, ad id quod minoris longe pretii est, nempe ad evitandam gehennam. Ergo. V. Attritio concepta ex metu poenae aeternae, fundatur in amore proprio. Ergo non est actus honestus; quia amor proprius semper est vitiosus, immo radix omnium vitiorum.

CXXXVIII. Resp. ad I. C. M. N. min. Ad *prob.* D. A. Metus causat involuntarium simpliciter, N. Involuntarium secundum quid, T. A. N. C. Sicuti voluntarium simpliciter sufficit ad peccandum, ita etiam ad honeste et supernaturaliter operandum. Adde, quod metus in nostro casu augere potius voluntarium dicendus sit quam minuere, quia impellit ad illud ipsum, id est, ad vitandam gehennam et peccatum, ad quod voluntas de facto inclinat. Cum enim metus gehennae non tantum actionem externam, sed affectum etiam internum coerceat; voluntas efficaciter timentis gehennam nullum servat affectum ad peccatum, quia depositio omnis affectus ad peccatum necessaria est ad vitandam gehennam. Ergo voluntas attriti ad fugam gehennae et peccati inclinat. Ergo metus gehennae movet secundum praesentem inclinationem voluntatis, ideoque neque involuntarium secundum quid causat. Ad II. O. M. N. min. Quamvis poenitens detestetur culpam propter poenam, ex eo tamen minime sequitur, quod poenam magis detestetur; licet enim poena sit finis proximus, non tamen excludit finem ultimum, qui est Deus, ad cujus gloriam culpae detestatio ac metus poenae est referibilis: et quamdiu non excluditur, ex se in illum

tendit ac refertur. Pessima certe omnium judicio foret haec illatio: Servus diligit Dominum propter cibum quem ab eo expectat. Ergo magis diligit cibum quam Dominum. Fideles Deum diligunt propter retributionem. Ergo retributionem magis diligunt quam Deum. Ad III. N. A. Qui peccatum detestatur ex solo metu gehennae, utrumque simul et culpam et poenam detestatur: poenam quidem immediate et ratione sui; culpam vero mediate et ratione poenae, eoquod haec utpote sensus afficiens, phantasiam magis moveat, et appetitum sensitivum, quam illa quae solum afficit rationem. Neque ex eo sequitur, quod homo non esset detestaturus peccatum, si Deo tantum, et non etiam homini esset malum. Talis enim detestatur peccatum quia causat gehennam, non excludendo voluntatem detestandi quia Deo malum est, sed quasi ab eo praescindendo. Immo qui detestatur peccatum propter gehennam, vi praeciso hujus actus nec magis peccatum detestatur ac refugit quam gehennam, nec gehennam magis quam peccatum; sed ab affectu utrinque magis appretiativo praescindit, ac praecise unum detestatur ac refugit propter aliud, culpam propter gehennam. Ad *prob.* D. A. Cessante omni motivo detestandi, cessat omnis detestatio, C. A. Cessante aliquo tantum motivo, cessat omnis detestatio, N. A. et D. C. Ergo si cessaret poena, non detestaretur peccatum vi hujus actus, quo detestatur peccatum ex motivo poenae, C. Conseq. Vi alterius actus quem forte esset habiturus, et motivi quod non excluditur per motivum poenae, N. C. Si legitima esset adversariorum argumentatio, sequeretur, actum quo nunc amo Deum considerata sola illius misericordia, esse inhonestum; nam cessante motivo misericordiae cessaret

meus amor, quo nunc Deum prosequor. Ergo virtualiter dico, Non amarem Deum, si non esset misericors. Ad IV. D. M. Si majus bonum postponatur bono minori, aut si destruatur, vel amittatur bonum majus propter bonum minus, C. M. Si hoc non fiat, N. M. Qui culpam detestatur propter poenam, neque culpam poenae postponit, neque culpam idcirco contrahit, neque refert fugam culpae ad vitationem poenae tamquam ad finem ultimum, in quo conquiescat; sed dumtaxat ad finem proximum ulterius referibilem. Immo neque excludit motivum perfectius, ex quo culpa vitari possit; sed solum a motivo praestantiore praescindit, et illa attritio ex se ordinatur in Deum tamquam in finem ultimum. Nam omnes actus boni supernaturales ex se semper ordinantur in Deum tamquam finem ultimum, propter specialem illam connexionem, quam motivum quodlibet supernaturale habet cum Deo, quamvis ab agente expresse non ordinentur ad Deum. Ad V. D. A. Attritio fundatur in amore proprio ordinato, qui exigit, ut homo amoliri a se conetur summam miseriam, C. A. In amore proprio inordinato, qui est contra legem Dei, et radix omnium vitiorum, N. A.

CXXXIX. *Objicitur IV.* contra II. Conclusionem Authoritas Patrum. S. Augustinus Lib. de natura et gratia, Cap. LVII. scribit: *Sub lege est, qui timore supplicii quod lex minatur non amore justitiae se sentit abstinere ab opere peccati, nondum liber nec alienus a voluntate peccandi.* Et Enarratione in Psal. LXXVII. Num. X. *Ex corde nullo modo fieri potest, quod formidine fit poenae, non dilectione justitiae. Nam quantum attinet ad facta quae forinsecus aguntur, et qui*

timent poenam et qui amant justitiam non furantur: et ideo pares sunt manu, dispares corde; pares opere, dispares voluntate. II. S. Gregorius M. Lib. I. Moralium, Cap. XXIII. *Ecclesia simplicitatis suae et rectitudinis vias timore inchoat, sed charitate consummat; cui tunc est funditus a charitate recedere, cum ex amore Dei coeperit jam nolle peccare: cum vero adhuc timore bona agit, a malo penitus non recessit; quia eo ipso peccat, quo peccare vellet, si peccare inulte potuisset.* III. S. Bernardus Epist. XI. *Nec timor quippe, nec amor privatus convertit animam: mutant interdum voluntatem vel actum, affectum numquam.* IV. S. Thomas I. II. Quaest. CVII. Artic. I. ad II. *Lex vetus dicitur cohibere manum, non animum; quia qui timore poenae ab aliquo peccato abstinet, non simpliciter ejus voluntas a peccato recedit, sicut recedit, voluntas ejus, qui amore justitiae abstinet a peccato.* Et II.a II.e Quaest. XIX. Artic. IX. *Timor servilis non est numerandus inter septem dona Spiritus Sancti; quia ut Augustinus dicit in Lib. de natura et gratia, potest habere annexam voluntatem peccandi.* Resp. ad I. S. Augustinum Lib. de natura et gratia, Cap. LVII. agere de timore Judaico in veteri Lege satis frequente, quem utpote vitiosum S. Doctor reprobat, non autem de timore Christiano in nova Lege, quem saepius ut honestum commendat. Judaei a violandis legibus abstinebant, non autem ut plurimum ab amore et voluntate interna peccandi: continebant se a prohibito opere externo metu poenae quam oderant, nulla habita ratione criminis quod amabant. At non est hujusmodi Christianus aeterni supplicii timor, qui revocat Christianum hominem tum a pravo

opere externo, tum ab inhonesto amore ac desiderio interno; cum vera Religio doceat contra utrumque constitutum esse supplicium aeternum. Enarratione in Psal. LXXVII. S. Doctor negat, ex corde ullo modo fieri posse, quod fit formidine poenae; siquidem haec conjuncta sit cum amore et voluntate culpae, ut manifeste patet ex verbis citatis. At vero formidinem poenae semper conjunctam esse cum voluntate culpae, nusquam id Augustinus docuit, immo contrarium vice non una asseruit. Ad II. Resp. S. Gregorium M. loqui de exclusione peccati perfecta et consummata, et de timore serviliter servili. Ad III. eadem datur responsio, sermonem nempe ibi esse de timore serviliter servili, qui affectum peccati numquam excludit. Ad IV. Resp. S. Thomam priori loco loqui de timore serviliter servili; posteriore autem textu de timore solum remisso, debili inefficaci, qui conjunctam habet simplicem quamdam atque inefficacem displicentiam peccati: atque hunc inter septem dona Spiritus Sancti numerandum non esse censet S. Thomas. Caeterum *Card. Bellarminus* Lib. II. de Sacram. Poenit. Cap. XVII. ex Ss. Augustino et Gregorio M. ostendit, timorem hunc inter dona Spiritus Sancti numerandum esse, si sola ejus substantia, non autem modus spectetur. Substantia illius est horror et fuga mali poenae, quatenus a Deo supremo Judice infligendae: atque hic horror omnino bonus est, quia saepe cum charitate conjungitur, malorum operum consuetudinem pellit, cupiditatem a peccato saltem exteriori coercet, et liberum charitati aditum facit. Modus hujus timoris, sive servilitas, est inefficax peccati displicentia, et affectus ipse peccati intus in voluntate conclusus, quo fit, ut nisi poena ti-

meretur, peccatum non fugeretur. Atque haec servilitas nullo modo est donum Spiritus Sancti, sed vitium timentis.

CXL. *Objicitur V.* Ratio. Detestatio peccati concepta ex solo metu gehennae, involvit necessario affectum peccati latentem et conditionatum. Ergo non potest excludere omnem voluntatem peccandi. P. A. Homo ille non detestaretur peccatum, si nullum esset gehennae periculum. Ergo saltem virtualiter vellet peccare, si non esset gehenna. P. C. Qui in periculo naufragii projicit merces in mare, est ita dispositus ut nollet projicere, nise urgeret naufragii periculum. Ergo a pari, qui ex metu gehennae vult deserere ac vitare peccatum, est ita dispositus ut nollet peccatum vitare, nisi esset gehenna. Resp. N. A. Qui atteritur ex metu gehennae appretiative maximo; habet propositum absolutum et efficax numquam peccandi, adeoque incompossibile cum peccato actuali. Atqui peccatum est non tantum absoluta, sed etiam conditionata voluntas, seu deliberata illa velleitas peccandi. Ergo. Ad *prob.* D. A. Homo ille non detestaretur peccatum in tali casu ex motivo gehennae, C. A. Non posset detestari, et fortasse etiam non detestaretur culpam ex alio motivo, N. A. et Conseq. Etiamsi non daretur gehenna, posset homini illi occurrere aliud motivum, a quo adspirante Dei gratia, efficaciter moveretur ad detestanda peccata. Ad hujus *probat.* C. A. N. C. Ad evitandum naufragium, aut poenam temporalem ab hominibus infligendam, non est necessaria depositio omnis affectus etiam conditionati ad merces vel ad culpam: at vero ad evitandum periculum gehennae necessaria est depositio omnis affectus deliberati, tam absoluti quam conditionati ad peccatum; volitio enim illa

non vitandi peccatum, si abesset periculum gehennae, foret novum peccatum, et impediret ne evitetur periculum gehennae. Ergo attritio efficax et appretiative summa excludit omnem affectum peccati etiam conditionatum; quia effectum suum consequi nequit, nisi illo absente.

CXLI. *Dices I.* Attritio ex metu poenae concepta, non removet ab attrito complacentiam circa peccatum. Ergo non excludit omnem peccati affectum. Resp. D. A. Attritio non removet omnem complacentiam efficacem et deliberatam, N. A. Complacentiam simplicem ac indeliberatam, C. A. N. C. Complacentia illa simplex et indeliberata, seu difficultas in superanda delectatione peccati nihil officit honestati attritionis; immo eam potius commendat, majorisque meriti occasio est, ut patet in contritione perfecta, quae etiam conjungi potest cum simili complacentia simplici et indeliberata circa peccatum.

CXLII. *Dices II.* Qui filium amat propter patrem, ille ita animo comparatus est, ut mallet perdere filium quam patrem. Ergo qui efficaciter atteritur de peccatis propter poenam, ita comparatus est, ut mallet peccare quam poenam subire. Ergo attritio non excludit omnem peccati affectum. Resp. D. A. Si nullum aliud sit amandi motivum quam praecise pater, C. A. Si aliud adsit motivum aliunde magis amandi filium, N. A. et Conseq. Pro odio peccati semper adest aliud motivum quam praecise poena; ideo enim poena absterret a peccato, quia peccatum cognoscitur habere malitiam distinctam, qua causat poenam. II. Qui efficaciter vult vitare gehennam, debet omnem voluntatem peccandi deponere, nullumque ad peccata affectum retinere. Ergo vere et

efficaciter attritus ex timore gehennae non potest esse ita comparatus, ut mallet peccare quam poenam subire; alias hoc ipso non esset attritus ex voluntate efficaci vitandi periculum gehennae, quod propter hunc ipsum affectum ad peccatum incurreret. III. Ut attritio omnem voluntatem peccandi excludere dicatur, sufficit quod illam excludat pro quocumque casu possibili juxta rei veritatem, atque ordinem reum a Deo statutum; et circa casus alios mere praecisive se habeat attritus, nihil circa illos apud se statuendo. Atqui secundum rei veritatem et ordinem rerum a Deo statutum numquam contingere potest, ut gehenna vitari nequeat nisi peccando.

CXLIII. *Dices III.* Attritus ex metu gehennae paratus est ad peccandum saltem pro eo casu, quo ex conscientia erronea judicaret, vel peccandum sibi esse, vel subeundam gehennam. Ergo in hoc casu attritio efficax non excluderet affectum peccati. Resp. I. Ergo attritio efficax excludit affectum peccati, quando attritus conscientiam non habet erroneam, quae aut probabilius numquam, aut certe vix umquam locum habuit. Resp. II. N. A. Talis vi attritionis efficacis ex metu gehennae neque peccatum neque gehennam eligeret: non gehennam; quippe quam viribus omnibus nititur vitare: non peccatum; quia illud aeque appretiative detestatur propter gehennam quam inducit. Ergo per alium actum sese ad alterutrum assumendum determinaret.

CXLIV. *Dices IV.* Qui grave peccatum committere mallet quam gehennam subire, graviter hoc ipso peccaret: neque amplius per attritionem ex metu gehennae peccatum hoc retractere posset. Ergo attritio etiam appretiative maxima non semper excludit affectum

peccati. P. A. Si posset peccatum illud retractari, tunc necesse foret ut attritus diceret, Mallem subire gehennam, quam peccatum grave committere. Atqui id attritus dicere nequit, ut per se patet; quia non alia de causa peccatum detestatur, quam quod gehennam inducat. Resp. N. alteram partem antecedentis. Ad *prob.* N. A. Nam I. necesse non est, ut actum illum retractet expresse et formaliter, sed sufficit si retractet virtualiter et implicite, detestando absolute et efficaciter ob timorem gehennae appretiative maximum omnia mortalia a se admissa, et proponendo seriam emendationem. II. Etiamsi vellet actum illum formaliter et expresse retractare, non foret necesse ut diceret, Mallem subire gehennam quam graviter peccare; sed satis esset, si diceret, Poenitet me quod habuerim voluntatem potius graviter peccandi, quam gehennam subeundi: vellemque non habuisse talem voluntatem, quae ad vitandam gehennam mihi nihil prodesse potuit, sed magis obfuit; cum propter illam gehennae reatum incurrerim.

CXLV. *Dices V.* Potest aliquis efficaciter velle gehennam effugere, quin efficaciter velit vitare omnia peccata mortalia. Ergo attritio ex metu poenae aeternae concepta non excludit positive omnem voluntatem peccandi. P. A. Potest aliquis efficaciter velle de peccato quod nunc committit, postea poenitentiam agere. Ergo. Resp. D. A. Potest aliquis efficaciter velle etc. volitione qualicunque et restricta, quin efficaciter velit vitare omnia mortalia, O. A. Volitione absoluta, efficaci, ac de praesenti, N. A. et Conseq. Ad *prob.* D. A. Ita tamen ut talis de praesenti non velit vitare omne periculum gehennae absolute et efficaciter, C. A. Ut velit illud de praesenti vitare, N. A. et Conseq.

Qui peccatum actu committit, potest quidem postea velle poenitentiam agere, et gehennam vitare; at non potest prudenter velle eodem tempore quo peccat vitare periculum gehennae, quam certe incurreret, si tunc repente moreretur.

CXLVI. *Dices VI.* Affectus peccati vere ac proprie non extinguitur nisi odio peccati vere ac proprie tali. Atqui attritio ex metu gehennae concepta, non est odium peccati vere ac proprie tale. Ergo vere ac proprie non extinguit affectum peccati. P. min. Illud proprie non habetur odio, quod non propter se sed propter aliud odio habetur. Atqui peccatum non habetur odio propter suam malitiam, sed propter poenam. Ergo peccatum proprie non habetur odio. Resp. C. M. N. min. Ad *prob.* N. M. Haec si vera forent, sequeretur proximum vere ac proprie non amari, quando amatur propter Deum: neque vere ac proprie odio haberi, quando illum aversamur propter injuriam aut damnum ab ipso illatum. Igitur ut peccatum vere ac proprie odio haberi dicatur, sufficit, quod illud detestemur sive propter propriam peccati malitiam, praescindendo ab ejus damno, sive propter poenam quae causatur a malitia peccati. Quamvis enim displicentia peccati propter poenam non opponatur directe peccato secundum se; opponitur tamen ei indirecte, in quantum peccatum secundum se poenam inducit, quae efficaciter displicet.

CXLVII. *Dices VII.* Voluntas peccandi positive numquam excluditur, nisi excludatur voluntaria aversio a Deo. Atqui voluntaria aversio a Deo non excluditur per solum metum gehennae. Ergo neque exeluditur voluntas peccandi. P. min. Voluntaria aversio a Deo non excluditur nisi per seriam conversionem ad Deum. Atqui seria et

voluntaria conversio ad Deum non potest haberi per solum metum poenae aeternae. Ergo. Resp. C. M. N. min. Ad *prob.* D. M. Voluntaria aversio a Deo non excluditur nisi per seriam conversionem formalem et perfectam ad Deum, N. M. Per conversionem ad Deum saltem imperfectam et virtualem, C. M. Et sic dist. minore. N. C. Hoc ipso, quod homo ex metu poenae aeternae voluntarie se avertat a peccato, convertitur saltem virtualiter, imperfecte, et in actu exercito ad Deum, eo proportionaliter modo, quo prius per peccatum averterat se a Deo: neque enim homo per quodvis peccatum grave formaliter se avertit a Deo, ipsum positive odio habendo, aut contemnendo formaliter et expresse.

CONTROVERSIA V.

AN CONFESSIO SACRAMENTALIS DISTINCTA OMNIUM MORTALIUM SACERDOTIBUS FACIENDA SIT, ET QUIDEM EX PRAECEPTO CHRISTI?

Contra Wickleffum et Protestantes.

CXLVIII.

Confessio, de qua modo quaestio instituitur, est Sacramentalis accusatio peccatorum suorum, quae post Baptismum commissa sunt, facta Sacerdoti a poenitente, ad eorum veniam virtute clavium Ecclesiae obtinendam. Dicitur I. *Accusatio*, non historica quaedam narratio, excusatio, aut ostentatio; sed accusatori enumeratio peccatorum, eo animo facta, ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus. II. *Peccatorum quae post Baptismum*

commissa sunt; peccata enim quae Baptismum praecesserunt, vi et efficaciae Baptismi perfecte condonantur, absque clavium ministerio. III. *Sacerdoti facta*; quia soli Sacerdotes legitimi sunt Sacramenti Poenitentiae ministri, solique potestatem habent remittendi peccata, ut Tomo VI. Artic. I. Controversia V. Conclus. IV. ostendimus. IV. *Ad obtinendam peccatorum veniam.* Quibus verbis vis atque efficacia Confessionis exprimitur, ac per hoc distinguitur a confessione quae fit in judicio civili ac forensi, ubi non culpae venia, sed poena confitentibus est constituta. V. *Virtute clavium*; quia Sacerdos potestate sibi a Christo tradita vere absolvit, et judiciariam exercet potestatem.

CXLIX. *Exomologesis* Graeca vox, quae idem significat ac declaratio, et manifestatio, non a Graecis modo, verum etiam a Latinis Scriptoribus Ecclesiasticis frequenter est usurpata. Quandoque significat ea vox totam laboriosae et publicae poenitentiae actionem, praesertim vero tertium ipsius gradum qui dicebatur *substratio*; quique totus in fletu, moerore, jejuniis, alisque carnis macerationibus transigebatur, ut patet ex Tertulliano Lib. de Poenitentia, Cap. IX. *Exomologesis prosternendi et humilificandi disciplina est.* Et Lib. de Orat. Cap. VII. *Exomologesis est petitio veniae; quia qui veniam petit, delictum confitetur*: quandoque autem veram et Sacramenti propriam peccatorum expositionem significat, ut liquet ex *S. Cypriano* Epist. XIII. ad Presbyteros et Diaconos Carthaginenses, in qua de lapsis, qui a Martyribus libellos obtinuerunt, haec scribit S. Doctor: *Si incomodo aliquo et infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectata praesentia nostra apud Presbyterum quemcunque praesentem, vel si Pres-*

byter repertus non fuerit, et urgere exitus coeperit, apud Diaconum quoque exomologesin facere delicti sui possint; ut manu eis in poenitentiam imposita veniant ad Dominum cum pace quam dari Martyres litteris ad nos factis desideraverunt. Ubi vides Exomologesis nomine non Canonicam poenitentiam, a qua infirmitas lapsos illos dispensabat, sed confessionem peccatorum aperte denotari. Caeterum quando vox *Exomologesis* a Patribus usurpatur, quem sensum habeat, priorem illum an hunc posteriorem, ex ipso narrationis contextu dijudicandum est.

CL. Confessio peccatorum duplex esse potest, alia nimirum publica, alia secreta. *Publica* foret, si poenitens peccata sua praesente hominum multitudine enunciaret: ac talem apud veteres fideles publicorum criminum reos in usu olim fuisse multi ex Eruditis contendunt, dissentientibus aliis. *Secreta*, atque *auricularis* est, qua poenitens remotis arbitris, soli Sacerdoti intimas animi sui latebras pandit, omnia errata sua, saltem gravia, manifestando, eo scilicet modo, quo non antiquis tantum sed nostris etiam temporibus Fideles peccata sua confiteri solent. Catholici plerique, quamvis Confessionem Sacramentalem lapsis post Baptismum in grave aliquod peccatum necessariam esse jure divino unanimi consensu omnes fateantur; putant tamen ad substantialem Sacramenti veritatem perinde esse, sive publica sit confessio sive secreta; id est, jure divino praecipi quidem confessionem, at non illius modum. Atque ita sentire videtur Tridentinum, quod Sess. XIV. Cap. V. ait: *Caeterum quoad modum confitendi secreto apud solum Sacerdotem, etsi Christus non vetuerit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum,*

et sui humiliationem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiae offensae aedificationem, delicta sua publice confiteri possit; non est tamen hoc divino praecepto mandatum, nec satis consulte humana aliqua lege praeciperetur, ut delicta, praesertim secreta, publica essent confessione aperienda. Ex quo colliges, infirmam esse Protestantium exceptionem, qui ad eludenda veterum Scriptorum pro necessitate Confessionis testimonia, respondent, illos de publica tantum loqui Confessione, quae pars erat poenitentiae publicae in usu tunc temporis receptae; minime autem de secreta et auriculari, qualis nunc apud Catholicos obtinet. Quamvis enim id adversariis liberaliter daretur, quia tamen modus Confessionis non pertinet ad ejus substantiam, sufficitque sive secreta sive publica sit; saltem inde evincitur, Veteres illos agnovisse, jure divino necessariam esse Sacramentalem Confessionem spectatam quoad substantiam, ad obtinendam virtute clavium remissionem peccatorum.

CLI. Non defuere ex Sectariis, qui Sacramentalem Confessionem ejusque necessitatem evertere conati sunt. Hos inter recensentur a quibusdam Waldenses; at immerito, si de veteribus illis sermo sit, qui ante saeculum XVI. vixerunt. Errarunt illi quidem in multis contra Poenitentiae Sacramentum, eoquod sopitam jam Donatistarum haeresin excitantes contenderent, potestatem peccata solvendi nec penes Summum Pontificem, nec in Episcopis, nec in Romanae Ecclesiae Sacerdotibus esse, quod illi mores suos ad exemplum Apostolorum non conformarent; Confessionis tamen neque necessitatem negabant, neque illius usum penitus sustulerant, ut ex Reynero aliisque antiquis historicis

certo constat: in eaque sententia Waldenses perstiterunt, donec saeculo XVI. A. 1536. opera Farelli, ministri Genevensis, Calvinianos errores amplexi veterem impietatem nova perfidia cumularunt. Meliori jure hostibus Confessionis Sacramentalis accensendus est Joannes Wickleffus, qui, ut refert Thomas Waldensis, asserere ausus fuit, Sacramenti Poenitentiae et absolutionis fundamentum in Scriptura Sacra nullum esse: Confessionem auricularem novitium esse inventum, ab Innocentio III. institutum, ac merito medium nuncupari ab Antichristo vel membro ejus excogitatum ad omnia arcana noscenda, et possessiones saecularium exquirendas. Constantiense Sess. VII. hunc Wickleffi Articulum ordine VII. proscripsit: *Si homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua et inutilis.* Saeculo XV. Petrus de Osma Doctor Salmanticensis librum edidit, in quo asserebat, Confessionem peccatorum in specie Ecclesiae universalis statuto, non divino jure esse sancitam; et peccata mortalia quoad culpam et poenam alterius saeculi, absque confessione, sola cordis contritione, pravas autem cogitationes sola displicentia deleri. Errorem hunc Alphonsus Carillius Toletanus Archiepiscopus Compluti post accuratum examen damnavit: cujus sententiam ratam habuit Romae *Sixtus IV.*, edita Constitutione A. 1478.

CLII. Saeculo XVI. *Erasmus Roterodamus* in Annotationibus ad Epistolam S. Hieronymi ad Oceanum de obitu Fabiolae, et aliis in locis docuit, secretam peccatorum Confessionem nec a Christo institutam esse, nec in veteri Ecclesia fuisse usitatam, in qua publicam tantum ob publica crimina peractam fuisse contendit. Erasmo consensit Beatus Rhenanus in Annota-

tionibus ad librum Tertulliani de Poenitentia. Lutherus Lib. de Captivit. Babylon. Cap. de Poenitentia scripsit : *Occulta confessio quo modo celebratur, miro modo mihi placet, et utilis, immo necessaria est; nec vellem eam non esse, cum sit afflictis conscientiae remedium.* Eodem tamen loco tres errores addidit. I. Confessionem non posse probari ex Scripturis. II. Non esse necessarium omnia peccata gravia confiteri, etiamsi eorum recordetur poenitens. Siquis enim correptus a fratre, quem forte laesit, agnoscat coram illo peccatum suum, et veniam petat, docet Lutherus eum non teneri peccatum illud Sacerdotibus aperire. III. Damnat eos qui docent, circumstantias peccatorum, etiam illas quae speciem mutant, in confessione esse detegendas; ait enim : *Ego quidquid est circumstantiarum consuluerim penitus contemnere.* Hinc duo Lutheri Articuli a Leone X. damnati sunt in Bulla *Exurge Domine*, nempe VIII. *Nullo modo praesumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est ut omnia mortalia cognoscas. Unde in primitiva Ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur.* Et IX. *Dum volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quam quod misericordiae Dei nihil volumus relinquere ignoscendum.* Paulo post ulterius progressus est Lutherus. Sermone de Poenitentia Confessionem cruentissimam appellat carnificinam. Sermone de Confessione et Eucharistia negat confessionem quae fit coram Sacerdote, esse praeceptam a Deo, sed tantum a Papa. In Lib. de Visitatione Saxonica repetit, eam non esse praeceptam, licet sit utilis. Denique in Articulis Schmalcaldicis A. 1537. Artic. de Confess. dicit, enumerationem peccatorum debere esse liberam, ut quis-

que enumeret illa quae voluerit. Neque alia fuit Calvini sententia. Lib. III. Institut. commendat ille Confessionis utilitatem, neque dissimulat antiquum esse Confessionis auricularis usum; verum nec necessariam esse, sed liberam: nec a Christo, sed ab Innocentio III. in Concilio Lateranensi IV. institutam fuisse contendit. Unde *tormentum Innocentianum* a Calvinistis vulgo appellatur.

CLIII. *Conclusio I.* Antiquissimus et perpetuus fuit Sacramentalis Confessionis omnium peccatorum gravium, tam publicorum quam occultorum, usus in Ecclesia Christi, qualis nunc apud Catholicos usurpatur. Prob. Conclusio I. Authoritate Patrum, qui de Sacramentali Confessione omnium peccatorum gravium, tamquam de re frequenter a Christianis usurpari solita loquuntur, atque ad illam peragendam Fideles saepe exstimulant. Saeculo II. Tertullianus Lib. de Poenitentia, Cap. IV. scribit: *Omnibus ergo delictis, seu carne, seu spiritu, seu voluntate commissis, qui poenam per judicium destinavit, idem et veniam per poenitentiam spopondit.* Cap. IX. *Is actus qui magis Graeco vocabulo exprimitur et frequentatur, exomologesis est, qua delictum Domino nostrum confitemur, non quidem ut ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione poenitentia nascitur, poenitentia Deus mitigatur. Itaque exomologesis prosternendi et humilificandi hominis disciplina est — — — — mandat sacco et cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum moeroribus dejicere — — jejuniis preces alere, ingemiscere, lacrymari, mugire dies noctesque ad Dominum Deum suum, Presbyteris advolvi, et charis Dei adgeniculari.* Et Cap. X. *Plerosque hoc opus,*

ut publicationem sui aut suffugere, aut de die in diem differre praesumo, pudoris magis memores quam salutis: velut illi, qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vitant, et ita cum erubescentia sua pereunt. Ubi vides Tertullianum loqui non tantum de peccatis publicis, et de confessione soli Deo facta, sed quam maxime de peccatis occultis, et de confessione Deo facta in ministris; alias poenitentes nullam habuissent erubescendi causam, cum delicta illa utique non fuerint Deo ignota.

CLIV. Saeculo III. S. Cyprianus Carthaginensis Episcopus Tract. de Lapsis scribit: *Confiteantur singuli, quaeso vos fratres dilectissimi, delictum suum, dum adhuc qui deliquit in saeculo est, dum admitti confessio ejus potest, dum satifactio et remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est.* Et paulo ante laudat illos, qui mali cogitationem, occultam utique, Sacerdotibus manifestant, ac poenitentia eluunt. *Denique*, ait, *quanto et fide majores et timore meliores sunt, qui quamvis nullo sacrificii aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitaverunt, hoc ipsum apud Sacerdotes Dei dolenter et simpliciter confitentes, exomologesin conscientiae faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam parvis licet et modicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse, Deus non deridetur.*

CLV. *Origenes* Hom. II. in Leviticum: *Est adhuc et septima, licet dura et laboriosa per poenitentiam remissio peccatorum, cum lavat peccator in lacrymis stratum suum, et fiunt ei lacrymae suae panes die ac nocte; et cum non erubescit Sacerdoti Domini indicare peccatum suum, et quaerere medicinam.* Idem Hom. III.

in Leviticum peccata omnia, etiam occulta et sola cogitatione admissa asserit confessione eluenda esse. *Audi quid legis ordo praecipiat: Si peccaverit unum aliquid de istis, pronuntiet peccatum quod peccavit. Est aliquod in hoc mirabile secretum, quo ubet pronuntiare peccatum. Etenim omni genere pronuntianda sunt, et in publicum proferenda cuncta quae egerimus; si quod in occulto gerimus, si quod in sermone solo, vel etiam intra cogitationum secreta commisimus, cuncta necesse est publicari, cuncta proferri. Proferri autem ab illo, qui et accusator peccati est, et incentor.* Hom. II. in Psalm. XXXVII. *Vide ergo quid edocet nos Scriptura divina, quia oportet peccatum non celare intrinsecus. Fortassis enim sicut ii qui habent intus inclusam escam indigestam, aut humoris vel phlegmatis stomacho graviter et moleste imminentia, si vomuerint, relevantur: etiam hi qui peccaverint, siquidem occultant et retinent intra se peccatum, intrinsecus urgentur, et propemodum suffocantur a phlegmate vel humore peccati. Si autem ipse sui accusator fiat, dum accusat semetipsum et confitetur, simul evomit et delictum, atque omnem morbi digerit causam. Tantummodo circumspice diligentius cui debeas confiteri peccatum tuum: proba prius medicum, cui debeas causam languoris exponere, qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi et compatiendi noverit disciplinam: ut ita demum si quid ille dixerit, qui se prius et eruditum medicum ostenderit et misericordem siquid consilii dederit, facias et sequaris. Si intellexerit et praeviderit talem esse languorem tuum, qui in conventu totius Ecclesiae exponi debeat et curari, ex quo fortassis et caeteri aedificari poterunt et tu ipse facile sanari, multa hoc deliberatio-*

ne, et satis perito Medici illius consilio procurandum est.

CLVI. Saeculo IV. S. Basilius in Regulis brevioribus, in Responsione ad Quaest CCXXIX. *Omnino in peccatorum confessione eadem ratio est, quae etjam in apertione vitiorum corporis. Ut igitur vitia corporis nequaquam quibusvis homines temere aperiunt, sed iis tantummodo qui rationem qua ea curanda sint teneant; eodem modo etiam peccatorum confessio fieri debet apud eos videlicet, qui ea possunt curare.* Et in Responsione ad Quaest. CCLXXXVIII. *Necessario iis peccata aperiri debent, quibus credita est dispensatio Mysteriorum Dei.* S. Gregorius Nyssenus Orat. in eos qui alios acerbe judicant: *Quam ob rem major tibi in eum fiducia sit, qui te in Deo genuit, quam in illis a quibus corpore procreatus es. Audaeter ostende illi quae sunt recondita. Animi arcana tamquam occulta vulnera medico detege. Ipse et honoris et valetudinis tuae rationem habebit.* Et Epist. ad Letojum Melitinensem: *Qui autem latenti ablatione sibi alienum usurpat, si deinde per declarationem peccatum suum Sacerdoti aperuerit, vitii studio in contrarium mutato, aegritudinem curabit.* S. Ambrosius Lib. II. de Poenitentia, Cap. IX. *Nonnulli ideo poscunt poenitentiam, ut statim sibi reddi communionem velint. Hi non tam se solvere cupiunt, quam Sacerdotem ligare. Suam enim conscientiam non exuunt, et Sacerdotis induunt, cui praeceptum est, Nolite Sanctum dare canibus.* Et Cap. X. *An quisquam ferat. ut erubescas Deum rogare, qui non erubescis rogare hominem? Et pudeat te Deo supplicare quem non lates, cum te non pudeat peccata tua homini quem lateas confiteri?* S. Pacianus Barcinonensis Episcopus in

Paraenesi ad Poenitentiam: *Vos ergo primum appello, fratres, qui criminibus admissis poenitentiam recusatis: vos, inquam, post impudentiam timidos, post peccata verecundos, qui peccare non erubescitis, et erubescitis confiteri: qui cum mala conscientia Dei sancta contingitis, et altare Domini non timetis.* At quare erubescebant illi peccata confiteri? Nimirum quia occulta erant.

CLVII. Saeculo V. S. Joannes Chrysostomus Hom. XXX. in Genesin Antiochiae habita ad finem Quadragesimae, *Quemadmodum*, inquit, *naucleri, et cursores, et athletae, ubi ad finem veniunt, magis enituntur et vigilant, eodem modo et nos facere oportet: quia in magnam hanc hebdomadam pervenimus Dei gratia, nunc maxime et jejunii cursus intendendus, et magis continuandae sunt preces, faciendaque diligens et pura peccatorum Confessio.* Ubi vides Chrysostomum loqui de Confessione, quam fideles caeteri Paschali Communioni praemittebant, non quae a publice poenitentibus peragenda erat; hi quippe jam initio Quadragesimae confessi erant, quando fuit illis imposita publica poenitentia. Idem Orat. de Muliere Samaritana scribit: *Qui homini detegere peccata erubescit, Deo vero cernente facere non erubescit, neque confiteri vult, et poenitentiam agere, in die illa non coram uno vel duobus, sed universo terrarum orbe spectante traducetur.* Et Hom. IX. in Cap. VI. ad Hebr. distinctam singulorum peccatorum confessionem exigit; ait enim: *Sin autem dicit, Sum peccator; ea autem per species non cogitat, et non dicit, Hoc et illud peccatum admisi, numquam cessabit, semper quidem confitens, curam autem nullam gerens correctionis.*

CLVIII. Eadem fuit Latinorum saeculi V. sententia. S. Innocentius I. Epist. ad Decentium, Cap. VII. ait: *Caeterum de pondere aestimando delictorum, Sacerdotis est judicare, ut attendat ad Confessionem poenitentis, et ad fletus atque lacrymas corrigentis: ac tum jubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem.* At nisi omnia peccata pandantur, quale judicium Sacerdos ferre poterit de pondere delictorum? S. Hieronymus Comment. in Cap. X. Ecclesiastis. *Si quem serpens diabolus occulte momorderit, et nullo conscio eum peccati veneno infecerit; si tacuerit qui percussus est, et non egerit poenitentiam, nec vulnus suum fratri et Magistro voluerit confiteri, Magister qui linguam habet ad curandum, facile ei prodesse non poterit. Si enim erubescat aegrotus vulnus Medico confiteri, quod ignorat medicina non curat.* Et Comment. in Cap. XVI. Matth. *Episcopus et Presbyter – – – pro officio suo cum peccatorum audierit varietates, scit qui diligendus sit, quive solvendus.* S. Leo M. Epist. CXXXVI. alias LXXX. ad Episcopos Campaniae: *Illam etiam contra Apostolicam regulam praesumptionem, quam nuper agnovi a quibusdam illicita usurpatione committi, modis omnibus constituo submoveri: ne videlicet de singulorum peccatorum genere, libello scripta professio publicetur: cum reatus conscientiarum sufficiat solis Sacerdotibus indicari Confessione secreta.*

CLIX. Aperte his suffragatur S. Augustinus, qui Serm. CCCXCII. alias Hom. XLIX. inter L. Cap. III. conjugatos adulteros sic alloquitur *Qui post uxores vestras vos illicito concubitu maculastis, si praeter uxores vestras cum aliqua concubuistis; agite poenitentiam, qualis agitur in Ecclesia, ut oret pro vobis Ecclesia. Nemo sibi di-*

cat, Occulte ago apud Deum ago: novit Deus qui mihi ignoscat, quia in corde meo ago. Ergo sine causa dictum est, Quae solveritis in terra, soluta erunt in coelo? Ergo sine causa sunt claves datae Ecclesiae Dei? Frustramus Evangelium, frustramus verba Christi? Promittimus vobis quod ille negat? Nonne vos decipimus? Ergo juxta S. Augustinum, ut verba Christi falsa et inania non sint, requiritur ut occulti etiam adulteri non tantum poenitentiam agant apud Deum, sed etiam apud Ecclesiae praepositos, ut a peccatis solvantur. Ergo idem dicendum de aliis peccatis gravibus, quae non minus ac adulteria Ecclesiae clavibus sunt subjicienda. Idem Enarratione in Psalm. LXVI. Num. VII. scribit: *Conscientia tua saniem collegerat, apostema tumuerat, cruciabat te, requiescere non sinebat: adhibet medicus fomenta verborum, et aliquando secat, adhibet medicinale ferrum in correptione tribulationis. Tu agnosce medici manum, confitere, exeat in Confessione, et defluat omnis sanies.* Et Serm. CCCLI. alias Hom. L. inter L. Cap. IV. *Implicatus igitur tam mortiferorum vinculis peccatorum - - - veniat ad Antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur: et tamquam bonus jam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, a praepositis Sacramentorum accipiat satisfactionis suae modum: ut in offerendo sacrificio cordis contribulati devotus et supplex, id tamen agat quod non solum ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam caeteris ad exemplum. Ut si peccatum ejus, non solum in gravi ejus malo, sed etiam in tanto scandalo aliorum est, atque hoc expedire utilitati Ecclesiae videtur Antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere poenitentiam non recuset, non resistat, non lethali et mortiferae plagae per pudorem addat tumorem.*

CLX. Saeculo VI. S. Graegorius M. Hom. XXVI. in Evangelia scribit: *Causae ergo pensandae sunt, et tunc ligandi atque solvendi potestas exercenda. Videndum est quae culpa, aut quae sit poenitentia secuta post culpam: ut quos Omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos Pastoris sententia absolvat.* Tum peccatorem Lazaro comparans subjungit: *Lazaro ergo dicitur, Veni foras: ac si aperte cuilibet mortuo in culpa diceretur: Cur reatum tuum intra conscientiam abscondis? Foras jam per Confessionem egredere, qui apud te interius per negationem lates. Veniat itaque foras mortuus, id est, culpam confiteatur peccator. Venientem foras solvant discipuli, ut Pastores Ecclesiae ei poenam debeant amovere quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit.* Nihil expressius ac luculentius hoc Magni Gregorii testimonio excogitari potest. Exigit enim a quocumque peccatore, sive occulto sive publico, *Ac si aperte cuilibet mortuo in culpa diceretur*, Confessionem secretam illam et auricularem, (publicam enim, quam aliqui in Campania inducere nitebantur, S. Leo Magnus CL. annis ante S. Gregorium M. reprobaverat,) Sacerdotibus faciendam, qui discussa causa solvendi et ligandi potestatem exercerent. Atque haec Patrum a II. ad VII. usque saeculum testimonia invicte ostendunt, antiquissimum esse usum et doctrinam Confessionis auricularis in Ecclesia Dei, eosque Protestantes aut in veterum Patrum libris peregrinos esse, aut splendide mentiri, qui institutionem illius Innocentio III. in Concilio Lateranensi IV. A. 1215. tribuunt; ibi enim Can. XXI. *Omnis utriusque sexus fidelis etc.* ipsa Sacramentalis Confessio instituta non fuit, sed tempus determinatum est, ut sal-

tem semel in anno fiat. Vide *Robertum Card. Bellarminum* Lib. III. de Sacramento Poenitentiae. *Natalis Alexandri* Dissert. XIV. in Hist. Eccles. Saeculi XIII. et XIV. *Tournely* iu Praelect. Theolog. de Sacram. Poenitentiae, Quaest. VI. Artic. II. *Renatum Le Drouven* de Re Sacramentaria, Lib VI. Quaest. V. Cap. I.

CLXI. Prob. II. Authoritate Conciliorum. Laodicenum A. 372. Can. II. ait: *De his qui diversis facinoribus peccaverunt, et perseverantes in oratione Confessionis et poenitentiae, conversionem a malis habuere perfectam, pro qualitate delicti, talibus post poenitentiae tempus impensum, propter clementiam et bonitatem Dei communio concedatur.* Carthaginense III. A. 397. Capit. XXXI. statuit, *ut poenitentibus, secundum peccatorum differentiam, Episcopi arbitrio poenitentiae tempora decernantur.* Cabilonense I. A. 650. Can. VIII. *De poenitentia vero peccatorum, quae est medela animae, utilem hominibus esse censemus: et ut poenitentibus a Sacerdotibus data confessione indicatur poenitentia, universitas Sacerdotum noscitur consentire.* Trullana Synodus A. 692. Can. CII. *Oportet autem eos, qui solvendi et ligandi potestatem a Deo accepere, peccati qualitatem considerare, et ejus qui peccavit ad conversionem promptum studium, et sic morbo convenientem afferre medicinam.* Turonense III. A. 813. Can. XXII. *Episcopis et Presbyteris diligenti cautela pertractandum est, qualiter hominibus sua sibi delicta confitentibus tempus abstinendi adscribant, ut juxta modum peccati poenitentibus abstinentia indicatur: quoniam varie ab aliquibus Sacerdotibus et indiscrete haec jndicia proferuntur. Ideo necessariam videbatur nobis, cum omnes Episcopi ad sacrum palatium congregati fuerint, ab eis*

edoceri, *cujus antiquorum liber poenitentialis potissimum sit sequendus*. Similia leguntur in *Cabilonensi*.II. A. 813. Can. XXXII. *Rhemensi* A. 813. Can. XII. et XVI. *Vormatiensi* A. 868. Can. XXV. Atque Sacerdotes causam cognoscere ac prudenter aestimare non potuissent, ac congruam medicinam praescribere, nisi illi ipsi qui commiserunt, peccata omnia singillatim exposuissent. Ergo temporibus illis in usu erat Confessio secreta, sive auricularis.

CLXII. Prob. III. Authoritate veterum librorum Poenitentialium. Joannes Jejunator, qui in Eutychii Patriarchae Constantinopolitani locum A. 586. suffectus est, in suo libello poenitentiali a Morino edito in calce Commentarii de administratione Sacramenti Poenitentiae, Sacerdotem sic loquentem inducit: *Spiritualis fili, ego confessionem tuam primario ac praecipue non recipio, nec tibi absolutionem concedo, sed per me Deus. - - - Revela igitur et declara coram Sanctis Angelis, nihilque me cela eorum, quae a te clam facta sunt, velut si Deo occulta cordium cognoscenti confitereris, et ipse occultorum cognitor delebit omnia quae revelaveris - - Licet enim hoc pudendum et probrosum tibi videatur opera probris et pudori obnoxia revelare; attamen eximie et accurate tibi persuasum esto, per praesentem pudorem te a futuro liberari, et mandatis obediendo non modo indulgentia, sed etiam coronis te dignum fieri*. Tum inducitur Sacerdos de numero et circumstantiis peccatorum ita interrogans: *Quomodo Domine frater, vel soror, virginitas tua corrupta est? Per fornicationem, vel legitimum matrimonium, vel per mollitiem, aut aliquid eorum quae sunt contra naturam? Consentientem vero et dicentem sic et sic, ip-*

sum interrogat, in quot mulieres inciderit, antequam uxorem duceret: Num aliquae earum essent ancillae, quantae viduae, et quantae nuptae? Egbertus Eboracensis saeculo VIII. in Poenitentiali suo apud Morinum hanc criminum confessionem fieri mandat: *Nimis peccavi in cogitationibus nefandissimis, delectando eis et consentiendo illis, et meditando atque disponendo in sensu et in memoria, atque voluntate mea, qualiter explere potuissem opera quae male cogitabam.*

CLXIII. Prob. IV. Exemplo eorum, qui Confessionem Sacramentalem peregerunt, aut eamdem in veteri Ecclesia exceperunt. S. Irenaeus Lib. I. adv. Haer. Cap. IX. narrat, quasdam mulieres a Marco haeretico et praestigiatore oppressas, cum ad Ecclesiam rediissent, crimen suum fuisse confessas: *Hae saepissime conversae ad Ecclesiam Dei, confessae sunt. -- Cum esset uxor ejus* (Diaconi cujusdam) *speciosa, et sententia et corpore corrupta esset a Mago isto, et secuta eum esset multo tempore, post deinde cum magno labore fratres eam convertissent, omne tempus in Exomologesi consummavit, plangens et lamentans ob hanc quam passa est ab hoc Mago corruptelam.* S. Cyprianus Tract. de Lapsis, cujus verba Num. CLIV. exhibuimus, commendat eos, qui peccatum defectionis a fide, sola cogitatione admissum, Sacerdotibus manifestarunt. Eusebius Hist. Eccles. Lib. VI. Cap. XXXVI. narrat, Serapionem in persecutione lapsum, mortique proximum, advocasse Presbyterum, ut ab eo beneficium reconciliationis obtineret. Socrates Hist. Eccles. Lib. V. Cap. XIX. scribit: *Mulier quaedam nobilis ad Presbyterum Poenitentiarium accedit: peccata quae post Baptismum commiserat, particulatim confitetur.* Ejusdem rei, quae

saeculo IV. ad finem vergente Constantinopoli contigit, meminit etiam Sozomenus Lib. VII. Hist. Eccles. Cap. XVI. De S. Ambrosio Mediolanensi Episcopo scribit Paulinus Diaconus in ejus Vita: *Quotiescunque illi aliquis ob percipiendam Poenitentiam lapsus suos confessus esset, ita flebat, ut et flere illum compelleret. Videbatur enim sibi cum jacente jacere. Causas autem criminum, quas illi confitebantur, nulli nisi Domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur; bonum relinquens exemplum posteris Sacerdotibus, ut intercessores apud Deum magis sint, quam accusatores apud homines.* S. Audoenus Rothomagensis Episcopus, saeculi VII. Scriptor, in Vita S. Eligii Noviomensis Episcopi Cap. VII. de illo narrat: *Non post longum spatium, cum jam Eligius virilem ageret aetatem, cupiens se vas Deo exhibere sanctificatum, et metuens ne aliqua suum delicta pectus frustrarent, omnia ab adolescentia sua coram Sacerdote confessus est acta.* Joannes Mabillonius in Actis SS. Ord. S. Benedicti ab A. 700. ad 800. ostendit, rem perquam vulgarem ea jam aetate fuisse, ut Principibus personis Confessarii ex munere, uti fere hodiernis temporibus, a sacris Confessionibus essent: idque speciatim notat de Martino quopiam Monacho Corbejensi; hic enim Caroli Martelli etiamnum junioris confessiones exceperat. Idem docet de S. Ausberto Fontenellae in Normandia Abbate, ac postea Episcopo Rothomagensi, eumdem Theodorico III. Franciae Regi a Confessionibus fuisse. Theodorus Studites in Vita S. Platonis scribit: *Quod laudabilius est, occultas mentis cogitationes et acta cuidam eorum qui praeerant, confitebatur: quae res magnum religionis illius erat indicium. Idque cum perfecte facere solitus esset, qui con-*

fessionem ipsius audiebat admirationem ac stuporem afferebat. Saeculo IX. Annales Fuldenses ad A. 895. de Arnulpho Germaniae Rege Romam obsidente memorant: *Solemnitate Martyrum celebrata, exercitum unanimiter interrogavit, quid facto opus sit? Conveniunt omnes cum lacrymis fidem promittentes, Confessionem coram Sacerdotibus publice agentes.* Wilhelmus Malmesburiensis Lib. III. de Gestis Anglorum, Cap. XV. laudat milites Normannos, *quod tota nocte Confessioni peccatorum vacantes, Dominico Corpori communicaverint, antequam pugnam cum Anglis inirent.* Francici Annales apud Du Chesne Tomo II. Hist. Franc. memorant, Drogonem Metensem Episcopum solitum fuisse confessiones Ludovic i Pii Imp. excipere. In Concilio OEcumenico Constantinopolitano IV. Actione IX. habita pridie Idus Februarii A. 870. Legati Pontificis Hadriani II. dixerunt Theodoro Protospathario: *Fecisti confessionem, et accepisti poenas de peccato illo poenitens? Theodorus dixit: Etiam. Vicarii dixerunt: Cui confessus es? Theodorus dixit: Nescio, defunctus est; id tantum scio, quia chartularius et Monachus, qui XL. annos habitarat in columna: meum illi scelus confessus sum, a quo poenam epitenni irrogatam accepi, quam adhuc hodie subeo. Vicarii dixerunt: Sacerdos erat? Theodorus dixit: nescio, Abbas erat, et habebam fiduciam in homine.* S. Petrus Damianus Opusculo LVI. refert, Agnetem Augustam, Henrici IV. Imperatoris matrem, Romae ante Aram Principis Apostolorum generalem totius vitae Confessionem peregisse. *Per lugubres*, inquit, *gemitus et amara suspiria, ab ipsa quinquenni infantia quidquid subtile vel minimum potuit in visceribus titillare, quidquid in co-*

gitationibus vanum, quidquid subrepere potuit in sermone superfluum, fidelibus relationibus evolvit.

CLXIV. *Conclusio II.* Confessio Sacramentalis distincta omnium peccatorum gravium est lapsis post Baptismum necessaria, et praecepta jure divino. Prob. Conclusio haec dogmatica I. Authoritate Scripturarum. Joan. Cap. XX. postquam Christus insufflavit in Apostolos, ait illis: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.* Ex quibus verbis hoc argumentum instruitur. Christus Apostolos eorumque successores ministros Ecclesiae, instituit tamquam judices et medicos morborum animae, sine quorum sententia et curatione nemo lapsus post Baptismum reconciliari potest et sanari. Ergo Christus omnibus post Baptismum lapsis in peccatum grave obligationem imposuit confitendi ministris Ecclesiae distincte ac singillatim omnia peccata gravia; alias illi rite non possent fungi officio judicis et medici, quia causae notitiam sibi aliunde comparare nequeunt, nisi ex spontanea reorum confessione: neque incognita causa congruam morbo medicinam afferre, aut caeco modo judicium ferre possunt, peccata pro libito remittendo aut retinendo. P. A. Potestas remittendi et retinendi, seu non remittendi peccata, in suo conceptu involvit potestatem judiciariam, sive potestatem sententiam ferendi justa aequitatem causa cognita. Ergo cum Christus ministris Ecclesiae tamquam vicariis suis hanc potestatem dederit, eo ipso illos constituit peccatorum judices.

CLXV. Ac profecto judiciariam in Sacerdotibus potestatem Patres agnoverunt, quorum pauca tantummodo testimonia proferemus. S. Joan. Chrysostomus Lib.

III. de Sacerdotio, Cap. V. ait: *Habent quidem et terrestres Principes vinculi potestatem verum corporum solum. Id autem quod dico Sacerdotum vinculum, ipsam etiam animam contingit; atque ad coelos usque pervadit: usque adeo ut quaecunque inferne Sacerdotes confecerint, illa eadem Deus superne rata habeat, ac servorum sententiam Dominus confirmet. Etenim quidnam hoc aliud esse dicas, nisi omnem rerum coelestium potestatem illis a Deo concessam? Quorumcunque enim, ait, peccata remiseritis, remittuntur eis: et quorumcunque retinueritis, retenta sunt. Quaenam obsecro potestas hac una major esse queat?* S. Innocentius I. Epist. ad Decentium, Cap. VII. *De pondere aestimando delictorum Sacerdotis est judicare.* S. Augustinus Lib. XX. de Civit. Dei, Cap. IX. explicans illud Apocalypsis: *Et vidi sedes, et sedentes super eas, et judicium datum est*, ita loquitur: *Non hoc putandum est de ultimo judicio dici; sed sedes Praepositorum, et ipsi Praepositi intelligendi sunt, per quos Ecclesia nunc gubernatur. Judicium autem datum nullum melius accipiendum videtur, quam id quod dictum est: Quae ligaveritis in terra, ligata erunt et in coelo; et quae solveritis in terra, soluta erunt et in coelo. Unde Apostolus, Quid enim mihi est, inquit, de his qui foris sunt, judicare? Nonne de his, qui intus sunt, vos judicatis?* S. Gregorius M. Hom. XXVI. in Evang. exponens illa verba Domini: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis etc.* ait: *Principatum superni judicii sortiuntur, ut vice Dei quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent.* Vide dicta Num. LIX.

CLXVI. Replicant Protestantes I. Verba illa Joan. Cap. XX. intelligenda sunt de potestate remittendi et

retinendi peccata per Baptismum, aut ministerium praedicationis, qua fides excitatur in animis audientium. II. Sacerdotes sunt tantum ministri et dispensatores Mysteriorum Dei, non autem judices et praetores; cum solus Deus peccata dimittat. III. Sacerdotes si peccata vere remitterent, essent Monarchae, et Mediatores Deum inter et homines. IV. Quamvis Sacerdotes judiciariam exercerent potestatem erga illos, qui se sponte ipsorum judicio subjiciunt, lex tamen non evincitur omnibus imposita subjiciendi se Sacerdotibus. Ergo non probatur necessitas confitendi singillatim omnia mortalia. P. A. Peccatores possunt per se ipsos in gratiam cum Deo redire absque Confessione, eliciendo nimirum actum perfectae contritionis; sicut litigantes possunt Regem ipsum adire. V. Sacerdotes in Baptismo peccata remittunt, quin necessaria sit distincta peccatorum confessio. Ergo neque post Baptismum est necessaria. VI. Quamvis Sacerdotes sint judices peccatorum venialium, non idcirco necessaria est illorum confessio, sed libera omnino. Ergo etiam libera est confessio peccatorum gravium.

CLXVII. Resp. ad I. N. A. Verba illa neque de Baptismo aut ejus memoria, neque de ministerio praedicationis intelligi queunt: non de Baptismo, tum quia potestas clavium exerceri non potest nisi in subditos Ecclesiae, quales non sunt Catechumeni: tum quia lapsi post Baptismum carerent remedio, cum Baptismus semel tantum conferatur. Non de memoria Baptismi; alias ministri non haberent potestatem retinendi peccata, quia impedire non possunt ne fideles recordentur Baptismi jam olim suscepti. Non de ministerio praedicationis; alias nihil speciale Christus Apostolis con-

cessisset, cum omnes etiam laici possint in aliis fidem de remissione peccatorum excitare: neque potestatem haberent Ecclesiae ministri retinendi peccata; quia haec fides excitari potest ministris etiam invitis. Ad II. ajo, Sacerdotes esse Christi ministros, dispensatores Mysteriorum Dei, verosque Judices, non primi, sed secundi ordinis, a primo et supremo Judice Christo dependentes, qui solus tamquam causa principalis, suprema et independens, remittit peccata. Ad III. Resp. Sacerdotes non esse Monarchas, quia non suprema authoritate atque ad arbitrium agunt, more regio; sed juxta leges a Christo latas peccata vel remittunt, vel retinent: quas si non observaverint ministri, et peccant, et nihil efficiunt. Mediatores iidem dici possunt secundarii, atque etiam Servatores hominum, non solutione pretii, sed ministerio; quia pretium sanguinis Christi, quo redempti sumus, nobis applicant. Ad IV. N. A. Ad. *prob.* Resp. Contritionem perfectam esse non posse, nisi in illa includatur propositum servandi omnia Dei praecepta, adeoque etiam confitendi singillatim omnia peccata gravia. Ergo sine Confessione et ministerio Sacerdotum, vel in re vel saltem in voto, peccator in gratiam cum Deo redire nequit. Litigantes possunt equidem ipsum Regem adire, si id per Regem liceat: At si Rex decrevisset, nullam finiendam esse litem, nisi per judices a se institutos, necesse foret ad illos recurrere. Jam vero Christus Joan. Cap. XX, voluit, ut qui peccatorum veniam sperant, Sacerdotum se judicio subjiciant; alias falsum foret peccata retineri quae Sacerdotes retinuerint, seu non remiserint: et frustra Christus Apostolis dedisset potestatem absolvendi, sicut frustra darentur alicui claves, si alia non

minus facili immo et faciliori via pateret introitus. Ad V. C. A. N. C. In Baptismo nudum exercetur ministerium regenerandi Christo Catechumenos; nullum vero de peccatis remittendis vel retinendis judicium exercetur, quia Ecclesiae nulla competit in illos qui adhuc foris sunt, jurisdictio. At vero in Sacramento Poenitentiae verum judicium a Sacerdotibus exercetur, quod causae cognitionem exigit. Ad VI. N. C. Peccata venialia sunt materia Confessionis libera, quia gratiam et charitatem non extinguunt, neque a coelestis regni aditu arcent hominem; sed illum non nihil dumtaxat ab ejus consecutione remorantur, aliisque remediis, Oratione nempe Dominica, eleemosynis, variisque misericordiae operibus expiari possunt. At vero peccata gravia mortem spiritualem animae inferunt, regnum coelorum claudunt, et Christo ita volente non remittuntur, nisi in Sacramento Poenitentiae, aut certe non sine illius voto: adeoque non nisi causa cognita, et facta, aut certe facienda Sacerdoti eorum declaratione.

CLXVIII. Prob. II. Authoritate Patrum. S. Hilarius Cap. XVIII. in Matth. scribit: *Ad terrorem autem metus maximi, quo in praesens omnes continerentur, immobile severitatis Apostolicae judicium praemisit,* (Christus) *ut quos in terris ligaverint, id est, peccatorum nodis innexos reliquerint, et quos solverint, confessione videlicet veniae receperint in salutem; hi Apostolicae conditione sententiae in coelis quoque absoluti sint aut ligati.* S. Leo M. Epist. LXXXII. alias XCI. ad Theodorum Forojuliensem: *Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus hanc Praepositis Ecclesiae tradidit potestatem, ut et confitentibus actio-*

nem poenitentiae darent, et eosdem salubri satisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent. Vide alia Patrum testimonia, quae in probatione prioris Conclusionis laudavimus, praecipue *Origenis* Hom. III. in Leviticum, et Hom. II. in Psalm. XXVII. *S. Basilii* in Resp. ad Quaest. CCLXXXVIII. *S. Augustini* Serm. CCCXCII. etc.

CLXIX. Prob. II. Authoritate Concilii Tridentini, cujus Canones de Confessione Sacramentali exhibemus. Canon. VI. Sess. XIV. *Siquis negaverit, Confessionem Sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit, modum secrete confitenti soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit et observat, alienum esse ab institutione et mandato Christi, et inventum esse humanum; anathema sit.* Can. VII. *Si quis dixerit, in Sacramento Poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino, confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita et diligenti praemeditatione habeatur, etiam occulta, et quae sunt contra duo ultima Decalogi praecepta, et circumstantias quae peccati speciem mutant; sed eam confessionem tantum esse utilem ad erudiendum et consolandum poenitentem, et olim observatam fuisse tantum ad satisfactionem Canonicam imponendam; aut dixerit, eos, qui omnia peccata confiteri student, nihil relinquere velle divinae misericordiae ignoscendum; aut demum non licere confiteri peccata venialia; anathema sit.* Can. VIII. *Si quis dixerit, Confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem, et traditionem humanam, a piis abolendam; aut ad eam*

non teneri omnes et singulos utriusque sexus Christi fideles, juxta magni Concilii Lateranensis constitutionem, semel in anno, et ob id suadendum esse Christi fidelibus, ut non confiteantur tempore Quadragesimae; anathema sit.

CLXX. Prob. IV. Ex diffiultate Confessionis, atque antiquissimo et constanti illius usu apud Christianos. Confessio Sacramentalis distincta omnium peccatorum gravium Sacerdotibus facienda, permolestum ac grave onus est, quo gravius in Catholica Ecclesia vix ullum ostendi potest. Molestissimum enim accidit plurimis, praecipue autem Viris Principibus, atque in dignitate constitutis, Sacerdoti peccata sua omnia quamtumvis occulta, enormia ac foedissima detegere, illius stare judicio, mulctamque sibi ab illo injunctam subire. Nihilo tamen minus Confessionis Sacramentalis usus antiquissimus ac constans fuit in Ecclesia Dei, ut Conclusione I. ostendimus. Ergo jam a primis Ecclesiae temporibus communis ac concors fuit fidelium opinio, Confessionem Sacramentalem omnium peccatorum gravium jure divino praeceptam esse. P. C. Si Ecclesia onus hoc imposuisset, maximae illico lites et turbae exortae fuissent, ut fieri amat, quando novi ritus inducuntur molesti et graves. Atqui altum est apud Historicos omnes, tam Ecclesiasticos quam profanos, de ejusmodi querelis aut turbis silentium. Ergo non Ecclesiastico jure aliquo, sed divino imposita fuit Christianis obligatio singillatim ac distincte confitendi Sacerdotibus omnia peccata gravia. Atque hoc argumentum, etiamsi caetera omnia abessent, palmare mihi videtur, nullaque commoda responsione a Protestantibus enervandum. Merito itaque in praesenti etiam Con-

troversia illud S. Augustini Lib. IV. de Baptismo contra Donatistas. Cap. XXIV. usurpamus: *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.*

CLXXI. *Quaeres I.* An Confessio Sacramentalis omnium peccatorum gravium sit omnibus Christianis, qui ad annos discretionis pervenerunt, jure etiam Ecclesiastico praescripta? Resp. affirmative, quantum ad determinationem temporis, ut nimirum saltem fiat semel in anno. Patet id ex Canone XXI. Lateranensis IV. A. 1215. sub Innocentio III. *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter saltem semel in anno proprio Sacerdoti, et injunctam sibi poenitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiae Sacramentum: nisi forte de consilio proprii Sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum: alioquin et vivens ab Ecclesiae ingressu arceatur, et moriens Christiana careat sepultura.* Ubi observo I. Confessionem semel in anno praescribi, quocumque anni tempore; neque illum violatae legis Ecclesiasticae argui posse, qui omissa Confessione Paschalem Communionem percepit absque conscientia peccati gravis. II. Per Confessionem sacrilegam praecepto Ecclesiastico Confessionis annuae non satisfieri; cum enim Ecclesia non nisi determinet tempus divini praecepti, sequitur non alia Confessione Ecclesiastico quam divino praecepto satisfieri. Atqui per sacrilegam Confessionem certum est divino praecepto non satisfieri. Ergo nec Ecclesiastico. Hinc

Alexander VII. jure proscripsit propositionem hanc, ordine XIV. *Qui facit Confessionem voluntarie nullam, satisfacit praecepto Ecclesiae.* III. Poenas, quae in Can. XXI. Lateranensis IV. continentur, non esse latae sed ferendae sententiae. Quapropter Parochus ab ingressu Ecclesiae arcere non potest, nec privare Ecclesiastica sepultura parochianum, qui in Paschate Sacramentaliter confessus non fuit, nisi intervenerit superioris Judicis, nempe Episcopi sententia.

CLXXII. *Quaeres II.* An praecepto Ecclesiastico Confessionis annuae urgeantur, qui levia solum peccata illo anno commiserunt? Resp. negative. Prob. assertio I. Authoritate Tridentini, quod Sess. XIV. Cap. V. docet: *Venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, et in quae frequentius labimur, quamquam recte et utiliter, citraque omnem praesumptionem in Confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat; taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt.* II. Ratione. Praeceptum hoc Ecclesiasticum solummodo determinat tempus, quo Confessio jure divino praecepta peragi debeat. Ergo cum jure divino nemo obligetur ad confessionem venialium, utpote quae amicitiam cum Deo non dissolvunt, nemo pariter ad id tenetur jure Ecclesiastico.

CLXXIII. Ex his sequitur I. Eos qui saepius per annum confessi sunt tantum venialia, si postea in mortale labantur, teneri adhuc illo anno confiteri; quia per Confessionem venialium praecepto Confessionis annuae nondum satisfecerunt. II. Voces illas Canonis Lateranensis, *Omnis fidelis*, *Omnia peccata*, intelligendas esse de iis peccatoribus, qui jure divino noxas Sacramentali Confessione tenentur eluere; alioquin ad-

versarii admittere deberent, eos qui in confessione annua omnia lethalia confitentur, unum alterumve peccatum veniale studiose reticendo, sacrilege confiteri; adeoque praecepto Ecclesiastico annuae Confessionis minime satisfacere.

CLXXIV. *Quaeres III.* Quinam in Can. XXI. Lateranensis Concilii veniat nomine *proprii Sacerdotis*, apud quem singulis annis Confessio Sacramentalis sit facienda? Resp. Solus Parochus; salva tamen Summi Pontificis in tota Ecclesia, et Episcoporum in suis dioecesibus authoritate. Prob. I. pars assertionis. I. Authoritate Concilii *Lateranensis IV.* quod alibi, nempe Can. XXXII. proprii Sacerdotis nomine non alium, nisi solum Parochum intelligit; ait enim: *Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem, de proventibus Ecclesiae, quae curam proprii Sacerdotis debet habere, pensionem alii quasi pro beneficio conferre praesumat.* Eumdem Parochum nomine proprii Sacerdotis denotarunt Concilia provincialia, *Tolosanum* A. 1228. Can. XIII. *Biterense* A. 1246. Can. XLVI. *Arelatense* A. 1260. Can. XVI. *Senonense* A. 1269. Can. IV. *Arelatense* alterum A. 1275. Can. XIX. et XX. *Coloniense* A. 1280. Cap. VIII. *Rothomagense* A. 1299. Can. VI. *Nemausense* A. 1284. Tit. de Poenitentia. *Lingonense* A. 1452. *Narbonense* A. 1551. Can. L. *Mediolanense* A. 1565. Parte II. Tit. VI. *Rhemense* A. 1583. Cap. de Poenitentia. *Aquense* A. 1585. *Burdigalense* A. 1624. Can. III. Prob. II. ex scopo Lateranensis IV. in hoc Canone edendo. Nimirum tunc temporis abusus irrepserat, ut Parochi extra parochiae suae limites excurrentes, alienos parochianos ad se pertraherent, et ad Paschalem Communionem admitterent lucri deside-

rio; erat enim tunc communiter receptum, decimas esse persolvendas ei qui Sacramenta tempore Paschali administrasset. Huic abusui ut occurreret Lateranensis Synodus, mandavit ut Parochiani suo proprio Sacerdoti, hoc est, Parocho sua semel in anno confiteantur peccata, eique decimas solvant.

CLXXV. Prob. altera pars assertionis I. In eodem *Lateranensi* Can. X. statutum fuit, ut Episcopi in Cathedralibus, aliisque Conventualibus Ecclesiis viros idoneos ordinent, quibus uti possint tamquam cooperatoribus in officio praedicationis, administrando Poenitentiae Sacramentum, aliisque quae ad salutem animarum pertinent. II. Est omnino incredibile, Summum Pontificem et Episcopos voluisse in gratiam Parochorum a se abdicare potestatem, quam habent jure divino in Parochos, et ipsorum parochianos. III. Absurdum est dicere, quod Papa et Episcopus teneantur facultatem a Parocho petere excipiendi confessiones fidelium Parocho subditorum. IV. Papa in tota Ecclesia, Episcopi in suis dioecesibus ex antiquo more Ecclesiae potestatem sibi reservant, extra mortis periculum, absolvendi fideles a gravioribus quibusdam criminibus. Ergo exercent immediatam jurisdictionem in Parochos aeque ac eorum parochianos. Ergo sunt proprii Sacerdotes suorum subditorum.

CLXXVI. *Quaeres IV.* An Canoni *Omnis utriusque sexus* satisfaciant ii fideles, qui annuam Confessionem faciunt Sacerdoti non Parocho, sive saeculari sive Regulari, non requisito Parochi consensu, immo eo etiam contradicente? Resp. eos satisfacere, modo confiteantur Sacerdoti a Summo Pontifice, vel ab Episcopo delegato et approbato sine ulla restrictione temporis ac

loci. Prob. assertio I. Authoritate Pontificum, qui Regularibus facultatem dedere excipiendi valide et licite Confessiones quorumcumque saecularium, etiam tempore Paschali, ut *Joannes XXII. Alexander V. Eugenius IV. Nicolaus V. Callixtus III. Sixtus IV. Leo X. Paulus III. Paulus IV. Clemens VIII. Innocentius X. Clemens X.* Constitutione *Superna.* II. Authoritate Lateranensis V. Concilii, in quo Sessione XI. A. 1516. lecta fuit et approbata, octo tantum Episcopis contradicentibus, Constitutio Leonis X. *Dudum intra mentis arcana*, de Confessione Paschali apud Regulares facta ita statuens: *Possint illi per eosdem Episcopos et Praelatos super sufficienti litteratura, et aliqua saltem hujusmodi Sacramenti peritia dumtaxat examinari; talibusque praesentatis admissis, vel etiam indebite recusatis, confitentes Constitutioni quae incipit, Omnis utriusque sexus, quoad Confessionem dumtaxat satisfecisse censeantur.* Ubi noto, has particulas *vel etiam indebite recusatis*, revocatas fuisse a *Tridentina* Synodo Sess. XXIII. Cap. XV. de Reformatione, atque ab Alexandro VII., qui propositionem hanc ordine XIII. proscripsit: *Satisfacit praecepto annuae Confessionis. qui confitetur Regulari, Episcopo praesentato, sed ab eo injuste reprobato.* III. Authoritate Cleri Gallicani, qui A. 1655. in Comitiis generalibus, in Epistola Encyclica adversus Theologi cujusdam librum asserit, *Fideles, qui Paschalis Communionis gratia confitentur non solum suis Episcopis, eorum Vicariis Generalibus, et Poenitentiariis, verum etiam quibuslibet Sacerdotibus saecularibus vel Regularibus, ab Episcopis ad hanc functionem approbatis, ejusdem Lateranensis Concilii praeceptum de annua Confessione*

adimplere. IV. Ratione Theologica. Ut valide excipiantur fidelium confessiones, praeter potestatem Ordinis requiritur et sufficit jurisdictio et approbatio. Atqui delegati a Papa vel ab Episcopo, hoc ipso approbantur, et jurisdictionem acquirunt in fideles illos, qui Papae vel Episcopo sunt subditi. Ergo. Vide *Natalem Alexandrum* in Dissert. IV. in Histor. Ecclesiast. Saeculi XIII. *Josephum Biner* in Apparatu Eruditionis, Parte VIII. Lib. III. Cap. III. Artic. XXII.

CLXXVII. Quod si dicas, inutilem atque otiosum tali modo videri Lateranensem Canonem, si proprii Sacerdotis nomine intelligatur Episcopus, atque ab eo approbati Confessarii; quia apud omnes semper indubitatum fuit, ad valide excipiendas confessiones requiri jurisdictionem. Resp. Canonem hunc minime inutilem aut otiosum tunc fuisse; illis enim temporibus Parochus jurisdictionem dabat iis, qui fuerant ab Episcopo approbati: ideoque invalide ab aliis Sacerdotibus, utpote jurisdictione destitutis, excipiebantur tunc Confessiones absque facultate et consensu Parochi. Verum postea immutata est disciplina, et Episcopi simul cum approbatione jurisdictionem concesserunt; quam immutationem ratam habuit *Tridentina* Synodus Sess. XXIII. Cap. XV. de Reformat. Ex quo sequitur, Parocho etiam nesciente ac invito, valide nunc Fideles confiteri etiam tempore Paschali cuicumque Sacerdoti, ab Episcopo sine restrictione temporis aut loci approbato.

CLXXVIII. *Quaeres V*. An publica Confessio occultorum criminum fuerit umquam Ecclesiastica lege praecepta? Resp. negative. Prob. assertio tum ex eo, quod lex aliqua Ecclesiastica id praecipiens ab adversariis proferri nequeat, tum etiam argumentis positivis.

Ac I. quidem authoritate Tridentini, quod Sess. XIV. Cap. V. ait: *Nec satis consulte humana aliqua lege praeciperetur, ut delicta, praesertim secreta, publica essent Confessione aperienda.* Ergo Ecclesia, quae ob assistentiam Spiritus Sancti nihil temere et imprudenter praecipere potest, nulla id umquam lege sancivit. II. Authoritate Patrum. S. Basilius Epist. Canonica ad Amphilochium, Can. XXXIV. ait: *Adulterio pollutas mulieres, et confitentes ob pietatem, vel quomodocunque convictas, publicare quidem Patres nostri prohibuerunt, ne convictis mortis causam praebeamus: eas autem stare sine Communione jusserunt, donec impleretur tempus poenitentiae.* Ergo si mulieres illae non percurrebant omnes gradus poenitentiae, ne venirent in suspicionem patrati criminis, multo minus obligabantur ad publicam confessionem. Idem in Regulis brevioribus, Interrogatione CCXXIX. quaerit, *An oporteat vetitas actiones citra verecundiam omnibus detegere, aut aliquibus dumtaxat, et quinam hi sint?* Respondet, servandam esse rationem eamdem in peccatorum confessione, quae in detegendis corporis morbis adhibetur. *Quemadmodum igitur corporis morbos non omnibus patefaciunt homines, neque quibusvis, sed iis qui horum curandorum periti sunt: ita fieri quoque debet peccatorum confessio coram iis qui curare haec possint.* S. Leo M. hanc profitendorum publice scelerum consuetudinem, tamquam Apostolicae regulae contrariam, palam ac diserte improbavit Epist. CXXXVI. alias LXXX. ad Episcopos Campaniae scribens: *Illam etiam contra Apostolicam regulam praesumptionem, quam nuper agnovimus a quibusdam illicita usurpatione committi, modis omnibus constituo submoveri;*

ne videlicet de singulorum peccatorum genere, libellis scripta professio publicetur: cum reatus conscientiarum sufficiat solis Sacerdotibus indicari Confessione secreta. Quamvis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quae propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur; tamen quia non omnium hujusmodi sunt peccata, ut ea qui poenitentiam poscunt, non timeant publicare, removeatur tam improbabilis consuetudo; ne multi a poenitentiae remediis arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta reserari, quibus possint legum constitutione percelli. Sufficit enim illa Confessio, quae primum Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, qui pro delictis poenitentium precator accedit. Tunc enim plures ad poenitentiam poterunt provocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis. Ergo Ecclesia universa, ac praecipue Romana, quae numquam praescribere potest praxim administrandae poenitentiae contrariam Apostolicae regulae, numquam obligavit fideles ad publicam occultorum criminum manifestationem, sive ab ipsis poenitentibus faciendam, sive ut illorum pudori consuleretur, a Sacerdotibus memoriter aut ex scripto poenitentium crimina in populum efferentibus. III. Ex institutione Presbyteri Poenitentiarii, de qua scribit Hermias Sozomenus Hist. Eccles. Lib. VII. Cap. XVI. *Grave ac molestum ab initio jure merito visum est Sacerdotibus, tamquam in theatro, circumstante totius Ecclesiae multitudine, crimina sua evulgare. Itaque ex Presbyteris aliquem qui vitae integritate spectatissimus esset, et taciturnitate ac prudentia polleret, huic officio praefecerunt: ad quem accedentes ii qui deliquerant, actus suos confitebantur. Ille vero pro cujusque delicto quid*

aut facere singulos aut luere oporteret poenae loco indicens, absolvebat poenitentes, a se ipsis poenas criminis exacturos. At vero quid opus erat Presbytero taciturno et silentii amante, si velut in theatro traducendus fuisset poenitens, et ab ipsomet, vel a Sacerdote occulta illius peccata publicanda? IV. Ratione. Christus Sacramentum Poenitentiae ita instituit, ut noluerit ea onera imponi poenitentibus, quae non essent ejus administrationi necessaria, et quae difficultate sua poenitentes frequentissime absterruissent a necessaria ejus receptione. Atqui publica occultorum delictorum confessio non est administrationi Poenitentiae necessaria, ut patet ex praesenti Ecclesiae disciplina; plurimosque poenitentes ab hoc Sacramento absterruisset. Ergo.

CLXXIX. Dixi, publicam occultorum peccatorum Confessionem nulla fuisse umquam Ecclesiastica lege praeceptam. Non enim inficias imus fuisse interdum aliquos, qui abundantia quadam doloris ac pietatis delicta sua quamtumvis occulta coram omnibus exponerent. Atque hos inter fuit Potamius Episcopus Bracarensis, qui in Concilio *Toletano* X. A. 656. ut refert *Caesar Card. Baronius*, nemine accusante, lacrymas inter occultum peccatum carnis a se commissum in conventu Episcoporum publice confessus est, et dimisso Episcopatu poenam subiit quam Canones ejus culpae reis imponebant. Quin ex consilio prudentis Sacerdotis, inter occulta peccata quaedam interdum fuisse selecta, quae poenitens ad majorem vindictam criminum et demissionem animi publice aperiebat, haud obscure colligitur ex Hom. II. *Origenis* in Psalm. XXXVII. atque ex *S. Augustino* Serm. CCCLI. alias Hom. L. inter L. Utrumque locum exhibimus Num. CLV. et CLIX.

CLXXX. *Dices I. S. Basilius* Epist. ad Amphilochium, Can. XXXIV. prohibet occultum foeminae adulterium publicari, ne a marito interficeretur. Ergo caetera occulta crimina, ex quorum manifestatione nullum oriebatur poenitenti amittendae vitae periculum, populo denutiabantur. II. Origenes Hom. III. in Leviticum scribit: *Si quod in occulto gerimus, si quid in sermone solo, vel etiam intra cogitationum secreta commisimus, cuncta necesse est publicari, cuncta proferri.* III. Patres, praecipue Tertullianus, S. Ambrosius, S. Pacianus, S. Chrysostomus hortantur peccatores, ut devicto praepostero ac noxio pudore, peccata sua etiam occulta foras proferant, fratrum suorum conspectum non pertimeseentes. Ergo peccatores crimina sua quamtumvis occulta publice tenebantur enuntiare; alias nullam habuissent erubescendi causam. Resp. ad I. N. C. S. Basilius speciali lege vetuit, ne adulteria illarum mulierum publicarentur, non quia caetera publicari possent; sed partim ideo quia ex illorum manifestatione longe majora mala oriri poterant quam ex denuntiatione aliorum criminum populo facta: partim ne Confessarii suaderent praedictis foeminis, ut ipsae publicae adulteria sua proferrent, sicque eas consilio, quamvis sponte acceptato, in vitae discrimen impellerent. Ad II. Resp. juxta Origenem cuncta esse publicanda, cuncta proferenda, non populo quidem, sed soli Sacerdoti; ita ut publicare ac proferre idem sit ac manifestare, proferre exterius, et ut ipse Origenes scribit Hom. II. in Psalm. XXXVII. *Non celare intrinsecus.* Ad III. N. C. Multi nostris etiam temporibus dantur peccatores qui noxia verecundia detineutur, quo minus animae suae vulnera soli Sacerdoti aperiant, licet optime intelligant,

se nulla Ecclesiae lege, aut Sacerdotis sive praecepto sive consilio ad publicam criminum suorum confessionem adigendos.

CLXXXI. *Quaeres VI.* An publicorum saltem criminum publica Confessio fuerit Ecclesiastica lege praecepta? Resp. probabilius iterum negative. Prob. assertio I. Lex haec Ecclesiastica ab adversariis ostendi nequit. II. Ex Tridentino priori assertione citato; siquidem vox illa *praesertim* hanc habet vim, ut caeterorum quoque publica confessio parum consulte praecipi censeatur: adeoque quae de illis publice confitendis lata fuerit lex, inconsulta sit minimeque prudens; etsi altera, quae de occultis peccatis idem statueret, minus habeat prudentiae. III. Ex Epist. CXXXVI. *S. Leonis M.* superius laudata, qua nullo facto peccata publica inter et occulta discrimine, consuetudo profitendorum publice scelerum Apostolice regulae contraria asseritur. IV. Ratione. Confessio publica publicorum criminum absque ullo emolumento poenitentis praecepta fuisset ab Ecclesia. Adversarii ajunt, ob publice profitentis pudorem ac verecundiam id factum esse, ut reliqui etiam ab ejusmodi criminibus absterrerentur. Sed quis ille tantus pudor fuerit non video; cum ignota quae palam flagitiosi homines profiterentur, essent nemini, utpote palam et omnibus consciis admissa. At vero, seclusa publica Confessione, publicus ille poenitentium luctus, cui juxta Canones publici peccatores subjiciebantur, abjectio ipsa sui, sordes, lamentatio, supplicatio, caeteraque id genus, satis magnam verecundiam praeter sensum doloris afferebant, quibus refraenari a vitiis, et in officio homines possent contineri: quam et ipsam fateor publicam quamdam pecca-

ti confessionem fuisse. Ad quam accesserit sane non numquam etiam expressa verbis altera, et publica; sed quam non aliqua Ecclesiae lex praescriberet, ac ne permitteret quidem fortasse, sed vehemens potius dolor ac pietatis sensus extunderet. Vide *Dionysium Petavium* in Animadversionibus Epiphanianis ad Haer. LIX. quae est Novatianorum. *Balthassarem Francolinum* in Veteris Ecclesiae severitate a calumniis vindicata, Lib. I. Disput. VI.

OBJECTIONES.

CLXXXII. *Objicitur I.* Silentium Scripturarum. In Scripturis novi Testamenti Apostoli nullibi excepisse leguntur Confessiones fidelium. *B. Paulus* in Epistolis ad Titum et Timotheum, in quibus ex instituto Ministrum Evangelii instruit, necessarium illud Confessiones exigendi et audiendi officium omnino praetermittit. *Idem* Epist. I. ad Corinthios, multa conquestus de indigna corporis et sanguinis Domini sumptione, ne verbo quidem fideles admonet, ut priusquam ad Mensam Dominicam accedant, Sacramentali Confessione conscientiam expient. Ergo Confessio illa aevo Apostolorum non erat in usu. Resp. I. retorquendo. In Scripturis novi Instrumenti nullibi legitur baptizatos fuisse infantes ab Apostolis, aut ratum esse Baptismum servata debita materia et forma ab haereticis collatum. Et quae plura sunt hujusmodi. Ergo aevo Apostolico infantes non baptizabantur? etc. Resp. II. T. A. N. C. Non omnia quae Apostoli gesserunt, litteris sunt consignata. Sacramentalem omnium peccatorum Confessionem a Christo *Joan.* Cap. XX. praeceptam fuisse paulo ante osten-

dimus Num. CLXIV. ideoque aequius ac verius hoc argumentum instruimus. Quod Christus instituit ac praecepit, id Apostoli a fidelibus exegisse merito censentur, Scripturarum silentio minime obstante. Atqui Christus *Joan.* Cap. XX. Sacramentalem Confessionem omnium peccatorum gravium instituit ac praecepit. Ergo illam Apostoli a fidelibus exegisse merito censentur, quamvis Scripturae nullam hujus rei mentionem faciant. Caeterum dixi, Trans. Antecedens. Mandatum enim de Confessione Sacramentali praemittenda susceptioni Eucharistiae ab iis qui lethalis peccati conscientiam habent, involvitur ac significatur illis Apostoli verbis I. ad Cor. Cap. XI. *Probet autem se ipsum homo: et sic de pane illo edat, et de calice bibat.* S. Lucas Actuum Cap. XIX. refert: *Multique credentium veniebant, confitentes et annuntiantes actus suos. Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, et combusserunt coram omnibus.* Quae verba plurimi Theologorum et Scripturae Interpretum de Confessione Sacramentali intelligunt; licet palmare argumentum ex illis confici nequeat, eoquod Cajetanus, Estius, Maldonatus, Lorinus, aliique eruditi Theologi putent agi ibidem de confessione illa generali tantum, seu professione publica poenitentiae, quam Baptismo praemittebant ii qui Evangelio crediderant.

CLXXXIII. *Objicitur II.* Praxis hodierna Graecorum et Orientalium. Graeci jam ab aliquot saeculis Confessionis nomen vix non ignorant; pauperes enim Confessionis causa Sacerdotes suos nunquam accedunt, atque ab hoc onere immunes vulgo existimantur: Nobiles, Episcopi, et Sacerdotes rarissime confitentur. De Armenis, Aegyptiis Jacobitis, aliisque per Orien-

tem populis testantur fide digni Scriptores, Alphonsus a Castro, Jacobus de Vitriaco, Joannes Mandevillaeus, nullum esse apud illas Gentes Confessionis usum. Ergo Confessio in Oriente etiam prioribus saeculis non nisi paucissimis erat nota. Resp. I. N. C. Neque enim ex praesenti quae apud populos quosdam viget consuetudine antiquam illorum disciplinam semper metiri ac dignoscere possumus; cum experientia constet, saluberrima instituta post aliquas annorum decades quandoque subrui, atque in desuetudinem abire. Resp. II. Confessionis Sacramentalis usum apud veteres Graecos viguisse manifeste evincunt libri a Patribus et Scriptoribus Ecclesiasticis conscripti, Canones Conciliorum, et antiqui libri Poenitentiales, ille praecipue Joannis Jejunatoris Patriarchae CPolitani saeculo VI. Eamdem circa necessitatem Confessionis apud hodiernos Graecos, quamtumvis Schismaticos, perseverare doctrinam ostendunt eorum Euchologia, Responsio Jeremiae CPolitani ad Protestantes, et Concilia CPoli et Jerosolymis sub Cyrillo, Parthenio, Methodio, Dionysio, ac Dositheo Patriarchis priori saeculo habita adversus errores Cyrilli Lucaris: ac denique nobiliores recentesque eorum Scriptores, Alexius Rharturus, Damascenus Studita, Meletius Syrigus, Gregorius Protosyncellus, Gabriel Philadelphiae Metropolita etc. Usum quod attinet Confessionis, fateor eum non ita frequentem esse apud Graecos ac apud Latinos; esse tamen aliquem negari ab adversariis minime potest. Pauperibus raro admodum ac vix umquam Sacramentum hoc administratur, non quod illi a confitendi onere immunes judicentur; sed quia turpissima Graecorum Sacerdotum avaritia eam plerumque pecuniae vim ab illis

exigit, quam miseri illi repraesentare nequeunt. Vide hac de re *Josephum Biner* in Apparatu Eruditionis, Parte XII. Lib. I. Cap. XII. *Petrus Arcudius Corcyraeus* Lib. IV. de Concordia, Cap. II. scribit, Episcopos ac Sacerdotes Graecos raro confiteri, non quidem ex errore, quasi existiment Confessionem jure divino necessariam non esse; sed ex metu poenarum quae a Canonibus certis peccatis imponuntur. Illud certum est, in eorum Euchologio Sacerdoti celebraturo praecipi, ut non ante ad altare accedat, quam peccatorum quorum sibi conscius est, confessionem emiserit. Quod ergo plures eorum hanc regulam non semper observent, non magis hinc sequitur jure divino necessariam non putari, quam siquis inde inferret, usuram v. g. aut fornicationem non credi a nobis jure naturali ac positivo divino prohibitam, quia apud Christianos non adeo pauci his sceleribus indulgent. De Aethiopibus et Aegyptiis Jacobitis, quidquid alii vano rumore incertisque sermonibus decepti scripserint, testatur *Vaslebius* testis oculatus in Historia sua Alexandrina seu Jacobitarum Coptorum, Parisiis Gallico idiomate edita, apud eas Gentes Sacramentalem Confessionem vigere, licet longe minus frequentem ac apud Latinos. Haec tamen infrequentia non ex contemptu Sacramenti; sed partim ex crassa ignorantia et rudi Gentis ingenio oritur: partim ex metu diuturnioris atque severioris satisfactionis, quam ipsis imponunt eorum Sacerdotes; dierum enim duodecim intervallo leviores poenitentiae apud illos peraguntur.

CLXXXIV. *Objicitur III.* Silentium veterum Biographorum et Apologistarum. Veteres, qui Sanctorum Vitas v. g. Cypriani, Gregorii Neocaesariensis, Na-

zianzeni, Nysseni, Martini, Basilii, Augustini, Fulgentii etc. conscripserunt, quamvis omnia ab illis gesta referant et commendent, nullam tamen de exceptis ovicularum suarum confessionibus mentionem faciunt. Ergo aevo illo fideles non confitebantur. II. In Patrum Orationibus Encomiasticis, v. g. Nazianzeni in Gregorium patrem suum, Caesarium, Gorgoniam, Athanasium, Basilium: Hieronymi in Marcellam, Asellam, Laetam, Paulam, Fabjolam: item in Vitis Sanctorum Episcoporum Cypriani, Ambrosii, Martini, Augustini etc. numquam reperitur, Sanctos illos viros ac foeminas Confessionem de peccatis apud aliquem Sacerdotem fecisse. Ergo Confessio apud caeteros etiam fideles non erat in usu. III. Qui Apologias pro Christianis scripsere, ut S. Justinus M., Tertullianus, Origenes, Minucius Felix, Arnobius etc. Confessionis nullibi meminere. IV. Apud veteres Scriptores, Eusebium, Tertullianum, Cyprianum, Victorem Vitensem etc. nuspiam reperitur, Martyres confessionem peccatorum peregisse, antequam ad capitale supplicium pro Christo abstraherentur. Ergo haec disciplina temporibus illis nondum erat apud Christianos in usu. Resp. ad I. N. C. In vitis Sanctorum ea plerumque recenseri solent quae singularia sunt et insignia, non quae communia et vulgaria. Praeterea Episcopi, qui moderandae Ecclesiae, verbi divini praedicationi, refellendis et expugnandis haeresibus, componendis litibus fidelium, curae Virginum, Viduarum, et Pauperum toti erant dediti, vix per se ipsos vacare poterant excipiendis Confessionibus fidelium, qui in Canonica crimina lapsi non erant; ideoque secretae poenitentiae procurationem, et Confessarii munus, aliis Presbyte-

ris demandabant: quamquam ipsi etiam Episcopi hanc quandoque functionem exercebant, ut de S. Ambrosio Mediolanensi nobis constat ex ejus Vita, a Paulino Diacono authore coaevo conscripta. Ad II. Resp. id factum esse, tum quia Sancti viri illi ac foeminae lethalia peccata post Baptismum non admiserant, ideoque confessione necessario non indigebant: tum quia venialium Confessio ex usu Ecclesiae non adeo frequens erat priscis illis ac nostris temporibus; sed oratione potissimum, eleemosynis, jejuniis, aliisque operibus bonis, in quibus assidui erant Sancti homines, venialia peccata expiabantur. Ad III. Resp. Non omnia fidei nostrae capita et Christianae Religionis ritus universi expositi fuerunt in Apologeticis libris; sed ea tantum fuere in medium prolata, quae ad idololatriae vanitatem, ad Christianae legis et professionis sanctimoniam demonstrandum, praesertim contra Ethnicorum calumnias necessaria erant. Et quia infanticidii ac promiscuae libidinis in suis Synaxibus incusabantur Christiani, operae praetium erat ea exponere in Apologiis pro nostra Religione editis, quae Christiani suis in conventibus agebant; et ritum quo Christo initiabantur, et Eucharistia consecrabatur. At vero necessarium non erat poenitentiae, Confessionisque negotium hac in causa explicare. Ad IV. T. A. N. C. Martyres peccatis lethalibus non erant polluti, quae Confessione expianda essent. Quod si lapsi fuissent ex humana imbecillitate ac vi tormentorum in idololatriam, et resumptis fidei viribus ad certamen redirent, confessione apud Sacerdotem edita, pace et absolutione donati Eucharistia communiebantur, ut liquet ex Epistolis S. Cypriani. Sacerdotes carceres cum Diaconis lu-

strabant, offerebant Sacrificium coram Confessoribus, eisque necessaria ministerii sui officia impendebant. Adde quod martyrium vicem Baptismi, multoque magis Confessionis suppleat, quia perfectae charitatis est opus. Unde Tertullianus Cap. ult. Apologetici ait: *Omnia huic operi delicta condonantur.*

CLXXXV. *Objicitur IV.* Communio frequens veterum Christianorum. Fideles priscis temporibus frequentissime communicabant. Ergo Communioni non praemittebant Confessionem, quia solus Episcopus tantae multitudini tam frequenter expiandae non suffecisset. Resp. Eucharistiae perceptionem in rei Christianae primordiis frequentissimam ac quotidianam fuisse. At primi Christiani sanctissimam plerumque vitam agebant; ideoque Sacerdotum ministerio non indigebant illi, ut cum Deo reconciliarentur, a quo numquam recesserant post Baptismum. Fuere quidem primis etiam illis temporibus aliqui, qui lethalibus noxis inquinati, nulla praemissa confessione, accedere nihilominus Eucharisticam mensam non verebantur: sed pessime illos egisse, ac malo suo, ipse insinuat Apostolus I. ad Cor. Cap. XI. scribens: *Probet autem se ipsum homo: et sic de pane illo edat, et de calice bibat. Qui enim manducat, et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi.* Deferbuit dein paulo post, praesertim in Oriente mos ille percipiendi Eucharistiam quotidie, adeo ut S. Chrysostomus Hom. III. in Epist. ad Ephes. scripserit: *Frustra habetur quotidiana oblatio, frustra stamus ad altare. Nemo est qui simul participet.* Quin Hom. XVII. in Epist. ad Hebr. conqueri-

tur, multos semel tantum in anno, et aliquos rarius accedere. Ut vero omnes de Oblatione saltem aliquo modo participarent, eis qui Eucharistiae Sacramentum non sumpserant, vel quia ob lethalem noxam nondum Confessione purgatam incapaces erant, vel ob dilatum Baptismum, ut Catechumeni, distribuebatur panis benedictus, cujus particulas *Eulogias* vocabant Veteres: atque haec participatio in latiori quodam sensu dicebatur Communio. Verum quidquid sit de Communionis frequentia veterum Christianorum, eos si in grave peccatum lapsi fuissent, divino praecepto ad Confessionem obligari aperte asserit S. Cyprianus, dum in Tractatu de Lapsis invehitur in illos, qui spreta Apostoli sententia, *Ante expiata delicta, ante exomologesin factam criminis, ante purgatam conscientiam sacrificio et manu Sacerdotis, ante offensam placatam indignantis Domini et minantis*, Eucharistiam suspiciunt. Ratio in objectione allata omnino evanida est; non enim solus Episcopus confessiones omnium excipiebat, sed aucto Christianorum numero, id officii aliis quoque Presbyteris demandatum est: immo post Decianam persecutionem, labente paulatim disciplina et vitiis crebrescentibus, institutus fuit praecipue in majoribus Ecclesiis Presbyter Poenitentiarius, qui Episcopum multis distentum negotiis sublevaret, Canonica singulorum crimina publicae poenitentiae obnoxia discutiendo, reosque precationibus aliisque poenitentiae laboribus probando: donec impletis omnibus officiis ab Episcopo reconciliarentur, et Communione donarentur.

CLXXXVI. *Objicitur V.* Neglectus Theologiae Casuisticae seu Moralis apud Veteres. Prioribus saeculis XII. vix alii inveniebantur libri ad Moralem fa-

cultatem quoquo modo pertinentes, quam Canonum poenitentialium collectiones: at vero posterioribus temporibus post Lateranensem Synodum sub Innocentio III. pleno velut agmine eruperunt Summae, Confessariorum specula, Instructiones, Aphorismi, Directoria, Casuum conscientiae decisiones etc. quibus capiendis vastae Bibliothecae vix pares sunt. Ergo ante saeculum XII. Confessio vel non erat in usu, vel saltem dicendum erit, Sacramentum Poenitentiae male fuisse administratum a Sacerdotibus, qui tot praesidiis erant destituti. Resp. C. A. N. C. Prioribus saeculis pauciores erant Confessarii, iique doctrina praestantes; populi non ita subtiliter in moribus ac disciplinis eruditi: Confessio longe rarior; leges et Decreta quibus Confessarius adstringitur, et quae illi nefas est ignorare, longe pauciora: denique in difficilioribus casibus enodandis defectum qualemcumque librorum et instructionis copiosiori lumine Deum compensasse merito existimamus. At vero post Lateranensis IV. Synodi tempora Confessio coepit adhortatione Regularium praecipue, apud fideles esse longe frequentior; ideoque auctus fuit etiam Confessariorum numerus, quorum plurimi, ut evenit in magno numero, cum animo et ingenio ita comparati non essent, ut vellent aut possent indefesso studio morum disciplinae vacare, libris indigebant quibus facile ac distincte docerentur quae muneri huic cum fructu obeundo essent necessaria. Hinc Directorium quoddam conscripsit S. Bonaventura, quod Confessionale appellavit, Summam vero Theologicam S. Raymundus de Pennafort. Hos secuti sunt posteriorum temporum Theologi, modo universam Casuisticam Theologiam, modo partem aliquam

vastae hujus disciplinae Commentariis suis complexi, quibus plurima posteriorum Pontificum Decreta illustrantur, difficilioresque expediuntur quaestiones; maximo sane juvenum Confessariorum commodo, quibus alias difficile sane foret, dubia a magno poenitentium numero litteris jam exculto proposita, commoda responsione diluere.

CLXXXVII. *Dices.* Scrupulorum morbus, praesertim circa Confessiones prius factas, nostris temporibus adeo familiaris, antiquis fidelibus erat ignotus; nec Patres in curandis caeteris animi morbis adeo diligentes, de expellendo noxio hoc timore sermonem faciunt. Ergo fideles tunc temporis vel omnino non confitebantur, vel graviora tantum quaedam peccata Sacerdotibus manifestabant. Resp. N. C. Quamvis eadem sit humani corporis structura, eaedemque causae conservantes; morbo tamen antiquis ignoto saepe laboramus, ab illius infestatione vicissim liberi, quem Majores nostri convivam, ut ita dicam, et domesticum experti sunt. Quare ut corporum, ita etiam animorum morbi latentes habent causas, internas externasque, liberas saepe ac voluntarias. Illud mihi verisimile videtur, ex eo tempore, quo circa mores de praeceptorum obligationibus et diligentius disputari, et exactius scribi coeptum est, quosdam vitio suo ad timores dubiaque pronos, quaestiones has legentes vel audientes, oblata velut occasione, ad inanes quasdam dubitationes dilapsos esse, ubique laqueos, atque animae suae exitium suspicantes. Atque hanc esse causam existimo, ob quam scrupulorum morbus, qui olim paucorum erat, ideoque contemnebatur, nostris temporibus plures invaserit. Cui malo, utpote jam pervulgato, ut medicinam facerent Mysticae Theologiae Magistri, tra-

etatus aliquos de ratione hanc scabiem curandi conscripsere. Vide Balthassarem Francolinum Lib. II. de Disciplina Poenitentiae, Cap. VI. VII. et VIII.

CLXXXVIII. *Objicitur VI.* contra II. Conclusionem, Scripturarum authoritas, quae promittunt omni fideli vere poenitenti remissionem peccatorum. Nam I. Ezechielis Cap. XVIII. dicitur: *Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis quae operatus est, et custodierit omnia praecepta mea, et fecerit judicium et justitiam: vita vivet, et non morietur. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.* II. Christus Joan. Cap. XIV. ait: *Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* Ergo si peccatores remissionem peccatorum in nomine Christi a Deo petant, haud dubie eam obtinebunt, etiam absque confessione Sacerdoti facta. III. Matth. Cap. VI. jubemur orare: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Ergo sicut nos injurias nobis illatas proximo dimittimus, quin illum teneri velimus ad eas alteri manifestandas: ita Deus nobis peccata remittit, quin nos obliget ad confessionem Sacerdoti faciendam. IV. Magdalena, Zachaeus, Petrus, aliique, leguntur in Evangelio veniam peccatorum obtinuisse, absque Sacramentali confessione. Resp. ad I. Deum omnibus veniam polliceri, si secundum statutas ab eo leges poenitentiam agant, et remedia sibi procurent, quae pro vario generis humani statu ejus providentia variis temporibus alia atque alia praeparavit. Sicut ergo in veteri Lege interior mentis conversio satis non erat ad veniam criminum obtinendam, nisi praescriptis a Lege sacrificiis et purificationibus peccata expiarentur; ita in novo Lege non sufficit conversio mentis et contritio, sed necesse est ut

peccator delicta sua Sacerdoti confiteatur; aut saltem confiteri firmiter proponat; secus falsa atque adulterina erit contritio illa. Ad II. Resp. Eos qui peccata sua Sacerdoti confiteri nolunt, non petere illorum veniam in nomine Christi; quia nolunt facere voluntatem Christi, et mediis uti ab illo institutis ad obtinendam veniam. Ad III. C. A. N. C. Dimisso est eadem; modus vero debita dimittendi alius in Deo est, alius in hominibus. Deus se diligentibus peccata dimittit, excitante gratia eos praeveniens, et sanctificantem gratiam infundens: exigit tamen ab homine Confessionem Sacramentalem. At vero tenemur nos injuriam etiam inimicis condonare: non operamur quidem in ipsorum animis injuriam condonando; at neque illos cogimus ad condonatam injuriam alteri manifestandam. Ad IV. Resp. Sacramentum Poenitentiae eo tempore a Christo nondum institutum fuerat. Praeterea quamvis institutum fuisset Poenitentiae Sacramentum, adeoque et Confessio, non negamus quin Christus, cujus potestas non est Sacramentis alligata, absque Sacramento gratiam conferre potuerit. Sed perperam inde colligitur, quod secundum ordinem ab ipso institutum, veniam et gratiam absque Sacramentis et ministerio Sacerdotum impetremus.

CLXXXIX. *Objicitur VII.* Authoritas *S. Chrysostomi.* Hom. XXI. ad populum Antiochenum, quae *Catechesis ad illuminandos* inscribitur, ait S. Doctor: *Neque hoc tantum est admirabile, quod nobis peccata dimittit; verum et quod ipsa non revelat, nec manifesta facit aut conspicua, nec cogit in medium procedentes quae peccavimus enuntiare, sed sibi soli rationem reddere jubet, et sibi confiteri.* II. Hom. LVI. quae est VIII. de Poenitentia: *Non revelavit ultus, non in*

commune theatrum accusationem produxit, non delictorum testes statuit. Intus in conscientia, adstante nemine praeter eum qui cuncta videt Deum, institue judicium, et peccatorum examen, atque inquisitionem. III. Hom. XXX. quae est V. de incomprehensibili Dei natura, ait: *Quamobrem vos hortor et oro, crebrius et assidue Deo confiteamini. Neque enim te in theatrum duco conservorum tuorum; non hominibus detegere peccata cogo. Conscientiam coram Deo explica, et ipsi ostende vulnera, et ab eo pete medicamenta. Offende ei qui non exprobrat, sed curat: licet enim taceas, illo novit omnia. Dic ergo ut lucreris. Dic ut hic deposito onere, abeas illuc purus et immunis, et intolerabili illa publicatione libereris.* Et. Hom. IV. de Lazaro: *Nihil tam exitiale peccato, quam peccati accusatio, condemnatioque cum poenitudine lacrymisque conjuncta. Condemnasti tuum peccatum, deposuisti sarcinas. Quis haec dicit? Ipse Judex Deus. Dic tu peccata tua prior ut justificeris. Cur igitur te quaeso, pudescis, et erubescis dicere peccata tua? Num enim homini dicis, ut te probro afficiat? Num enim conservo confiteris, ut in publicum proferat? Immo vero ei qui Dominus est, ei qui Medicus est, ostendis vulnera. Neque enim ignorat, etiamsi tu non dixeris, qui sciebat antequam perpetrares. – – – Non cogo te in medium prodire theatrum, ac multos adhibere testes. Mihi soli dic peccatum privatim, ut sanem ulcus, teque dolore liberem. Ideo nobis insevit conscientiam, eamque quovis patre amantiorem. Nam pater ubi semel, iterum et tertio, deciesque filium increpaverit, si viderit incorrigibilem manere, desperans abdicat, expellit e familia, a cognatione resecat. At non sic conscientia.* Ergo S.

Chrysostomus nullam agnovit necessitatem Confessionis Sacerdoti faciendae.

CXC. Resp. ad I. Orationem illam Antiochiae ad Catechumenos fuisse habitam, ut ipsa inscriptio ostendit, quibus sufficit, cum nulla lege Confessionem Sacerdoti facere teneantur, si coram Deo delicta sua agnoscant et detestentur, ac spem firmam in divina clementia reponant, quae in Baptismo omnia ipsis peccata dimittet. Ad II. Resp. S. Doctorem ibi loqui de quotidiana poenitentia, sive de examine conscientiae singulis diebus a fidelibus instituendo: item de contritione et lacrymis, quae examinis illius comites esse debent. Haec Confessio soli Deo facta, peccata leviora delet absque ministerio Sacerdotis; ad lethales autem noxas expungendas disponit quidem peccatorem, sed sola non sufficit absque Sacramentali Confessione apud Sacerdotem facta, vel ejus saltem proposito. Ad III. Resp. solam ibi excludi necessitatem confessionis publicae, coram omnibus faciendae; non vero secretae illius, quae tantum coram Deo fit, ejusque Vicario Sacerdote. Duplici autem de causa ait S. Chrysostomus soli Deo aperienda esse peccata, non homini. I. Quia non publice, sed clam Sacerdoti erant declaranda, ita ut nullum omnino poenitenti opprobrium aut detrimentum timendum esset, ob Sacramentalis sigilli sanctitatem quam Sacerdoti violare nefas est. II. Quia Sacerdos non suo, sed Christi nomine confessionem excipit. Quae autem per Dei ministrum fiunt, Graeci ipsi Deo tribuebant. Patet id tum exemplo ipsius Chrysostomi, qui Hom. L. in Matth. dicit, hominem non operari aut conficere Eucharistiam, quia operatur ut Minister Christi: tum ex libello Poenitentiali Joannis Jejunatoris, in quo Sacerdos ita poenitentem alloquitur: *Spiritualis fili! Ego confessionem tuam*

primario et praecipue non recipio, nec tibi absolutionem concedo; sed per me Deus (illius enim est opus ejusmodi) peccatorum tuorum confessionem suscipit, et per nostram vocem horum remissionem dispensat et largitur. Itaque illis loquendi formulis excludere censendus non est S. Chrysostomus Confessionis apud Sacerdotes edendae necessitatem, divina lege et Ecclesiae moribus impositam cujuscumque peccati lethalis post Baptismum commissi reis, quam Lib. II. de Sacerdotio, Cap. III. et Lib. III. Cap. V. item Hom. XXX. in Genesim, et Hom. XIX. in Epistolam ad Hebraeos tam diserte adstruxit.

CXCI. *Objicitur VIII.* Authoritas aliorum Patrum. *S. Gregorius Nyssenus* Epist. Canonica ad Letojum scribit, avaritiae peccata absque cura praetermissa esse a Patribus, et sufficere ut publico doctrinae sive instructionis sermone curentur. Ergo fideles peccata illa non confitebantur. II. *S. Hilarius* Enarratione in Psalm. LI. *S. Ambrosius* Lib. X. in Lucam. *S. Basilius* in Psalm. XXXVII. *S. Maximus Taurinensis* Hom. V. de Poenitentia Petri, docent exemplo Petri et Davidis sola contritione, sine oris confessione, peccatorum remissionem a Deo impetrari. III. Julianus Pomerius Lib. II. de Vita Contemplativa, Cap. VII. scribit: *Porro illi, quorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipsis confessa, nec ab aliis publicata, si ea confiteri aut emendare noluerint, Deum quem habent testem, ipsum habituri sunt et ultorem.* IV. S. Augustinus Lib. X. Confessionum, Cap. III. scribit: *Quid mihi ergo est cum hominibus, ut audiant confessiones meas, quasi ipsi sanaturi sint omnes languores meos? Curiosum genus ad cognoscendam vitam alienam, desidiosum ad*

corrigendam suam. Ven. Beda Lib. V. in Lucam, Cap. LXIX. ait: *Quisquis haeretica pravitate, vel superstitione Gentili, vel Judaica perfidia, vel etiam schismate fraterno, quasi vario colore per Christi gratiam caruerit, necesse est ad Ecclesiam veniat, coloremque fidei verum, quem acceperit, ostendat. Caetera vero vitia, tamquam valetudines, et quasi membrorum atque sensuum, per semetipsum interius in conscientia et intellectu Dominus sanat et corrigit.* Ergo dicit, sola peccata idololatriae, haeresis, Judaismi, ac schismatis Sacerdotibus esse aperienda.

CXCII. Resp. ad I. S. Gregorium Nyssenum hoc dumtaxat sensu dicere, avaritiae peccata absque cura praetermissa fuisse a Patribus, quod ii nullas poenas canonicas adversus avaros decrevissent: non autem quod nulla poenitentia secreta, a Sacerdote in Confessione Sacramentali imposita, expianda esse existimassent. Illico enim S. Doctor subjungit: *Qui autem latenti ablatione sibi alienum usurpat, si deinde per declarationem peccatum suum Sacerdoti aperuerit, vitii studio in contrarium mutato, aegritudinem curabit.* Ad II. Resp. laudatos Patres de contritione perfecta loqui, cujus, tanta vis est, ut ante vocalem confessionem, non tamen absque ejus voto, peccata dimittat in Lege nova. Caeterum quod distinctam Confessionis mentionem iis locis non fecerint, minime mirandum est; tum quia de poenitentia Davidis et S. Petri verba faciunt, quibus utique confessio illa necessaria non fuit, utpote nondum instituta: tum quia aliis locis Catholicam de Confessionis necessitate doctrinam aperte tradiderunt. Ad III. N. C. Verbis illis, *Si ea confiteri aut emen-*

dare noluerint, significatur dumtaxat Confessionis aut emendationis defectum ad damnationem sufficere; quia nec prodest sine morum emendatione Confessio, nec sincera est absque Confessione emendatio. Unde licet utraque necessaria sit ad veniam promerendam, alterutrius tamen defectus atque omissio satis est divinam in peccatores ultionem provocandam. Ad IV. Resp. S. Augustinum non loqui de Sacramentali, sed de publica peccatorum suorum confessione, quam ipse scriptis suis vulgaverat. Ad V. Resp. N. C. Ven. Beda non asserit sola illa vitia esse apud Sacerdotes confitenda, caetera vero absque Confessione expiari; sed solum docet, necesse esse ut qui infidelitatis aliqua labe vel schismatis fraterni fuerint infecti, ad Ecclesiam redeant, palamque ejuratis erroribus, et suscepto Baptismate, vel schismate abdicato, fidei et unitati Ecclesiae adhaerere se publica fidei professione, et Sacramentorum communione testentur. Caetera vero crimina Dominum per se ipsum interius in conscientia sanare ait et corrigere: non quod Confessione Sacramentali non egeant, cujus necessitatem et usum vel solus Poenitentialis illius liber satis ostendit; sed quod solemni receptione in Ecclesiam admitti necesse non sit eos, qui caetera peccata commiserunt; quia sunt Ecclesiae membra, licet mala valetudine laborantia. Certe peccata omnia lethalia Sacramentali Confessione indigere agnovit Ven. Beda tum alibi saepius, tum etiam in Commentario in Epistolam B. Jacobi; ait enim ibi: *In hac sententia* (Confitemini alterutrum peccata vestra) *illa debet esse discretio, ut quotidiana leviaque peccata alterutrum coaequalibus confiteamur, eorumque credamus oratione salvari. Porro gravioris leprae immunditiam juxta Le-*

gem Sacerdoti pandamus, atque ad ejus arbitrium, qualiter et quanto tempore jusserit, purificari curemur. Ubi vides, nomine gravioris leprae intelligi omnia peccata gravia; quod omnia illa quotidianis levibusque delictis opponantur. Vide *Natalis Alexandri* Dissertat. XIV. de Sacramentali Confessione adversus Joannem Dallaeum, in Hist. Eccles. Saeculi XIII. et XIV.

CXCIII. *Objicitur IX.* Authoritas veterum Theologorum et Canonistarum. Petrus Lombardus Magister Sententiarum Lib. IV. Dist. XVII. littera C, proposita hac quaestione utrum sufficiat peccata confiteri soli Deo, an vero opporteat confiteri etiam Sacerdoti, ait: *Quibusdam visum est sufficere, si soli Deo fiat Confessio, sine judicio Sacerdotali et Confessione Ecclesiae.* II. Gratianus Decreti Parte II. Distinct. I. de Poenitentia, Causa XXXIII. Quaest. III. quaerit, *Utrum sola cordis contritione, et secreta satisfactione, absque oris confessione quisquam possit Deo satisfacere?* Tum propositis in utramque partem rationum momentis nihil pronuntiat, sed Lectori reservat judicium. *Quibus*, inquit, *auctoritatibus, vel quibus rationum firmamentis utraque sententia satisfactionis et Confessionis innititur, in medium breviter exposuimus. Cui autem harum potius adhaerendum sit, Lectoris judicio reservatur. Utraque enim fautores habet, et religiosos viros.* III. Joannes Semeca Gratiani glossator in Tit. de Poenitentia, Dist. II. ait: *Melius dici, Confessionem institutam fuisse a quadam universali Ecclesiae traditione potius quam ex novi et veteris Testamenti authoritate.* Resp. ad I. Petrus Lombardus, quamvis haereseos notam contrariae sententiae non inurat, quia Ecclesia judicio nondum erat damnata; Catholicam tamen sententiam de necessitate Confessionis Sacra-

mentalis aperte propugnat: illico enim subjungit cit. Distinct. XVII. littera D. *Ex his aliisque plurimis indubitanter Ostenditur, oportere Deo primum, et deinde Sacerdoti offerri confessionem; nec aliter posse perveniri ad ingressum Paradisi si adsit facultas.* Caeterum quamvis Magistri sententiarum temporipus Theologi quidam Confessionem Sacramentalem jure divino necessariam esse negarent, eorumque opinionem toleraret Ecclesia; eam tamen sententiam Theologi graviores et doctiores constanter rejecerunt, ut *S. Anselmus Cantuariensis* Enarratione in Cap. XVII. S. Lucae. *Ivo Carnotensis* Serm. XIII. in Capite jejunii, Et Epist. CLVI. *Goffridus Vindocinensis* Lib. V. Epist. XVI. *Rupertus Tuitiensis* Lib. X. in Evang. S. Joannis, Cap. II. et Lib. I. in Levit. Cap. XXXVIII. *Hugo Victorinus* Lib. II. de Sacram. Fidei, Parte XIV. Cap. I. *S. Bernardus* Serm. III. de S. Andrea. *Richardus a S. Victore* in Tract. de Potestate ligandi et solvendi, Cap. V. VII. et VIII. *Joannes Sarisberiensis* Lib. V. Polycratici, Cap. V. *Petrus Blesensis* Lib. de Confessione Sacramentali. Ad II. Resp. Gratianum non loqui de praecepto seu necessitate Confessionis, sed de ipsius efficacia et effectu, ut patet ex inscriptione illius Distinctionis. Eo enim tempore magna contentione disceptabatur inter Theologos, an scilicet peccata dimittantur in Sacramento Poenitentiae, vel jam per contritionem praeviam sint dimissa. Ad III. Resp. Semecam uti alibi saepius, ita etiam hic lapsum esse ex imprudentia, vel imperitia in rebus Theologicis; ideoque emendandum esse et corrigendum, sicut admonent Editores Gratiani in Praefatione.

CXCIV. *Objicitur X. Nectarii CPolitani* celebre factum. Quod jure divino institutum est, nullo umquam tempore ab Ecclesia abrogari potest. Atqui ad finem saeculi IV. in Ecclesia Graeca abrogata fuit Confessio Sacramentalis a Nectario Episcopo CPolitano, occasione nobilis ejus foeminae, quae se in Ecclesia a Diacono quodam vitiatam fuisse confessa est ut referunt *Socrates* Hist. Eccles. Lib. V. Cap. XIX. et *Sozomenus* Lib. VII. Cap. XVI. Ergo Confessio Sacramentalis non est jure divino instituta. P. m. Qui Presbyterum abrogavit excipiendis confessionibus destinatum, Confessionem ipsam penitus sustulit. Atqui Nectarius Presbyterum Poenitentiarum abrogavit. Ergo ipsam Confessionem penitus sustulit. Resp. C. M. N. min. Ad *probat.* D. M. Qui abrogavit Presbyterum destinatum excipiendis confessionibus omnium et quorumcumque, is Confessionem ipsam penitus sustulit, C. M. Qui abrogavit Presbyterum destinatum excipiendis confessionibus eorum tantum, quibus publica erat agenda poenitentia, quod in canonica crimina lapsi essent, N. M. Et sic dist. min. N. C. In Ecclesiae primordiis ab ipsis plerumque Episcopis ferme omnia administrata sunt, quae ad poenitentes attinebant, cum et pauciores adhuc Christiani essent, et rariora delicta quae publicam poenitentiam exigerent. Posteaquam vero et fidelium numerus et majoris illa poenitentiae seges excrevit, graviora scilicet capitaliaque crimina; cum unus par omnibus esse non posset Episcopus, vicarium sibi Presbyterum substituit, quocum labores partiretur, quique iis potissimum audiendis vacaret, qui publica poenitentia ex Canonum sanctione tenerentur. Atque hic Poenitentiarius Presbyter vocabatur, cujus munus erat, censoria quadam et publica authori-

tate morum sanctitati invigilare, excipere depositiones testium qui de patrato facinore reum accusabant, reum ad se vocare, cum testibus conferre: praeesse denique publicis poenitentibus, ac diligenter observare, ut qua par est cura poenitentiae stadium decurrerent. Pro reliquis fidelibus, qui publicam agere poenitentiam non tenebantur, quod canonica crimina non admisissent, minutiores alii Sacerdotes constituti sunt, apud quos peccata sua deponerent. Et sane plures fuisse in majoribus saltem urbibus Sacerdotes quibus fideles confitebantur, ex Hom. II. *Origenis* in Psalm. XXXVII. luculentissime, patet, in qua vetustus hic Scriptor monet: *Tantummodo circumspice diligentius cui debeas confiteri peccatum tuum: proba prius medicum, cui debeas causam languoris exponere.* Ubi enim unus supponitur huic officio destinatus, delectui locus non relinquitur. Et profecto quis inducat in animum, unicum dumtaxat Sacerdotem suffecisse excipiendis tot confessionibus in amplissima civitate CPolitana?

CXCV. *Dices I.* Illud sustulisse Nectarius censendus est, ex quo scandalum et murmur populi exortum est. Atqui illud exortum est ex Confessione illius delicti. Ergo. P. min. Socrates Hist. Eccles. Lib. V. Cap. XIX. scribit: *Mulier longius in confitendo progressa, alterius culpae se ipsa insimulat: docet, Diaconum Ecclesiae cum ipsa dormivisse.* Resp. N. min. ad *prob.* N. A. Christophorsonus antiquior Socratis interpres, Scriptoris Graeci mentem non est assecutus; vox enim προβάντα, quemadmodum Petavius et Valesius adnotarunt, non significat *ulterius in confitendo progredi*, sed *progressu temporis*, vel *tempore procedente.* Hunc citati loci sensum esse patet ex Sozomeno Lib. VII.

Hist. Eccles. Cap. XVI. *Donec Matrona quaedam nobilis, ob peccata, quae confessa fuerat, jussa ab hoc Presbytero jejunare, ac Deum suppliciter orare; dum hujus rei causa in Ecclesia moraretur, a Diacono se stupratam esse prodidit. Quo cognito plebs omnis vehementer succensuit, eoquod contumelia illata esset Ecclesiae*: Atque ex Theophane in Chronographia: *Nectarius vero CPolitanus Presbyterum sustulit, qui praepositus erat poenitentiae, ob flagitium a Diacono quodam in Ecclesia perpetratum cum foemina, quae in poenitentia versabatur.* Ex quibus evincitur, mulierem hoc peccatum commisisse post peractam apud Poenitentiarium Confessionem, dum causa injunctae poenitentiae in Ecclesia moraretur.

CXCVI. *Dices II.* Crimen illud non potuit populo innotescere, nisi occasione Confessionis, vel quia a foemina jussu Sacerdotis evulgatum est, vel quia Sacerdos ipse illud in publicum protulit. Ergo scandalum illud ortum est ex Confessione. Resp. N. A. Crimen illud nec a Sacerdote ipso, nec a foemina illius jussu divulgatum esse ullus Veterum memoriae prodidit, nec Sacramentali sigilli sanctitas id patiebatur. Quod si molestius quaeras, undenam aut quomodo hoc scelus dimanarit? Ajo, potuisse foeminam ad Poenitentiarium accedere, et laicorum quorumdam ibi adstantium praesentiam nihil veritam, Diaconi crimen aperuisse, ut scelestus ille puniretur. Ajo, prae sceleris detestatione et dolore, illam amicae mulieri Diaconi audaciam forte prodidisse; hanc vel aliis, ut foeminae secreti tenaces sunt, vel Poenitentiario Presbytero, istum Episcopo. Sed quis foeminei facti rationem dabit silente historia?

CXCVII. *Dices III.* Si Diaconi flagitium absque Poenitentiarii culpa populo innotuisset, munus illud Nectarius non abrogasset. Atqui abrogavit. Ergo. Resp. N. M. Si qua Poenitentiarii culpa intercessisset, graviter pro eo ac par est, fuisset in illum animadversum, gravissimaque coorta fuisset indignatio populi ob fractum Sacramentale sigillum. Atqui altum est de his apud Historicos omnes silentium. Itaque longe verisimillimum est, re vulgata, in Poenitentiarium qui Matronam illam in Ecclesia morari jusserat, contumelias probraque jacta fuisse; eumque velut morosum, difficilem, incautum, imprudentem, violentum hominem vulgi sermonibus traductum: aliis non tam hominis hujus, quam quod gerebat muneris effecta haec esse garrientibus, et periculosum adeo officium abolendum omnino esse seditioso rumore dictitantibus. Cessit tumultui Nectarius, et Poenitentiarii munus abrogavit, ac cum eo poenitentiam publicam suppressit, quam canonicorum criminum rei peragere tenebantur, et ad quam urgendam Poenitentiarii munus institutum fuerat.

CXCVIII. *Dices IV.* Ecclesia notorios peccatores, cum expedire judicavit, semper coegit ad publicam poenitentiam. Ergo Nectarius non potuit illam abrogare. Ergo Confessionem secretam sustulit. Resp. C. A. D. C. Nectarius non potuit abrogare jus Ecclesiae cogendi peccatores notorios ad publicam poenitentiam, C. Conseq. Non potuit usum illius juris abrogare. N. C. Quamvis nostris temporibus sublata sit poenitentia publica, Ecclesia tamen semper retinet jus animadvertendi poenis canonicis in publicos peccatores, ut *Tridentina* Synodus docet Sess. XXIV. Cap. VIII. de Reform.

CXCIX. *Dices V.* Poenitentia publica viguit in Oriente etiam post tempora Nectarii. Ergo Nectarius usum poenitentiae publicae non sustulit. P. A. ex *S. Chrysostomo* Nectarii successore, qui Hom. III. in Epist. ad Ephesios. Hom. IX. et XII. in Epist. ad Hebr. publicae poenitentiae mentionem facit: item ex ejus discipulo S. Nilo Lib. III. Epist. CCXLIII. ad Chariclum Presbyterum, atque ex Trullana Synodo A. 692., quae Can. LXXXVII. de adulteris ait: *A Patribus enim nostris statutum est, ut qui sunt ejusmodi, annum defleant, biennio audiant, triennio substernantur, et septimo cum fidelibus consistant, et sic oblatione digni habeantur.* Resp. D. A. Poenitentia publica viguit, id est, illa quae quatuor gradibus seu stationibus constat, nempe fletu, auditione, substratione, et consistentia, iisque exercitationibus quae singulis gradibus respondebant, N. A. Poenitentia longe mitior, et cum priore nequaquam conferenda, C. A. Decreto Nectarii fletus, auditio, atque impositio manuum sive substratio abrogata fuere, sola aliquamdiu retenta poenitentium a Templo dimissione, ne Sacrificio interessent. Neque etiam videtur Nectarius poenitentes a Dominici corporis communione exclusisse; eoquod a Socrate permisisse dicatur, ut unusquisque pro arbitrio et pro animi sui conscientia ad Sacramentorum communionem accederet. Verum quidquid de Nectario hac in re dicatur, mos hic privandorum sacra Eucharistia poenitentium in ipsa CPolitana Ecclesia videtur revixisse; nihil enim apud posteriorum temporum Graecos usitatius erat, quam peccatores Eucharistica communione prohibere. Ad *probat.* et authoritatem SS. Chrysostomi et Nili patet responsio ex dictis. Trullani Patres Can. LXXXVII.

veterem disciplinam citant et laudant; at illam non innovant aut praecipiunt. Sic etiam in Capitularibus Caroli Magni, Ludovici Pii, Caroli Calvi etc. plurimi Canones antiqui referuntur, immo eorum observantia commendatur; non tamen ut eodem modo quo antiquitus observentur, sed pro more a Conciliis illa aetate constituto, qui plurimas antiquae observationis circumstantias sustulerat.

CC. *Dices VI.* Nectarius, suadente Eudaemone, permisit unumquemque pro arbitrio et pro animi sui conscientia ad Sacramentorum communionem accedere. Ergo Confessionem etiam secretam sustulit; alias fideles non pro suo, sed Sacerdotis Confessarii arbitrio ad Communionem accessissent. Resp. C. A. N. C. Haec facultas pro arbitrio Eucharistiam sumendi non intelligenda est absolute, ut judicium etiam Confessarii excludat, sed comparate ad priora tempora. Nimirum prioribus temporibus praeter privatum auricularis ac secretae Confessionis judicium, qui in canonica crimina lapsi erant cogebantur publicum Ecclesiae adire tribunal; neque fas illis erat Eucharistiam suscipere priusquam cum Ecclesia publice reconciliarentur. Igitur cum publicum illud judicium a Nectario sublatum fuerit, suo fere arbitrio relicti videbantur; non absolute quidem, ac si secreta Confessarii sententia standum non fuisset; sed comparate ad priora tempora, quae publicum insuper Ecclesiae judicium exigebant.

CCI. *Dices VII. Socrates* Hist. Eccles. Lib. V. Cap. XIX. conqueritur collapsam ex hoc Nectarii facto disciplinam, laxioremque morum corruptelam invectam fuisse. *Ansam*, inquit, *ex eo singulis datam esse video, ut delicta sua invicem amplius non coar-*

guant. Et Sozomenus Lib. VII. Cap. XVI. *Antea minora erant peccata, tum ob verecundiam eorum qui sua ipsi delicta enuntiabant, tum ob severitatem Judicum qui ad id erant constituti.* Ergo satis indicant, sublatam a Nectario fuisse Confessionem secretam. Resp. N. C. Leviora prius fuisse peccata dicitur, quod et illa confiteri oportuerit, et a Poenitentiario inflictas poenas excipere: sublata autem per Nectarium publica poenitentia, tametsi nihilo secius fideles peccata confiterentur; publice tamen nullam peccati sui significationem dabant, nec publicam illam infamiam subibant. Quamobrem aut nulla, aut certe longe leviori verecundia deinceps affecti sunt, quod scirent publica se ignominia ac diuturno cruciatu carituros, nullosque amplius fore delatores ac testes, qui graviorum criminum reos coram Poenitentiario arguerent. Vide pereruditam Dissertationem *Francisci Ant. Zachariae*, de Poenitentia Constantinopoli a Nectario sublata, insertam Tomo XI. Thesauri Theologici.

CONTROVERSIA VI.

AN ABSOLUTIONEM SACRAMENTALEM NECESSARIO PRAECEDERE DEBEAT SATISFACTIO.

Contra Jansenianos.

CCII.

Pervulgata est apud Jansenianos doctrina, executionem poenitentiae, sive satisfactionis à Sacerdote injunctae, necessario ex institutione Christi, atque inviolabili Sacramenti natura praemittendam esse Sacramentali absolutioni, ita ut absolutionem minime validam esse pronuntient, nisi illam satisfactio praecedat. Hinc in foro Sacramentali incredibilis omnino atque exoticus est eorum rigor erga poenitentes, quos etsi nulla prava consuetudine irretitos, ac seriam vitae emendationem spondentes, peracta Confessione illico absolvere recusant, atque ab Eucharistica mensa quam diutissime arcent, quod abstinentiam ab Eucharistia potissimam esse poenitentiae publicae partem arbitrentur, ab omnibus ob quaecumque peccata gravia necessario peragendae. Hic tamen rigor potissimum erga pauperes et ignotos ab iis exercetur; familiaribus enim, vel quorum opibus, opera ac patrocinio indigent, tam benignos se praebent, atque in absolutionis impertiendo beneficio tam liberales, quam illi e Religiosis Mendicantibus, quos veluti laxos et reconciliationis prodigos apud credulum vulgus traducunt. Ita complures sancte testati sunt, qui ab his deceptoribus circumventi, ad ipsos a Catholicis defecerant: incessit male sanos transfugas admiratio, quod

tales rigoris exotici infamia laborarent, in quibus nihil ipsi deprehendere poterant a praecedentium Confessariorum methodo alienum.

CCIII. Catholici omnes docent equidem ad substantialem Sacramenti Poenitentiae integritatem perinde esse, sive absolutionem satisfactio praecedat, sive illam subsequatur: ideoque Jansenistarum temeritatem exsecrantur, praesentem Ecclesiae praxim palam improbantium; putant tamen eorum aliqui cum Morino, Petavio, Tournelio, Natale Alexandro etc., in veteri Ecclesia post institutam publicam poenitentiam, lapsis in canonica crimina Sacramentalem absolutionem a peccatis lege communi et ordinaria datam non fuisse ante expletam poenitentiam publicam, ut Christiani in persecutione continuis expositi aut martyrii aut apostasiae periculis, contra lapsum munirentur difficultate reconciliationis, et ne Montanistis aut Novatianis ansa daretur Ecclesiam nimiae benignitatis incusandi in recipiendis poenitentibus. Alii tamen communius existimant, absolutionem illam, quam olim Ecclesia post expletos poenitentiae labores publicis poenitentibus publice concedebat, canonicam dumtaxat fuisse et caeremonialem cum Ecclesia reconciliationem, hoc est, solutionem a poenis canonicis; neutiquam vero Sacramentalem a peccatis absolutionem, quae lapsis in canonica crimina, post acceptatam ab illis publicam poenitentiam aut illico aut saltem paulo post impendebatur. Utrum vero tunc temporis Sacramentalis illa absolutio post expletam poenitentiam simul concessa fuerit cum canonica, res ipsis videtur incerta, quam non putant antiquis monumentis satis clare posse definiri.

CCIV. *Conclusio* I. Neque ex necessitate Sacramenti, neque ex praecepto Christi, per se loquendo necessarium est, ut satisfactio a poenitente ante absolutionem impleatur. Dixi, *per se loquendo*. Quia si Confessarius advertat poenitentem in adimplenda satisfactione negligentem esse, aut de ejus legitima dispositione dubitet, ut fieri solet in consuetudinariis, ipsum ad praemittendam saltem ex parte satisfactionem adstringere potest ac debet. Prob. Conclusio I. Exemplo Christi, qui tot absolutionibus post confessionem peccati a se benignissime impertitis Ecclesiam, ac futurorum temporum ministros edocere voluit misericordiae suae magnitudinem et auxiliantis gratiae virtutem, ne ubi Paterfamilias liberalis est, dispensator sit renax. Lucae Cap. XXIII. culpam suam ut agnovit Latro, et ad Christum ait: *Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum*, statim dici sibi audivit: *Hodie mecum eris in paradiso*. Publicanus Lucae Cap. XVIII. percutiebat pectus suum, dicens: *Deus propitius esto mihi peccatori*; statimque Christum nactus est justificationis authorem pariter et testem. *Dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam*. Filius prodigus vix ad patrem reversus veniam erroris petiit, et illico obtinuit. Lucae Cap. XV. *Pater peccavi in coelum et coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus. Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferte stolam primam*. Lucae Cap. VII. Magdalena pedibus Domini affusa illico audivit: *Remittuntur tibi peccata*. Lucae Cap. V. posteaquam Christus vidit fidem paralytici, dixit: *Homo remittuntur tibi peccata tua*. Joan. Cap. VIII. Christus mulieri adulterae peccata sua confitenti ait: *Nec ego te condemnabo*. Ex quibus verbis S. Augustinus

Tract. XXX. in Joan. et Ven. Beda in Cap. VIII. Joan. colligunt, mulierem illam fuisse consecutam a Christo beneficium reconciliationis.

CCV. Prob. II. Authoritate Patrum. S. Augustinus Tract. XXII. in Joan. ait: *Mortuus in corde tuo tamquam in sepulcro jacebas, et tamquam saxo malae consuetudinis gravabaris. Surge, et procede. Quid est, Surge, et procede? Crede, et confitere. Qui enim credit, surrexit: qui confitetur, processit. Quare processisse diximus confitentem? Quia antequam confiteretur, occultus erat: cum autem confitetur, procedit de tenebris ad lucem. Et cum confessus fuerit, quid dicitur ministris? quod dictum est ad funus Lazari, Solvite illum, et sinite abire.* Et quidem statim, quemadmodum statim solvi jussus est Lazarus, qui peccatoris confitentis typum gessit. S. Gregorius M. Hom. XXVI. in Evangelia: *Illos debemus per pastoralem authoritatem solvere, quos authorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam vivificare. Quae nimirum vivificatio ante operationem rectitudinis in ipsa jam cognoscitur confessione peccati.* S. Chrysostomus in Hom. de S. Philogonio, ad populum habita diebus quinque ante Christi Nativitatem, ait: *Neque mihi quisquam dixerit, Vereor, habeo conscientiam peccatis oppletam, sarcinam circumfero gravissimam. Sufficit enim horum quinque dierum tempus, si sobrius fueris, si attentus, si vigilaveris ut multitudinem peccatorum reddas contractiorem. Nec illud perpende, quod breve est tempus; sed illud considera, quod benignus est Dominus: quandoquidem et Ninivitae tridui spatio tantam iram Dei a se depulerunt. Nec obstitit illis temporis angustia, sed animi promptitudo amplectens Domini beni-*

gnitatem totum peragere valuit. Et meretrix illa brevi temporis momento, cum ad Christum accessisset, omnia probra diluit. S. Eligius Hom. XIII. *Si hodie pariter confessus, ac devote conversus fuerit peccator, ut valeat dignus interesse solemnitati praesentis diei, quae quia in ea Dominus cum Apostolis suis coenavit, Coena vocatur, videat summopere ut Sacramenta corporis et sanguinis Domini digne recipere queat, quatenus potius salutem quam damnationem sibi acquirat.* Ubi vides, peccatoribus scelera sua vere detestantibus aevo S. Eligii non dilatam fuisse absolutionem; cum nulla mentio hic fiat satisfactionem illi praemittendi: neque peccatores hortatus sit S. Episcopus, ut a Sacerdote non absoluti Eucharistiam sumant.

CCVI. Prob. III. Authoritate Pontificum. Sixtus IV. hanc Petri de Osma Salmanticensis Doctoris propositionem damnavit: *Non sunt absolvendi poenitentes, nisi peracta prius poenitentia eis injuncta.* Alexander VIII. A. 1690. complures propositiones ex Libro Antonii Arnaldi de frequenti Communione excerptas, tacito authoris et libri hujus nomine, solemni Decreto proscripsit. XVI. *Ordinem praemittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia aut institutio Ecclesiae, sed ipsa Christi lex, et praescriptio, natura rei id ipsum quodammodo dictante.* XVII. *Per illam praxim mox absolvendi ordo Poenitentiae est inversus.* XVIII. *Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Poenitentiae, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet authoritas, et multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.* Clemens XI. in Bulla *Unigenitus* plures Quesnelli errores Apostolico mucrone confixit, at-

que hos inter etiam illum, quo Sacramentalem absolutionem omnibus indiscriminatim peccatoribus differendam esse, nec ipsis absque praevia satisfactione concedendam docebat. Propositio LXXXVII. damnata ita sonat: *Modus plenus sapientia, lumine et charitate est, dare animabus tempus portandi cum humilitate, et sentiendi statum peccati, petendi spiritum poenitentiae et contritionis, et incipiendi ad minus satisfacere justitiae Dei, antequam reconcilientur.* LXXXVIII. *Ignoramus, quid sit peccatum, et vera poenitentia, quando volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, et detrectamus separationis istius ferre confusionem.*

CCVII. Prob. IV. Ex praesenti Ecclesiae disciplina quae hodiedum viget, et apud Latinos quidem jam a VII. saeculis; apud Graecos vero a temporibus Nectarii Constantinopolitani semper viguit, absolvendi peccatores rite dispositos statim post confessionem Sacerdoti factam. Ergo cum Ecclesia circa Sacramentorum substantiam nihil statuere aut mutare possit, atque a Spiritu Sancto non minus ac antiqua Ecclesia perpetuo regatur, juxta illud Matth. Cap. XXVIII. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi.* Et Joan. Cap. XIV. *Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum*, satisfactio neque ex necessitate Sacramenti, neque ex praecepto Christi, per se loquendo praemittenda est absolutioni.

CCVIII. Prob. V. Ex praxi veteris Ecclesiae, quae etiam post institutam publicam poenitentiam, in quibusdam saltem casibus, peccatores publicae poenitentiae obnoxios absolvebat ante impletam satisfactionem. Ac I. quidem, cum urgebat mortis periculum, aut

quando in discrimine versabatur poenitentis salus. Ita cautum legimus in *Nicaeno I.* Can. XIII. *Carthaginensi IV.* Cap. LXXVI. *Arausicano* Can. III. *Epaonensi* Can. XXXVI. a *S. Innocentio I.* Epist. ad Decentium, Cap. VII. *S. Leone M.* Epist. LXXX. alias XCII. ad Theodorum Forojuliensem. II. Cum periculum erat, ne propter dilatam absolutionem poenitentes ad haereticos vel schismaticos deficerent, ut patet ex *S. Cypriani* Epistola LII. ad Antonianum data. III. Cum instabat persecutio Tyrannorum, ut idem *S. Cyprianus* scribit Epist. LIV. ad Cornelium. IV. Cum Martyres datis libellis postulabant, ut lapsis poenitentia relaxaretur, ac pax et communio iisdem concederetur. Atque hujus disciplinae aperte pluribus locis meminit Cyprianus, quamvis de nimia Martyrum facilitate in dandis promiscue his libellis conqueratur. V. Cum lapsi post scelus commissum, arduum aliquid et eximium edebant, aut patiebantur pro Christi gloria. Atque idea S. Cyprianus Epist. XX. ad Caldonium Episcopum scribit: *Recte sensisti circa impertiendam fratribus nostris pacem, quam sibi ipsi vera poenitentia, et Dominicae confessionis gloria reddiderunt, sermonibus suis justificati, quibus se ante damnaverant. Cum ergo abluerint omne delictum, et maculam primam assistente sibi Domino posteriore virtute deleverint, jacere ultra sub diabolo quasi prostrati non debent; qui extorres facti, et bonis suis omnibus spoliati, erexerunt se, et cum Christo stare coeperunt.* VI. Cum poenitentes vehementem et intensum de peccatis suis dolorem demonstrabant. Ita *S. Gregorius Nyssenus* Epist. ad Letojum, Can. V. *In iis quoque*, inquit, *poenitentis voluntate examinata, ut sit fide digna conversio, non*

servetur annorum numerus, sed temporis prolixitate resecata, ad Ecclesiae restitutionem et boni participationem compendio deducatur. Et Ancyrana Synodus A. 314. Can. V. *Statuimus, ut Episcopi modo conversionis examinato, potestatem habeant vel utendi clementia, vel plus temporis adjiciendi. Ante omnia autem et praecedens vita, et quae consecuta est, examinetur, et sic eis indulgentia impertiatur.* VII. Cum ex reditu lapsorum ingens aliquod bonum in Ecclesiam redundabat, ut schismatis extinctio vel imminutio, aut multorum ad Ecclesiam reductio. Sic *S. Cornelius* Papa, ut ipse scribit ad S. Cyprianum Epistola inter Cyprianicas XLVI., Maximum, Urbanum, Sidonium, Macarium, ac plerosque fratres, qui se Novatiano adjunxerant, ad Ecclesiae unitatem redeuntes benigne suscepit, condonata eis statim omni pœna, Maximo etiam Presbytero in gradum honoremque pristinum recepto. De eodem S. Cornelio scribit *S. Cyprianus* Epist. LII. ad Antonianum, susceptum ab eo fuisse Trophimum redeuntem ad Ecclesiam cum multis fratribus, quos ab ea secum abstraxerat, nulla alia ipsi satisfactione imposita, quam quod Sacerdotii dumtaxat gradu illum dejecerit, solamque ipsi permiserit communionem laicam, id est, perceptionem Eucharistiae extra cancellos altaris una cum laicis. Atqui si vetus Ecclesia judicasset, satisfactionem sive ex praecepto divino, sive ex necessitate Sacramenti praemittendam esse absolutioni, pro nullo casu validam eam ac ratam habuisset, quando a Sacerdotibus ante peractam poenitentiam impendebatur poenitenti.

CCIX. Prob. VI. Ratione. Satisfactio est dumtaxat pars integralis Sacramenti Poenitentiae; quia si non

semper, saltem saepissime administratum fuit, atque adhuc administratur hoc Sacramentum etiam ante satisfactionem, ut patet ex iis quae paulo ante attulimus. Atqui pars integralis non debet necessario praemitti parti essentiali ejusdem rei: et sine illa stat tota essentia compositi. Ergo satisfactio non debet necessario praemitti absolutioni.

CCX. *Conclusio II.* Verisimilius est, quo tempore in usu fuit poenitentia publica, Sacramentalem a peccatis absolutionem lege communi et ordinaria datam fuisse aut statim aut paulo post Confessionem, ante expletam poenitentiam: ideoque ultimam illam absolutionem, quae poenitentia perfunctis concedebatur, fuisse potissimum reconciliationem cum Ecclesia quoad oblationes et participationem Eucharistiae. Dixi, *potissimum.* Si quis enim contenderet, geminas fuisse datas absolutiones Sacramentales, primam quando peccator rite dispositus secreta confessione delicta sua Sacerdoti aperuit; alteram ab Episcopo expleta jam poenitentia publica, simulque cum illa absolutionem a poena canonica pro foro externo, plenamque cum Ecclesia reconciliationem; id haud gravate concedimus, cum hodiedum etiam nihil sit usitatius quam poenitentem ab eodem peccato saepius in Sacramento Poenitentiae absolvi: modo nobis concedatur, etiam ante expletam poenitentiam publicam, imposito tamen onere illam peragendi ob notoria crimina, poenitentibus rite dispositis aut statim, aut paulo post Confessionem, datum fuisse beneficium absolutionis a culpa peccatorum, id quod in praesentiarum evincere contendimus.

CCXI. Prob. Conclusio I. Ecclesia nullam habuit rationabilem causam differendi omnibus publicis poenitentibus absolutionem, donec poenitentiam publicam explevissent: contra vero multa suadebant beneficium absolutionis citius esse concedendum. Ergo cum Ecclesia imprudenter atque inconsulte agere nequeat, tamdiu illis non distulit absolutionem. Prob. I. pars Anteced. Ecclesiae satis constabat de sufficienti dispositione poenitentis, hoc ipso quod ille gravissimam eamque publicam poenitentiam in Confessione se subiturum polliceretur, aut si ita velis, eam reipsa actu inchoaret, submittens se publice in sacco et cinere pedibus Episcopi, aut vicarii Sacerdotis. Gravis illa ac diuturna poenitentia medium erat satis efficax ad deterrendos fideles a publicis delictis canonicis; nullaque Montanistis ac Novatianis dabatur ansa nimiam Ecclesiae benignitatem in recipiendis poenitentibus incusandi, cum viderent tam diuturnis gravibusque poenis in illos animadverti. Ergo Ecclesia nullam habuit prudentem rationem tamdiu differendi absolutionem. Prob. etiam altera pars Anteced. Si tamdiu dilatum fuisset Sacramentalis absolutionis beneficium, poenitentes saepe per longius tempus vixissent spoliati gratia sanctificante, privati meritis, merendique copia, aeternae salutis amittendae periculo expositi, si repentina morte abriperentur. Ergo rationabile gravis damni periculum mitius cum illis agendum esse suadebat. Neque dicas, relictum illis fuisse remedium charitatis et contritionis perfectae, cujus ope gratiam justificantem obtinerent: nam hoc medium arduum est, et volatus multis nimium sublimis. Profecto medicina saluberrima, Salvatoris sanguine parata, tamdiu differenda

non erat, ut saepius aegri obirent, et perirent aeternum, antequam immites medici eamdem applicarent.

CCXII. Prob. II. evertendo praecipuum fundamentum adversariorum. Ecclesia vetus non semper absolvit poenitentes a culpa simul et a poenis quibusdam canonicis: adeoque duae erant absolutiones, quas vetus Ecclesia usurpabat. Ergo ex eo quod post expletam poenitentiam lapsi legantur fuisse absoluti, legitime inferri nequit, Sacramentalem absolutionem tamdiu eis fuisse dilatam. P. A. I. ex Sozomeno, qui Hist. Eccles. Lib. VII. Cap. XVI. duarum absolutionum aperte meminit, ubi de Poenitentiario Presbytero, ejusque officio scribit: *Ad quem accedentes ii qui deliquerant, actus suos confitebantur; ille vero pro cujusque delicto quid aut facere singulos, aut luere oporteret, poenae loco indicens, absolvebat confitentes, a se ipsis poenas criminum exacturos.* En prima absolutio Sacramentalis ante satisfactionem. Posteaquam vero ritum in poenitentia publica observari solitum descripsit, secundam absolutionem, seu reconciliationem cum Ecclesia commemorat: *Ubi vero praestitutus dies advenit, tamquam debito quodam persoluto, a poena commissi sceleris liberatur, et reliquo Ecclesiae populo sociatur. Haec Episcopi Urbis Romae jam inde ab ultima vetustate ad nostram usque aetatem custodiunt.* Neque verisimile est, Hermiam Sozomenum, qui Historiam suam circa A. 440. conscripsit, post abrogatam Constantinopoli a Nectario poenitentiam publicam annis circiter L. in re notissima a vero aberrasse praecipue cum nullam habuerit mentiendi causam; Novatianus enim secta cum fuerit, finxisset potius nullam datam fuisse absolutionem. II. ex eo, quia re-

conciliatio illa ultima jam saeculo III. urgente necessitate, et ex dispensatione Episcopi dabatur etiam a Diaconis. Ergo cum Diaconi in nullo casu possint esse ministri Sacramenti Poenitentiae, reconciliatio illa ultima erat mere caeremonialis. Anteced. ostenditur ex S. Cypriano Epist. XIII. *Occurrendum puto fratribus nostris; ut qui libellos a Martyribus acceperunt, et praerogativa eorum apud Deum adjuvari possunt, si incommodo aliquo et infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectata praesentia nostra apud Presbyterum quemcunque praesentem, vel si Presbyter repertus non fuerit, et urgere exitus coeperit, apud Diaconum quoque exomologesin facere delicti sui possint; ut manu eis in poenitentiam imposita, veniant ad Dominum cum pace, quam dari Martyres litteris ad nos factis desideraverunt.* Idem evincitur ex Can. XXXII. Synodi Eliberitanae: *Apud Presbyterum, siquis gravi lapsu in ruinam mortis inciderit, placuit agere poenitentiam non debere, sed potius apud Episcopum: cogente tamen infirmitate necesse est Presbyterum communionem praestare debere; et Diaconum, si ei jusserit Sacerdos.* III. Poenitentibus in mortis periculo constitutis, et delictorum veniam exposcentibus, quamvis denegaretur reconciliatio canonica cum Ecclesia, concessa tamen fuit Eucharistia: ideoque antequam illa porrigeretur, administratum iis fuit Sacramentum Poenitentiae. Quod si vim morbi evasissent, tenebantur solita poenitentium onere subire, ut reliqui omnes poenitentes nondum cum Ecclesia reconciliati. Patet id ex Carthaginensi IV. A. 398. Capit. LXXVI. *Is qui poenitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmu-*

fuerit, vel in phrenesin versus fuerit; dent testimonium qui eum audierunt, et accipiat poenitentiam. Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, et infundatur ori ejus Eucharistia. Si supervixerit, admoneatur a supradictis testibus, petitioni suae satisfactum; et subdatur statutis poenitentiae legibus, quamdiu Sacerdos, qui poenitentiam dedit, probaverit. Et Capit. LXXVIII. *Poenitentes, qui in infirmitate viaticum Eucharistiae acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si supervixerint.* Item ex Arausicano I. A. 441. Can. III. *Si supervixerint, stent in ordine poenitentium: et ostensis necessariis poenitentiae fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione percipiant.* Ergo duae erant absolutiones, quas vetus Ecclesia usurpabat; Sacramentalis una a peccatis, altera caeremonialis a poenis canonicis.

OBJECTIONES.

CCXIII. *Objicitur I.* contra I. Conclusionem, Authoritas Pontificum. *Zephyrinum* Romanum Pontificem Tertullianus Lib. de Pudicitia, Cap. I. ita loquentem inducit: *Ego moechiae et fornicationis delicta poenitentia functis dimitto.* S. Innocentius I. Epist. ad Decentium, Cap. VII. scribit: *Sacerdotis est judicare, ut attendat ad confessionem poenitentis; et ad fletus atque lacrymas corrigentis: ac tum jubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem.* S. Leo M. Epist. LXXXII. alias XCI. ad Theodorum: *Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus hanc Praepositis Ecclesiae tradidit potestatem, ut et confitentibus actionem poenitentiae darent, et eosdem*

salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent. Ergo satisfactio praemitti necessario debet absolutioni. Resp. D. C. Satisfactio praemitti debet necessario necessitate Sacramenti, aut praecepti divini, N. C. Necessitate praecepti Ecclesiastici, quod tunc vigebat quidem, sed modo sublatum est, subdist. Satisfactio praemitti debebat reconciliationi poenitentis cum Ecclesia, C. Conseq. Reconciliationi cum Deo per absolutionem Sacramentalem, N. C. S. Zephyrinus hoc responso suo non quid a Deo praeceptum fuerit, sed disciplinam Ecclesiae indicat; nec de absolutione Sacramentali, sed de caeremoniali a poenis canonicis loquitur. S. Innocentius vel congruae satisfactionis nomine intelligit fletus et lacrymas poenitentis, qui animo contrito commissa detestatur peccata cum serio melioris vitae proposito, vel de communione Ecclesiastica intelligendus est, ad quam nemo admittebatur, nisi expleta poenitentia canonica. Eadem responsio datur ad locum illum ex S. Leone.

CCXIV. *Objicitur II.* Authoritas S. Cypriani. S. Doctor Tract. de Lapsis scribit: *Emersit, fratres dilectissimi, novum genus cladis; et quasi parum persecutionis procella saevierit, accessit ad cumulum sub misericordiae titulo malum fallens, et blanda pernicies. Contra Evangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem, temeritate quorumdam laxatur incautis communicatio: irrita et falsa pax, periculosa dantibus, et nihil accipientibus profutura. Non quaerunt sanitatis patientiam, nec veram de satisfactione medicinam.* Ergo. S. Cyprianus exitsimavit, jure divino absolutioni praemittendam esse satisfactionem; alias non dixisset, *contra Domini ac Dei legem* laxari communicationem, neque *irritam ac falsam*

pacem pronuntiasset. II. Tractatu eodem paulo post laudata verba pergit S. Doctor: *Operiuntur morientium vulnera: et plaga lethalis altis et profundis visceribus infixa, dissimulato dolore contegitur. A diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini sordidis et infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc pene ructantes, exhalantibus etiam nunc scelus suum faucibus, et contagia funesta redolentibus, Domini corpus invadunt. - - - Ante expiata delicta, ante exomologesin factam criminis, ante purgatam conscientiam sacrificio et manu Sacerdotis, ante offensam placatam indignantis Domini et minantis, pacem putant esse, quam quidam verbis fallacibus venditant. Non est pax illa, sed vellum.* Ergo persuasissimum fuit Cypriano, absolutioni praemittenda esse satisfactionem. III. *Idem* Epist. LIX. ad Fidum, Therapii factum, qui Victori cuidam Presbytero, antequam is poenitentiam plenam egisset, praepropera festinatione pacem dederat, vehementer improbavit. Resp. ad I. Id unum S. Cyprianus revocat ad jus divinum, quod Deo exhibenda sit satisfactio, quia jure divino ad laboriosam poenitentiam obstringimur. Atque hinc merito insurgit adversus lapsos in persecutione, qui propter libellos a Martyribus obtentos audacter postulabant ab omni onere poenitentiae liberari, ac statim se Ecclesiasticae communioni restitui: At vero poenitentiam prius explendam esse quam cum Ecclesia reconcilientur, et communionem obtineant, non revocat ad Christi legem, aut necessitatem in institutione et natura Sacramenti fundatam; sed ad usum et disciplinam, quae vigebat ea aetate in Ecclesia Africana. Ad II. N. C. Cypriano persuasissimum erat, non Sacramentali absolutioni, sed Eucharisticae communioni et reconciliationi cum Ec-

clesia praemittendam esse satisfactionem, juxta dispositionem Canonum et legum Ecclesiasticarum illius temporis. Cyprianus itaque loco cit. invehitur tum in eos, qui suppliciorum metu in idololatriae crimen lapsi erant, quod solis Martyrum libellis muniti, absque confessione et absolutione Sacramentali, Eucharistiam sumere non verebantur; multaque ad eos deterrendos adducit divinae ultionis in sacrilege communicantes exempla: tum etiam in ipsos Sacerdotes, qui nullam habentes ad reconciliandos tanti criminis reos authoritatem (lapsus enim in idololatriam casus erat Episcopis reservatus, annexam habens excommunicationem pariter reservatam) ausi tamen erant, Episcopo non consentiente, Sacramentum reconciliationis illis administrare, quod merito S. Doctor vocat irritam et falsam pacem, periculosam dantibus et accipientibus nihil profuturam. Adde, quod lapsi in idololatriam a perceptione Eucharistiae Ecclesiasticis legibus arcerentur, quas illi sine maximo piaculo infringere non poterant. Ad III. Resp. Cyprianus improbavit, non quod Therapius Episcopus Victorem Sacerdotem Sacramentaliter absolverit; sed quod ante impletum tempus poenitentiae publicae eidem Victori pacem dederit per publicam cum Ecclesia reconciliationem. Profecto si Cyprianus existimasset, jure divino, aut ex necessitate Sacramenti praemittendam esse satisfactionem, illico pacem illam a Therapio datam rescidisset tamquam irritam et inanem. At vero illam ratam habuit, ut ipse Cyprianus testatur Epist. cit. *Quae res, inquit, nos satis movit, recessum esse a Decreti nostri authoritate, ut ante legitimum et plenum tempus satisfactionis, et sine petitu et conscientia plebis, nulla infirmitate urgente, ac necessitate cogente pax ei concederetur; sed librato apud*

nos diu consilio, satis fuit obiurgare Therapium Collegam nostrum, quod temere hoc fecerit, et instruxisse, ne quid tale de caetero faciat. Pacem tamen quomodocunque a Sacerdote Dei semel datam non putavimus auferendam, ac per hoc Victori communicationem sibi concessam usurpari permisimus.

CCXV. *Objicitur III.* Authoritas aliorum Patrum. *S. Augustinus* dubitavit saltem de valore absolutionis moribundis datae ante expletam satisfactionem. Sermone enim CCLV. inter rejectos in Appendicem, alias LVII. de Tempore, scribit: *Parum est peccatorem poenitere, nisi poenitentiam peregerit: ad emendanda enim crimina vox poenitentis sola non sufficit: nam in satisfaetione ingentium peccatorum, non verba tantum, sed opera quaeruntur. Datur quidem etiam in extremis poenitentia, quia non potest denegari; sed auctores tamen esse non possumus, quod qui sic petierit, mereatur absolvi. - - Poenitentia quae ab infirmo petitur, infirma est. Poenitentia quae a moriente tantum petitur, timeo ne ipsa moriatur.* Idem sensisse videtur etiam *S. Cyprianus* Epist. LII. ad Antonianum, immo tota Ecclesia, quae poenitentes gravi morbo urgente absolutos, postquam convaluerant, ad explendam publicam poenitentiam urgebat. II. *S. Gregorius M.* aut quicumque alius author Expositionis in Lib. I. Regum, Lib. VI. Cap. II. ait: *Signum verae confessionis non est in oris confessione, sed in afflictione poenitentiae. Tunc namque vere conversum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis austeritate delere nititur, quod loquendo confitetur.* III. Patres saepissime asserunt, non tam facile placari Deum, sed longo fletu opus esse, ut culpae eluantur. Resp. ad I. S. Augustinum, si tamen Ser-

mo ille legitimus est S. Doctoris foetus, de valore absolutionis moribundis datae non dubitasse ex eo capite, quod haec satisfactionem praecesserit; sed quia raro veram ac sufficientem contritionem habent peccatores illi, qui conversionem ad mortem usque differunt. Sermonem enim CCLIV. inter rejectos in Appendicem, alias LXVI. de Tempore, scribit: *Poenitentia quamvis sit exigui temporis, si intima cordis amaritudine agitur, non despicitur apud Judicem justum Deum, qui cordis secreta considerat. Non enim longitudinem temporis tantum requirit Deus, quantum affectum sinceritatis poenitentis pensat.* Pari de causa conversio usque ad mortem dilata, displicuit S. Cypriano; quia sentiebat recte praesumi sinceram illam non esse, sed mortis urgentis metu extortam. Non aliam habuisse se metuendi causam, ipse S. Cyprianus aperte prodit Lib. contra Demetrianum. *In isto, inquit, adhuc mundo manenti poenitentia nulla sera est. Patet ad indulgentiam Dei aditus, et quaerentibus atque intelligentibus veritatem facilis accessus est. Tu sub ipso licet exitu, et vitae temporalis occasu pro delictis roges: et Deum qui unus et verus est, confessione et fide agnitionis ejus implores; venia confitenti datur, et credenti indulgentia salutaris de divina pietate conceditur, et ad immortalitatem sub ipsa morte transitur.* Graves et publici peccatores in mortis periculo absoluti, si postea convaluissent, ad tertium poenitentiae gradum qui prostratorum erat, ab Ecclesia relegebantur: non quod illa datam absolutionem invalidam putaret, alias illos non absolvisse; sed quia adhuc eis incumbebat onus satisfaciendi pro poena temporali nondum remissa per opera laboriosa poenitentiae. Ad II. C. A. N. C. Afflictationes corporis sunt verae conversionis

indices; at nec infallibiles, nec necessarii, ita ut sine illis vera conversio ex aliis etiam signis prudenter a Sacerdote praesumi ac detegi nequeat; alias Ecclesia pro nullo casu lapsos absolvisset ante praestitam satisfactionem, quod tamen ab illa saepius factum esse eruditis omnibus est exploratum. Ad III. Resp. Patres sic loqui I. ad retundendam nimiam aliquorum securitatem, qui post brevem poenitentiam tam certe se Deo reconciliatos putabant, ut suorum peccatorum penitus obliviscerentur, nec amplius veniam a Deo peterent, perinde ac si ea non commisissent. II. Quia privatio auxiliorum efficacium, quorum auxilio usque ad mortem perseveratur, est justissima poena peccati praeteriti, licet quoad culpam jam condonati. Atque ad hujus poenae remissionem Patres docent praerequiri longos fletus et labores.

CCXVI. *Objicitur IV.* Ratio. Absolutio a peccacatis est merces ac debitum: satisfactio est pretium ac solutio. Atqui mercedis natura postulat, ut non detur nisi post solutum pretium, et debitum non relaxetur, nisi praemissa solutione. Ergo etiam natura absolutionis exigit, ut non detur ante satisfactionem. II. Absolutio est forma Sacramenti Poenitentiae, satisfactio est pars materialis. Atqui materia praemitti debet formae. Ergo etiam satisfactio absolutioni. III. Reus in foro judiciali si potest, satisfacere tenetur antequam absolvatur. Ergo etiam in foro Sacramentali, quod judicii rationem habet. IV. Non potest a Sacerdote absolvi, qui non dignoscitur esse contritus. Sed nemo dignoscitur esse contritus, nisi ex fructibus poenitentiae. Ergo. Resp. ad I. D. M. Satisfactio pretium est et solutio pro remissione culpae et poenae aeternae, N. M., haec enim gratis a Deo remittitur in Sacramento Poeniten-

tiae. Est pretium et solutio pro remissione poenae temporalis, C. M. Ex hoc argumento id unum sequitur, quod adversariis libenter damus, poenam temporalem peccatis debitam non remitti ordinarie, donec debitum istud congrua satisfactione expungatur, quia illa est pretium et solutio pro obtinenda remissione poenae temporalis. Ad II. D. M. Satisfactio est pars materialis essentialis, N. M. Integralis, C. M. et D. min. Materia essentialis praemitti debet formae, C. min. Materia integralis, N. min. Ad III. C. A. D. C. Ergo etiam in foro Sacramentali reus antequam absolvatur, tenetur satisfacere pro poena temporali, C. Conseq. Pro culpa et poena aeterna, N. C. Pro remissione culpae et poenae aeternae aliam satisfactionem Deus non exigit quam Confessionem Sacerdoti factam cum serio dolore, peccatorum detestatione, ac firmo vitae melioris proposito. Ad IV. Resp. C. M. N. min. Qui peccata sua demisse confitetur, seque de illis dolere asserit, paratus Deo pro peccatis suis satisfacere, etiam antequam poenitentiae fructus alios produxerit, prudenter judicatur a Sacerdote satis dispositus et contritus, nisi aliae circumstantiae ejus dispositionem dubiam reddant; alias neque moribundi, neque in propinquo mortis periculo constituti umquam absolvi possent.

CCXVII. *Objicitur V.* contra II. Conclusionem, Authoritas Pontificum. S. Siricius Papa Epist. ad Himerium Tarraconensem, Cap. III. de Christianis idololatria pollutis, et subinde poenitentibus ait: *Si resipiscentes forte aliquando fuerint ad lamenta conversi, his quamdiu vivunt, agenda poenitentia est, et in ultimo fine suo reconciliationis gratia tribuenda: quia docente Domino, nolumus mortem peccatoris, sed ut*

convertatur et vivat. Ergo ultima illa reconciliatio non caeremonialis solum, sed etiam Sacramentalis erat, utpote necessaria ut peccator a morte excitetur, et vivat. II. S. Leo M. Epist. LXXXII. alias XCI. ad Theodorum jubet, ut poenitens qui e vita excessit ante acceptam reconciliationem, mortuus non possit habere quod vivus non accepit, id est, non fruatur communione Ecclesiastica, nec consequenter preces ac sacrificia pro ipso publice in Ecclesia offerantur: *Quod manens in corpore non recepit, consequi exutus carne non poterit. Nec necesse est nos eorum qui sic obierunt, merita actusque discutere, cum Dominus Deus noster, cujus judicia nequeunt comprehendi, quod Sacerdotale ministerium implere non potuit, suae justitiae reservaverit: ita potestatem suam timeri volens, ut hic terror omnibus prosit, et quod quibusdam tepidis aut negligentibus accidit, nemo non metuat. Multum enim utile ac necessarium est, ut peccatorum reatus ante ultimum die Sacerdotali supplicatione solvatur.* Ergo excedentibus ante expletam poenitentiam subito casu, non fuit data initio poenitentiae, statim vel paulo post confessionem criminum absolutio Sacramentalis; alias S. Leo eis post mortem communionem Ecclesiasticam non denegasset. Resp. ad I. id omne posse adversariis concedi: fuerit ultima illa reconciliatio non caeremonialis tantum, sed etiam Sacramentalis; modo nobis concedatur, peccatores vel statim peracta confessione, vel saltem paulo post inchoatam poenitentiam publicam fuisse Sacramentaliter absolutos, quod nullibi inficiatur Siricius. Quamquam si verba Siricii spectentur, *Docente Domino, nolumus mortem peccatoris, sed ut convertatur et*

vivat, non videntur praecise referenda ad ultimam illam reconciliationem, sed ad totam etiam priorem poenitentiam, privatam et publicam. Certe conversio talis poenitentis jam ante finem vitae facta est; et tamen additur, *Ut convertatur*. Ergo etiam licet jam antea pro foro conscientiae tantum fuerit absolutus a culpa peccati, addi nihilominus potuit, *Nolle Deum mortem peccatoris*. Ad II. Resp. I. N. Conseq. S. Leo potuit illis post mortem denegare communionem Ecclesiasticam, non quia a peccatis absoluti non erant; sed partim quia dum viverent, meruerunt a precibus et oblationibus fidelium excludi; partim ad aliorum terrorem, ne ejusmodi criminibus conscientiam inquinarent. Adde, quod absque periculo aeternae salutis potuerint illi post mortem a precibus Ecclesiae excludi; at non sine discrimine tamdiu eis beneficium absolutionis differri. Resp. II. S. Leonem non l. qui de vere poenitentibus, sed de his qui mortui erant sine absolutione, ex culpa et negligentia sua, ut satis indicare videntur verba S. Leonis superius laudata: *Et quod quibusdam tepidis aut negligentibus accidit.* Profecto verisimile non est, S. Leonem id denegasse, quod complura Concilia juste concesserunt, et concedendum esse dixerunt. Sic Carthaginense IV. A. 398. Cap. LXXIX. ait: *Poenitentes, qui attente poenitentiae leges exsequuntur, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint, ubi eis subveniri non possit, memoria eorum et orationibus et oblationibus commendetur.* Vasense sub Pontificatu S. Leonis habitum A. 442. Can. II. statuit: *Pro his qui poenitentia accepta, in bonae vitae cursu satisfactoria compunctione viventes, sine communione inopinato nonnumquam transitu, in agris aut*

itineribus praeveniuntur, oblationem recipiendam, et eorum funera, ac deinceps memoriam Ecclesiastico affectu prosequendam; quia nefas est eorum commemorationes excludi a salutaribus sacris, qui ad eadem sacra fideli affectu contendentes, dum se diutius reos statuunt, indignos salutiferis mysteriis judicant: ac dum purgatiores restitui desiderant, absque Sacramentorum viatico intercipiuntur: quibus fortasse nec absolutissimam reconciliationem Sacerdos denegandam putasset. Et Arelatense II. sub eodem S. Leone habitum A. 452. Can. XII. *De his qui in poenitentia positi vita excesserunt, placuit nullum communione vacuum debere dimitti; sed pro eo quod honoravit poenitentiam, oblatio illius suscipiatur.*

CCXVIII. *Objicitur VI.* Authoritas Patrum, S. Ambrosius Lib. II. de Poenit. Cap. IX. scribit: *Non nulli ideo poscunt poenitentiam, ut statim sibi reddi communionem velint. Hi non tam se solvere cupiunt, quam Sacerdotem ligare: suam enim conscientiam culpa non exuunt, et Sacerdotis induunt, cui praeceptum est, Nolite sanctum dare canibus, neque miseritis margaritas ante porcos.* II. Idem Lib. II. de Poenitentia, Cap. III. ait: *Quotiescunque peccata donantur, corporis ejus Sacramentum sumimus; ut per sanguinem ejus fiat peccatorum remissio.* Ergo cum poenitentibus porrecta non fuerit Eucharistia, nisi post expletam poenitentiam publicam; ita etiam non nisi post illam data eis fuit absolutio. III. S. Pacianus Epist. I. ad Sympronianum: *Scio, frater, hanc ipsam poenitentiae veniam non passim omnibus dari; nec antequam aut interpretatio divinae voluntatis, aut forsitan visitatio fuerit, relaxari: magno pondere magnoque librami-*

ne, post multos gemitus effusionemque lacrymarum, post totius Ecclesiae praeces, ita veniam verae poenitentiae non negari. IV. Gennadius Lib. de Dogmatibus Ecclesiasticis, Cap. XXIII. alias LIII. *Quem mortalia crimina post Baptismum commissa premunt, hortor prius publica poenitentia satisfacere, et ita Sacerdotis judicio reconciliatum communioni sociari, si vult non ad judicium et condemnationem sui Eucharistiam percipere.* Similia habet S. Eligius Hom. VIII. in Coena Domini. Resp. ad I. S. Ambrosium loqui de illis, qui poenitentiam publicam petebant, statim sibi communionem reddi poscentes, contra Ecclesiasticos Canones, qui communionem publicis poenitentibus vetabant. Et sane S. Ambrosium loco cit. agere de poenitentia publica, patet tum ex iis, quae citata verba immediate praecedunt: *Plerique futuri supplicii metu, peccatorum suorum conscii poenitentiam petunt; et cum acceperint, publicae supplicationis revocantur pudore. Hi videntur malorum petiisse poenitentiam, agere bonorum. Non nulli ideo poscunt poenitentiam etc.* Tum etiam ex Cap. X. subsequente: *Merito reprehenduntur, qui saepius agendam poenitentiam putant, qui luxuriantur in Christo. Nam si vere agerent poenitentiam, iterandam postea non putarent; quia sicut unum baptisma, ita una poenitentia, quae tamen publice agitur.* Ad II. N. C. S. Ambrosius verissime id dicit, sive de publice et solemniter, sive de secreto poenitentibus loquatur. Etenim publice poenitentes, expleta jam satisfactione ultima donabantur absolutione, quae a Patribus absoluta condonatio vocatur; quia ea erat plena et totalis, et post illam non agebatur amplius cum poenitente tamquam cum reo; atque ita cum aliis

fidelibus ad Mensam Eucharisticam admittebatur: secreto autem poenitentes post Confessionem secretam statim communicabant, nisi circumstantiae aliud suaderent. Ad III. Resp. S. Pacianum nobis minime adversari; non enim ait culpam a Sacerdotibus non condonari, nisi post multos gemitus ac fletus; sed solum poenitentiam non relaxari, sive illius peragendae tempus non contrahi, nisi post luculenta intensae contritionis indicia. Ad IV. Resp. Gennadius nullam hic absolutionis Sacramentalis, sed Communionis percipiendae mentionem facit. Ad hanc si poenitens injussu Episcopi accessisset ante expletam poenitentiam, graviter peccasset grave praeceptum violando, quo vetabatur id facere: sicque Eucharistiam ad judicium et condemnationem sumpsisset. Eadem datur responsio ad Hom. VIII. S. Eligii, quam plurimi ex Eruditis putant esse suppositiam.

CCXIX. *Objicitur VII.* Ratio. Si statim post Confessionem, aut paulo post incoeptam publicam poenitentiam, absoluti fuissent a peccatis qui in publica et canonica crimina sunt lapsi, Ecclesia illis Eucharistiam non denegasset, usquedum totum asperae poenitentiae cursum confecissent. Atqui certum est denegatam illis fuisse ab Ecclesia Eucharistiam. Ergo. P. M. I. Ultima illa absolutio canonica fuisset inanis quaedam caeremonia, ob quam non oportuisset tamdiu fideles arcere a sacra Mensa. II. Pax cum Ecclesia pluris habita fuisset quam cum Deo, ita ut haec statim donaretur; ea vero non nisi multo labore multisque lacrymis compararetur. III. Ecclesia inhumane ac crudeliter egisset, reconciliatum jam cum Deo, adeoque penitus innocentem castigando gravissima poenitentia

tot annorum. Resp. N. M. Ad I. Resp. Poenitentes publici, quamvis ratione solius poenitentiae publicae excommunicati non essent, multis tamen privabantur bonis, praesertim jure offerendi cum aliis fidelibus ad altare, et postea communicandi, usquedum cum Ecclesia reconciliarentur. Ex quo apparet, ultimam illam reconciliationem nequaquam inanem atque otiosam fuisse. Ad II. Resp. asperam illam poenitentiam fuisse partem integralem Sacramenti, eamque non solum impositam esse, ut poenitens Ecclesiam a se offensam placaret, utque in gratiam cum illa redire mereretur; sed praecipue ut graviorum culparum reus divinae justitiae in hac mortali vita satisfaceret, ac poenam temporalem, quam peccando promeruerat, averteret: utque praeterea piis illis exercitationibus vacans virtuti assuesceret, et a relapsu praeservaretur. Quamquam neque incongrua dicenda foret tam longa poenitentia, etiamsi ex eo tantum capite fuisset imposita, ut soli Ecclesiae satisfieret. Novum quippe et inusitatum non est, quod in hac vita severior sit humana vindicta quam divina, et pax cum Deo offenso minoris stet quam cum homine; id enim divinam bonitatem commendat, at humanam justitiam non damnat. Ad III. Resp. falsum esse, quod nonnisi inhumane ac crudeliter puniatur innocens, si ita est innocens ut fuerit reus: ita absolutus a culpis, ut non fuerit absolutus a poenis: ita reconciliatus, ut non fuerit in integrum restitutus. Sic autem plerumque reconciliantur poenitentes cum ipso Deo, ut non tota simul poena remittatur cum culpa. Vide plura hac de re apud *Jacobum Fontaine* in Constitutione *Unigenitus* Theologice propugnata, Tomo III. in Propositionem Quesnelli LXXXVII. *Balthassarem*

Francolinum in Veteris Ecclesiae severitate a calumniis vindicata, Disput. XI. *Josephum Biner* in Apparatu Eruditionis, Parte IV. Cap. III. Artic. IV. Paragrapho II.

CONTROVERSIA VII.

DE SATISFACTIONE.

Contra Protestantes.

CCXX.

Satisfactio quam peccator Deo praestat, est poenae temporalis acceptatio vel voluntaria perpessio, quam poenitens vel sibi ipsi sponte imponit, vel a Sacerdote injunctam habet, ad reparandam quantum fieri potest injuriam Deo per peccatum illatam, et expungendam poenam temporalem. Dixi I. *Ad reparandam quantum fieri potest injuriam.* Impossibile est enim a pura creatura condignam et adaequatam satisfactionem Deo praestari pro injuria illata; quia per nullum purae creaturae obsequium Deus tantum honorari potest, quantum fuit per offensam dehonoratus; ut solide ostendunt Theologi in Tractatu de Incarnatione. Dixi II. *Ad expungendam poenam temporalem.* Satisfactio enim pro culpa, et quae eam necessario in hac providentia consequitur poena aeterna, ab homine praestari nequit; tum quia haec acceptatione ipsius Dei necessario indiget, ideoque amicitiam illius praesupponit, qua tamen homo peccando excidit; tum quia injuria Deo per peccatum irrogata, suo modo est infinita ex parte objecti: honor

autem, quem satisfactio hominis Deo exhibet, est finitus, nullam habens ex parte satisfacientis dignitatem; cum ante remissionem culpae et poenae aeternae opera satisfactoria non fiant ab ipso homine ut membro Christi, et filio Dei adoptivo. Gratis itaque culpa et poena aeterna a Deo remittuntur, nullamque pro illis, si stricte loquamur, satisfactionem exigit Deus; quamvis teneatur peccator delicta sua contrito corde confiteri.

CCXXI. Satisfactio pro poena temporali peccatis debita, duplex est, Sacramentalis alia, et altera non Sacramentalis, eaque vel de condigno vel de congruo. Satisfactio *Sacramentalis* est actio laboriosa et poenalis in Sacramento Poenitentiae a Sacerdote tamquam judice injuncta, et a poenitente acceptata: atque haec sola est pars Sacramenti, quia a clavibus proficiscitur; ideoque haec sola ex opere operato remissionem causat poenae temporalis. Satisfactio *non Sacramentalis* est actio laboriosa et poenalis, non a Ministro Sacramenti imposita, sed ab ipso poenitente ultro suscepta, ad compensandam Dei injuriam, et expungendam poenam temporalem. Satisfactio sive in Sacramento, sive extra illud, alia est de congruo, alia de condigno. Satisfactio pro poena temporali *de congruo* caret aequalitate, et fundatur dumtaxat in titulo cujusdam convenientiae. Satisfactio *de condigno* consistit in aequalitate quadam satisfactionis cum poena, pro qua satisfit, et fundatur in titulo justitiae saltem late talis, nempe in fidelitate Dei in servandis promissis, quibus Deus pollicitus est remissionem poenae temporalis, si exhiberetur talis satisfactio.

CCXXII. Ad satisfactionem de condigno eaedem requiruntur conditiones, quas ad meritum de condi-

gno requiri diximus Tomo IV. Artic. III. Controversia II. Ac I. quidem debet opus satisfactorium esse liberum, quia remittit poenam temporalem per modum meriti, adquod requiritur libertas actus; secus ac fit in satispassione, quae etiam ab invito praestari potest. II. Debet opus hoc esse honestum, quia tale est, ut propter illud ex justitia quadam saltem late dicta non infligatur poena debita. At opus malum, aut etiam indifferens, non potest esse tale. III. Ut sit poenale; quia est actus justitiae vindicativae, qua homo in se vindicat ac punit injuriam Deo factam per peccatum: vindicta autem exercetur per opus poenale. Quod si qui Viri sancti in exercendis asperis etiam poenitentiae operibus nullam aut exiguam difficultatem experiantur, id fit per accidens, nec oritur ex ipsis operibus, sed ex charitate et virtutibus acquisitis. Quare illorum bona opera non ideo minorem vim satisfactoriam, immo regulariter majorem habent; eo quod illa opera de se poenalia et laboriosa ab illis facilius, promptius, alacrius atque intensius exerceantur, ac proinde sint perfectiora, majorisque aestimabilitatis. IV. Debet esse supernaturale, id est, fieri ex auxilio gratiae, et ex motivo supernaturali per fidem proposito; secus nullam haberet proportionem ad remissionem poenae supernaturalem, et naturae indebitam. V. Opus illud debet fieri in statu gratiae; quia nullum opus, quamtumvis pium et honestum habet sine gratia sanctificante dignitatem illam moralem necessariam ad constituendam aequalitatem cum remissione poenae temporalis luendae. Spiritualem certe vitam in Christo ante meritum et satisfactionem nostram videtur Tridentina Synodus praesupponere verbis illis Sess. XIV. Cap. VIII. *Omnis glo-*

riatio nostra in Christo est, in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos poenitentiae. VI. Ex parte Dei requiritur, ut opus satisfactorium acceptetur, sive ut Deus promiserit, remissurum se poenam temporalem intuitu operis boni. Ratio est, quia bona opera justorum multis aliis titulis Deo debentur, et exigi ab eo possunt titulo supremi dominii tamquam sibi debita, absque ulla remuneratione.

CCXXIII. Genus bonorum operum, quibus Deo satisfit, triplex a Theologis enumeratur, Oratio, jejunium, eleemosyna; tum quia ea simul conjungit Scriptura Tobiae Cap. XII. *Bona est oratio cum jejunio, et eleemosyna*: tum quia ad haec tria caetera quaecumque satisfactionis opera facile possunt revocari, ut observat S. Augustinus Lib. de Perfectione justitiae, Cap. VIII. *Jejunio scilicet universum corporis castigationem significans*, (Christus) *eleemosynis omnem benevolentiam et beneficentiam, vel dandi, vel ignoscendi; et oratione insinuans omnes regulas sancti desiderii.*

CCXXIV. Circa modum satisfaciendi observo I. Quamvis magis efficax sit satisfactio quae fit ex indebitis; satisfieri tamen posse divinae justitiae etiam per opera aliunde debita. Sic satisfacimus Deo per jejunia, quae ex mandato Ecclesiae debent observari: Martyr quoque Deo satisfacit per martyrium, etiam cum tenetur illud in defensionem fidei sustinere. Atque in eo elucet maxime Dei benignitas ac clementia, quod nobis ea ad praemium et mercedem imputet, quae ex justitia a nobis potest exigere. Caeterum opera quae sunt aliis titulis debita, ordinarie a Sacerdote injungenda non sunt poenitentibus pro satisfactione Sacramentali;

nam Confessarius tenetur injungere salutarem et convenientem poenitentiam, quae sit non solum ad novae vitae custodiam, sed etiam ad peccatorum praeteritorum vindictam et castigationem, ut docet Tridentinum. At quomodo Sacerdos diei poterit talem poenitentiam injungere, si ea tantum injungat opera, ad quae implenda teneretur poenitens, etiamsi non peccasset? Observo II. Satisfacere nos Deo etiam per voluntariam acceptationem et perpessionem aerumnarum, quibus coelestis Pater nos erudit et castigat quamdiu in hac vita versamur, sive illae a Deo positive immittantur, sive a causis naturalibus vel liberis, juste vel injuste nobis eveniant; eoquod omnia non sine permissione et praescientia divina contingant, et ab infinita ejus bonitate ad nostram salutem ordinentur. Observo III. Satisfieri Deo non tantum per opera laboriosa a Sacerdote injuncta, sed etiam per opera ab ipso poenitente sponte atque ultro suscepta. De poenis sponte assumptis innumera habemus in Scripturis exempla et testimonia. Job. Cap. XLII. *Ago poenitentiam in favilla et cinere.* Psal. XXXIV, *Humiliabam in jejunio animam meam.* Psal. LXVIII, *Posui vestimentum meum cilicium.* III. Reg. Cap. XXI, ait Deus ad Eliam; *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus.* I. ad Cor. Cap. IX. *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo: ne forte cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar.* Ad Coloss. Cap. I. *Adimpleo ea quae desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia.* Accedunt exempla virorum sanctitate illustrium, quibus abundat Historia Ecclesiastica, et Patrum libri, pleni ex-

hortationibus ad opera poenitentiae laboriosa sponte suscipienda.

CCXXV. Satisfactionis utilitas maxima est ac luculenta. Nam I. peccatorum reliquias purgat, pravosque habitus tollit. *Non satis habet*, inquit S. Chrysostomus de Davide Hom. II. in Psalm. L. *curatum esse vulnus; etiam cicatricem sanari, pristinum etiam decorem restitui petit.* II. A peccato revocat, et quasi fraeno quodam peccati licentiam coercet. S. Pacianus Epist. III. ad Sympronianum ait; *Fortasse paterer hoc credi*, (Deum ansam peccandi praebere, lapsis veniam promittendo) *si poenitentia deliciae putarentur, cui labor tantus imponitur, cui carnis interitus imperatur, cui juges lacrymae, cui gemitus sempiterni. Volet ergo ille sanatus iterum se secari, rursus exuri? Volet peccare iterum, et iterum poenitere?* III. Internum ac serium poenitentis dolorem manifestat. S. Augustinus in Enchiridio, Cap. LXV. scribit: *Quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba, aut quaecunque alia signa procedit, - - - recte constituuntur ab iis qui Ecclesiis praesunt, tempora poenitentiae, ut fiat satis etiam Ecclesiae, in qua remittuntur ipsa peccata: extra eam quippe non remittuntur.* IV. Arcet poenas, a Deo alioquin infligendas. S. Augustinus Serm. CCLXXVIII. alias XXXIV. de Diversis, Cap. XII. *Si tu te punire volueris, parcet ille. Qui autem agit bene poenitentiam, suus ipse punitor est. Sit oportet ipse severus in se, ut in eum sit misericors Deus.* V. Nos Christo capiti nostro, qui tot dura et acerba nostri gratia perpessus est, conformes efficit. S. Bernardus Serm. V. in Festo OO. SS. ait: *Non sicut est, sed sicut pro nobis factum*

Caput nostrum, nobis repraesentatur; non coronatum gloria, sed peccatorum nostrorum circumdatum spinis. Pudeat sub spinoso capite membrum fieri delicatum.

CCXXVI. Necessitatem satisfactionis Deo praestandae de medio auferre conati sunt Lutherus et Calvinus, eorumque sectatores. Cujus erroris causam triplicem afferebant. Prima erat, quia, inquiebant, non potest peccatum condonari a Deo, quin simul poenae totius tum aeternae tum temporalis plena remissio fiat. Secunda; quia putabant ejusmodi satisfactionibus satisfactioni a Christo pro nobis exhibitae injuriam irrogari. Tertia; quia negabant Deo pro peccatis, quantum ad poenam temporalem, posse satisfieri per poenas, quae sive a Deo infliguntur, sive a Sacerdotibus imponuntur, seu denique sponte ac voluntarie a poenitente suscipiuntur. Hinc Lutherus in Assertione Articuli V. scribit: *Vehementer odi, et sublatum vellem hoc vocabulum Satisfactio, quod non modo in Scripturis non invenitur, sed et periculosum habet sensum, quasi Deo quisquam possit pro ullo peccato satisfacere, cum gratis ille ignoscat omnia.* Melanchton in Apologia Confess. August. Art. de Confessione et Satisfactione: *Haec tota res commentitia est, recens conficta, sine authoritate Scripturae et veterum Scriptorum Ecclesiasticorum. Ac ne Longobardus quidem de satisfactionibus hoc modo loquitur. Scholastici viderunt esse in Ecclesia satisfactiones, nec animadverterunt, illa spectacula instituta esse tum exempli causa, tum ad probandos hos qui petebant recipi in Ecclesia. In summa non viderunt esse disciplinam, et rem prorsus politicam: ideo superstitiose finxerunt, eas non ad disciplinam coram Ecclesia, sed ad pla-*

candum Deum valere. Calvinus fatetur quidem veterem Ecclesiam pro nobis stare, sed illius judicio suum stultissime praefert; scribit enim Lib. III. Institutionis, Cap. IV. Paragr. XXXVIII. *Parum me movent, quae in Veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt. Video quidem eorum nonnullos, dicam simpliciter omnes fere quorum libri exstant, aut hac in parte lapsos esse, aut nimis aspere et dure locutos.*

CCXXVII. *Conclusio I.* Post condonatam culpam, ac poenam aeternae mortis, saepissime adhuc superest poena temporalis persolvenda. Ostendimus id authoritate Scripturarum et Patrum, et quae a Protestantibus opponuntur dissolvimus Tomo III. Articulo V. Controversia unica de Purgatorio, Conclusione I.

CCXXVIII. *Conclusio II.* Poena temporalis, quae post dimissam culpam luenda remanet, redimi potest bonis operibus, saltem ordinarie. Dixi, *saltem ordinarie*; fit enim quandoque, ut poena temporalis in hac vita luenda redimi nequeat, si nimirum Deus poenam aliquam ita constituit, ut nullam pro ea redemptionem velit accipere. Talis fuit poena illa Davidis, II. Reg. Cap. XII. *Quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi morte morietur*: licet David multis lacrymis, oratione, ac jejunio mortem a filio propulsare frustra contenderit. Sic Moysi moriendum fuit in monte Nebo, antequam terram promissionis ingrederetur, ob peccatum quod ad petram Oreb commiserat; quamtumvis longioris vitae spatium a Deo postulaverit, ut ipse Moyses fatetur Deuteronomii Cap. III. *Nec exaudivit me, sed dixit mihi: Sufficit tibi: nequaquam ultra loquaris de hac re ad me.* Talis est etiam quoad omnes homines mors

corporis, peccati originalis stipendium, quam nullus quantalibet sanctitate conspicuus umquam potuit effugere.

CCXXIX. Prob. Conclusio I. Scripturarum authoritate. II. Paralip. Cap. VII. ait Dominus: *Si clausero coelum, et pluvia non fluxerit, et mandavero et praecepero locustae, ut devoret terram, et misero pestilentiam in populum meum: conversus autem populus meus, super quos invocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, et exquisierit faciem meam, et egerit poenitentiam a viis suis pessimis: et ego exaudiam de coelo, et propitius ero peccatis eorum, et sanabo terram eorum.* Jeremiae Cap. XVIII. ait Dominus: *Repente loquar adversus gentem, et adversus regnum, ut eradicem, et destruam, et disperdam illud. Si poenitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum adversus eam: agam et ego poenitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei.* Danielis Cap. IV. *Quamobrem Rex consilium meum placeat tibi, et peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum.* Jonae Cap. III. *Et vidit Deus opera eorum* (Ninivitarum) *quia conversi sunt de via sua mala: et misertus est Deus super malitiam, quam locutus fuerat ut faceret eis, et non fecit.*

CCXXX. Prob. II. Authoritate Patrum. Tertullianus Lib. de Poenitentia, Cap. VI. ait: *Quam porro ineptum, poenitentiam non adimplere, et veniam dilictorum sustinere? Hoc est pretium non exhibere, ad mercedem manum emittere. Hoc enim pretio Dominus veniam addicere instituit; hac poenitentiae compensatione redimendam proponit impunitatem.* Origenes Hom. XV. in Leviticum: *Si tamen invenerit manus tua pre-*

tium quod restituat. Quale pretium? Poenitentiae sine dubio lacrymis congregatum, et manibus, id est, labore boni operis inventum. S. Cyprianus eos reprehendens, qui pacem poenitentibus dabant ante expletam satisfactionem, Epist. LV. ad S. Cornelium ait: *Elaborant, - - ne Deo indignanti satisfiat. - - - Datur opera, ne satisfactionibus et lamentationibus justis delicta redimantur.* S. Hilarius Can. IV. in Matth. *Quia charitas plurimum peccatorum tegit, et errorum nostrorum ambitiosa apud Deum patrona est; novissimum poenae quadrantem solvemus, nisi pretio ipsius aliquantorum criminum culpa redimamur.* S. Ambrosius Lib. II. de Abel et Cain, Cap. III. *Crimina bonis operibus fideique pretio, et miseratione redimamus.* Et Lib. de Elia et jejunio, Cap. XX. *Habemus plura subsidia, quibus peccata nostra redimamus. Pecuniam habes? Redime peccatum tuum. Non venalis est Dominus, sed tu ipse venalis es: redime te operibus tuis, redime te pecunia tua.* S. Leo Serm. I. de Jejunio decimi mensis: *Oratione propitiatio Dei quaeritur, jejunio concupiscentia carnis extinguitur, eleemosynis peccata redimuntur.* Ergo juxta Patres poenae temporales a Deo justo scelerum ultore alies infligendae, possunt redimi bonis operibus, tamquam pretio quod divinae justitiae a nobis persolvitur. Merito itaque hanc protestantium doctrinam prescripsit Tridentina Synodus Sess. XIV. Can. XIV. *Si quis dixerit, satisfactiones, quibus poenitentes per Christum Jesum peccata redimunt, non esse cultus Dei, sed traditiones hominum, doctrinam de gratia, et verum Dei cultum, atque ipsum beneficium mortis Christi obscurantes; anathema sit.*

CCXXXI. *Conclusio III.* Homo justus vere potest Deo satisfacere pro reatu poenae temporalis, ita ut opera pia sint compensatoria poenae temporalis pro peccato dimisso debitae. Prob. Conclusio I. Scripturarum iisdem locis, quibus paulo ante ostendimus bonis operibus redimi poenas temporales: non enim minus ad justitiam pertinent redemptio quam satisfactio; et si bonis operibus tamquam pretio poena temporalis redimitur, hoc ipso divinae justitiae a nobis fit satis. Prob. II. Authoritate Patrum, qui diserte satisfactionis nostrae Deo praestandae meminerunt. Tertullianus Lib. de Poenit. Cap. VIII. ait: *Delictum nostrum Domino confitemur, non quidem ut ignaro; sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione poenitentia nascitur, poenitentia Deus mitigatur. - - - In quantum non peperceris tibi, in tantum tibi Deus, crede, parcet.* Et Cap. VII. *Offendisti, sed reconciliari adhuc potes; habes cui satisfacias, et quidem volentem.* Origenes Hom. VI. in Exodum: *Poenitendo, flendo, satisfaciendo deleat quod admissum est.* S. Cyprianus Tract. de Lapsis: *Dominus orandus est, Dominus nostra satisfactione placandus est. - - - Orare oportet impensius, et rogare, diem luctu transigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lacrymosis lamentationibus occupare, stratos solo adhaerere cineri, in cilicio et sordibus volutari. - - - qui sic Deo satisfecerit, qui poenitentia facti sui, qui pudore delicti, plus et virtutis et fidei de ipso lapsus sui dolore conceperit; exauditus et adjutus a Domino, quam contristaverat nuper, laetam faciet Ecclesiam: nec jam solam Dei veniam merebitur, sed coronam.* S. Ambrosius Lib. VII. in Lucam. *Sicut qui pecunias solvunt, debitum reddunt, nec prius evacuatur foenoris*

nomen, quam totius sortis ad nummum usque quocunque solutionis genere quantitas universa solvatur; sic compensatione charitatis actuumque reliquorum, vel satisfactione quacunque peccati poena dissolvitur. Et Tract. ad Virginem lapsam Cap. VIII. *Grandi plagae alta et prolixa opus est medicina: grande scelus grandem necessariam habet satisfactionem.* S. Hieronymus Comment. in Cap. I. Ioelis: *Qui peccator est, et quem remordet propria conscientia, cilicio accingatur, et plangat sua delicta, - - - et cubet, vel dormiat in sacco, ut praeteritas delicias; per quas Deum offenderat, vitae austeritate compenset.* S. Augustinus in Enchiridio, Cap. LXX. *In melius est vita mutanda, et per eleemosynas de peccatis praeteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodam modo, ut ea semper liceat impune committere; nemini enim dedit laxamentum peccandi: quamvis miserando deleat jam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur.* Prob. III. Authoritate Tridentini Sess. XIV. Can. XIII. *Siquis dixerit, pro peccatis, quoad poenam temporalem, minime Deo per Christi merita satisfieri poenis ab eo inflictis, et patienter toleratis, vel a Sacerdote injunctis, sed neque sponte susceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus, atque ideo optimam poenitentiam esse tantum novam vitam; anathema sit.*

CCXXXII. *Conclusio IV.* Satisfactio est lapsis jure divino necessaria, non solum ad aliorum exemplum, ad praecavenda peccata, et reconciliationem cum Ecclesia, verum etiam ad reparandam injuriam per peccata praecedentia Deo illatam, et ad redimendam poenam temporalem, quae post remissionem culpae et poe-

nae aeternae remanet luenda vel in praesenti vel in altera vita. Prob. Concl. I. Authoritate Scripturarum. Joelis Cap. II. dicitur: *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, et in fletu, et in planctu.* Ubi species ponitur pro genere, et nomine jejunii significantur opera poenalia, *Lucae* Cap. III. Praecursor Christi Judaeis poenitentiae causa ad se venientibus dicebat: *Quis vobis ostendit fugere a ventura ira? Facite ergo fructus dignos poenitentiae.* Ubi vides poenitentiae fructus imperari non ad exemplum tantum et aedificationem aliorum, sed praecipue ad effugiendam divinam vindictam. *Quis vobis ostendit fugere a ventura ira?* Per fructus autem dignos poenitentiae non intelliguntur tantum novitas vitae, et observatio legis divinae; sed etiam compensatio injuriae Deo factae per opera pia et laboriosa, ut interpretantur Patres, *S. Pacianus* Epist. III. ad Sympronianum, *Hesychius* Lib. IV. in Leviticum, Cap. XIV. *S. Gregorius M.* Hom. XX. in Evang. *Ven. Beda* Lib. I. in Luc. Cap. II. Unus nobis sufficiat *S. Chrysostomus*, qui Hom. X. in Matth. scribit: *Quo autem modo fructificare poterimus? Si utique peccatis adversa faciamus. Aliena rapuisti? Incipe donare jam propria. Longo es tempore fornicatus? A legitimo quoque usu suspendere conjugii, ac perpetuam continentiam saepius paucorum dierum castitate meditare. – – – Deliciis antea et temulentia diffluebas? Jejunio et aquae potu utrumque compensa.*

CCXXXIII. Prob. II. Authoritate Patrum. S. Cyprianus Tract. de Lapsis scribit, *contra Evangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem* agere illos, qui lapsis, quod libellis Martyrum sint muniti, absque satisfactione et laboriosa poenitentia pacem concedunt.

S. Hilarius in Psalm. CXVIII. exponens versiculum, *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei*, scribit: *Haec poenitentia vox est, lacrymis orare, lacrymis ingemiscere, et per hanc confidentiam dicere; Lavabo per singulas noctes lectum meum. Haec venia peccati est, fonte fletuum flere, et largo lacrymarum imbre madefieri.* S. Augustinus Serm. CCCLI. alias Hom. L. inter L. *Non sufficit mores in melius commutare, et a factis malis recedere, nisi etiam de his quae facta sunt, satisfiat Deo per poenitentiae dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.*

CCXXXIV. Prob III. Ratione. Ipsa sana ratio dictat, Deo non minus quam hominibus satisfaciendum esse sine mora vituperabili pro injuris ei illatis. II. Ipsa ratio, et ordo charitatis, quam unusquisque sibi ipsi in procuranda sua salute et incolumitate debet, exigere videtur, ut poena illa acerbissima, quae alioquin luenda esset in altera vita, saltem ex parte redimatur in ista quantum fieri potest propriis satisfactionibus. Ergo satisfactio ad redimendam poenam temporalem est jure divino necessaria, et singulis praescripta, ac quemlibet obligat, ut mediocri saltem studio nitatur in hac vita satisfacere etiam pro ea poena temporali, quam peccatis venialibus promeritus est.

CCXXXV. *Conclusio V.* Sacerdos potest et tenetur per se loquendo, satisfactionem poenitenti imponere. Prob. Conclusio I. Authoritate Patrum. S. Augustinus Serm. CCCLI. alias Hom. L. inter L. ait: *Veniat* (peccator) *ad Antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur, et tamquam bonus jam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, a Prae-*

positis Sacramentorum accipiat satisfactionis suae modum. S. Leo M. Epist. LXXXII. alias XCI. ad Theodorum, *Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus hanc Praepositis Ecclesiae tradidit potestatem, ut et confitentibus actionem poenitentiae darent, et eosdem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent* II. Authoritate Tridentini Sess. XIV. Cap. XV. *Siquis dixerit, claves Ecclesiae esse datas tantum ad solvendum, non etiam ad ligandum; et propterea Sacerdotes, dum imponunt poenas confitentibus, agere contra fines clavium, et contra institutionem Christi; et fictionem esse, quod virtute clavium sublata poena aeterna poena temporalis plerumque exsolvenda remaneat; anathema sit.* III. Ex antiquissimo et constanti usu Ecclesiae, quae poenitentibus peccata sua confitentibus semper satisfactionem imposuit, ut patet tum ex Canonibus Conciliorum, tum ex antiquissimis Ritualibus et Euchologiis. IV. Ratione Theologica. Sacerdos in tribunali Poenitentiae est Dei minister, poenitentes judex et medicus. Ergo ut Dei minister debet Sacramentum integrum efficere, adeoque satisfactionem injungere, quae est Sacramenti pars integralis: ut judex servare debet aequitatem Deum inter et peccatorem, ejus peccatum puniendo: ut medicus debet poenitentis vulnera curare, ac futura praecavere, praescribendo remedia morbis proportionata. Caeterum dixi in Conclusione, *per se loquendo.* Si enim infirmitas poenitentis tam gravis sit, ut vires eum omnino deficiant, mortemque in momenta expectet, absolvi potest et debet absque ulla imposita satisfactione, quae in illis circumstantiis impossibilis reddita est. Si vero spes sit, eum vires recuperaturum, ipsi poenitentia congrua, aut circumstantibus levis sal-

tem quaedam satisfactio, ne forte grave crimen poenitentis suspicentur, indicanda est, ab aegroto postquam melius habere coeperit praestanda.

CCXXXVI. *Conclusio VI.* Satisfactio non pro mero libito Confessarii, sed pro gravitate criminis injungenda est. Prob. I. Authoritate Patrum. S. Cyprianus Tract. de Lapsis scribit: *Quam magna deliquimus, tum granditer defleamus. Alto vulneri diligens et longa medicina non desit: poenitentia crimine minor non sit. Putasne tu Dominum cito posse placari, quem verbis perfidis abnuisti, cui patrimonium praeponere maluisti, cujus templum sacrilega contagione violasti? - - - Orare oportet impensius et rogare, diem luctu transigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere.* S. Ambrosius Lib. I. de Poenit. Cap. II. *Deus distinctionem non facit, qui misericordiam suam promisit omnibus, et relaxandi licentiam Sacerdotibus suis sine ulla exceptione concessit. Sed qui culpam exaggeravit, exaggeret etiam poenitentiam: majora enim crimina majoribus abluuntur fletibus.* Et Tract. ad Virginem lapsam, Capit. VIII. *Grandi plagae alta et prolixa medicina opus est: grande scelus grandem habet necessariam satisfactionem.* S. Innocentius I. Epist. ad Decentium, Cap. VII. *De pondere aestimando delictorum, Sacerdotis est judicare, ut attendat ad confessionem poenitentis, et ad fletus atque lacrymas corrigentis: ac tum jubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem.* S. Basilius in Psalm. XXXIX. *Attende tibi, ut pro delicti proportione hinc quoqua mutueris ex admota tibi medela valetudinis instaurandae subsidium. Magnum est et grave peccatum? Multa opus habet confessione, la-*

crymis amarulentis, peracri contentione vigiliarum, indivulso et continenti jejunio. Levis est, nec intoleranda offensio? Huic quoque exaequetur poenitentia. II. Authoritate Conciliorum, Laodiceni Can. II. Carthaginensi III. Cap. XXXI. Trullani Can. CII. Turonensis III. Cap. XXII. Cabilonensis II. Can. XXXII. Vide dicta Num. CLXI. Tridentinum Sess. XIV. Cap. VIII. ita statuit: *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, et poenitentium facultate, salutares et convenientes satisfactiones injungere; ne, si forte peccatis conniveant, et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem prae oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novae vitae custodiam, et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum vindictam et castigationem.* III. Ex antiquissima praxi Ecclesiae, quam nobis demonstrant Canones Poenitentiales S. Gregorii Thaumaturgi, S. Petri Alexandrini, S. Basilii, S. Gregorii Nysseni, Concilii Nicaeni I., Synodi Eliberitanae, et Ancyranae: item Joannis Jejunatoris CPolitani, et Ven. Bedae, quorum Canonum multi exstant apud Ivonem, Burchardum, Gratianum etc. IV. A pari. Respublica pro gravitate delicti reos poenis afficit. Ergo etiam Sacerdos, Mysteriorum Dei fidelis et prudens dispensator, injurias Deo illatas pro illarum gravitate ulcisci tenetur.

CCXXXVII. Caeterum quamvis Sacerdos proportionatam peccatis satisfactionem teneatur injungere, cavendum illi tamen sollicite est, ne contra prudenti-

ac discretionis leges agat. Attendendum itaque est ad qualitatem criminum, hoc est, ad speciem, numerum, et circumstantias: item ad facultatem poenitentium, hoc est, ad conditionem, sexum, aetatem, valetudinem, convictum etc.; nisi enim haec omnia rite perpendatur, quantitas satisfactionis prudenter praescribi non poterit. Confessarius mitior esse debet in imponendis poenis ratione vehementis doloris, quem in poenitente deprehendit. Quamvis vero Ecclesia a pluribus jam saeculis observationem Canonum Poenitentialium non urgeat, ac veterem disciplinam habita ratione infirmitatis fidelium relaxarit; eorum tamen notitiam comparare sibi debet Confessarius, ut monet S. Carolus Borromaeus in Instructione Confessarii: *Sacerdos Canones poenitentiales consulet, quibus licet cum prudentia, discretione, et modo, pro poenitentis contritione, qualitate, statu, aliisque circumstantiis uti debeat, observandi tamen sunt: ita ut juxta eos, quasi juxta traditam sibi regulam, Sacerdos se gerat, prout expedire ei visum fuerit: et quando poenitentiam Canonibus antiquis praescriptam non imponat, eam tamen poenitenti significabit, ut ad contritionem eum moveat, et leviorem injunctam poenitentiam ipse ardentius exsequatur.*

CCXXXVIII. *Conclusio VII.* Poenitens tenetur rationabilem poenitentiam a Sacerdote injunctam acceptare, et acceptatam implere. Dixi, *rationabilem.* Si enim foret aperte injusta, aut nimis dura vel impossibilis, ut v. g. jejunium in pane et aqua pro verbo otioso, aut peregrinatio ab infirmo decumbente instituenda, poenitens nec acceptare illam, nec implere tenetur. Prob. Conclusio I. Sacerdotes tenentur data sibi

a Christo potestate uti, injungendo poenitentibus peracta jam Confessione satisfactionem. Ergo cum haec potestas non sit frustranea, supponit obligationem parendi in poenitente; quia haec duo sunt correlativa, quorum unum esse nequit sine alio. Ergo poenitens tenetur rationabilem ac justam poenitentiam a Sacerdote sibi impositam acceptare, eamque, postquam Sacramentali Sacerdotis judicio se submisit, implere. II. Subditus tenetur obedire Judici justam sententiam ferenti. Atqui Sacerdos rationabilem injungens poenitentiam, est Judex justam ferens sententiam Christi nomine et authoritate; poenitens vero per Confessionem Sacerdoti se subjecit. Ergo poenitens tenetur ei parare, acceptando et implendo injunctam sibi a Sacerdote satisfactionem.

CCXXXIX. *Quaeres I.* An homo justus possit *de condigno* satisfacere pro poena temporali, quae condonato reatu culpae et poenae aeternae superest? Resp. affirmative. Prob. assertio I. Tridentinum saepius asserit, homines justos per bona opera satisfacere pro poena temporali. Ergo juxta Tridentinum justi de condigno pro illa satisfaciunt. P. C. Tridentinum Sess. VI. Cap. VIII. negat poenitentem mereri gratiam justificationis, licet eam juxta communissimam Theologorum mereatur de congruo per actum Contritionis perfectae: et hoc ideo, quia qui meretur de congruo, non meretur simpliciter, sed tantum secundum quid. Ergo etiam si justus de congruo tantum satisfaceret pro poena temporali, Tridentinum Sess. XIV. Cap. VIII. et Can. XIII. ac XIV. non assereret, justum pro illa satisfacere simpliciter, et sine addito. Nam sicut meritum de congruo non est proprie ac simpliciter me-

ritum; ita satisfactio de congruo non est simpliciter et proprie satisfactio. II. Ex Propositione LXXVII. Michaelis Baji a S. Pio V. et Gregorio XIII. proscripta: *Satisfactiones laboriosae justificatorum non valent expiare de condigno poenam temporalem, restantem post culpam condonatam.* III. Ratione. Justus potest mereri de condigno augmentum gratiae et gloriae. Ergo multo magis satisfacere potest de condigno pro poena temporali, quae longe minorem habet aestimabilitatem quam aeterna beatitudo et gratia sanctificans.

CCXL. Neque obest assertioni nostrae, quod poenae Purgatorii acerbiores sint poenis hujus vitae. Etenim opera bona ac poenalia justorum sufficientem habent proportionem et aequalitatem moralem cum remissione poenae temporalis, etiam Purgatorii, tum ex qualitate ipsius operis, quod est supernaturale; tum maxime ex dignitate operantis, qui est filius Dei adoptivus, et dignitate Christi, propter quem acceptatur hoc opus satisfactorium. Atque haec est aequalitas illa proportionis, ad quam hic attenditur; non autem ea, quae ex aequalitate poenarum consurgit.

CCXLI. *Quaeres II.* An satisfactio de condigno hominis justi pro poena temporali sit ad omnes justitiae apices exacta? Resp. negative. Satisfactio enim ex rigore justitiae exigit, ut satisfiat ex propriis, et ad aequalitatem, nulla intercedente aut praecedente gratia illius, cui satisfactio debetur. At vero sine gratia Dei, eaque multiplici nemo potest ei satisfacere ex propriis, et ad aequalitatem. Nam I. Opera nostra bona, quae Deus tamquam sibi debita titulo supremi dominii, creationis ac redemptionis vindicare posset, ad

effectum satisfactionis acceptat, eaque sibi donari patitur ad compensandam poenam temporalem peccatis remissis debitam. II. Deus gratiam sanctificantem, per quam efficimur filii Dei adoptivi, membra Christi, habitaculum Spiritus Sancti, ex qua opera nostra pretium et valorem hauriuntur ad praestandam sanctificationem, gratis omnino infundit. III. Deus condonato culpae mortisque aeternae reatu, nullis nostris meritis, sed solo charitatis impulsu ad amicitiam suam nos admittit, et congrua nobis subministrat auxilia, sine quibus opera pia et salutaria non exercerentur.

OBJECTIONES.

CCXLII. *Objicitur I.* contra II. et III. Conclusionem, Authoritas Scripturarum. Apostolus ad Rom. Cap. III. scribit: *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quae est in Christo Jesu.* Ergo remissio peccatorum non tantum quoad reatum culpae, sed etiam quoad reatum poenae aeternae et temporalis est gratuita. Atqui si homo satisfacere potest pro poena temporali, remissio illius non foret gratuita. P. min. Remissio poenae temporalis debetur satisfactionibus nostris. Ergo non est gratuita. Resp. N. min. subsumptam. Remissio poenae temporalis gratuita est, quamvis pro ea satisfaciamus; tum quia Deus gratis nobis concessit Christum, in quo et per quem nostrae satisfactiones valent; tum quia nobis gratis concedit gratiam sanctificantem, gratiam fidei et poenitentiae, atque actualis gratiae auxilia, sine quibus satisfactiones nostrae nullius essent ad redimendam poenam temporalem valoris ac meriti. Ad *prob.* Resp. N. C. Re-

missio poenae temporalis gratuita simul ac debita est bonis operibus justi. Gratuita est, quia sine gratia Dei non possumus satisfacere, et quia supponit gratiam sanctificantem, et mortem Christi omnino gratuitam: debita, quia illis promissa est a Deo propter merita Christi.

CCXLIII. *Dices.* Si ex eo capite peccata nobis a Deo gratis remittuntur, quia nobis gratis conceditur gratia per quam satisfacimus; diei etiam poterit, Christum Dominum gratis obtinuisse remissionem peccatorum nostrorum a Patre, quia gratis ab illo accepit humanitatem, aliaque dona, per quae satisfecit. Atqui hoc dici nequit, cum satisfactio Christi pro peccatis nostris fuerit ad justitiae rigorem exacta, immo et superabundans. Ergo. Resp. N. M. Christus non nisi libere consentiendo gratis accepit a Deo humanitatem; nec nisi propria virtute et dignitate, adeoque ex indebitis, Deo satisfecit pro peccatis nostris, atque ex stricta justitia remissionem peccatorum nobis promeritus est. At vero quando nos pro poena temporali ex gratia Dei satisfacimus, respectu nostri gratia illa tota est gratuita, nihilque in nobis supponit, quo eam promereri possimus, licet pretio sanguinis Christi debita sit titulo rigorosae ac strictae justitiae.

CCXLIV. *Objicitur II.* Satisfactio Christi. Christus abunde satisfecit aeterno Patri pro peccatis nostris, atque etiam pro poena temporali peccatis debita. Ut enim Jsaiae Cap. LIII. dicitur: *Livore ejus sanati sumus. – – Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.* Et I. Petri Cap. II. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Ergo satisfactiones

nostrae supervacaneae et inutiles sunt. *Confirm.* Si Deus propitiandus esset operibus nostris, Christus non esset propitiatio pro omnibus peccatis nostris. Atqui hoc repugnat Apostolo ad Titum Cap. II. *Dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate.* Resp. I. retorquendo. Christus abunde satisfecit pro peccatis nostris. Ergo ex parte hominis neque fides requiritur ad remissionem peccatorum? Resp. II. D. A. Christus abunde satisfecit pro peccatis nostris atque etiam pro poena temporali, id est, pretium condignum et superabundans redemptionis nostrae exolvit, C. A. Pretium illud applicavit nobis sine satisfactione nostra, N. A. et Conseq. Quemadmodum ut fructum Passionis Christi percipiamus, praerequiritur in homine fides in Christum: ita ad remissionem poenae temporalis necessarias esse dicimus satisfactiones nostras, per quas applicatur, ac tamquam per instrumenta defluit ad nos pretium meritorum Christi, a quibus satisfactiones nostrae totum suum valorem ac dignitatem trahunt. Atque haec ipsissima est Tridentini Concilii doctrina Sess. XIV. Cap. VIII. *Accedit ad haec, quod, dum satisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes efficimur, certisimam quoque inde arrham habentes, quod si compatimur, et conglorificabimur. Neque vero ita nostra est satisfactio haec, quam pro peccatis nostris exsolvimus, ut non sit per Christum Jesum: nam qui ex nobis tamquam ex nobis nihil possumus: eo cooperante, qui nos confortat, omnia possumus; ita non habet homo, unde glorietur; sed omnis gloriatio nostra in Christo est, in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfaci-*

mus, facientes fructus dignos poenitentiae, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, et per illum acceptantur a Patre. Ad *confirm.* D. M. Christus non esset propitiatio pro omnibus peccatis, absque cooperatione nostra et in actu secundo, ita ut propitiatio illa nobis non applicaretur, C. M. Accedente cooperatione ac satisfactione nostra, N. M. Christus est propitiatio pro omnibus peccatis nostris, non quia reatus culpae et poenae propter Christum condonatur independenter a nostris operibus; sed quia opera nostra quibus remissionem culpae et poenae aeternae meremur de congruo, remissionem vero poenae temporalis de condigno, omnem vim ac dignitatem suam habent a meritis Christi. Satisfactiones itaque nostrae non sunt in supplementum satisfactionis Christi, sed per eas illius pretium nobis applicatur, Christo ita volente, ut pretium sanguinis sui non nisi per laboriosa opera poenitentibus communicetur, ad remissionem poenae temporalis obtinendam.

CCXLV. *Dices I.* Satisfactiones nostrae accipere debent valorem a meritis Christi. Ergo per illa jam habetur totus valor, adeoque inutiles sunt satisfactiones nostrae. Resp. C. A. D. C. Ergo per merita Christi habetur totus valor quantum ad sufficientiam pretii, et vim illius intrinsecam, C. Conseq. Totus valor etiam sufficienter nobis applicatus, N. C. Quemadmodum juxta Protestantes merita Christi sine fide nobis non applicantur, licet valorem suum habeant independenter ab illa; ita juxta nos merita Christi sine nostra satisfactione in ordine ad remissionem poenae temporalis non applicantur, quamvis

totus illorum valor habeatur etiam sine nostra satisfactione et operibus.

CCXLVI. *Dices II.* Si Christus morte sua promeritus nobis non fuisset remissionem culpae et poenae temporalis simul, plus nobis obfuisset inobedientia Adami, quae culpam et poenam simul invexit, quam obedientia Christi. Atqui hoc dici nequit. Ergo. Resp. I. Ergo etiam Christus morte sua tollere debuisset mortem, omnesque hujus vitae miserias, quibus nunc ob praevaricationem Adae obnoxii sumus? Resp. II. N. M. Obedientia Christi plus nobis profuit quam obfuerit inobedientia Adami: Adamus uno peccato nos perdidit; at gratia Christi, quae ob illius merita et obedientiam nobis conceditur, ab omnibus peccatis nos liberat, tam originali quam personalibus. Praeterea debitum luendi poenam temporalem peccatis remissis debitam, plurimis commodis compensatur; justi enim ad satisfaciendum divinae justitiae per pia opera extimulantur, quibus et pro poena temporali satisfaciunt, et augmentum gratiae et gloriae de condigno merentur.

APPENDIX

AD CONTROVERSIAM VII.

DE POENITENTIA PUBLICA IN VETERI ECCLESIA.

CCXLVII.

Poenitentia *publica* dicitur ea, quae publice coram coetu Ecclesiae, vel coram multis peragitur: subdividitur autem in solemnem, et non solemnem. Poenitentia publica *solemnis* est, quae certo ritu solemni, et certo quodam graduum ac stationum sibi succedentium ordine perficiebatur. Poenitentia publica *non solemnis* appellabatur ea, quae publice in conspectu populi fiebat, sed absque praedicta solemnitate, sine determinato singularum stationum ordine et apparatu, quin certum illi ac determinatum tempus praefixum fuerit.

CCXLVIII. *Quaeres I.* An et quaenam poenitentia in veteri Ecclesia viguerit usque ad tempora haeresis Novatianae? Resp. Poenitentiam publicam quidem pro delictis publicis gravioribus viguisse, at non solemnem. Prob. assertio I. Apostoli exemplo, qui Corinthium incestuosum anno poenitentiae vix expleto, Ecclesiae restituit. II. Exemplo S. Joannis Apostoli, qui juvenem illum, posteaquam per plures annos dux latronum fuisset, ad poenitentiam adduxit, brevique tempore interjecto illum in Ecclesiae communionem recepit, ut ex Clemente Alexandrino refert *Eusebius* Hist. Eccles. Lib. III. Cap. XVII. III. Exemplo Zephyrini,

qui Natalium Episcopum, cinere conspersum, et ad pedes suos provolutum, absque diuturniori poenitentiae afflictione absolvit, et communioni reddidit, ut idem tradit *Eusebius* Hist. Eccles. Lib. V. Cap. ult. IV. Ex silentio veterum Scriptorum, Hermae, in libro qui Pastor inscribitur, Tertulliani, SS. Cornelii et Cypriani, Synodi Romanae et Carthaginensis. Quamvis enim post exortam haeresin Montani, Ecclesia severius agere coeperit cum gravibus et publicis peccatoribus; nullum tamen apud Scriptores illos praefinitum legitur tempus, quo necesse fuerit lapsos in laboribus poenitentiae detineri.

CCXLIX. *Quaeres II.* Quandonam instituta fuerit poenitentia solemnis? Resp. paulo post exortam haeresin Novatianam. Cum enim Novatiani peccatoribus quamtumvis poenitentibus veniam et communionem denegandam esse contenderent, Ecclesia ut Novatianis occasionem praeriperet incusandi nimiam Catholicorum in concedenda lapsis venia indulgentiam et facilitatem, statuit notorios enormium criminum reos publica, diuturna, ac severiori poenitentia esse mulctandos. Prob. assertio I. Authoritate *S. Gregorii*, qui A. 240. Neocaesariensis creatus est Episcopus, mortuus A. 265. Hic omnium primus in Epistola sua canonica quatuor gradus poenitentiae solemnis expressit: Can. VII. et VIII. auditionem, Can. IX. substrationem et consistentiam, atque etiam fletum quamvis subobscure indicavit. Can. XI. aperte quatuor hos gradus enumerat: *Fletus seu luctus est extra portam Oratorii: ubi peccatorem stantem oportet fideles ingredientes orare, ut pro se precentur. Auditio est intra portam, in porticu, ubi oportet eum qui peccavit stare, usque ad Catechumenos,*

et illinc egredi. Audiens enim, inquit, Scripturas et doctrinam, ejiciatur, et precatione indignus censeatur. Subjectio autem seu substratio est, ut intra templi portam stans cum Catechumenis egrediatur. Congregatio seu consistentia est, ut cum fidelibus consistat, et cum Catechumenis non egrediatur. Postremo est participatio Sacramentorum. Morinus equidem Lib. VI. de Administratione Poenitentiae, Cap. I. omnium primus contendit, Canonem hunc XI. supposititium esse; sed *Theodorus Balsamon* Antiochenus Patriarcha, antiquissimis MSS. nixus, quae penes se habuit, Canonem illum tamquam genuinum S. Gregorii Neocaesariensis partum commentariis illustravit. Vide *Natalis Alexandri* Dissertationem XVIII. in Hist. Eccles. Saeculi III. Prob. II. authoritate Conciliorum. *Ancyranum*, quod L. circiter annis post mortem S. Gregorii Neocaesariensis celebratum est, hos poenitentiae gradus, ut jam ab antiquo statutos recenset, et variorum criminum reis assignat Canone IV. V. et VIII. *Nicaenum I.* Can. XI. et XII. gradus auditionis, substrationis, et consistentiae velut rem antiquam memorat. Prob. III. Ex Epist. III. canonica *S. Basilii* ad Amphilochium Iconii Episcopum Can. LVIII. et LIX., et Epist. canonica *S. Gregorii Nysseni* ad Letojum Melitinensem Can. III. Caeterum distinctas has poenitentiae stationes in Oriente citius quam Occidente viguisse, illud argumento est, quod *S. Felix III.* saeculo V. ad finem vergente, Epist. VII. ad universos Episcopos omnium Latinorum primus fuerit, qui gradus illos distincte recenseret; quamquam negari non possit, quin ante istud tempus solemnis poenitentia in usu fuerit apud Latinos.

CCL. *Quaeres III.* Quot et quinam fuerint gradus seu stationes solemnis poenitentiae? Resp. Quatuor. I. erat statio *Flentium*, collocata in area, seu domuncula quadam Ecclesiae adjacente, seu in porticu et vestibulo, quo ad synaxes erat iter. Colligitur id ex *S. Basilio* Epist. III. canonica ad Amphilochium, Can. LVI. *S. Chrysostomo* Hom. XVII. in Matth. et *S. Gregorio Neocaesariensi* in Epist. canonica Can. XI. superius laudato. Hi sacco induti, cinere capiti insperso, capillis et barba promissis, introeuntes in templum fideles lugubri voce rogabant ad eorum pedes advoluti, ut apud Deum, Episcopum, Clerum, universamque Ecclesiam pro ipsis intercederent. Flentibus accenseri possunt *hyemantes*, ii nimirum, qui extra tectum, et sub dio orare tenebantur aëris tempestatibus obnoxii, vel ob corporalem lepram, ne alios inficerent, vel ob gravissima carnis flagitia, quod innuere videtur Tertullianus Lib. de Pudicitia, Cap. IV. *Reliquas autem libidinum furias impias et in corpora, et in sexus, ultro jura naturae, non modo limine, verum omni Ecclesiae tecto submovemus; quia non sunt delicta, sed monstra.* II. statio erat *Audientium*, sive eorum qui stabant intra portam Ecclesiae in loco, qui *narthex* dicebatur, sive ferula; propter figuram quae longitudine multis partibus latitudinem excedebat. In hac statione manus non imponebantur poenitentibus, quia ritus iste orationi conjunctus erat, qua nondum digni censebantur; Scripturas tamen divinas, communisque doctrinae explicationem post decantatum Evangelium audiebant. Atque in hac statione admittebantur etiam Ethnici, Judaei, Haeretici, Schismatici, iique Catechumeni, qui volebant quidem Christiani fieri, sed nomen suum non-

dum dederant, ut statuit Carthaginense IV. A. 398. Capit. LXXXIV. *Ut Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, et audire verbum Dei, sive Gentilem, sive Haereticum, sive Judaeum, usque ad Missam Catechumenorum.* At vero finita Homilia sive Sermone, antequam publicis precibus initium daretur, his omnibus, atque etiam Audientibus e Templo excedendum erat. III. statio fuit *Substratorum*, a portis Ecclesiae ad ambonem usque protensa, id est, ad locum illum, ex quo Epistola et Evangelium legebantur, Diptycha recitabantur, Hymni, Psalmique canebantur, et verba ad concionem fiebant. Erat autem *Ambo* excelsius quoddam in Templis aedificiolum, orbicularis ut plurimum figurae, ad quod aliquibus gradibus ascendebatur. Haec statio fuit omnium severissima, ideoque apud Veteres poenitentia per antonomasiam dicta. In hac poenitentes substrati et genuflexi persistebant, humili ac demisso habitu, variisque poenis ac laboribus exercebantur. Toto substrationis tempore, in singulis fere synaxibus Sacerdotes manus imponebant poenitentibus genuflexis, ut constat ex Cap. LXXX. *Carthaginensis IV.* et Can. XI. *Toletani III.* Huic autem manuum impositioni post Missam Catechumenorum, et ante oblationem incruenti Sacrificii, ut colligitur ex *Laodiceno* Can. XIX. semper conjuncta erat oratio super poenitentes, qua absoluta Substratis Templo exeundum erat, ut liquet ex *Agathensi* Can. LX. *Epaonensi* Can. XXIX., et *Sozomeno* Lib. VII. Hist. Eccles. Cap. XVI. IV. statio vocabatur *Consistentium*, sive eorum, qui ab ambone Templi versus Sanctuarium ad fideles usque, qui jus percipiendae communionis habebant, collocabantur: ideoque Consistentes dicti, quod in Ecclesia cum fidelibus

consisterent, neque eum Catechumenis expellerentur. Hi licet publicis precibus et Sacrificio Missae cum fidelibus interessent, jus tamen oblationis non habebant, id est, ipsorum munera ad altare non offerebantur. Unde consequens erat eos et corpori Christi non communicare. Quapropter ista sunt aequipollentia in Canonibus, communicare precibus sine oblatione, et non communicare corporis Christi.

CCLI. *Quaeres IV.* An aequale tempus poenitentiae solemnis statutum fuerit pro omnibus, et an omnes poenitentes quatuor has stationes necessario percurrere debuerint? Resp. negative; Episcoporum enim arbitrio relictum erat, ut poenitentiae agendae tempus vel protraherent, vel arctiori spatio definirent, pro merito criminum et contritione poenitentis, ut patet ex Ancyrano A. 314. Can. V. *Penes autem Episcopos erit potestas, modum conversationis eorum probantes, vel humanius erga eos agere, vel amplius tempus adjicere. Ante omnia vero praecedens eorum vita, et posterior inquiratur, et ita eis impertiatur humanitas.* Et ex Carthaginensi III. A. 397. Capit. XXXI. *Ut poenitentibus, secundum peccatorum differentiam, Episcopi arbitrio poenitentiae tempora decernantur.* Atque ex Epist. Canonica S. Gregorii Nysseni ad Letojum, Can. XIII. *Si sit fide digna conversio, non servetur annorum numerus, sed temporis prolixitate resecata, ad Ecclesiae restitutionem et boni participationem compendio deducatur.* Saepe etiam poenitentes ab inferiori gradu ad superiorem impertransito medio ascendisse, Episcopis Canonum severitatem, ob contritionem illorum et fervorem in agenda poenitentia temperantibus, compertum est ex *Ancyrano* Can. VI. *Nicaeno* Can. XII.

S. Gregorio Neocaesariensi Can. IX. Epistolae canonicae, *S. Basilio* Epist. I. ad Amphilochium, Can. IV. et *S. Gregorio Nysseno* Can. VIII. Epist. ad Letojum.

CCLII. *Quaeres V.* Quaenam poenae iis qui solemnem poenitentiam agebant, fuerint impositae? Resp: varias, easque satis difficiles. Nam I. Eucharistia privabantur, donec justa poenitentia perfuncti essent, nisi in proximo mortis periculo versarentur. II. Certum ferre habitum tenebantur, quo ab aliis discernerentur, nempe pullam vestem, et cilicium, caputque detonsum, exceptis foeminis. Hinc in Agathensi Can. XV. dicitur: *Poenitentes, tempore quo poenitentiam petunt, impositionem manuum, et cilicium super caput a Sacerdote, sicut ubique constitutum est, consequantur. Si autem comas non deposuerint, aut vestimenta non mutaverint, abjiciantur.* III. Convivia et balneorum usus ipsis vetabantur; orationi autem, jejuniis, aliisque pietatis operibus assidue erat vacandum. S. Pacianus in Paraenesi ad poenitentiam enumerans ea, quibus operam dare debebat poenitentes, sic loquitur: *Flere in conspectu Ecclesiae, perditam vitam sordida veste lugere, jejunare, orare, provolvi; siquis ad balneum vocet, recusare delicias; siquis ad convivium roget, dicere: Ista felicibus, ego deliqui in Dominum, et periclitor in aeternum perire. Quo mihi epulas, qui Dominum laesi? Tenere praeterea pauperum manus, viduas obsecrare, Presbyteris advolvi, exoratricem Ecclesiam deprecari, omnia prius tentare quam pereas.* IV. Mortuos sepelire tenebantur, et genua flectere, tempore etiam Paschali et diebus Dominicis, quando alii fideles stantes orabant, ut patet ex Carthaginensi IV. Cap. LXXXI. *Mortuos poenitentes Ecclesiae effe-*

rant, et sepeliant. Cap. LXXXII. *Poenitentes etiam diebus remissionis genua flectant.* V. Nefas erat post actam poenitentiam militiae saeculari nomen dare. Ostenditur id ex *S. Siricio* Epist. ad Himerium, Cap. V. atque ex *S. Leone M.* Epist. XCII. ad Rusticum Narbonensem Episcopum, Cap. X. Hinc cum aliqui, ut se inchoatae poenitentiae molestiis eriperent, militarem professionem, quam poenitentiae causa abdicarant, resumerent, Nicaenum I. Can. XII. ut Dionysii Exigui versio habet, ita statuit: *Quicunque vocati per gratiam, primum quidem impetum monstraverunt, deponentes militiae cingulum; postmodum vero ad proprium vomitum sunt relapsi, ita ut quidam et pecunias tribuerent, et beneficiis militiam repeterent: hi decem annis post triennii tempus quo inter audientes erunt, in afflictione permaneant.* VI. Qui publicam egerant poenitentiam, contrahebant irregularitatem, neque umquam postea promoveri poterant ad Clerum. Ostenditur id ex S. Siricio Epist. ad Himerium Tarraconensem, Cap. XIV. *Illud quoque nos par fuit providere, ut sicut poenitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum; ita et post poenitudinem et reconciliationem nulli umquam laico liceat honorem clericatus adipisci: quia quamvis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerint vasa vitiorum.* Atque ex Carthaginensi IV. Cap. LXVIII. *Ex poenitentibus, quamvis sit bonus, clericus non ordinetur: si per ignorantiam Episcopi factum fuerit, deponatur a clero; quia se Ordinationis tempore non prodidit fuisse poenitentem. Si autem sciens Episcopus ordinaverit talem, etiam ab Episcopatus sui ordinandi dumtaxat*

potestate privetur. In casu tamen necessitatis, qui poenitentiam egerant, fieri poterant Ostiarii et Lectores. Ita *Toletanum I.* Can. II. statuit. VII. Poenitentes dum solemnem agebant poenitentiam, immo etiam post illam expletam, vetabantur matrimonium contrahere, debebantur reliquo vitae tempore innupti manere. Ita S. Siricius Epist. ad Himerium, Cap. V. *De his vero non incongrue dilectio tua Apostolicam Sedem credidit consulendam, qui acta poenitentia tamquam canes ac sues ad vomitus pristinos et ad volutabra redeuntes, et militiae cingulum, et ludicras voluptates, et nova conjugia, et inhibitos denuo appetivere concubitus. Quorum professam incontinentiam generati post absolutionem filii prodiderunt.* Arelatense II. A. 452. Can. XXI. ita statuit: *Poenitens quaecunque defuncto viro alii nubere praesumpserit, - - cum eodem ab Ecclesiae liminibus arceatur. Hoc etiam de viro in poenitentia posito placuit observari.* Hac de causa Juvenibus difficile permittebatur poenitentia solemnis, ut patet ex Can. XV. Agathensis Synodi A. 506., in quo dicitur: *Juvenibus etiam poenitentia non facile committenda est, propter aetatis fragilitatem.* Interdum tamen post peractam solemnem poenitentiam, permissum fuisse adolescentibus matrimonium contrahere, ostenditur ex S. Leone M. Epist. XCII. ad Rusticum, Cap. XII. *In adolescentia constitutus, si urgente aut metu mortis, aut captivitatis periculo, poenitentiam gessit, et postea timens lapsum incontinentiae juvenilis, copulam uxoris elegit, ne crimen fornicationis incurreret, rem videtur fecisse venialem, si praeter conjugem nullam omnino cognoverit. In quo tamen non regulam constituimus, sed quid sit tolerabilius aestimamus. Nam se-*

cundum veram cognitionem, nihil magis ei congruit, qui poenitentiam gessit, quam castitas perseverans et mentis et corporis. VIII. Conjugati, etiam post expletam solemnem poenitentiam, tenebantur ab usu matrimonii abstinere. Hinc ne pars innocens jure suo privaretur, poenitentia solemnis conjugatis non permittebatur, nisi de consensu compartis, ut patet ex *Arelatensis II.* Can. XXIII. in quo dicitur, poenitentiam non nisi ex consensu conjugis dandam esse conjugatis.

CCLIII. *Quaeres VI.* An poenitentia solemnis ab eodem iterari potuerit? Resp. negative. Prob. assertio Authoritate Patrum. S. Ambrosius Lib. II. de Poenit. Cap. X. ait: *Merito reprehenduntur, qui saepius agendam poenitentiam putant, quia luxuriantur in Christo. Nam si vere agerent poenitentiam, iterandam non putarent: quia sicut unum Baptisma, ita una poenitentia, quae tamen publice agitur. Nam quotidiani nos debet poenitere peccati, sed haec delictorum leviorum est, illa graviorum.* S. Agustinus Epist. CLIII. alias LIV. ad Macedonium, Cap. III. scribit: *Quamvis ergo caute salubriterque provisum sit, ut locus illius humillimae poenitentiae semel in Ecclesia concedatur, ne medicina vilis minus utilis esset aegrotis, quae tanto magis salubris est, quanto minus contemptibilis fuerit: quis tamen audeat dicere Deo: Quare huic homini, qui post primam poenitentiam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis?* Rationem hujus rei assignat Author supplementi ad III. Partem S. Thomae, Quaest. XXVIII. Artic. II. *Respondeo dicendum, quod solemnis poenitentia iterari non debet, propter tria. Primo, ne ex iteratione vilescat. Secundo, propter significationem, quia significat expulsionem primi hominis*

de paradiso, *quae semel tantum facta est. Tertio*, *quia solemnizatio est quasi quaedam professio poenitentiam perpetuo conservandi* ; *et ideo iteratio solemnitati repugnat.* Quod si quis post actam solemnem poenitentiam in nova peccata prolapsus esset, ob quae solemnem poenitentiam agere de se debuisset, ad Consistentium stationem toto vitae suae tempore is amandabatur, ad Communionem Eucharisticam non admittendus, nisi in mortis articulo. Vide quae de Relapsis diximus Num. LXXIII. et LXXIV.

CCLIV. *Quaeres VII.* Quinam solemnem poenitentiam in veteri Ecclesia imposuerit, ac poenitentes Ecclesiae reconciliarit? Resp. Episcopus solus. Prob. assertio authoritate Conciliorum. Carthaginense II. A. 390. Can. III. ait: *Ab universis Episcopis dictum est: Crismatis confectio, et puellarum consecratio a Presbyteris non fiant. Vel reconciliare poenitentem quemquam in publica missa, Presbytero non licere, hoc omnibus placet.* Carthaginense III. A. 397. Cap. XXXI. *Ut poenitentibus, secundum peccatorum differentiam, Episcopi arbitrio poenitentiae tempora decernantur.* Et Can. XXXII. *Ut Presbyter, inconsulto Episcopo, non reconciliet poenitentem, nisi absente Episcopo, et necessitate cogente.* Andegavense A. 453. Can. XII. *Poenitentiae locus omnibus pateat, qui conversi errorem suum voluerint confiteri ; quibus perspecta qualitate peccati, secundum Episcopi aestimationem erit venia largienda.* Agathense in Narbonensi provincia A. 506. celebratum, Can. XLIV. *Benedictionem super plebem in Ecclesia fundere, aut poenitentem in Ecclesia benedicere, Presbytero penitus, non licebit.* Ubi sermo est non de qualicunque benedictione, sed de reconciliatoria manus impo-

sitione, qua peracta poenitentibus publicis Eucharistica communio porrigebatur. Quare antiquorum Canonum ignaros se ostendunt Sacerdotes illi Janseniani, qui in publicae poenitentiae administratione partes se faciunt Episcopis, publicam poenitentiam imponendo, eaque perfunctos Ecclesiae reconciliando. Presbyteros tamen, absente Episcopo, et necessitate cogente, potestatem habuisse publicum poenitentem privatim reconciliandi, pater ex Capit. XXXII. *Carthaginensis* III. paulo ante laudato, atque ex Can. IV. Carthaginensis II. *Genetlius Episcopus dixit, Si quisquam in periculo fuerit constitutus, et se reconciliari divinis altaribus petierit, si Episcopus absens fuerit, debet utique Presbyter consulere Episcopum, et sic periclitantem ejus praeceptor reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio corroborare. Ab universis Episcopis dictum est: Placet quod Sanctitas vestra necessario nos instruere dignata est.*

CCLV. *Quaeres VIII.* Quonam anni tempore, et quo ritu imposita fuerit in veteri Ecclesia poenitentia solemnis? Resp. Post. Nativitatis Christi et Epiphaniae festos dies Ecclesia ad poenitentiam peccatores excitabat sacra lectione e Libro Genesis petita, in quo narratur, Adamum e paradiso terrestri exturbatum fuisse, universum orbem ob foedissimos mores aquis diluvii contectum, quatuor nefarias civitates igne coelesti consumptas fuisse: quae nostris etiam temporibus in Officio divino Septuagesimae et Sexagesimae a Clericis recitantur. Qui his exemplis, incensisque Episcoporum cohortationibus commovebantur, ad Episcopum ipsum, aut Presbyteros huic ministerio destinatos sese conferebant, et criminibus suis magno candore animi patefactis, quid ad ea expianda facto opus esset ex Pastori-

bus animarum suarum discebant. Istorum enim erat dispicere, num qui se reos ultro fatebantur, ad poenitentiam solemnem obeundam admittendi essent, quis item poenarum modus, et quae temporis spatia praescribenda essent: denique an clam aliis, an publice agenda foret poenitentia: an e re communi Ecclesiae foret, poenitentem peccata sua palam confiteri, quamvis ad id nulla Ecclesiae lege teneretur. Subinde qui ad publicam ac solemnem poenitentiam admissi erant, in capite jejunii sive prima die ineuntis Quadragesimae ad Ecclesiae januam comparebant, pannosi, sordidati, vestibusque scissis, qui antiquorum quamdiu in luctu versabantur habitus erat. Iidem Ecclesiam ingressi ex manibus Episcopi cinerem quo caput, et cilicinam vestem qua corpus contegerent accipiebant: tum in terram prostrati tamdiu morabantur, quoad ab Episcopo, Clero, populoque universo preces pro iis de genibus persolutae essent. His finitis Episcopus apposita exhortatione admonebat poenitentes, ejecturum se ipsos ab Ecclesia esse, quemadmodum Deus e paradiso Adamum expulit: caverent nihilominus despondere animum, sed potius ingenti in Dei misericordia collocata fiducia, magnoque animo poenas sibi dictatas exsolverent. Post haec per ministros e Templo eos eiici jubebat, Clero eos prosequente Responsorio illo: *In sudore vultus tui* etc. Qui in hoc poenitentiae statu versabantur, domi ferre se tenebant, precibus et suspiriis vacantes; diebus vero festis et stationariis ad Ecclesiam veniebant, assignatam sibi stationem occupaturi, donec reconciliarentur. Vide *Gratianum* in Decreto, Dist. L. Cap. LXIV. et *Claudium Fleury* de Disciplina Populi Dei, Parte III, Cap. X.

CCLVI. *Quaeres IX.* Quonam anni tempore, et quo ritu fideles expleta legitima poenitentia Ecclesiae fuerint reconciliati? Resp. in Mediolanensi et Hispanica Ecclesia id factum fuisse in Parasceve, seu feria VI. majoris hebdomadae, docemur ex S. Ambrosio Epist. XXXIII. et Toletana IV. Synodo Can. LXX; in Romana vero et Gallicana Ecclesia die Coenae Domini, ut tradunt S. Innocentius I. Epist ad Decentium, Cap. VII. *De poenitentibus, qui sive ex gravioribus commissis, sive ex levioribus poenitentiam gerunt, si nulla interveniat aegritudo quinta feria ante Pascha eis remittendum, Ecclesiae Romanae consuetudo demonstrat.* Et Cabilonense II. A. 813. Can. XLVII. *In Coena Domini a quibusdam perceptio Eucharistiae negligitur. Quae quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus, exceptis his quibus pro gravibus criminibus inhibitum est, percipienda sit, Ecclesiasticus usus demonstrat: cum etiam poenitentes eadem die ad percipienda corporis et sanguinis Dominici Sacramenta reconciliat.* Caeterum non omnes absolvebantur feria V. majoris hebdomadae, qui eodem anno in capite jejunii solemnem poenitentiam susceperant; sed ii tantum qui vel ob leviora delicta, vel ob intensum dolorem, vel ob personae conditionem ac dignitatem judicabantur ab Episcopo condignam satisfactionem exhibuisse. Ritus autem eos Ecclesiae reconciliandi hic usurpabatur. Postquam feria V. majoris hebdomadae poenitentes se ad fores Ecclesiae stiterant, Episcopus multa prece ad Deum praemissa ingrediendi Templum ipsis copiam denique faciebat, Archidiaconi praesertim rogatu proponentis Antistiti, esse hoc tempus clementiae in omnes expromendae maxime opportunum; planeque aequum videri, ut quo tempore Ecclesia gregem suum recens

baptizatorum novello foetu multiplicat, eodem quoque errantes ac prope deperditas oviculas intra septa sua recipiat. Archipresbyter idem flagitabat, asserens ita se gessisse poenitentes, ut venia et admissione digni sint; Archipresbyteri enim munus erat hujusmodi homines quamdiu in sacro luctu versabantur examinare. His precibus inductus Episcopus, verba primum ad poenitentes faciebat de misericordia divina, morumque emendatione palam omnibus in posterum demonstranda, jubens praeterea illos ad fidem suae promissionis faciendam manus in sublime erigere. Ad extremum spe bona de ipsorum integra conversione plenus, solemnem iis ac canonicam absolutionem impertiebat: qua accepta continuo barbam et capillos attondere, saccum et cineres ponere, vitamque more caeterorum fidelium rursum inire poenitentes incipiebant, Sacrorum communioni penitus restituti.

CCLVII. *Quaeres X.* An Clerici immunes fuerint a solemni poenitentia? Resp. Clericos in majoribus Ordinibus constitutos, a solemni poenitentia immunes fuisse post saeculum tertium, immo etiam saeculo III. quo solemnis poenitentia ab Ecclesia fuit instituta. Dixi I. *Clericos majores*, id est, Episcopos, Presbyteros, ac Diaconos; Clerici minores enim non secus ac Monachi et Laici solemni poenitentiae addicebantur, ut constat ex Epist. VII. *S. Felicis III.* ad universos Episcopos, atque ex S. Isidoro Hispaleni Lib. II. de Ecclesiasticis Officiis, Cap. XVI. Dixi II. *A solemni poenitentia.* Clerici enim majores in gravia et publica crimina lapsi poenitentiam privatam agere tenebantur, aut etiam suo modo publicam, vel in Monasterium detrusi, vel depositi, et ad laicam communionem redacti; non tamen solemnem illam ac luctuosam, quae in tertio praesertim substrato-

rum gradu peragebatur, in quo poenitentes cinere conspersi, saccoque induti, variis laboribus ac poenis exercebantur in cospectu totius Ecclesiae, frequenti manuum impositioni Episcoporum et Cleri substrati.

CCLVIII. Prob. prima pars assertionis I. Authoritate Pontificum et Patrum S. Siricius Epist. ad Himerium Cap. XIV ait: *Poenitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum.* S. Leo M. Epist. XCII. ad Rusticum Narbonensem, Cap. II. *Alienum est a consuetudine Ecclesiastica, ut qui in Presbyterali honore, aut in Diaconii gradu fuerint consecrati, ii pro crimine aliquo suo per manuum impositionem remedium accipiant poenitendi, quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit, secundum quod scriptum est: Sacerdos si peccaverit quis orabit pro eo? Unde hujusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei privata est expetenda secessio, ubi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa.* S. Augustinus Lib. I. de Bapt. contra Donatistas, Cap. I. *Sicut redeuntes, qui priusquam recederent baptizati sunt, non rebaptizantur; ita redeuntes, qui priusquam recederent ordinati sunt non utique rursus ordinantur, sed aut administrant quod administrabant, si hoc Ecclesiae utilitas postulat; aut si non administrant, Sacramentum Ordinationis suae tamen gerunt: et ideo eis manus inter laicos non imponitur.* S. Hieronymus Epist. XLVIII. ad Sabinianum Diaconum, qui plures Virgines corruperat, scribit: *Hortatus sum, ut ageres poenitentiam, et in cilicio et cinere volutareris, ut solitudinem peteres, ut viveres in Monasterio, ut Dei misericordiam jugibus lacrymis implorares.* Prob. II. Authoritate Conciliorum. Cartaginense V. A. 401. Can. XI. ait: *Confirmatum est, ut si quando Presbyteri vel*

Diaconi in aliqua graviori culpa convinti fuerint, qui eos a ministerio necesse fuerit removeri, non eis manus tamquam poenitentibus, vel tamquam fidelibus laicis imponatur. Toletanum IV. A. 633. Cap. XXIX. *Si Episcopus, aut Presbyter, sive Diaconus, aut quilibet ex ordine Clericorum, magos, aut aruspices, aut ariolos, aut certe augures, vel sortilegos, vel eos qui profitentur artem aliquam, vel aliquos eorum similia exercentes consulere fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suae depositus Monasterii poenam excipiat, ibique perpetuae poenitentiae deditus, scelus admissum sacrilegii luat.* Similem poenam, laicae nimirum communionis, et detrusionis in Monasterium, minime vero solemnem poenitentiam Episcopis, Presbyteris et Diaconis capitalium criminum reis statuunt Agathense A. 506 Can. L. Epaonense A. 517. Can XXII. Aurelianense III. A. 538. Can. VII. Rationem hujus disciplinae geminam assignat S. Basilius Epist. I. canonica ad Amphilochium, Can. III. Prima est, quia bis idem delictum a Deo non punitur: ideoque depositioni Clerici non esse addendam poenitentiam solemnem. Altera est, quia laicus reus expleto canonicae poenitentiae tempore, in pristinum communionis statum restituitur; Clericus autem ab inflicta semel depositione non resurgit.

CCLIX. Prob. etiam altera pars assertionis, tum quia ex veteribus monumentis nullum satis firmum argumentum profertur ab adversariis; tum etiam positive, authoritate Patrum. S. Optatus Milevitanus Lib. II contra Parmenianum, Donatistas increpat, quod contra morem in Ecclesia usitatum Episcopos et Presbyteros publicae poenitentiae addixissent. *Multis notum est,* inquit, *et probatum, persecutionis tempore Episcopos aliquos*

inertia a confessione nominis Dei delapsos thurificasse, et tamen nullus eorum qui evaserunt, aut manum lapsis imposuit; aut ut genua figerent, imperavit. Et facitis vos hodie post unitatem, quod a nullo factum est post thurificationem? Atqui S. Optatus non dixisset, a nullo factum id esse, etiam tempore persecutionum; siquidem primis tribus saeculis poenitentia solemnis fuisset majoribus Clericis imposita. S. Leo M. Epist. XCII. ad Rusticum, Cap. II. ait, alienum esse a consuetudine Ecclesiastica, ut Clericis lapsis manus imponantur; atque ab Apostolica traditione descendere, ut ab ac poena habeantur immunes. Quod si dicas, Clericos majores non fuisse quidem primis tribus saeculis impositioni manuum subjectos, sed tantum publicae poenitentiae. Resp. inutilem esse hanc distinctionem inter solemnem poenitentiam, et manuum impositionem; siquidem quidquid dedecoris ac verecundiae, et quidquid duri esse poterat non ab impositione manuum; sed ab humili et abjecto substratorum statu oriebatur.

CCLX. Saeculo tamen V. et VI. in Ecclesia Gallicana et Hispanica Clericis majoribus concessa fuit poenitentiae publica, eam ex pietatis sensu postulantibus, servato etiam ordinis et dignitatis gradu; modo voluntaria peccatorum evulgatione se ipsos non infamassent, ut patet ex Arausicano I. A. 441. Can. IV. *Poenitentiam desiderantibus Clericis non negandam.* Aurelianensi I. A. 511. Can. XII. Toletano XIII. A. 683. Cap. X. *Hoc sancta Synodus definivit, ut stante priscorum Canonum sanctione, quicunque Pontificum vel Sacerdotum, deinceps per manus impositionem poenitentiae donum exceperint, nec se mortalium criminum professione notaverint, tenorem retentandi regiminis non omit-*

tant: sed per Metropolitanum, reconciliatione poenitentium more suscepta, solita compleant ordinis sui officia, vel caetera Mysteriorum sibi credita Sacramenta.

CCLXI. *Dices I.* contra alteram assertionis partem Canone XXVIII. Apostolorum dicitur: *Si quis Episcopus per pecuniam hanc sit dignitatem assecutus, vel Presbyter vel Diaconus, deponatur et ipse, et qui eum ordinavit, et a communione omnino exscindatur, ut Simon magus a me Petro.* Et Can. XXIX. *Si quis Episcopus saecularibus principibus usus, per eos Ecclesiam adeptus sit, deponatur, et segregetur, et omnes qui illi communicant.* II. Eliberitanum Can. LXXVI. statuit: *Si quis Diaconum se permiserit ordinari, et postea fuerit detectus in crimine mortis, quod aliquando commiserit; si sponte fuerit confessus, placuit eum, acta legitima poenitentia, post triennium accipere communionem. Quod si alius eum detexerit, post quinquennium, acta poenitentia, accipere communionem laicam debere.* Et Neocaesariense A. 314. Can. I. *Presbyter si uxorem acceperit, ab ordine deponatur. Si vero fornicatus fuerit, vel adulterium perpetraverit, amplius pelli debet, et ad poenitentiam redigi.* Ubi nomine poenitentiae publica utique illa et solemnis intelligitur, juxta stylum Ecclesiasticum. III. *Eusebius* Lib. V. Hist. Eccles. Cap. ult. refert, Natalium Episcopum, cilicio et sacco indutum, cum lacrymis ad pedes Zephyrini Pontificis se abjecisse supplicem, et non modo ad Cleri, sed etiam laicorum genua advolutum esse. IV. *S. Cyprianus* Epist. LII. ad Antonianum, excusat Cornelium Pontificem, quod Trophimum Sacerdotem ad Ecclesiam redeuntem, condonatis poenitentiae laboribus, ad laicam com-

munionem admiserit; quia maximam plebis multitudinem, quam ab Ecclesia abstraxerat, ad ejusdem sinum revocavit. Atqui si juxta morem Ecclesiae Clerici in majoribus Ordinibus constituti, poenitentiae publicae non fuissent subjecti, offensus non fuisset Antonianus ex nimia Cornelii lenitate, nec Cyprianus eum excusasset. V. *S. Cyprianus* Epist. LIX. ad Fidum, reprehendit Therapium Episcopum, quod Victori Presbytero pacem dederit, antequam is plenam poenitentiam egisset. Ergo Victor Presbyter subjectus fuit poenitentiae publicae, quamvis eam non expleverit. VI. *Idem* Epist. LXVIII. ad Clerum et plebes in Hispania consistentes scribit, Basilidem Episcopum nefando idololatriae libello contaminatum, Episcopatum pro conscientiae suae vulnere sponte deposuisse, ad agendam poenitentiam esse conversum, satisque sibi gratulatum fuisse, si sibi laica communio concederetur. At sibi ex ea spe gratulatus non fuisset Basilides, si majores Clerici poenitentiae publicae non fuisset obnoxii. Resp. ad I. Canones illos nec Apostolicos esse, nec viguisse eo tempore poenitentiam solemnem, neque ullam illius mentionem ibi fieri, sed tantum depositionis. Ad II. Resp. Poenitentiam illis praescribi, at non publicam et solemnem, sed privatam. Neque refert, quod Canones illi non distinguant inter solemnem et privatam; satis enim distinguebant ipse usus ac praxis recepta. Ad III. Resp. Natalium Episcopum nulla lege ac sententia compulsum id fecisse, sed ex summo pietatis et contritionis ardore. Ad IV. Resp. Antonianum commotum fuisse adversus Cornelium, quod accepisset, Trophimum redeuntem restitutum ab eo fuisse honori Sacerdotii, nulla peracta poenitentia,

ut ex cit. Epistola S. Cypriani patet: *Sic tamen admissus est Trophimus, ut laicus communicet; non secundum quod ad te malignorum litterae pertulerunt, quasi locum Sacerdotis usurpet.* Ad V. N. C. Cyprianus nullibi asserit, plenam illam poenitentiam, a Clericis jussu Africanae Ecclesiae peragendam, publicam fuisse et solemnem, Clericis aeque ac laicis communem. Ad VI. Resp. Basilidem ex ea spe gratulari sibi potuisse, non quia Clericos majores solemnibus publicae poenitentiae ritibus subjici usus volebat; sed quia Ecclesia potuisset certum privatae poenitentiae tempus Clericis praescribere, et quoad illud exegissent, communionem illis differre.

CCLXII. *Quaeres XI.* An cujusvis peccati mortalis reos Ecclesia publicae poenitentiae addixerit? Resp. Omnia peccata mortalia indiscriminatim nusquam subdita fuere legi poenitentiae publicae; sed canonica tantum peccata, nempe idololatria, homicidium et adulterium, eorumque species manifestae, quibus successu temporis non nulla alia addita fuerunt. Prob. assertio I. Authoritate Patrum. *Tertullianus*, jam Montanista, Lib. de Pudicitia, Cap. V. carpens Decretum Zephyrini, quo moechis poenitentia functis venia concedebatur, trium dumtaxat capitalium criminum meminit, quae Ecclesia Catholica poenitentiae publicae addicebat, nempe idololatriae, homicidii, et moechiae: *Adstitit idololatra, adstitit homicida, in medio eorum adstitit et moechus: pariter de poenitentiae officio sedent in sacco, et cinere inhorrescunt, eodem fletu gemiscunt, eisdem precibus ambiunt, eisdem genibus exorant, eamdem invocant matrem. Quid agis mollissima et humanissima disciplina? Aut omnibus eis hoc*

esse debebit, aut si non omnibus, nostra esse. Idololatram quidem et homicidam semel damnas, moechum vero de medio excipis, Idololatriae successorem, homicidae antecessorem, utriusque collegam? *S. Cyprianus* quoties de publica poenitentia agit, Idololatras aut moechos ejus legibus subjectos fuisse significat, homicidas procul dubio additurus, si quod tractabant argumentum id postulasset. S. Pacianus in Paraenesi ad poenitentiam, postquam dixisset, *Ne quis existimet propter innumera delicta, quorum fraudibus nullus immunis est, me omne hominum genus indiscreta poenitentiae lege constringere*, crimina recenset, quae publicae poenitentiae remediis curanda sunt, illaque repetit ex Epistola Apostolica Concilii Jerosolymitani. Actuum Cap. XV. *Necesse est ut abstineatis vos ab idolothytis, et sanguine, et fornicatione.* Tum subjungit: *Reliqua peccata meliorum operum compensatione curantur: haec vero tria crimina, ut basilisci alicujus afflatus, ut veneni calix, ut lethalis arundo metuenda sunt; non enim vitiare animam, sed intercipere noverunt. Quare tenacitas humanitate redimetur, convicium satisfactione pensabitur, tristitia jucunditate, asperitas lenitate, gravitate levitas, honestate perversitas, et quaecunque contrariis emendata proficiunt. Quid vero faciet contemptor Dei? Quid aget sanguinarius? Quod remedium capiet fornicator? Numquid aut placare Dominum desertor ipsius poterit, aut conservare sanguinem suum, qui fudit alienum, aut redintegrare Dei templum, qui illud fornicando violavit? Ista sunt capitalia, fratres, ista mortalia.* S. Basilius in tribus Epistolis Canonicis ad Amphilochium poenitentiam publicam idololatris

dumtaxat, homicidis, moechis, sepulcrorum effossoribus, furibus convictis, et vatibus seu divinatoribus, nec non iis qui ipsos consulunt, praescribit. Can. XIV. ait: *Qui usuras accepit, si injustum lucrum in pauperes consumere voluerit, et ab avaritiae morbo deinceps liberari, ad Sacerdotium admitti potest.* Atqui ad Sacerdotium nemo admitti poterat, qui in publica poenitentia fuerat versatus. Can. XXX. *De his qui rapiunt* (Virgines) *Canonem quidem antiquum non habemus, sed propriam sententiam proferimus, ut ipsi, et qui cum eis rapiunt, tribus annis sint extra orationes. Quod autem violenter non fit, nulli est poenae obnoxium, quando nec stuprum, nec furtum rem praecesserit; est autem vidua sui juris, et in ejus est potestate sequi.* Ergo raptus ante tempora S. Basilii non castigabatur poenitentia publica; neque raptorem publicae poenitentiae subjecit Basilius, qui Virginem vel Viduam adducit consentientem, etiamsi sit sub potestate parentum, quibus certe gravem injuriam inferri nemo inficiabitur. Can. XXXIV. adulterio pollutas mulieres poenitentiae publicae subjici vetat, ne forte apud maritos in suspicionem patrati sceleris veniant. At si poenitentia publica non pro gravissimis tantum, sed pro omnibus peccatis mortalibus indicta fuisset, nullam habuissent mariti causam fidem uxorum in dubium vocandi. *S. Gregorius Nyssenus* in Epist. canonica ad Letojum Melitinensem in Armenia Episcopum, Can. VI. diserte asserit, multa fuisse mortalia, quibus nulla poena canonica a Patribus imposita fuerat: atque ex omnibus delictis quae ex ira nascuntur, quorum multa mortalia sunt, ut v. g. convicium, maledictum etc. solum homicidium pu-

blicae poenitentiae a Patribus fuisse subjectum. Can. XV. Idem testatur de avaritia, seu de immoderato ditescendi affectu, exterius prodente se per actus, quorum plerique graviter mali sunt. *Et tamen*, inquit, *haec morbi species nec considerata, nec ullo remedio curata, sed omnino praetermissa est.* Can. XVI. postquam praedones homicidarum poenis, adeoque publicae poenitentiae subjecit, de furibus qui res alienas clanculum surripuerant, ait: *Qui autem occulta subtractione sibi alienum usurpat, ac deinde per Confessionem peccatum suum Sacerdoti aperit, studio quod circa contrarium illius vitii adhibebit morbum curabit, res suas largiendo pauperibus, ut dum quae habet profundit, se ab avaritiae morbo liberum aperte ostendat.* Can. XVII. *Sin autem nihil aliud praeterquam solum corpus habeat, jubet Apostolus per laborem corporalem ei morbo mederi, sic dicens. Qui furatur, non amplius furetur, sed potius laboret bonum operans, ut possit ei largiri qui indiget.* S. Leo M. Epist. XCII. ad Rusticum Narbonensem, Cap. XVIII. *Qui convivio solo Gentilium, et escis immolatitiis usi sunt, possunt jejuniis et manus impositione purgari, ut deinceps ab idolothytis abstinentes, Sacramentorum Christi possint esse participes. Si autem aut idola adoravere, aut homicidiis vel fornicationibus contaminati sunt, ad communionem eos, nisi per poenitentiam publicam, non oportet admitti.* S. Augustinus Epist. XXII. alias LXIV. ad Aurelium testatur, aetate sua comessationes et ebrietates, quae falsae pietatis animo a rudiori plebe in Templis in honorem Martyrum committebantur, publica poenitentia non fuisse castigatas. Enchiridii, Cap. LXXX. testatur, gravia

quaedam peccata suis temporibus ita vulgaria fuisse, ut nec Laicos eorum reos anathemate plectere, nec Clericos exauctorare Episcopi auderent: *Sic nostris temporibus ita multa mala, etsi non talia, in apertam consuetudinem jam venerunt, ut pro his non solum excommunicare aliquem laicum non audeamus, sed nec Clericum degradare. — — Vae peccati hominum, qui sola inusitata exhorrescimus; usitata vero, pro quibus abluendis Filii Dei sanguis effusus est, quamvis tam magna sint, ut omnino claudi contra sese faciant regnum Dei, saepe videndo omnia tolerare, saepe tolerando non nulla etiam facere cogimur.* Ergo aetate S. Augustini non omnia peccata mortalia, quae sola claudunt regnum Dei, subjiciebantur poenitentiae publicae; alias aliqua excommunicatione saltem improprie delicta fuissent in laicis punita, quia publici poenitentes arcebantur a Mensa Eucharistica, et oblationibus. Idem Serm. CCCLII. alias Hom. XXVII. inter L. Cap. III. ait: *Est poenitentia gravior atque luctuosior, in qua proprie vocantur in Ecclesia poenitentes, remoti etiam a Sacramento altaris participandi, ne accipiendo indigne, judicium sibi manducent et bibant. Illa ergo poenitentia luctuosa est. Grave vulnus est: adulterium forte commissum est, forte homicidium, forte aliquod sacrilegium; gravis res grave vulnus, lethale, mortiferum: sed omnipotens medicus.*

CCLXIII. Prob. assertio II. Authoritate Conciliorum. *Eliberitanum* publicae poenitentiae neminem addicit, qui alicujus ex his tribus criminibus reus non esset. Can. I. idololatras, Can. II. eosdem uti et moechos et homicidas, Can. III. et VII. moechos qui

post poenitentiam rursus moechati fuerint, perpetuae addicit poenitentiae. Can. LXXIII. LXXIV. LXXV. poenitentiam publicam delatoribus et falsis testibus imperavit; quia illa crimina revocantur ad homicidium, ut quae accusatis mortem inferant vel naturalem vel canonicam, si Presbyter ob falsum crimen deponatur. *Ancyrani* Canones publica poenitentia in alios animadverti non jubent, quam in idololatria pollutos, sive sacrificando sive idolothyta comedendo, item homicidas, adulteros, ac nefandae libidinis reos. Neocaesarienses Canones imponunt publicam poenitentiam fornicatoribus tantum, adulteris, incestuosis, polygamis. Immo Can. IV. dicitur: *Si quis mulierem concupiscens, proposuerit cum ea concumbere, et cogitatio ejus non perveniant ad effectum, apparet quod gratia Dei liberatus est*, non utique a privata, sed publica poenitentia. Laodicenum haereticos ad Ecclesiam revertentes absque poenitentiae publicae onere suscepit; ait enim Can. VII. *De his, qui ab haereticis convertuntur, id est; Novatianis, aut Photinianis, aut Tessarescaedecatitis, sive baptizati sint illi, seu Catechumeni, non ante suscipiantur, quam omnes haereses anathematizent, et praecipue illam qua detinebantur. Et tunc demum hi, qui apud eos dicebantur fideles, nostrae doceantur fidei symbolum: et uncti sacro chrismate, sic mysteriis communicet sacrosanctis.* Simili indulgentia Nicaenum I. Can. VIII. recipi jubet Catharos seu Novatianos: et Catholica Ecclesia simili oeconomia usa est erga Donatistas, Pelagianos, Nestorianos etc. quos non solum ad communionem absque poenitentiae publicae onere recepit, verum etiam eorum Presbyteris et Episcopis in eodem gradu et honore

O 4

manere concessit. Toletanum I. A. 400. Capit. II. ait: *Poenitentem vero dicimus eum, qui post Baptismum, aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus gravissimisque peccatis publicam poenitentiam gerens sub cilicio, divino fuerit reconciliatus altario.*

CCLXIV. Prob. assertio III. ex sequelis sane horrendis, quae maxime odiosum reddidissent fidelibus Sacramentum Poenitentiae. Si enim omnia peccata gravia obnoxia fuissent poenitentiae publicae, sequeretur I. debuisse maximam fidelium partem esse sub jugo poenitentiae publicae, et expelli ab Ecclesia, quando Sacerdos rem divinam faciebat; pauci sunt enim illi, si cum caeteris conferantur, qui aut numquam graviter delinquunt, aut aliquoties in vita non labantur in peccatum grave. II. Omnibus illis, qui post purgatam semel a lethali crimine conscientiam iterum graviter peccassent, abstinendum fuisse a communione Eucharistica, praeterquam in mortis articulo; poenitentia enim publica semel tantum in vita eidem permittebatur. III. Omnes illos, qui peccatum grave confessione vel semel tantum expiarant, inhabiles fuisse ad licite suscipiendos sacros Ordines, ad contrahendum bona conscientia matrimonium, ad nomen militiae dandum; quia his omnibus interdictum erat ei, qui publicam ac solemnem poenitentiam peregerat, ut diximus Num. CCLII. At vero quis tantam in Ministris Ecclesiae, juvenibus, et militibus jam a prima adolescentia aut sanctitatem omnino incredibilem non admiretur, qui graviter numquam deliquerint; aut inveteratam malitia non execretur, qui vel Confessionem Sacramentalem per plurimos annos distulerint,

aut impositam sibi ab Ecclesia poenitentiam quam diutissime neglexerint?

CCLXV. *Dices I.* Tertullianus Lib. de Poenit. Cap. IV. scribit: *Omnibus ergo delictis, seu carne, seu spiritu, seu facto, seu voluntate commissis, qui poenam per judicium destinavit, idem et veniam per poenitentiam spopondit.* Ergo omnia peccata gravia subjiciebantur poenitentiae publicae, de qua sola loquebatur Tertullianus, ut patet ex Cap. VII. IX. et X. praecipue cum nullam faciat toto illo libro poenitentiae privatae mentionem. II. *S. Cyprianus* Epist. X. ad Presbyteros et Diaconos Carthaginenses scribit: *Cum in minoribus peccatis agant peccatores poenitentiam justo tempore, et secundum disciplinae ordinem ad exomologesin veniant, et per manus impositionem Episcopi et Cleri jus communicationis accipiant, nunc crudo tempore - - - ad communicationem admittuntur.* Atqui S. Cyprianus per minora peccata intelligit gravia, sed non adeo enormia, quae nihilominus poenitentiae publicae subjiciebat. III. S. Augustinus Lib. I. de Symbolo ad Catechumenos, Cap. VII. scribit: *Nolite illa committere, pro quibus necesse est ut a Christi corpore separemini: quod absit a vobis. Illi enim, quos videtis agere poenitentiam, scelera commiserunt, aut adulteria, aut aliqua facta immania: inde agunt poenitentiam. Nam si levia peccata ipsorum essent, ad haec quotidiana oratio delenda sufficeret. Ergo tribus modis dimittuntur peccata in Ecclesia, in Baptismate, in oratione, in humilitate majore poenitentiae.* Atqui nullum peccatum grave, quamvis non sit enorme, duobus prioribus remediis curatur in baptizatis. Ergo expiatur tantum poenitentia publica. IV. *Idem* Serm.

CCCLII. alias Hom. XXVII. inter L. triplicem distinguit poenitentiam, primam competentium qui ad Baptismum venire cupiunt, secundam quotidianam pro venialibus, tertiam graviorem et luctuosiorem, sive publicam. Ergo peccata gravia fidelium expungebantur poenitentia publica, quia Baptismo et oratione deleri non poterant. V. *Idem* Serm. CCCLI. alias Hom. L. inter L. exposita poenitentia antebaptismali, et quotidiana pro venialibus, subjungit: *Tertia actio est poenitentiae, quae pro illis peccatis subeunda est, quae Legis decalogus continet, et de quibus Apostolus ait, Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.* Ergo cum omnia peccata gravia opponantur Decalogo, et excludant a regno Dei, omnia subjiciebantur poenitentiae publicae. P. C. S. Augustinus omnia peccata gravia subjecit illi poenitentiae, in qua homo per Ecclesiasticam disciplinam a Sacramento coelestis panis separabatur; ait enim loco cit. *Ut qui separari a regno coelorum timet per ultimam sententiam summi Judicis, per Ecclesiasticam disciplinam a Sacramento coelestis panis interim separetur.* Sed poenitentia, in qua homo ab Eucharistia separabatur, erat publica. Ergo. VI. Gennadius Massiliensis Presbyter Lib. de Ecclesiast. Dogmatibus, Cap. XXIII. alias LIII. scribit: *Quem mortalia crimina post Baptismum commissa premunt, hortor prius publica poenitentia satisfacere, et ita Sacerdotis judicio reconciliatum communioni sociari, si vult non ad judicium et condemnationem sui Eucharistiam percipere.* VII. Qui ab Eucharistiae participatione arcebantur sive in foro externo, sive in foro conscientiae, illi inter Consistentes ver-

sabantur. Atqui qui in ea erant statione, censebantur publicam agere poenitentiam.

CCLXVI. Resp. ad I. Tertullianum Lib. de Poenitentia, a Cap. I. ad VII. usque disserere de poenitentia in genere, prout virtus est expungendis delictis omnibus necessaria; agit enim de poenitentia quam Deus praecepit: porro Deus non praecepit determinate poenitentiam publicam vel privatam, sed poenitentiam secundum se et absolute: quam Ecclesia pro quibusdam peccatis, nimirum pro gravioribus, constituit publice agendam, pro caeteris vero privatim subeundam sanxit. In posteriori vero libri parte, quae a Cap. VII. incipit, poenitentiae speciem magis notam ac manifestam, nempe publicam explicat, ut proposita ejus severitate Catechumenos terreret, et a gravioribus peccatis avocaret. Neque vero mirandum est, Tertullianum solius poenitentiae publicae meminisse; proposuerat enim sibi de ea tantum disserere, quae specialem habet cum Baptismo similitudinem. Talis autem erat poenitentia publica, tum quia semel tantum concedebatur, tum quia remedium erat quo lapsi post Baptismum in enormia scelera Deo reconciliabantur: et quia illam fideles, si ea rite fuissent functi, non solum gravium delictorum veniam, sed etiam omnis poenae temporalis remissionem regulariter consequebantur. Ad II. Resp. S. Cyprianum nomine minorum peccatorum non intellexisse omnia mortalia, sed minora e canonicis peccatis, qualia sunt homicidium et adulterium, quae scilicet non immediate divinam oppugnant majestatem, ut idololatria. Contendit nimirum loco citato S. Doctor, illis qui in Deciana persecutione lapsi idolis sacrificaverant, non statim suffragari debere Martyrum

libellos; sed publicam ac severam prius agendam esse illis poenitentiam, cum aliorum criminum rei, ut v. g. homicidae et adulteri publicam poenitentiam non subterfugiant. Ad III. Resp. S. Augustinus loco citato non affert adaequatam poenitentiae divisionem. Cum enim ad Catechumenos sermonem haberet, proferendi erant in exemplum remissionis peccatorum modi Catechumenis notiores, quibus in Ecclesia dimittuntur peccata. Hi autem erant Baptismus, quem mox erant suscepturi, et de cujus virtute ad omnia peccata abstergenda erudiebantur: item oratio Dominica quam edocebantur, et cujus recitationi assuescebant, ac poenitentia publica, cujus lugubris apparatus ipsis ob oculos versabatur; siquidem poenitentes cum ipsis audiebant verbum Dei, et cum illis ex Ecclesia dimittebantur ne Sacrificio interessent: privatam autem poenitentiam non ita noverant; unde S. Augustinus illius ibi non meminit. Ad IV. N. C. Ipse *S. Augustinus* loco citato testatur, luctuosae ac graviori poenitentiae non alia quam gravissima delicta obnoxia fuisse; ait enim: *Illa vero poenitentia luctuosa est. Grave vulnus est: adulterium forte commissum est, forte aliquod sacrilegium; gravis res, grave vulnus, lethale, mortiferum.* Poenitentiae privatae certe meminit Augustinus tum alibi, tum etiam Lib. de Fide et Operibus, Cap. XXVI., ubi quaedam delicta esse ait excommunicatione plectenda, adeoque poenitentia publica expianda: alia quibusdam correptionum medicamentis sananda, a Sacerdote nimirum poenitentem peccatorem et secreto confessum arguente, ac poenitentiam privatim agendam imponente: alia vero, sine quibus haec vita non agitur, id est, venialia, quotidiana oratione expianda. Ad V. N. C.

S. Augustinus loco citato loquitur de poenitentia, quae virtute clavium agitur in Ecclesia, eratque modo publica modo secreta, pro conditione peccatorum, ac prudenti Episcopi judicio. Agit namque S. Doctor contra quosdam, qui poenitentiam detrectabant, et propter solam Christi fidem se salvos fore confidebant absque clavium Ecclesiae ministerio, licet mortalia crimina commisissent. Profecto si lege lata, vel Ecclesiastica consuetudine universa peccata mortalia publicae poenitentiae subdita fuissent, ex Antistitum nutu, arbitrio ac prudentia non dependisset quaedam luctuosae illi poenitentiae subjicere, caetera autem sine illa per Ecclesiae claves remittere. Atqui id ex Antistitum arbitrio ac prudentia dependisse ipse S. Augustinus loco citato refert. *Veniat*, inquit, *ad Antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur: et tamquam bonus jam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, a Praepositis Sacramentorum accipiat satisfactionis suae modum: ut in offerendo sacrificio cordis contribulati devotus et supplex, id tamen agat quod non solum illi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam caeteris ad exemplum. Ut si peccatum ejus non solum in gravi ejus malo, sed etiam in tanto scandalo aliorum est, atque expedire utilitati Ecclesiae videtur Antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere poenitentiam non recuset, non resistat, ne lethali et mortiferae plagae per pudorem addat tumorem*. Ad *prob.* D. min. Poenitentia, in qua homo per Ecclesiasticam disciplinam separabatur ab Eucharistia in foro externo et contentioso Ecclesiae, id est, per sententiam Judicis Ecclesiastici, erat poenitentia publica, C. min. In qua homo per Ecclesiasticam disciplinam

separabatur ab Eucharistia in foro conscientiae, sponte obtemperando consilio vel praecepto Confessarii, N. min. Atque de hac secunda separatione loco citato loquitur S. Augustinus, quae hodiedum adhuc viget in Ecclesia; cum nemini qui gravis peccati conscientiam habet, sumere fas sit Eucharistiam: et Sacerdos non raro differre lapsis absolutionem, eosque ad tempus ab Eucharistia arcere teneatur, quamvis publica poenitentia ab aliquot jam saeculis sit sublata. Ad VI. Resp. Verba haec esse consulentis poenitentiam publicam, non imperantis ut necessariam; fatetur enim Gennadius, secreta etiam satisfactione, et privata poenitentia expiari posse peccata. *Sed et secreta*, inquit, *satisfactione solvi mortalia crimina non negamus; sed mutato prius saeculari habitu, et confesso religionis studio per vitae correctionem, et jugi, immo perpetuo luctu miserante Deo, ita dumtaxat, ut contraria pro iis quae poenitet, agat.* Ad VII. Resp. D. min. Qui erant in statione consistentiae post emensos tres alios poenitentiae gradus, ii censebantur publicam agere poenitentiam, C. min. Qui simpliciter erant in statione consistentiae, sive ex sensu pietatis, sive ex consilio aut praecepto Sacerdotis in foro conscientiae, neque alios poenitentiae gradus percurrerant, N. min. Vide *Natalis Alexandri* Dissertationem VI. in Hist. Ecclesiast. Saeculi III.

CCLXVII. *Quaeres XII.* An peccata occulta subjecta fuerint poenitentiae publicae ac solemni? Resp. Nulla peccata secreta et occulta, quamtumvis canonica et enormia, necessario ac vi sacrorum Canonum, expiari debuisse poenitentia publica ac solemni. Dixi I. *Necessario ac vi sacrorum Canonum.* Aliqui enim vel

sua sponte, vel hortatu ac consilio Confessarii, propter occulta etiam delicta publicam agebant poenitentiam. II. *Propter peccata secreta et occulta.* Ubi notandum est, crimen aliquod triplici modo dici et esse publicum, si nempe notorium sit notorietate juris, notorietate facti, et famosum. Notorium est *notorietate juris*, quando de eo constat per sententiam judicis, vel per confessionem rei in judicio, vel denique per legitimam depositionem testium. Notorium *notorietate facti* est, si commissum est in praesentia multorum, vel in loco publico, eo tempore quo potuit multis innotescere, vel si passim versetur ob oculos majori parti viciniae. *Famosum* denique dicitur, quando fama illius ex sufficientibus indiciis orta, pervenit ad majorem partem communitatis. Hinc crimen dicitur et est occultum, quando nec notorium est jure aut facto, nec famosum. Quando canonicum crimen notorium erat notorietate juris, Episcopus injungebat reo poenitentiam publicam, cui si ille renueret se subjicere, censuris primum Ecclesiasticis, et si hae non proficerent, invocato etiam brachii saecularis auxilio, compellebatur. Quando crimen canonicum notorium erat notorietate facti tantum, nempe multis quidem cognitum, sed tamen nec delatum ad judicium Ecclesiasticum, aut non probatum juridice, nec propria confessione manifestatum; tunc aliquando Confessarii jussu reus ab Episcopo poenitentiam publicam petere cogebatur. Quod si id facere detrectaret, negabatur ei a Confessario absolutio Sacramentalis; non tamen arcebatur a publica Eucharistiae perceptione, nisi aut fuisset ad Ecclesiae tribunal delatus, aut propria in judicio confessione convictus.

CCLXVIII. Prob. assertio I. Authoritate Patrum. *S. Basilius* Epist. Canonica ad Amphilochium, Can. XXXIV. adulterio pollutas mulieres, et confitentes ob pietatem, vel quomodocumque in judicio Ecclesiastico convictas, a publicae poenitentiae lege dispensavit, contentus eas ab Ecclesiastica communione excludere, donec impleretur tempus poenitentiae. Putant equidem aliqui, hoc ipso quod adulterae ab Eucharistia percipienda arcerentur, publica satisfactione mulctatas fuisse: at falsa est haec eorum opinio; quamvis enim ad publicam poenitentiam statio consistentium pertinuerit, in qua poenitentes a communione arcebantur, hic tamen status poenitentiae publicae naturam non induebat, nisi respectu eorum, qui alios poenitentiae publicae gradus, fletus nempe, auditionis, et praecipue substrationis percurrerant, ut paulo ante diximus. S. Augustinus Serm. LXXXIII. alias XV. de Verbis Domini, Cap. VII. ait: *Si peccatum in secreto est, in secreto corripe. Si peccatum publicum est et apertum, publice corripe; ut ille emendetur, et caeteri timeant.* Et Serm. LXXXII. alias XVI. de Verbis Apostoli, Cap. VIII. *Novit nescio quem homicidam Episcopus, et alius illum nemo novit. Ego volo publice corripere, at tu quaeris inscribere. Prorsus nec prodo, nec negligo: corripio in secreto; pono ante oculos Dei judicium; terreo cruentam conscientiam; persuadeo poenitentiam. Hac charitate praediti esse debemus. – – – Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant, aliquando nobis produntur ab uxoribus suis plerumque zelantibus, aliquando maritorum salutem quaerentibus. Nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur malum.* Idem Serm.

CCCLI. alias Hom. L. inter L. Cap. IV. *Nos vero a communione prohibere quemquam non possumus, quamvis haec prohibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive saeculari, sive Ecclesiastico judicio nominatum atque convictum.* Ergo Episcopus neque propter crimen famosum poterat quemquam publicae poenitentiae addicere, alias hoc ipso illum a communione prohibuisset. Neque dicas, illud *Sponte confessum* intelligendum esse de Confessione Sacramentali facta in tribunali poenitentiae; nam S. Augustinus loquitur de confessione facta in eo foro, in quo potestas excommunicandi exercebatur; adeoque de confessione facta in foro externo. Praeterea Episcopus notitia criminis ex confessione accepta uti non poterat ad excommunicandum poenitentem, quem ex tali notitia excommunicando sigillum Sacramentale violasset. S. Caesarius Arelatensis Hom. I. in Quadrag. ait: *Haec et ejusmodi commissa expiari penitus communi et mediocri, licet secreta satisfactione non possunt; sed graves causae graviores, et acriores, et publicas curas requirunt; ut qui cum plurimorum afflictione se perdidit, simili modo cum plurimorum aedificatione se redimat.* S. Eligius Noviomensis Episcopus Hom. XVI. *Vos praeterea fratres mei alloquimur, quos publica actio criminalis publicam cogit agere poenitentiam.*

CCLXIX. Prob. Authoritate Conciliorum. *Neocaesariense* A. 314. Can. IV. peccatum carnis sola cogitatione commissum, eximit a subeunda publica poenitentia. Vasense A. 442. Can. VIII. statuit: *Quod si se tantum Episcopus alieni sceleris conscium novit, quamdiu probare non potest, nihil proferat; sed cum*

ipso ad compunctionem ejus secretis correptionibus elaboret. Qui si correptus pertinacior fuerit, et se communioni publicae ingesserit; etiamsi Episcopus in redarguendo illo, quem reum judicat, probationibus deficiat, indemnatus licet, ab his qui nihil sciunt secedere ad tempus pro persona majoris auctoritatis jubeatur: illo, quamdiu probari nihil potest, in communione omnium, praeterquam ejus qui eum reum judicat, permanente. Saeculo VII. et subsequentibus, occultis peccatis secretam poenitentiam fuisse impositam, fatentibus etiam adversariis, manifeste constat tum ex Poenitentialibus libris Theodori Cantuariensis, Egberti Eboracensis, et Ven. Bedae; tum etiam ex Conciliis, *Arelatensi VI.* A. 813. Can. XXVI. *Cabilonensi II.* A. 813. Can. XXV. *Moguntino* A. 847. Can. XXXI. *Rhemensi II.* A. 813. Can. XXXI. Et Lib. V. *Capitularium* Cap. LII. ex *Liptinensi* Concilio A. 743. desumpto.

CCLXX. Prob. III. Ratione. Credibile non est, Ecclesiam poenitentes redigere voluisse in tam graves angustias; pronum enim fuisset, ac maxime timendum, ne poenitentes peccata sua occulta Sacerdoti reticerent, siquidem publica Poenitentia pro occultis delictis agenda fuisset. II. Poenitentia publica plerumque imponi non potuisset pro occultis delictis, quin Sacramentale sigillum violaretur. Cum enim canonica delicta ad tria potissimum restringerentur, idololatriam nempe, homicidium, et adulterium, occultorum criminum rei hoc ipso quod a Sacerdote in Sacramentali foro coacti publicam poenitentiam agerent, prodebantur enormi et canonico crimine commaculati. Quin immo saepissime ex circumstantiis loci, temporis, ac personarum, reliqui fideles ipsam peccati speciem facile

dignoscere, aut saltem non leviter suspicari potuissent. Neque satis poenitentium famae eo ex capite consulebatur, quod poenitentiam publicam eligerent etiam ii, qui nullum crimen commiserant, ii enim et pauci erant, et eximia florere virtute conspiciebantur. Contra occultorum criminum rei et plures erant numero, et plerique aut modicae, aut ordinariae tantum probitatis.

CCLXXI. *Dices I.* Quando Canones graviorum criminum reis poenitentiam publicam imponunt, nuspiam distinguunt inter crimina publica et occulta. II. Canones non tantum attendunt ad scandalum, sed etiam ad gravitatem sceleris, quae eadem est omnino, sive crimen occultum sit sive publicum. III. *S. Basilius* Can. XXII. publicam poenitentiam injungit ei, qui clam a se vitiatam mulierem habet. IV. S. Gregorius Neocaesariensis in Epist. Canonica Can. VIII. ait: *Eos autem qui alienas domos invadere ausi fuerint, si accusati quidem convicti fuerint, nec auditione dignos existimare. Sin autem se ipsos enuntiarint, et reddiderint, in eorum qui convertuntur, ordinem substerni.* Et S. Gregorius Nyssenus Epist. ad Letojum Can. IV. *Est autem quaedam differentia in ratione poenitentiae: qui enim ex se ipso ad sua proferenda peccata pulsus est, eoquod sua sponte occultorum accusator esse voluerit --- in mitioribus poenis versatur. Qui autem in malo deprehensus est, vel propter aliquam suspicionem, vel accusationem ingratiis convictus est, longius illi conversationis tempus datur.* Ergo post confessionem criminis occulti in tribunali poenitentiae factam, imponebatur poenitentia publica. V. *Ancyranum* A. 314. Can. XVI. et XX. publicam poenitentiam indicit mulieribus partus suos necantibus, et bestiariis, quae crimina clam utique

patrantur. VI. Canones poenitentiam publicam imponunt homicidis, occultis utique; alias laica potestas capitali supplicio in publicum et manifestum homicidam animadvertisset. VII. S. Ambrosius Lib. I. de Poenit. Cap. XVI. de occultis peccatis poenitentiae publicae subditis ita loqitur: *Si quis igitur occulta crimina habens, propter Christum tamen studiose poenitentiam egerit, – – – Volo veniam reus speret, et petat eam lacrymis, petat gemitibus, petat populi totius fletibus, ut ignoscatur, obsecret: et cum secundo et tertio dilata fuerit ejus communio, credat remissius se supplicasse.* VIII. S. Augustinus Serm. CCCXCII. alias Hom. XLIX. inter L. ait: *Qui post uxores vestras vos illicito concubitu maculastis, si praeter uxores vestras cum aliqua concubuistis; agite poenitentiam, qualis agitur in Ecclesia, ut pro vobis oret Ecclesia. Nemo sibi dicat, Occulte ago, apud Deum ago: novit Deus qui mihi ignoscat, quia in corde ago. – – – Frustramus Evangelium, frustramus verba Christi?* Ergo juxta S. Augustinum pro secreto adulterio non suffiicit occulta poenitentia. IX. *S. Innocentius I.* Epist. ad Victricium Rothomagensem, Cap. XII. scribit: *Quae Christo spiritualiter nupserunt, et velari a Sacerdote meruerunt, si postea vel publice nupserint, vel se clanculo corruperint, non eas admittendas esse ad agendum poenitentiam; nisi is, cui se junxerat, de saeculo recesserit.* Ergo etiam delicta occulta obnoxia erant poenitentiae publicae. X. Quamvis *S. Leo. M.* Epist. LXXX. ad Episcopos Campaniae, publicam confessionem diserte improbaverit; publicam tamen poenitentiam quae occultis peccatoribus imponebatur, ne verbo quidem reprehendit: immo eam praecipere videtur Epist. XCII. ad Rusticum Narbonen-

sem scribens Cap. ult. *Si autem aut idola adoravere, aut homicidiis, vel fornicationem, contaminati sunt, ad Communionem eos, nisi per poenitentiam publicam, non oportet admitti.* XI. Patres, praecipue Tertullianus, Origenes, S. Ambrosius, S. Pacianus etc. saepe hortantur peccatores, ut deposito noxio pudore, in conspectum Ecclesiae prodeant. Ergo in veteri Ecclesia peccatores etiam occulti ad publicam poenitentiam tenebantur; alias nullam habuissent erubescendi causam.

CCLXII. Resp. ad I. Id falsum esse ostendit Canon Neocaesariensis IV. et Vasensis VIII. Praeterea licet Canones non distinguerent, eoquod illi breves essent agendorum regulae, quae non omnes exceptiones continebant; usus tamen ac communis interpretatio sufficiebat huic faciendae discretioni. Ad II. D. A. Canones attendebant etiam ad gravitatem sceleris junctam simul cum scandalo, C. A. Ad solam gravitatem, etiamsi scandalum abesset, N. A. Ad III. Resp. mulierem quidem illam clam fuisse vitiatam, sed a viro domi suae publice retentam; ideoque crimen aliquo modo in notitiam publicam venisse. Ad IV. N. C. Gregorius uterque loquitur de confessione criminis a reo facta in foro externo coram Judice Ecclesiastico, et idoneis testibus: sicque crimen illud, quod antea occultum erat, acquirebat notorietatem juris, fiebatque obnoxium poenitentiae publicae. Plerumque autem crimina illa non erant omnino occulta, sed saltem semipublica: qui vero ejusmodi peccatorum reus se ipsum accusabant in foro externo, mitius puniebatur, quia spontanea haec confessio sinceram ejus contritionem ac conversionem denotabat. Ad V. Resp. crimina illa occulte quidem patrata fuisse; at numquam publica poe-

narum crimen non occultum, sed publicum fuisse; illarum quidem quae publice nupserant, publicum fuisse propter notorietatem facti; earum vero quae se clanculo corruperant per matrimonium clandestinum, non observatis Ecclsiae caeremoniis, publicum fuisse propter notorietatem juris, vel propter famam ex certis indiciis ortam. Profecto occulta crimina poenitentiae publicae obnoxia non fuisse ipse docet S. Innocentius Epist. ad Exsuperium, Cap. IV. scribens: *Super hoc Christiana religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat. Sed viros suos mulieres non facile de adulterio accusant, et non habent latentia peccata vindictam: viri autem liberius uxores adulteras apud Sacerdotes deferre consueverunt: et ideo mulieribus prodito earum crimine Communio denegatur; virorum autem latent commisso, non facile quisquam ex suspicionibus abstinetur. Qui utique submovebitur, si ejus flagitium detegatur. Cum ergo par sit causa, interdum, probatione cessante, vindictae ratio conquiescit.* Ad X. Resp. S. Leo de confessione publica peccati occulti interrogatus, eam aperte reprobavit; de poenitentia vero publica occultis peccatis imponenda silet quidem, quia nulla ei hac de re quaestio fuit proposita: eam tamen implicite reprobasse censendus est, I. Quia publica poenitentia pro occultis peccatis a Campaniae Episcopis quibusdam imponebatur propter publicam criminis confessionem. II. Quia eaedem contra publicam poenitentiam pugnant rationes, quas S. Doctor contra publicam confessionem adducit. *Removeatur*, inquit, *tam improbabilis consuetudo; ne multi a poenitentiae remediis arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta reserare, quibus possint legum constitutione percelli.* Hinc Epist. XCII. ad Rusticum

non nisi de publicis idololatris, omicidis atque adulteris loquitur. Ad XI. N. C. Quamvis peccatores occulti ad id nulla lege Ecclesiastica tenerentur, Patres tamen frequenter eos ad poenitentiam publicam hortabantur, quia persuasum habebant, istud poenitentiae genus longe efficacius esse tum expiandis praeteritis peccatis, tum novis praecavendis. At noxium pudorem deponere oportebat, qui plurimis erat impedimento, tum in ipsa Sacramentali Confessione, quando occulta scelera Sacerdoti manifestabantur: tum praecipue in ipsa obeunda poenitentia publica. Quamvis enim non tenerentur, eam tamen quamtumvis libere obeundo, toti Ecclesiae gravissimi alicujus criminis suspicionem ingerebant. Vide hac de re plura apud *Tournely* in Praelect. Theolog. de Sacram. Poenitentiae, Quaest. VIII. Artic. III. *Balthassarem Francolinum* in Veteris Ecclesiae severitate a calumniis vindicata, Disput. VII. et VIII. *Edmundum Simonnet* in Institut. Theolog. Tract. XV. Disput XI. Artic. II. *Josephum Biner* in Apparatu Eruditionis, Parte IV. Cap. III. Artic. IV. Paragr. III. *Constantinum Roncaglia* in Animadversionibus in Dissertationem VI. Historiae Eccles. Saeculi III. Natalis Alexandri.

CCLXXIII. *Quaeres XIII.* An multi in veteri Ecclesia publicam ac solemnem poenitentiam egerint? Resp. eos fuisse respective paucos, non ob inculpatam vitae innocentiam omnium ferme Christianorum; siquidem jam saeculo III. et sequentibus plurimi dabantur, quemadmodum nostris etiam temporibus, omni vitiorum genere inquinati, ut patet legenti scripta Patrum, et Historiam Ecclesiasticam; sed aliis ac diversis de causis id contigisse. Ac primo quidem, Minister, seu Judex et arbiter poenitentiae publicae erat solus Episcopus, aut

solus Presbyter Poenitentiarius, qui pariter erat unus in urbibus etiam amplissimis. Quis autem sibi persuadeat, unum hominem in amplissimis civitatibus, v. g. CPoli, Antiochiae, Alexandriae etc. expediendis multorum adeo criminosorum hominum causis difficilibus saepe et intricatis parem fuisse? II. Non omnia peccata gravia, ut paulo ante ostendimus, sed enormia tantum et publica obnoxia erant poenitentiae publicae. III. Plurimi a solemni poenitentia excludebantur, nimirum Clerici in majoribus Ordinibus constituti, milites, nisi arma desererent, quod plerisque integrum non erat; Magistratus publici, conjugati, nisi innocentis partis consensus accessisset: Relapsi in crimen canonicum, infirmi, pueri: item illi qui terram colebant, aliasque hujuscemodi artes profitebantur, quibus nec vires nec tempus suppetebat ad ea poenitentiae exercitia peragenda. IV. Plurimi publicae poenitentiae rigore absterriti, eam obire recusabant. Hinc Tertullianus Lib. de Poenit. Cap. X. conqueritur, *Plerosque hoc opus ut publicationem sui aut suffugere, aut de die in diem differre, pudoris magis memores quam salutis.* Et S. Cyprianus Tract. de Lapsis scribit: *Quam multi quotidie poenitentiam non agentes, nec delicti sui conscientiam confitentes, immundis spiritibus adimplentur? Quam multi usque ad insaniam mentis excordes, dementiae furore quatiuntur?* Saeculo IV. et sequentibus, idem a plurimis Christianis factum fuisse, aperte colligitur ex Conciliis et Patribus. Arelatense I. A. 314. Can. ult. ait: *De his qui apostatant, et numquam se ad Ecclesiam repraesentant, ne quidem poenitentiam agere quaerunt, et postea infirmitate arrepti petunt communionem; placuit eis non dandam communionem*, (intellige Eucharisticam) *nisi re-*

valuerint, *et egerint dignos fructus poenitentiae.* S. Pacianus Epist. III. ad Sympronianum: *Labor iste paucorum est, qui post casum resurgunt, qui post vulnera convalescunt, qui lacrymosis vocibus adjuvantur, qui cum interitu reviviscunt.* S. Augustinus in Enchiridio, Cap. LXXXI. *Nam et ipsa poenitentia - - - plerumque infirmitate non agitur: quia et pudor timor est displicendi, dum plus delectat hominum existimatio, quam justitia qua se quisque humiliat poenitendo.* Et Serm. CCCXCII. alias Hom. XLIX. inter L. *Resistit mihi filius pestilentiae, et erubescit genu figere sub benedictione Dei superba cervix, mens tortuoso? Fortassis, immo quod non dubitatur, propterea Deus voluit ut Theodosius Imperator ageret poenitentiam publicam in conspectu populi, maxime quia peccatum ejus celari non potuit, et erubescit Senator, quod non erubuit Imperator. Erubescit, nec Senator, sed tantum curialis, quod non erubuit Imperator? Erubescit plebejus sive negotiator, quod non erubuit Imperator. Quae ista superbia est? Nonne sola sufficeret gehennae, etiamsi adulterium nullum esset?*

CCLXXIV. *Quaeres XIV.* Quandonam publica ac solemnis poenitentia abrogata fuerit? Resp. in Ecclesia Graeca id contigisse ad finem saeculi IV., quando Nectarius CPolitanus occasione flagitii a Diacono cum foemina nobili poenitente in Ecclesia commissi, Poenitentiarium Presbyterum, et cum eo solemnem poenitentiam abrogavit. Non tamen propterea apud Graecos penitus obliterata est poenarum canonicorum severitas; secreto enim imponunt eas, quae sunt a Canonibus praescriptae. Latini paulo constantius eam disciplinam ad saeculum usque VII. retinuerunt: tum vero vel di-

sciplinae rigidioris impatientia, vel ut plures allicerent ad Confessionem et detestationem peccatorum, paulatim consenescere, et in desuetudinem abire disciplinam illam permiserunt, retenta tamen magna ex parte severitate priorum Canonum poenitentialium, ad quos respiciebatur in imponendis satisfactionibus. At vero post saeculum XI. antiqua severitas relaxari coepit, fasque fuit poenas canonicas vel eleemosynis, vel expeditione in Palaestinam, vel spontanea flagellatione, aut aliis piis operibus redimere.

CONTROVERSIA VIII.

DE INDULGENTIIS.

Contra Montanistas, Novatianos, Waldenses, Wicklefsum, et Protestantes.

CCLXXV.

Indulgentia, prout hic a Theologis consideratur, est remissio poenae temporalis peccato personali debitae, quae post condonatam culpam aeternam luenda superest, extra Sacramentum ab eo data qui potestatem habet spiritualem Ecclesiae thesaurum dispensandi. Dixi I. *Remissio poenae temporalis*; culpa enim et poena aeterna ab Ecclesia remitti nequit, nisi per Sacramenta; neque a Deo remittitur in hac providentia, nisi per infusionem gratiae sanctificantis: at vero indulgentia neque Sacramentum est, neque gratiam sanctificantem confert, sed eam praesupponit. II. *Peccato personali debitae.* Nam poenae peccato originali debitae,

v. g. mors, morbi, fames, sitis, fatigatio etc. per indulgentiam non remittuntur. Hae etenim debentur naturae peccato Adami infectae, quae non tolluntur, nisi cum mortale hoc induerit immortalitatem. III. *Extra Sacramentum data.* Tum ut distinguatur ab ea remissione poenae, quae fit virtute Sacramenti Poenitentiae: tum ut insinuetur, non omnem poenam temporalem, etiam post expletam satisfactionem quam Sacerdos imposuit, ordinarie remitti. IV. *Qui potestatem habet dispensandi etc.* Quia haec remissio fit per modum absolutionis judiciariae, quae fundatur in potestate clavium, et jurisdictionem involvit; adeoque non nisi a Superiore Ecclesiastico, et propriis tantum subditis concedi potest.

CCLXXVI. Indulgentia alia dicitur plenaria et totalis, alia partialis. *Plenaria*, est totius poenae temporalis relaxatio tam perfecta, quam potest esse vi clavium: sive est remissio poenarum purgatorii tanta, quanta obtineri potest per poenitentias, quae pro omnibus peccatis commissis secundum antiquos Canones fieri debuissent. *Partialis*, seu *non plenaria* dicitur ea, quae partem dumtaxat poenae temporalis remittit, et ad certum numerum dierum vel annorum condonatae poenitentiae restringitur. Unde indulgentiae v. g. centum dierum vel annorum non significant remissos esse tot dies vel annos purgatorii; sed dumtaxat remissionem poenitentiae, quae fuisset tot diebus vel annis secundum Canones Poenitentiales peragenda: ideoque quot dies vel anni purgatorii expuncti fuissent per illam poenitentiam, totidem expunguntur per indulgentiam illam non plenariam centum dierum vel annorum.

CCLXXVII. Ad Indulgentiam plenariam referri potest Indulgentia *Jubilaei*, quae praeter totius poenae temporalis relaxationem aliqua continet privilegia omnino singularia, v. g. potestatem eligendi quemlibet Confessarium ex approbatis, qui possit ab omnibus etiam reservatis peccatis et censuris absolvere, votaque omnia, excepto voto religionis et castitatis perpetuae, in alia opera commutare. Dictus est Annus sanctus, sive Jubilaeus, qui significat annum remissionis, ad instar magni Jubilaei Judaici; quia quemadmodum in illo, quolibet recurrente anno quinquagesimo, omnia remittebantur debita, agri ac domus venditae reddebantur prioribus Dominis, servi cum suis liberis in libertatem pristinam restituebantur, omnisque labor agriculturae cessabat, ut praecipitur Cap. XXV. et XXVII. *Levitici*: ita anno Jubilaeo Catholicorum servi peccati redeunt in libertatem filiorum Dei, debita poenae temporalis relaxantur, merita bonis operibus comparata, et per peccatum subsequens extincta reviviscunt, atque ita peccatores ad pristinam possessionem revertuntur. Porro annum Jubilaeum non instituit, sed tantum instauravit *Bonifacius VIII.* A. 1300. lataque in perpetuum lege decrevit, ut centesimo quoque anno venia peccatorum donarentur quicumque Romana Templa venerabuudi inviserent. Postea *Clemens VI.* A. 1350. annorum compendium fecit, et Jubilaeum saeculare revocavit ad annum quinquagesimum: *Urbanus VI.* A. 1389. ad trigesimum tertium, in memoriam annorum XXXIII. quos creditur Christus egisse in terris. Verum Constitutio *Clementis VI.* observata fuit tum anno 1400. a *Bonifacio IX.* tum A. 1450. a *Nicolao V.* Tandem *Paulus II.* A. 1470. Jubilaeum

reduxit ad quemlibet annum vigesimum quintum : quam legem confirmavit *Sixtus IV.* A. 1473. et nunc Ecclesia observat. Praeter annum vigesimum quintum recurrentem, solet Romanus Pontifex gravibus de causis, quoties nempe recens inauguratur, aut quando Ecclesia magnis calamitatibus premitur, indulgentias concedere *ad instar Jubilaei* dictas, quia iisdem ferme gaudeat privilegiis, quibus Jubilaeum.

CCLXXVIII. Indulgentia dividitur praeterea in personalem, localem, et realem. *Personalis* est ea, quae directe datur in gratiam certae personae, ut v. g. in gratiam Religionem profitentium. *Localis*, quae in favorem loci conceditur, ut v. g. in determinato aliquo Templo orantibus. *Realis* est ea, quae in favorem rei alicujus sacrae conceditur, sive quae annexa est v. g. Imagini sacrae, vel numismati. Localis et realis subdividitur in *perpetuam*, quae nullo tempore circumscribitur, quamque toties quilibet lucrari potest, quoties rem injunctam exequitur eo quo par est animo religionis et pietatis: et in *temporalem*, quae ad certum et definitum tempus limitatur, v. g. XXIV. horarum, quamque semel tantum quis lucrari potest.

CCLXXIX. Adversus Catholicam de Indulgentiis doctrinam insurrexere Montanistae et Novatiani. Cum enim Ecclesiae denegarent potestatem remittendi graviora saltem crimina post Baptismum commissa, consequens erat ut dicerent, poenam iis debitam nulla posse satisfactione aequari; adeoque nec posse quidquam de ejus persolutione Ecclesiae potestate laxari, sed soli Deo totum hoc judicium committendum esse. Hinc aequo animo ferre non poterant, Lapsis ad Ecclesiam revertentibus, post poenitentiam aliquo tempore para-

ctam, ad Martyrum supplicationes condonari ab Ecclesia residuas poenas, pacemque illis concedi. Patet id ex *Tertulliano*, qui jam in Montani haeresin lapsus, Lib. de Pudicitia, Cap. ult. contra Zephyrinum Pontificem Romanum ita declamat: *At tu et in Martyres tuos effundis hanc potestatem, ut quisque ex consensione vincula induit adhuc mollia in novo custodiae nomine, statim ambiunt moechi, statim adeunt fornicatores. Jam preces circumsonant, - - et pacem ab his quaerunt, qui de sua periclitantur. - - Sufficiat Martyri propria delicta purgasse: ingrati et superbi est in alios quoque spargere, quod pro magno fuerit consecutus. Quis alienam mortem sua solvit, nisi solus Dei Filius?* Saeculo XII. Waldenses contemptores fuisse indulgentiarum referunt Reynerus Lib. contra Waldenses, Cap. VI. S. Antoninus, et Joan. Card. Turrecremata. Saec. XIV. contra indulgentias acerrime invectus est Joannes Wickleffus, cujus Articulus ordine XLII. in Constantiensi Synodo damnatus est: *Fatuum est credere indulgentiis Papae et Episcoporum.* Magistrum secutus est discipulus Joannes Hus in disputatione adversus Indulgentias Papales conscripta A. 1412.

CCLXXX. Saeculo XVI. occasione indulgentiarum exorta est Lutherana Tragoedia. Cum enim Albertus Brandemburgicus, Archiepiscopus Moguntinus et Magdeburgensis, Joanni Tezelio Ord. Praed. provinciam demandasset promulgandi in Germania indulgentias a Leone X. illis concessas, qui pro absolvenda fabrica Basilicae Vaticanae aliquid largirentur, Staupitius Fratrum Eremitarum S. Augustini per Germaniam Generalis Vicarius, atque apud Saxonia Electorem Fridericum perquam gratiosus, graviter ac mo-

leste id tulit, quod contra morem praeteritis Augustinianis, id muneris Dominicanae familiae alumnis fuerit demandatum. Quare urente hominem invidia promptissimos suorum hortatur, atque hos inter Martinum Lutherum, Islebii in Saxonia natum A. 1483. hominem gutture, lacertis, eloquentia atque ingenio conspicuum, ac vel tunc etiam insigniter superbum ac temerarium, ut contenta voce contra Indulgentias declamarent, abusus eas promulgantium carperent, et quae in commendationem indulgentiarum incautius illi protulerant, acri censura perstringerent.

CCLXXXI. Lutherus itaque Staupitii sui patrocinio, et doctrinae fama fretus, quam in Academia Vittenbergensi recens ab Electore Saxoniae erecta obtinebat, e sacro Templorum suggestu primo quidem sordidas Quaestorum artes privatosque abusus insectari: tum vero ad ipsas indulgentias impugnandas temere digressus, palam asserere, indulgentias plus detrimenti fidelibus quam utilitatis afferre; ignaviae illas blandiri, bonorumque operum studium ac salutis curam enervare: satius esse in pauperes, quam in superbam fabricam aurum elargiri. Eodem tempore scriptis ad Moguntinum litteris, de quaestorum improbitate et abusibus conqueritur, adjectis ad calcem Epistolae XCVII. Conclusionibus circa Indulgentias, quas non expectato responso eadem die proposuit in Templo Vittenbergensi, typisque mandatas per omnem late Germaniam dispergendas curavit in Vigilia Sanctorum omnium A. 1517. Atque ex hoc igniculo paulatim incendium exarsit, quo Germania tota cum finitimis regionibus conflagravit.

CCLXXXII. Tezelius his cognitis, Francofordiae ad Oderam Theses CVI. opposuit, exustis publico in foro Lutheri assertionibus. Tezelio vicem reddiderunt Vittenbergae Lutheri discipuli, Tezelii thesibus palam concrematis. Stylum mox contra Lutheri propositiones acuerunt Joannes Eckius, Theologiae Professor Ingolstadiensis, et Sylvester Mozolinus, Prieras, Ord. Praed. Sacri Palatii Magister, quibus Lutherus respondit, atque ad Leonem X. litteras misit obsequii plenas, quibus se doctrinam ejus, tamquam coelo delapsam, recepturum pollicetur, dum interea in Saxonia populos ad excutiendam Romani Pontificis, ut ipse ajebat, tyrannidem sollicitat. Anno 1518. Romam, ubi theses ejus declaratae fuerant haereticae, ad dicendam causam vocatus, per Fridericum Saxoniae Electorem impetravit, ut causa sua Augustae Vindelicorum coram Thoma de Vio Card. Cajetano cognosceretur, Pontificio ibidem ad Imperii Comitia Legato: quo urgente, ut citra disputationem, (quia e Legati dignitate non erat cum factioso et turbulento Monacho disceptare) propositiones suas publice retractaret; Lutherus affixa appellatione ad Pontificem Maximum, Vittenbergam contendit, sparsis in Cardinalem probris, quod is inhumaniter omnino veritatem retractari imperarit. Paulo post ad proferendam Pontificis authoritatem major illi addebatur animus favore potissimum Saxoniae Septemviri, qui eisdem diebus demortuo Maximiliano I. piissimo Caesare, Vicariatum Imperii iis in regionibus, quae Juri Saxonico obnoxiae sunt, adeptus erat interregni tempore, quo nihil optatius Lutheri rebus accidere poterat. Tum enim ille non amplius Pontificem circumspicere, sed ad Generale Concilium, im-

mo ad Verbum Dei, quod solum in Fidei controversiis supremum Judicem agnoscebat, consueta haereticis indole appellare coepit.

CCLXXXIII. Tandem A. 1520. XVII. Kalend. Julii Leo X. Articulos XLI. e Lutheri libris excerptos proscripsit, anathema eidem comminatus, nisi intra dies LX. impiam doctrinam revocaret. Hos inter articulos sex numerantur, qui de indulgentiis agunt. XVII. *Thesauri Ecclesiae, unde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi et Sanctorum.* XVIII. *Indulgentiae sunt piae fraudes fidelium, et remissiones bonorum operum: et sunt de numero eorum, quae licent, et de numero eorum, quae expediunt.* XIX. *Indulgentiae his, qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem poenae pro peccatis actualibus debitae apud divinam justitiam.* XX. *Seducuntur credentes indulgentias esse salutares, et ad fructus spiritus utiles.* XXI. *Indulgentiae necessariae sunt solum publicis criminibus, et proprie conceduntur duris solummodo et impatientibus.* XXII. *Sex generibus hominum indulgentiae nec sunt necessariae, nec utiles: videlicet mortuis, seu morituris, infirmis, legitime impeditis, his qui non commiserunt crimina, his qui crimina commiserunt, sed non publica; his qui meliora operantur.*

CCLXXXIV. Lutherus posteaquam doctrinam suam a Leone X. proscriptam esse intellexit, in rabiem actus, Vittenbergae Decretum Gratiani, Decretales Romanorum Pontificum Epistolas, atque ipsius Leonis X. Bullam, tota urbe inspectante, non sine effusa gratulatione in accensam lignorum struem conjecit, dicens: *Quia Sanctum Domini conturbasti, conturbet te ignis aeternus.*

Tum interposita ad futurum Generale Concilium appellatione, in Romanum Pontificem, velut Antichristum diabolis omnibus pejorem, petulantissime invectus est rabidi canis more, editisque libris Assertionum, et de Captivitate Babylonica palam asseruit, Indulgentias meras esse Pontificum imposturas, perniciosas esse fidelibus, solique superstitioni fovendae opportunas. Hominem sola fide justificari, liberarique ab omni delicto culpae et poenae.

CCLXXXV. Luthero adhaeserunt Zwinglius, Melanchton, Calvinus, caeterique omnes novi Evangelii buccinatores. Neque aliter de Indulgentiis sentire poterant, nisi errorum suorum fundamenta penitus subruerent. Si enim sola fides justificat, omnesque poenas peccatis debitas remittit: Si Deus opera nostra bona aversatur, neque ullo modo a nobis exigit, ut divinae justitiae pro commissis peccatis satisfaciamus; manifestum est, neque Purgatorium dari, neque Ecclesiae a Christo concessam fuisse potestatem indulgentias conferendi, utpote inutilem atque omnino supervacaneam. At vero quam fluxa et evanida sint haec Protestantium fundamenta, ostendimus tum praecedente Controversia, tum etiam Tomo IV. Art. III. et Tomo V. Artic. II.

CCLXXXVI. Solent hic ut plurimum Protestantes argumentum ab invidia ducere. Ac primo quidem effusam Romanorum Pontificum in concedendis indulgentiis liberalitatem amplificant, ajuntque, praeter alia Alexandrum III. Anconitanis concessisse Dominica prima cujusque mensis indulgentiam tot annorum, quot arenae grana junctae simul hominis manus continere possunt: tum deinde in Quaestorum avaritiam, luxum, atque improbitatem acerrime invehuntur, ajunt-

que causam se habuisse a Romana Ecclesia idcirco secedendi. Sed facile respondemus, multa proferri posse Pontificiae moderationis exempla in concedendis indulgentiis. Clemens VIII. certe et Innocentius XI. complures indulgentias apocryphas expunxere: Clemens IX. novam Cardinalium, aliorumque Praelatorum Congregationem instituit, facultate praeditam difficultates omnes ac dubia circa indulgentias emergentia expediendi, atque abusus, signi irrepsissent, tollendi ac emendandi. Quanta soleat esse Romanorum Pontificum hoc in negotio circumspectio ac vigilantia, vide apud *Benedictum XIV.* Lib. XIII. de Synodo Dioecesana, Cap. XVIII. Quae de *Alexandro III.* moderatissimo alias Pontifice in his favoribus elargiendis dicta sunt, cum *Baronio* ad A. C. 1177. Num. XLIX. ad fabellas risu excipiendas amandamus. Alterum quod attinet, fatemur quidem multos irrepsisse Quaestorum abusus, qui vanis superstitiosisque promissionibus pecunias undecumque emungebant, ut dicitur in *Viennensi* Concilio *Clementina II.* de Poenit. et Remiss. Atque hinc *Tridentinum* extincto Quaestorum officio et nomine plurimis inviso, provinciam indulgentias promulgandi locorum Ordinariis sive Episcopis demandavit. At vero Protestantes idcirco legitimam habuisse a nobis secedendi causam omnino negamus, praecipue quia contra Pontificum et Ecclesiae mentem Quaestores aliqui eleemosynarum multa perperam egerunt. Quis enim ignorat, veram Christi Ecclesiam non Angelorum, sed hominum esse coetum, multaque quotidie malitia hominum contingere, ob quae nemini sanae mentis Ecclesiam contemnere, aut illam in jus vocare permittitur.

CCLXXXVII. Cum vero Protestantes vel dogmatum nostrorum ignari, vel ad conflandam nobis invidiam, multa Catholicis affingere soleant a vero prorsus aliena, juvabit Catholicam de Indulgentiis doctrinam ex Tridentino Concilio recitare Sess. XXV. Decreto de Indulgentiis : *Cum potestas conferendi Indulgentias a Christo Ecclesiae concessa sit ; atque hujusmodi potestate, divinitus sibi tradita, ant iquissimis etiam temporibus illa usa fuerit : sacrosancta Synodus indulgentiarum usum Christiano populo maxime salutarem, et sacrorum Conciliorum authoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet et praecipit, eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant. In his tamen concedendis moderationem, juxta veterem et probatam in Ecclesia consuetudinem adhiberi cupit ; ne nimia facilitate Ecclesiastica disciplina enervetur. Abusus vero, qui in his irrepserunt, et quorum occasione insigne hoc indulgentiarum nomen ab haereticis blasphematur, emendatos et correctos cupiens, praesenti Decreto generaliter statuit, pravos quaestus omnes pro his consequendis, unde plurima in Christiano populo abusuum causa fluxit, omnino aboleudos esse. Caeteros vero, qui ex superstitione, ignorantia, irreverentia, aut aliunde quomodocunque provenerunt, cum ob multiplices locorum, et provinciarum, apud quas hi committuntur, corruptelas, commode nequeant specialiter prohiberi ; mandat omnibus Episcopis, ut diligenter quisque hujusmodi abusus Ecclesiae suae colligat, eosque in prima Synodo provinciali referat, ut aliorum quoque Episcoporum sententia cogniti, statim ad Summum Romanum Pontificem deferantur : cujus*

authoritate et prudentia, quod Universali Ecclesiae expediet, statuatur; ut ita Sanctarum Indulgentiarum munus pie, sancte, et incorrupte, omnibus fidelibus dispensetur.

CCLXXXVIII. *Conclusio Dogmatica.* Ecclesia a Christo accepit potestatem conferendi Indulgentias, eaque constanter ac perpetuo fuit usa. Prob. I. Authoritate Scripturarum. Matth. Cap. XVIII. ait Christus Apostolis: *Amen dico vobis, quaecunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo: et quaecunque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo.* Item Joan. Cap. XX. *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.* Ergo Apostolis data est a Christo potestas tollendi quaelibet vincula, quibus homines impediri queunt ab ingressu coeli. Atqui ejusmodi vincula seu obstacula sunt peccata, non tantum quoad culpam, quae in Sacramento Poenitentiae a Sacerdote nomine Dei remittitur; sed etiam quoad poenam temporalem, quae post condonatam culpam luenda remanet. Ergo data fuit Apostolis potestas remittendi poenam illam temporalem: adeoque data fuit illis a Christo potestas conferendi Indulgentias, quae nihil aliud sunt, quam remissio poenae temporalis, quae post commissum peccatum vel in hac vel in altera vita luenda remanet. Profecto sicut potestas retinendi et alligandi includit potestatem imponendi poenam; sic potestas remittendi et solvendi includit potestatem easdem poenas relaxandi.

CCLXXXIX. Prob. II. ex usu Ecclesiae. Ecclesia ab omni retro aetate Indulgentias concessit. Ergo hanc potestatem a Christo Domino accepit; alias pri-

mitiva etiam Ecclesia in errorem lapsa fuisset et sacrilegium, contra omne fas hanc potestatem sibi arrogando. P. A. Saeculo I. Apostolus II. ad *Cor.* Cap. II. donavit incestuoso partem poenae quam subire debebat: idque in persona Christi, id est, ac si Christus donasset, adeoque et in conscientia seu foro interno. *Cui autem aliquid donastis, et ego: nam et ego quod donavi, siquid donavi, propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur a satana.* Corinthii nimirum rogaverant Apostolum, ut locum hunc interpretantur *S. Chrysostomus* Hom. IV. in II. ad Corinth. *S. Pacianus* Epist. III. ad Sympronianum, *S. Ambrosius* Lib. I. de Poenit. Cap. VI. *Theodoretus*, *OEcumenius*, *Theophilactus*, et *S. Thomas* in l. c., ut incestuoso excommunicato, et seriam poenitentiam agenti ignosceret, et condonaret quod supererat poenitentiae: annuit B. Paulus, jussitque ut ipsi nomine suo, et authoritate sibi a Christo ad hoc collata, partem residuam poenae incestuoso vere poenitenti remitterent, ne nimia absorptus tristitia ob nimiam severitatem et ipse incestuosus poenitens, et ipsi Corinthii circumvenirentur a satana.

CCXC. Saeculo II. et III. Ecclesia ad petitionem Martyrum de impositis vel imponendis satisfactionis operibus Lapsis plurimum relaxabat; tantumque Martyribus honorem deferebat, ut quod perpessi ipsi fuissent, aut forent perpessuri, pro aliorum quos Episcopis commendabant, poenitentia acceptaret. Hujus indulgentiae plures e Veteribus meminere. Tertullianus adhuc Catholicus in libro ad Martyres, Cap. I. scribit: *Pacem quidam in Ecclesia non habentes, a Martyribus in carcere exorare consueverunt: et ideo eam etiam pro-*

pterea in vobis habere, et fovere, et custodire debetis, ut et aliis praestare possitis. Eusebius Lib. V. Hist. Eccles. Cap. I. Epistolam Cleri Lugdunensis ad fideles Asiae minoris exhibet, in qua de Martyrum Lugdunensium et Viennensium pietate erga Lapsos in persecutione dicitur: *Martyres ex quibus abundabant, bona indigentibus liberaliter ministrabant, materna quaedam misericordiae viscera gestantes, magnamque vim lacrymarum pro illorum salute coram Deo Patre fundentes. Vitam petierunt, quam et largitus est Deus; quam etiam illi proximis suis communicarunt, ubi victores ad Deum profecti: cumque pacem dilexissent, pacem* (id est, reconciliationem lapsorum) *nobis* (Clero Lugdunensi) *commendassent, ipsi cum pace migraverunt ad Dominum.* S. Cyprianus Epist. XIII. ad Presbyteros et Diaconos Carthaginenses scribit: *Occurrendum puto fratribus nostris; ut qui libellos a Martyribus acceperunt, et praerogativa eorum apud Deum adjuvari possunt, si incommodo aliquo et infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectata praesentia nostra apud Presbyterum quemcunque praesentem — — exomologesin facere delicti sui possint; ut manu eis in poenitentiam imposita veniant ad Dominum cum pace, quam dari Martyres litteris ad nos factis desideraverunt.* Epistola tamen XI. ad Martyres, monet illos, ne libellos omnibus petentibus promiscue concedant. *Oro vos quibus possum precibus, ut Evangelii memores, et considerantes, quae et qualia in praeteritum antecessores vestri Martyres concesserint, quam sollicití in omnibus fuerint, vos quoque sollicite et caute petentium desideria ponderetis, utpote amici Domini, et cum illo postmodum judicaturi inspiciatis et actum,*

et opera, et merita singulorum; ipsorum quoque delictorum genera, et qualitates cogitetis, ne siquid abrupte et indigne, vel a vobis promissum, vel a nobis factum fuerit, apud Gentiles quoque ipsos Ecclesia nostra erubescere incipiat. Quibus verbis non ipsas Martyrum intercessiones, sed earum abusus deprecatur.

CCXCI. Saeculo IV. *Ancyranum* Can. V. *Nicaenum* Can. XII. *Carthaginense IV.* Cap. LXXV. etc. statuunt humanius cum poenitentibus agendum esse, et de poenis relaxandum, si cum fervore ad poenitentiae labores ferantur. Idem decernunt *S. Gregorius Nyssenus* Epist. ad Letojum, Can. IV. et *S. Basilius* Epist. Canonica ad Amphilochium, Can. LIV. *Est autem tuae prudentiae pro circumstantiae proprietate poenas intendere vel remittere.* Saeculo V. idem docuerunt *S. Innocentius I.* Epist. ad Decentium Eugubinum, Cap. VII. et *S. Leo M.* Epist. LXXIX. ad Nicetam Aquilejensem, Cap. V.

CCXCII. Solent a pluribus laudari pro saeculo IV. Indulgentiae a *S. Sylvestro I.* concessae visitantibus Ecclesiam Lateranensem: pro saeculo VI. Indulgentiae stationum a *S. Gregorio M.*, ut referunt Guilielmus Altissiodorensis Lib. IV. Summae Theologicae, Tract. VI. Cap. IX. et S. Thomas in IV. Sententiarum, Dist. XX. Quaest. I. Art. XIII.: pro saeculo IX. Indulgentiae celebrantibus festam diem S. Swiberti a *Leone III.* et visitantibus Ecclesiam SS. Sylvestri et Martini Romae a *Sergio II.* concessae. Sed facile damus cum *Daniele Papebrochio* in Conatu Chronico-Historico ad Catalogum Romanorum Pontificum pag. 48. et 131. supposititiam esse illam S. Ludgeri Epistolam de Canonizatione S. Swiberti, et tabulas illas marmo-

reas, quibus inscriptae sunt indulgentiae ab illis Pontificibus concessae, recentiores esse quam ut fidem mereantur; praecipue cum nobis legitime non constet, concessas umquam fuisse visitantibus Ecclesias a Romanis Pontificibus indulgentias, nisi primum saeculo XII.

CCXCIII. Saeculo XI. ad finem vergente, nempe A. 1095. *Urbanus II.* in Concilio *Claromontano* profecturis ad liberandas a Saracenorum jugo Jerosolymas plenariam concessit indulgentiam. Canone enim II. dicitur: *Quicunque pro sola devotione, non pro honoris vel pecuniae adeptione, ad liberandam Ecclesiam Dei Jerusalem profectus fuerit, iter illud pro omni poenitentia ei reputetur.* Easdem successores Pontifices concesserunt, *Callistus II.* in Concilio Lateranensi I. A. 1123. *Eugenius III. Clemens III. Alexander III.* in Concilio Lateranensi III. A. 1179. plurimique alii. Ipse *S. Bernardus* indulgentias ab Eugenio III. concessas promulgavit, ut patet ex Lib. II. de Consideratione, Cap. I. Narrat praeterea idem S. Doctor Epist. CCXLVI. ingentem fuisse hominum multitudinem, qui ad lucrandas indulgentias sacrae militiae labores suscepere. *Vacuantur urbes*, inquit, *et castella, et pene jam non inveniunt quem apprehendant septem mulieres virum unum: adeo ubique viduae vivis remanent viris.* Merito itaque errorem Protestantium proscripsit *Tridentina* Synodus Sess. XXV. in Decreto de Indulgentiis, quod Num. CCLXXXVII. exhibuimus. Vide *Card. Bellarminum* Lib. I. de Indulgentiis, Cap. III.

CCXCIV. *Quaeres I.* Ex quorum meritis spiritualis ille thesaurus Ecclesiae coalescat? Resp. Thesaurum illum praecipue ac primario coalescere ex me-

ritis et satisfactionibus Christi infinitis ac superabundantibus: tum vero etiam ex satisfactionibus Deiparae et Sanctorum. Prob. I. pars assertionis authoritate Scripturarum. Christus omnia sua merita et satisfactiones valoris simpliciter infiniti, ob dignitatem infinitam personae operantis, pro Ecclesia obtulit, seque ac sua omnia nobis tradidit. Ad Rom. Cap. VIII. *Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* II. ad Cor. Cap. VIII. *Propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.* Ergo infinitum satisfactionum thesaurum Ecclesiae acquisivit, ejusque dispensationi commisit. II. Authoritate Clementis VI. qui in Extravag. *Unigenitus*, Tit. de Poenit. et Remiss. ait: *Unigenitus Dei Filius in Ara Crucis innocens immolatus, non guttam sanguinis modicam, quae tamen propter unionem ad Verbum pro redemptione totius generis humani suffecisset; sed copiose velut quoddam profluvium noscitur effudisse. – – Quantum ergo exinde, ut nec supervacua, inanis et superflua tantae effusionis miseratio redderetur, thesaurum militanti Ecclesiae acquisivit. – – Quem quidem thesaurum non in sudario repositum, non in agro absconditum, sed per B. Petrum coeli clavigerum, ejusque successores, suos in terris Vicarios, commisit fidelibus salubriter dispensandum et propriis et rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione poenae temporalis pro peccatis debitae, tam generaliter quam specialiter, prout cum Deo expedire cognoscerent, vere poenitentibus et confessis misericorditer applicandum.* Ex quo colliges, quantascunque Ecclesia indulgentias largiatur, thesaurum

hunc numquam exhauriri posse, cum sit infinitus. Neque obest, quod meritis Christi aliquod repensum sit praemium; essentiale etenim praemium Christo aliunde debebatur vi unionis hypostaticae: accidentale vero, nempe exaltatio nominis, et dilatatio Ecclesiae, longe inferius fuit meritis et satisfactionibus Christi, quae infiniti erant valoris ac pretii.

CCXCV. Prob. etiam altera pars assertionis, I. ex laudata Extravag. Clementis VI. *Ad cujus quidem thesauri cumulum B. Dei Genitricis, omniumque electorum a primo justo usque ad ultimum merita adminiculum praestare noscuntur: de cujus consumptione seu minutione non est aliquatenus formidandum, tum propter infinita Christi merita, quam pro eo, quod quanto plures ex ejus applicatione trahuntur ad justitiam, tanto magis accrescit ipsorum cumulus meritorum.* II. Ex proscriptione Articuli XVII. Lutheri a Leone X. facta: *Thesauri Ecclesiae, unde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi e Sanctorum.* III. Exemplo Martyrum, qui in veteri Ecclesia relaxationem poenae temporalis Lapsis obtinuerunt. IV. Ex IX. Articulo Symboli Apostolici, *Sanctorum communionem*, quae nihil aliud est quam bonorum operum ac meritorum societas et communicatio, ut quod ab uno agitur, ad alios quodam jure pertineat. Sicut enim ratio corporis mystici exigit caput et membra indissolubili necessitate ita conjungi, ut membris indigentibus applicetur quod superabundat infinitis meritis Christi capitis nostri: ita mystica unio membrorum inter se exigere videtur, ut satisfactiones Sanctorum, qui plus praestiterunt quam opus esset ad reatum poenae temporalis peccatis suis debitae dissolvendum, reliqua membra participent.

CCXCVI. *Dices I.* Merita et satisfactiones Christi sufficiunt abunde, ut tota poena temporalis peccatoribus remittatur. Ergo satisfactiones Sanctorum sunt inutiles, adeoque ad thesaurum Ecclesiae non pertinent. II. Haec commixtio satisfactionum Sanctorum cum meritis et satisfactionibus Christi vergit in injuriam Christi. III. Sanctorum satisfactiones tali modo eodem haberentur loco, quo satisfactiones Christi; et Sancti dici possent Redemptores nostri. IV. Sancti superabundans praemium operum suorum receperunt. Ergo nihil superest ex laboriosis ipsorum operibus, quod insumi possit ad remissionem poenae peccatis nostris debitae. Resp. ad I. C. A. N. C. Satisfactiones Sanctorum non adjungimus meritis Christi, quasi infinita merita Christi non sufficerent ad constituendum thesaurum Ecclesiae; sed ut illae otiosae non sint, et ut Sancti hoc honore gaudeant: immo ut vis et efficacia meritorum Christi magis eluceat, et commendetur, utpote quae ipsis etiam Sanctorum bonis operibus, ut nobis aliquid mereantur, virtutem et efficaciam influunt ac communicant. Itaque Sanctorum merita, cum meritis Christi conjuncta, non sunt quid majoris pretii et aestimationis, quam sola merita Christi, a meritis Sanctorum separata. Ad II. N. A. Efficacia meritorum Christi ex eo capite, ut paulo ante diximus, magis elucet, utpote quae non solum per se expiare peccata possunt, et reatum poenarum quarumcumque; sed etiam efficere, ut Sanctorum satisfactiones vim habeant expiandi reatum poenae temporalis. Et profecto Deus non derogavit honori suo, quando nomen Davidis nomini suo adjunxit, utroque motus ad protegendam Jerusalem, ut habetur Lib. IV. Reg. Cap. XIX. *Protegam urbem hanc, et*

salvabo eam propter me, et propter David servum meum. Ad III. N. A. Sanguinem Christi non miscemus cum sanguine Martyrum, ut calumniantur Protestantes, quia non collocamus Christi et Sanctorum merita in eodem ordine, sed latum inter ea discrimen agnoscimus. Ac I. quidem Christus per se, Sancti vero non nisi per Christum mereri, et dignum aliquod pretium pro redimendis peccatorum poenis praestare possunt; ideoque omnis eorum gloriatio in Christo est in quo vivunt, in quo merentur, in quo etiam pro aliis satisfaciunt per passiones suas, quae ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, et per illum acceptantur a Patre. II. Christi satisfactiones se solis satis superque sunt ad remissionem quorumlibet peccatorum quoad culpam et poenam, ideoque primario ac principaliter constituunt thesaurum Ecclesiae inexhaustum: at vero Sanctorum satisfactiones finiti valoris sunt, nec nisi per accidens concurrunt ad thesaurum Ecclesiae, ac secundario propter gloriam ipsius Christi, ne scilicet satisfactiones ex illo vim habentes, sint inutiles; et quia Christus in Ecclesia voluit esse Sanctorum communionem. Hinc proprie ac stricte loquendo Sancti dici nequeunt Redemptores; is enim vere ac proprie est Redemptor, quia nos eximit a captivitate daemonis et morte aeterna: isque solus Christus est. Quod si latiori sensu Redemptor appelletur, qui solvit debitum aliquod parvi momenti, quale respectu vitae aeternae est poena temporalis, quantumcumque acerba et diuturna, Sancti dici poterunt Redemptores; sicut nos ipsi Redemptores nostri dici possumus, quando propriis laboribus temporales poenas redimimus. Ad IV. D. A. Sancti superabundans praemium receperunt operum suorum, prout illa fuere meritoria, C. A.

Prout fuere satisfactoria, N. A. et Conseq. Cuilibet bono operi duplex inest valor, nempe *meritorius* vitae aeternae, isque est personalis, nec alteri applicari potest, quia correspondente gloriae gradu operantibus illud semper compensatur, de quo intelligitur illud Apostoli I. ad Cor. Cap. III. *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem* : et *satisfactorius* pro poena peccatis debita cujus praemium est remissio poenae temporalis peccato quoad culpam remisso debitae ; et sub hac ratione, nempe satisfactionis, bona opera Sanctorum possunt esse superflua, cum ipsorum levissima peccata tam rigorosam satisfactionem non exigerent. Quod ergo illis ex hac parte superfluum est, aliorum necessitatibus applicandum servatur, juxta illud Apostoli ad Coloss. Cap. I. *Adimpleo ea quae desunt passionum Christi in Carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia.*

CCXCVII. *Quaeres II.* Quomodo satisfactiones Sanctorum ad Ecclesiae thesaurum concurrant? Resp. eas concurrere non tantum per modum impetrationis, quatenus nempe a Deo nobis impetrant, ut indulgentiae nobis ex Christi meritis applicentur, sed etiam per modum solutionis et pretii. Prob. assertio I. authoritate S. PII V. et Gregorii XIII. qui propositionem Baji ordine LIX. proscripserunt : *Quando per eleemosynas, aliaque poenitentiae opera Deo satisfacimus pro poenis temporalibus non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant, nam alioqui essemus, saltem aliqua ex parte, redemptores ; sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur et communicatur.* Et LX. *Per passiones Sanctorum in Indulgentiis communicatas non proprie rediminutur nostra delicta, sed per communionem charitatis nobis eorum*

passiones impartiuntur, *ut digni simus*, *qui pretio sanguinis Christi a poenis pro peccatis debitis liberemur.* II. Ratione Theologica. Sanctorum merita fuerunt superabundantia quoad vim satisfaciendi, ut patet in B. Virgine, S. Joanne Baptista, Apostolis, Martyribus etc. Ergo cum otiosa non remaneant, impenduntur ab Ecclesia pro expiandis aliorum peccatis quoad poenam temporalem. Praeterea cum fidelis possit pro alio satisfacere ad redimendam poenam temporalem, nulla datur ratio excludendi Sanctorum merita, quoad vim satisfaciendi, a thesauro Ecclesiae.

CCXCVIII. *Dices I.* Ad Rom. Cap. VIII. ait Apostolus: *Non sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam*, *quae revelabitur in nobis.* Ergo Sancti nequeunt pro nobis satisfacere. II. Origenes Hom. LXXXIV. in Num. scribit: *Caeteri enim precibus peccata*, *hic solus* (Christus) *potestate dimisit.* S. Leo M. Epist. XCVII. alias LXXXIII. ad Monachos Palaestinae: *Quamvis multorum Sanctorum in conspectu Domini pretiosa mors fuerit*, *nullius tamen insontis occisio propitiatio fuit mundi* - - *nec alterius quisquam debitum suo fine persolvit.* III. Satisfactionis alienae pretium non potest alteri applicari, nisi ex intentione ipsius operantis. Atqui non ea fuit Sanctorum mens, cum bonis operibus incumbebant, ut satisfacerent pro aliis. Ergo. Ad I. Resp. I. Ex hoc argumento sequeretur, quod neque pro peccatis propriis satisfacere possemus. Resp. II. N. C. Passiones hujus temporis, praecipue si spectentur in se, absque divina promissione et auxilio, condignae non sunt ad promerendam aeternam gloriam, quia momentaneae sunt et leves, si cum illa conferantur: at vero ut ex motivo supernaturali, et adjuvante Dei gra-

tia toleratae, condignam habent vim merendi, et satisfaciendi, etiam ultra debitum. Ad II. Resp. Patres citatos loqui de condigna satisfactione pro peccatis quoad culpam et mortem aeternam, quae utique ab alio praestari non potuit, quam a solo Christo, a quo totam vim suam trahunt satisfactiones Sanctorum, etiam pro redimenda temporali tantum poena aliorum. Ad. III. Resp. Ut pretium satisfactionis Sanctorum nobis applicetur, non requiri formalem et explicitam, sed sufficere generalem intentionem, qua Sancti volunt aliis prodesse quantum possunt, juxta mentem et intentionem Ecclesiae, quae satisfactiones Sanctorum superfluas nobis sub certis conditionibus et operibus applicat per indulgentias.

CCXCIX. *Quaeres III.* An Indulgentiae liberent hominem a poena temporali, non solum coram Ecclesia, sed etiam coram Deo? Resp affirmative. Prob. assertio I. Scripturarum authoritate. Matth. Cap. XVIII. a t Christus Apostolis: *Quaecunque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo.* Quibus verbis significatur, easdem poenas, quae a Pastoribus remittuntur in terris. remitti etiam a Deo in coelis. Et Apostolus II. ad Cor. Cap. II. testatur, se quidquid incestuoso Corinthio donaverat, donasse in persona Christi, adeoque in foro interno conscientiae. II. Exemplo veteris Ecclesiae, quae in gratiam Martyrum lapsis remittebat poenas canonicas, atque etiam poenas temporales, a Deo alias infligendas. Patet id ex S. Cypriano, qui Serm. de Lapsis ait: *Credimus quidem posse apud Judicem plurimum valere Martyrum merita, et opera justorum.* Et Epist. XIII. ad Presbyteros Carthaginenses, jubet illos qui a Martyribus libellos acceperant, si premi eos infirmitate aliqua

et periculo contigerit, manu eis in poenitentiam imposita, factaque exomologesi, cum pace ad Dominum remitti. Atqui per *pacem* non intelligitur relaxatio poenarum canonicarum, quae superflua et inutilis fuisset, utpote a quibus per ipsam mortem solvebantur. Ergo S. Cyprianus intelligebat condonationem poenae temporalis in altera vita luendae. III. Authoritate Pontificum. Sixtus IV. hanc Petri de Osma propositionem damnavit: *Romanus Pontifex purgatorii poenam remittere non potest.* Et Leo X. Articulum XIX. Luteri: *Indulgentiae his, qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem poenae pro peccatis actualibus debitae apud divinam justitiam.* IV. Authoritate *Tridentini*, quod in Decreto de Indulgentiis ait, indulgentias esse maxime salutares; et anathema dicit illis, qui eas asseruerint esse inutiles. At vero si per indulgentias homo non liberaretur a poena temporali coram Deo, indulgentiae non modo inutiles forent fidelibus, verum etiam maxime perniciosae, quia Ecclesiae indulgentias concedendo eximeret fideles a mitissimis poenis hujus vitae, eosque remitteret ad gravissimas poenas Purgatorii. V. Paritate. Satisfactiones nostrae vim habent obtinendi remissionem poenae temporalis justitiae divinae debitae, et in futuro saeculo luendae. Ergo etiam hanc vim habent satisfactiones Sanctorum, quae nobis per indulgentias applicantur. VI. Ex praxi Ecclesiae. Ecclesia saepe concedit indulgentias applicandas defunctis per modum suffragii. Atqui si indulgentiae non liberant a poena temporali coram Deo, frustraneae illae forent, et defunctis inutiles, cum illi militanti Ecclesiae non amplius subdantur, ideoque poenas subire coram Ecclesia nequeant. Ergo.

CCC. *Quaeres IV.* An Indulgentia remittat poenam temporalem, tam illam quae a Sacerdote injuncta est, quam quae per Canones esset injungenda? Resp. affirmative. Prob. assertio I. Ecclesiae veteris exemplo, quae in gratiam Martyrum Lapsis non tantum relaxabat poenas a Sacerdote injunctas, sed etiam a Jure seu Canone injungendas. II. Ratione Theologica. Si indulgentiae eximerent tantum a debito poenae in Sacramento Poenitentiae injunctae, vix alicujus forent emolumenti; quia nunc plerumque levissimae poenitentiae imponuntur, si cum veteribus compareutur. III. Ex Juris effato, *Ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur.* Atqui majus est remittere poenas injunctas, quam injungendas; quia injuncta duplici titulo debetur, et reatu poenae culpam consequente, et praecepto Sacerdotis.

CCCI. *Dices I.* Poenitentiae tribunal est supremum, quia Sacerdos in eo agit vices Christi. Ergo nemo potest solvere poenam a Sacerdote impositam. II. Sequeretur ex dictis, poenitentem non teneri ad subeundam poenam, quam Confessarius injunxit. III. Nemo tenetur ad agendam poenitentiam per Canones injungendam, quia illi abrogati jam sunt, et in desuetudinem abierunt. Ergo proprie loquendo, indulgentjae non remittunt poenam injungendam. Resp. ad I. C. A. D. C. Nemo potest poenam a Sacerdote impositam solvere directe, nimirum Sacerdotis sententiam irritando, vel ab ea dispensando, C. Conseq. Indirecte, tollendo nimirum debitum et reatum poenae temporalis, N. C. Res explicatur exemplo. Qui mulctam pecuniariam, decreto Judicis alicui impositam, ex liberalitate de suo solveret, debitorem a mulcta per Judicem imposita indirecte liberaret; non emendando

Superioris sententiam, in quam nihil juris et authoritatis habet, sed debitum solvendo. Sic etiam Praelatus, dum applicat poenitenti satisfactiones Christi et Sanctorum, reatum poenae, ad quem expiandum Confessarius poenitentiam imposuerat, expungit, sicque poenitens injunctam sibi poenam exsolvere non tenetur, cum nihil supersit luendum. Ad II. Resp. ordinarie et in praxi, nego illatum. Nam I. ordinarie, quando indulgentiae conceduntur, haec conditio apponi solet, *injuncta salutari poenitentia*. II. Poenitentia a Confessario imposita, non est mere vindicativa et poenalis, sed etiam medicinalis in remedium futuri. Indulgentiae autem non eximunt a poenitentia medicinali, utpote necessaria ad coercendas cupiditates; alioqui enervaretur Ecclesiastica disciplina. III. Nemo, absque speciali revelatione, certus esse potest lucratum se fuisse indulgentias, adeoque per illas expunctum a se fuisse reatum poenae cui obnoxius erat. Atqui per incertam solutionem non satisfit debito certo. Ad III. D. A. Nemo tenetur ad agendam poenitentiam, quantum ad modum et ordinem quem Canones praescribebant, C. A. Quantum ad substantiam et finem congruae poenitentiae, N. A. Equidem graves adeo poenitentiae non amplius a Confessariis imponuntur ut olim, neque jubentur fideles quatuor illas poenitentiae publicae stationes percurrere: attamen non minus necessaria est nostris temporibus congrua poenitentia ac olim, neque de jure suo poenas a peccatoribus exigendi vel in hac vel in altera vita quidquam remisit Deus. Quia vero pro humana infirmitate vix pares sumus tot poenis hic persolvendis, idcirco pia Mater Ecclesia illarum defectum supplet per indulgentias, ne graviores in Purgatorio solvere teneamur.

CCCII. *Quaeres V.* An Indulgentiae sint utiles omnibus Fidelibus, etiam perfectis? Resp. affirmative. Prob. I. Authoritate Tridentini, quod in Decreto de Indulgentiis ait: *Sacrosancta Synodus Indulgentiarum usum Christiano populo*, (id est, omnibus Christianis, nullo facto discrimine) *maxime salutarem, et sacrorum Conciliorum authoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet, et praecipit.* II. Authoritate Pontificum. Leo X. Articulum XXI. Lutheri proscripsit: *Indulgentiae necessariae sunt solum publicis criminibus, et proprie conceduntur duris solummodo et impatientibus.* Cui consonat etiam XXII. *Sex generibus hominum Indulgentiae nec sunt necessariae, nec utiles etc.* III. Ratione. Indulgentiae liberant non imperfectos tantum, sed etiam eos qui perfectioni Christianae student, a poena temporali, quae summi Boni fruitionem in coelis aliquantisper retardat. Ergo sunt utiles et salutares omnibus justis, atque etiam perfectioribus, utpote quibus etiam interdum peccatum obrepit.

CCCIII. *Dices I.* Perfectorum hominum est poenas non fugere, sed eas potius quaerere, tum ob exercitium patientiae, tum ob imitationem Christi patientis. II. Indulgentia non est opus meritorium, sed tantum satisfactorium. Ergo non est utilis perfectis, qui modica tantum vel nulla satisfactione indigent. III. Utilius est pro se propriis operibus satisfacere, quam alienam satisfactionem quaerere. Resp. ad I. D. A. Perfectorum non est fugere poenas, quae retardant ab ingressu patriae coelestis, et a consecutione ultimi Boni, quales sunt poenae purgatorii, N. A. Perfectorum non est fugere poenas, quae juvant ad promerendum Deum,

et ad salutem citius acquirendam, quale est Martyrium, et aliae poenae sponte susceptae, vel a Deo in hac vita immissae, C. A. N. C. Ad II. D. A. Indulgentia non est opus meritorium per se, C. A. Non est opus meritorium ratione operis injuncti, et si ex amore Dei suscipiatur, ut eo promptius ac celerius quis Deo suo fruatur, N. A. et Conseq. Quamvis enim Indulgentia nullo modo esset meritoria, utilis tamen foret etiam perfectis; quia rarissimi sunt, qui modica saltem satisfactione non egeant. Ad III. Resp. utilius et tutius esse utrumque praestare, nempe propriis operibus pro se satisfacere, simulque indulgentias quaerere; cum nemo rescire queat, quantam debiti partem tuo aere expunxerit.

CCCIV. *Quaeres VI.* Ad quem proprio jure pertineat publicas, solemnes ac plenarias Indulgentias concedere? Resp. Ad solum Romanum Pontificem. Prob. assertio I. ex Scripturis. B. Petro, ejusque successoribus Romanis Pontificibus dictum est a Christo, *Pasce oves meas.* Et: *Tibi dabo claves regni coelorum. Et quodcunque ligaveris etc.* Quamvis autem etiam Apostolis dictum sit Matth. Cap. XVIII., *Quaecunque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo*; haec tamen potestas, saltem quoad omnes gradus suos, erat extraordinaria, Petro subordinata, et cum Apostolis interitura: quibus in Episcopatu quidem succedunt Episcopi, at non in Apostolatu. II. Authoritate Conciliorum. *Lateranense IV.* Can. LXII. ait, Romanum Pontificem plenitudinem potestatis obtinere ad concedendas indulgentias. In Constantiensi Concilio Martinus V. suspectos de haeresi inter alia interrogari jubet, *Utrum credant, quod Papa omnibus Christianis*

vere contritis et confessis, ex causa pia et justa possit concedere indulgentias in remissionem peccatorum?

CCCV. Archiepiscopi in sua provincia, etiam extra cursum Visitationis, et casum appellationis: item Episcopi in sua tantum Dioecesi, concedere possunt subditis suis indulgentias, non plenarias quidem, sed partiales juxta Can. LXII. Lateranensis IV. *Quia per indiscretas et superflua indulgentias, quas quidam Ecclesiarum Praelati facere non verentur, et claves Ecclesiae contemnuntur, et poenitentialis satisfactio enervatur: decernimus ut, cum dedicatur Basilica, non extendatur indulgentia ultra annum, sive ab uno solo, sive a pluribus Episcopis dedicetur: ac deinde in anniversario dedicationis tempore quadraginta dies de injunctis poenitentiis indulta remissio non excedat. Hanc quoque dierum numerum indulgentiarum litteras praecipimus moderari, quae pro quibuslibet causis aliquoties conceduntur: cum Romanus Pontifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc in talibus moderamen consueverit observare.* Cardinales, etiam non Episcopi, indulgentias centum dierum concedunt, ex tacita concessione Summi Pontificis. Legati vero et Nuntii Apostolici possunt eas concedere intra terminos suae Legationis vel Nuntiaturae, ex generali vel speciali Papae commissione. Caeterum Summus Pontifex electus tantum, adeoque ante consecrationem vel coronationem suam: Episcopi electi, atque a Pontifice Romano confirmati, quamvis nondum consecrati; et Legati Apostolici, etsi nondum Sacerdotes, possunt valide et licite indulgentias largiri; quia potestas illas concedendi non est Ordinis, sed Jurisdictionis, quae competere potest non Sacerdoti, modo sit Clericus.

CCCVI. Abbates et Praelati Religiosorum non possunt sine speciali commissione Pontificis vel Episcopi ullas indulgentias fidelibus concedere, ut patet ex Can. LX. Lateranensis IV. *Accedentibus ad nos de diversis mundi partibus Episcoporum querelis, intelleximus graves et grandes quorundam Abbatum excessus: qui finibus suis non contenti, manus ad ea, quae sunt Episcopalis dignitatis, extendunt, de causis matrimonialibus cognoscendo, injungendo publicas poenitentias, concedendo etiam indulgentiarum litteras, et similia praesumendo: unde contingit interdum, quod vilescat Episcopalis authoritas apud multos. Volentes igitur in iis et Episcoporum dignitati, et Abbatum providere saluti, praesenti Decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia se praesumat extendere, si proprium voluerit periculum evitare: nisi forte quisquam eorum speciali concessione, vel alia legitima causa super hujusmodi valeat se tueri.* Immo neque subditis suis Religiosis possunt eas dispensare sine speciali privilegio; quia dispensatio thesauri Ecclesiae competit solis Principibus Ecclesiae, nimirum Romano Pontificis, atque etiam Episcopis, qui sunt Rectores integri populi, et quasi Reges in parvo regno: Abbates vero sunt quasi Patres unius familiae et domus, solisque Religiosis praesunt, in quos jurisdictionem habent quantum ad disciplinam Monasticam. Religiosis tamen, quamtumvis exemptis a jurisdictione Episcoporum, possunt Episcopi Dioecesani indulgentias concedere, quia sunt membra Dioecesis seu Communitatis, et quoad hunc favorem se Episcopo subjiciunt. Quod de Abbatibus dictum est, ob paritatem rationis intelligi etiam debet de Parochis, et aliis quibuscumque in-

ferioris ordinis, quam Episcopalis, Presbyteris ad audiendas Confessiones deputatis. Quamvis enim illi virtute clavium jurisdictionem exerceant in foro interno et secreto poenitentiae, nullam tamen in foro externo exercere possunt, ad quod pertinet facultas concedendi indulgentias.

CCCVII. *Quaeres VII.* An ad valorem Indulgentiarum requiratur causa justa? Resp. affirmative, quia Superiores Ecclesiastici non sunt Domini, sed dispensatores thesauri indulgentiarum. Igitur praevaricatores forent, si absque justa causa indulgentias concederent, quia contra Domini sui voluntatem, nullaque de causa ejus bona disperderent. Hinc *Lateranense IV.* Can. LXII. indulgentias sine juxta causa concessas, indiscretas vocat et superfluas, easque damnat. Et *Clemens VI.* in Extravag. *Unigenitus*, declarat, B. Petro ejusque successoribus ea conditione thesaurum Ecclesiae fuisse concreditum, ut eum piis ac rationabilibus de causis dispensent.

CCCVIII. Porro causa justa esse nequit, nisi sit proportionata Indulgentiae, quae conceditur; non solam enim infidelis dispensator dicitur, qui nulla de causa, sed etiam qui pro re minima et levi pretiosos Domini sui thesauros profundit. Et profecto si quaecumque causa pia ad valorem Indulgentiae sufficeret, nullae umquam dici possent superfluae et indiscretae; semper enim aliqua pia causa qualiscumque allegari posset. Neque obstat, quod Indulgentiae nitantur infinitis Christi satisfactionibus, quae semper sunt causa sufficiens concedendi indulgentias: quamvis enim haec ita se habeant, thesaurus tamen satisfactionum Christi et Sanctorum applicari nobis sine juxta et proportio-

nata causa nequit per dispensatores illius, Ecclesiae Antistites.

CCCIX. Caeterum ad causam justam et proportionatam non requiritur, ut opus injunctum sit aequivalens poenae debitae, alias indulgentia esset potius commutatio quam remissio: sed sufficit si ratio habeatur sufficiens talem indulgentiam concedendi, ita ut proportione quadam servata gravior requiratur causa pro plenaria, levior pro partiali indulgentia. Ad causam autem justam et proportionatam duo exiguntur. Ac I. quidem finis aliquis pius ac Deo gratus, cujus assecutio magis Deo placeat, quam poenalis satisfactio quae per indulgentiam relaxatur, ut v. g. extructio Templorum, ac piorum locorum, pax Ecclesiae, conversio infidelium, haereticorum etc. II. Opus aliquod, per quod finis ille probabiliter obtineri possit: ideoque plenaria indulgentia non posset valide concedi v. g. semel recitantibus Orationem Dominicam pro conversione haereticorum. Nam quamvis conversio illa sit Deo gratior, quam poenalis satisfactio multorum fidelium; probabile tamen non est, per hanc solam brevissimam orationem convertendos esse haereticos.

CCCX. Tria hic adhuc observo ex *Card. Bellarmino* Lib. I. de Indulgentiis, Cap. XII. Ac I. quidem non requiri, ut opus injunctum sit in se valde difficile ac laboriosum; fieri enim potest, ut per opus in se leve ac facile magna indulgentia acquiratur, quia opus illud quamtumvis in se leve ac facile, medium esse potest ad finem Deo gratissimum assequendum. Talis est v. g. assistentia illa prae foribus Basilicae S. Petri Romae, dum Pontifex solemni caeremonia populo benedicit; quia illa populi frequentia in

his circumstantiis aptum est medium, atque etiam utile ad protestationem fidei de Capite Ecclesiae, atque ad honorem Sedis Apostolicae, qui est finis illius indulgentiae. II. Non eodem modo judicandum esse de causa indulgentiae, cum datur uni alicui particulari personae, et cum datur in commune multis. In priori casu oportet, ut opus illi soli injunctum, sit proportionatum fini ob quem datur indulgentia: at in posteriori casu necesse non est ut opus singulorum, sed tantum ut opus omnium simul sit fini proportionatum. Atque hinc accidere potest, ut maxima etiam indulgentia sit justissima, quamvis opus singulis injunctum leve videatur: ut patet in indulgentia, quae conceditur conferentibus certam pecuniae summam ad aedificandam Ecclesiam vel Xenodochium. III. Aliquando contingere potest, ut solus finis sufficiat sine aliquo opere injuncto: quando videlicet finis non pendet ab aliquo opere, et per se sufficit ad indulgentiam justam efficiendam. Sic in articulo mortis indulgentia hominibus bene de Ecclesia meritis, Religiosis, et Sodalibus B. V. M. conceditur, pronuntiato nomine Jesu et Mariae, absque alio opere injuncto; quia videtur causa esse satis justa ipsa necessitas extrema, conjuncta cum praecedentibus meritis, ut alii ad bene de Ecclesia merendum, vel ad Religiosam vitam aut pia Sodalitia, in quibus plurima bona opera exercentur, hoc beneficio adducantur.

CCCXI. *Quaeres VIII.* Quid ex parte suscipientis requiratur ad lucrandas Indulgentias? Resp. requiri I. ut suscipiens sit fidelis baptizatus; quia Ecclesia in alios non habet jurisdictionem. II. Ut coram Deo sit reus poenae temporalis nondum expunctae, propter pec-

catum aliquando commissum; alias nulla posset ei fieri condonatio et relaxatio debiti. Verum haec conditio rarissime deest. III. Ut sit in statu gratiae, saltem antequam ultimum opus injunctum peragatur; quia non remittitur poena temporalis, nisi condonata prius et expuncta fuerit per gratiam sanctificantem culpa ac poena aeterna: cum indulgentia sit favor solis filiis Dei adoptivis destinatus, et inimicus Dei indignus sit hac remissione ac favore, quamdiu in statu peccati existit. Dixi, *saltem antequam ultimum opus injunctum peragatur*; quia nimirum in eo dumtaxat instanti indulgentia suum sortitur effectum. Caeterum non desunt Theologi, qui non ultimum modo, sed omnia opera injuncta in statu gratiae peragi debere ad lucrandas indulgentias opinantur; eoquod opera in statu peccati facta, sint omnino mortua, neque amplius per subsequentem statum gratiae vivificentur. Quod si in Pontificiis litteris, ut saepe fit, jubentur opera injuncta perfici in statu gratiae: vel si finis indulgentiae sit placare Deum Christiano populo, et ideo injungantur preces, jejunia, eleemosynae, necessarium mihi videtur, ut omnia illa opera fiant in statu gratiae; tum quia executioni mandari debent quae a Pontifice imperantur; tum quia Deus per opera mortua non placatur. IV. Executio integra requiritur omnium operum a Pontifice praescriptorum; quia indulgentia non conceditur nisi sub tali conditione, qua simpliciter non impleta, nihil obtinetur. Hinc qui etiam inculpate, nempe vel ex absoluta impotentia, vel oblivione, aut ignorantia invincibili omittit opus aliquod injunctum, vel partem ejus saltem notabilem, nihil indulgentiae consequitur, nisi aliter ipse Summus Pontifex statuerit; quia con-

sessio indulgentiae est unica, et quasi indivisibilis sub tali determinata conditione. V. Ut omnia executioni mandentur debito loco, tempore, et intentione, ut praescribitur a Pontifice in litteris concessionis. Locus a Pontifice designatus est certa quaedam Ecclesia, aut plures: Tempus est inter utrasque Vesperas in communibus indulgentiis: Intentio est, pax inter Principes Christianos, extirpatio haeresum, exaltatio sanctae Matris Ecclesiae, ac spirituale bonum Summi Pontificis. VI. Ad consequendam indulgentiam plenariam requiritur detestatio omnium peccatorum etiam venialium, et depositio affectus ad quodlibet eorum. Ratio est, quia poenae peccato veniali debitae remissio praesupponit remissionem ejusdem quoad culpam. Atqui nullum veniale remittitur quoad culpam sine ejusdem detestatione saltem virtuali, aut sine depositione affectus ad illud. Ergo. Ex quo colliges, quam pauci indulgentias plenarias lucrentur: cum pauci sint, qui omnia venialia efficaciter detestentur, nullumque ad illa affectum servent.

CCCXII. *Quaeres IX.* An ad Indulgentias plenarias lucrandas requiratur etiam Confessio Sacramentalis? Resp. Quamvis indulgentia concedatur sub hac forma, *vere poenitentibus et confessis*, necessariam tamen non esse, extra Jubilaeum, illis qui nullius sibi lethalis culpae conscii sunt, et saltem semel alias per hebdomadem ad Sacramentum Poenitentiae solent accedere. Ratio id dicendi petitur ex Brevi Clementis XIII., quo A. 1763. IX. Decembris indulsit, *Ut qui frequenti peccatorum confessione animam studentes expiare, semel saltem per hebdomadem ad Sacramentum Poenitentiae accedere, nisi legitime impediantur, consueverunt, et nullius lethalis culpae a se post peractam*

ultimam confessionem commissae sibi conscii sunt, omnes et quascunque indulgentias consequi possint, etiam sine actuali confessione, quae caeteroquin juxta praefati Decreti definitionem ad eas lucrandas necessaria esset. Nihil tamen innovando circa indulgentias Jubilaei tam ordinarii quam extraordinarii, aliasque ad instar Jubilaei concessas, pro quibus assequendis, sicut et alia opera injuncta, ita et Sacramentalis Confessio, tempore in earum concessione praescripto, peragantur. Verum indultum hoc non suffragatur illis, qui rarius accedere solent ad Sacramentum Poenitentiae.

CCCXIII. *Quaeres X.* An ad lucrandam Indulgentiam plenariam requiratur etiam propositum et sollicitudo satisfaciendi Deo per opera bona satisfactoria, facultati et infirmitati propriae peccatoris proportionata, ita ut proportione hujus sollicitudinis, tamquam dispositionis ad indulgentiae effectum necessariae, percipiatur major vel minor indulgentiae fructus? Resp. affirmative. Prob. assertio I. ex praxi veteris Ecclesiae, quae pro majori poenitentium in bonis operibus exercendis cura et ardore, benignius ac remissius cum ipsis agebat, ut statuit Ancyranum Can. V. et Nicaenum Can. XII. S. Cyprianus Epist. XI. alloquens Martyres ait: *Peto ut eos, quos ipsi videtis, quos nostis, quorum poenitentiam satisfactioni proximam conspicitis, designetis nominatim libello, et sic ad nos fidei ac disciplinae congruentes litteras dirigatis.* Ubi verba illa, *poenitentiam satisfactioni proximam*, id est, quae aliquo modo ad aequalitatem accedat, observari merentur. II. Authoritate Pontificum. *S. Gregorius VII.* Episcopo Lincolniensi, indulgentiam peccatorum petenti, illam ea lege concessit, ut poenitentiam pro viribus

ageret. *Absolutionem*, inquit, *praeterea peccatorum tuorum, sicut rogasti, tibi mittere dignum duximus; si tamen bonis operibus inhaerendo, commisso excessus plangendo quantum valueris, corporis tui habitaculum Deo mundum templum exhibueris.* Ad quae verba subjungit Card. Caesar Baronius in Annalibus Ecclesiast. ad A. 1073. Num. LXXI. *Ut appareat, Sedis Apostolicae indulgentias illis communicari, qui quantum suppetunt vires, bene operari non praetermittunt; non autem ignavis, otiosis, ac negligentia torpescentibus.* Bonifacius VIII. in Extravag. *Antiquorum*, de Poenit. et remiss. docet, *Unumquemque plus mereri, et efficacius consequi indulgentias, qui Basilicas ipsas Apostolorum amplius et devotius frequentat.* Innocentius IV. in Lugdunensi I. plenam concedens indulgentiam iis, qui sumptus in bellum sacrum contulissent, ait unumquemque lucrifacturum *juxta quantitatem subsidii, et devotionis affectum.* Praeterea in Pontificiis diplomatibus, quibus indulgentiae conceduntur, diserte dicitur, eas non concedi nisi *vere poenitentibus.* Atqui veri poenitentes sunt tantum ii qui dignos poenitentiae fructus faciunt, atque in se ipsis crimina vindicant quae perpetrarunt. III. Ratione. Onus agendi poenitentiam est jure divino impositum. Lucae Cap. III. *Facite fructus dignos poenitentiae.* Ergo Ecclesia neminem potest ab hoc onere eximere, praecipue cum poenae satisfactoriae non tantum sint in vindictam praeteriti peccati, sed etiam in remedium futuri. IV. Ex sequelis. Si indulgentia plurimorum peccatorum posset obtineri per pauca opera non valde ardua, absque bonorum operum studio ac congrua poenitentia, enervaretur Ecclesiae disciplina, induceretur torpor ac negli-

gentia, sicque ipsa peccata foverentur, et indulgentia redundaret in destructionem, non in aedificationem. Atqui id de Ecclesia nec cogitari, nec dici potest, quae tantum ad supplendam fidelium impotentiam et infirmitatem, non ad fovendum torporem indulgentias largitur.

CCCXIV. *Dices I.* Si requiritur propositum satisfaciendi Deo per bona opera statui poenitentis proportionata, indulgentiae essent inutiles, ac piae fidelium fraudes. Atqui hoc dici nequit. II. Indulgentia plenaria semel obtenta, tollit necessitatem omnis satisfactionis postea peragendae. Ergo non requiritur propositum satisfaciendi. P. A. Tollit totum debitum. Ergo tollit necessitatem satisfactionis postea peragendae. III. Tali modo qui post obtentam indulgentiam moritur, antequam propositum satisfaciendi executioni mandare posset, utpote morte praeventus, nihil lucraretur. IV. Indulgentiae plenariae ita vocantur, quia ex se ipsis remittunt omnem omnino poenam temporalem. V. Saeculo XII. profecturis in Palaestinam tota poena temporalis remittebatur absque ullo poenali opere. Ergo etiam tota remittitur, quando conceduntur Indulgentiae plenariae. Resp. ad I. N. M. Qui per opera poenitentiae satisfacere conantur divinae justitiae, per indulgentiam plenariam poenae temporalis integram remissionem consequuntur, quam saepissime non obtinerent absque hac indulgentia: raro enim contingere solet, ut solis satisfactionibus nostris omnem poenam temporalem redimamus. Ergo maxima est indulgentiarum utilitas. Quamvis enim per illas non tollatur obligatio congruam satisfactionem Deo praestandi; sunt tamen supplementum impotentiae nostrae et infirmitatis. Ad II. N. A. Ad *prob*, D. A. Tollit totum debitum actu et absolute, N. A.,

Dat jus ad remissionem obtinendam totius debiti sub conditione satisfactionis convenientis faciendae, C. A. N. C. Indulgentia plenaria effectum suum successive producit, secundum proportionem propriae satisfactionis. Ad III. N. A. Talis integram remissionem poenae temporalis omnibus peccatis suis debitae consequitur vi indulgentiae plenariae quam lucratus est, modo propositum retineat satisfaciendi, si diutius viveret. Nam in eo casu indulgentia supplet ejus impotentiam; sicque non persolvet in Purgatorio poenas peccatis suis debitas, nec propriis satisfactionibus remissas, quae tamen ipsi persolvendae fuissent, absque indulgentiarum auxilio. Ad IV. Resp. Indulgentiam plenariam dici illam, quae omnem poenam temporalem extinguit, quantum est ex se, et quantum Ecclesiae claves se extendere possunt, nisi justus vitio suo impedimentum ponat: quale merito censetur esse neglectus congruae satisfactionis, id est, proportionatae ipsius peccatoris facultati ac infirmitati, cujus satisfactionis necessitatem Ecclesia tollere non potest, cum sit juris divini. Ad V. Resp. N. A. Quid enim aliud erant longissimi itineris molestiae, diuturna bellorum pericula, separatio a patria, parentibus, liberis, amicis etc. quam opera poenalia, eaque omnino gravissima?

CCCXV. *Quaeres XI.* An Indulgentiae prosint non viventibus modo, sed etiam mortuis? Resp. eas prodesse defunctis in gratia, et necdum plene purgatis; non quidem per modum absolutionis, sed tantum per modum suffragii satisfactorii, et solutionis. Quae ut intelligantur, sciendum est Indulgentiam dari *per modum absolutionis*, quando Pontifex proxime et immediate remittit poenam tamquam minister Dei, solvens

interim divinae justitiae ex thesauro sibi commisso: at vero *per modum suffragii satisfactorii et solutionis* dari dicitur, quando Pontifex remittit poenam remote tantum ac mediate, quatenus exhibita satisfactione Christi et Sanctorum Deum rogat, ut ipse illius intuitu remittat poenam justitiae suae debitam.

CCCXVI. Prob. I. pars assertionis. Defuncti non sunt amplius subditi Ecclesiae, quia Ecclesia non potest illos amplius citare, eos ligare, cogere ad obedientiam, eorum causam cognoscere, eos judicare aut absolvere. Ergo indulgentiae non possunt illis prodesse per modum absolutionis, eoquod haec involvat exercitium Jurisdictionis. Hinc ipsi Pontifices, quando indulgentias ad mortuos extendunt, addunt plerumque verba haec, *Per modum suffragii.* Et quamvis Ecclesia mortuos quandoque absolverit, vel damnarit: haec tamen excommunicatio vel absolutio defunctorum fuit potius declaratio sententiae quae ferenda fuisset, si meritum eorum non latuisset, quam nova aliqua poena quae ad animas defunctorum pertingat.

CCCXVII. Prob. etiam altera pars assertionis, quae etsi ab Ecclesia expresse decisa non sit, est tamen ita certa, ut absque errore negari nequeat. Ostenditur I. Authoritate Ecclesiae et Pontificum, quorum plurimi indulgentias concesserunt defunctis applicandas, et oppositam sententiam proscripserunt, ut Sixtus IV. illam Petri de Osma: *Romanus Pontifex Purgatorii poenam remittere non potest.* Et Leo X. Articulum XXII. Lutheri. *Sex generibus hominum indulgentiae non sunt necessariae nec utiles, videlicet mortuis etc.* II. Ratione Theologica. Defuncti in statu gratia, et nondum plene purgati, sunt membra ejusdem Ecclesiae, vinculo fidei

et charitatis conjuncta, et aeque pertinent ed Communionem Sanctorum. Ergo Ecclesiae charitas etiam ad illos se debet extendere. Ergo cum thesaurus satisfactionum Christi et Sanctorum prosit vivis, idem proderit etiam defunctis, si illis ab Ecclesia applicetur. III. Paritate. Fide divina certum est, animas defunctorum quae in Purgatorio detinentur, incruento Missae Sacrificio, et viventium suffragiis juvari posse, ut ostendimus Tomo III. Artic. V. Ergo etiam juvari possunt indulgentiis, applicando illis satisfactiones Christi et Sanctorum, per modum solutionis.

CCCXVIII. Caeterum ut Indulgentiae prosint defunctis, requiritur I. ut ab habente legitimam potestatem, justa et proportionata de causa, expresse pro defunctis concedatur; indulgentia enim est favor voluntarius, qui non operatur, nisi juxta voluntatem concedentis. Hinc si indulgentia generatim concedatur pro omnibus fidelibus, in ea non comprehenduntur mortui; quia ex usu Ecclesiae nomine Fidelium simpliciter intelliguntur solum viventes. II. Ipse suscipiens defunctis indulgentiam illam per suam intentionem applicare debet; quia animae defunctorum indulgentiam per se lucrari non possunt, cum nequeant opera injuncta per se praestare. III. Opera injuncta debito modo implenda sunt ab homine in statu gratiae constituto. IV. Conditionem, quae se tenet ex parte animae indulgentiis sublevandae, addit *Card. Cajetanus* in Tractatu de Indulgentiis, Quaest. V. nempe ut praeter statum gratiae, studuerit num in terris ageret, satisfacere pro suis peccatis, et juvare mortuos suis suffragiis. Illud mihi hac in re longe probabilius videtur, defunctos in statu gratiae, beneficio indulgentiarum solatium ac refrigerium percipere uberius

pro majori eorum charitate ac fervore, quo dum viverent, poenitentiae operibus ac virtutem, exercitio incubuere.

CCCXIX. *Dices I.* Potestas largiendi indulgentias pro defunctis probari non potest ex Scripturis. Ergo non est adstruenda. II. Tridentinum nullam facit mentionem indulgentiarum pro mortuis. III. Quando Ecclesia applicat defunctis indulgentias, jam lata fuit a Deo sententia definitiva de subeundis determinato tempore Purgatorii poenis. Ergo illae remitti amplius nequeunt. IV. Potestas concedendi indulgentias est potestas clavium. Sed potestas clavium se non extendit ad defunctos. P. min. Potestas clavium est potestas absolvendi a peccatis. Ergo cum defuncti absoluti nequeant a peccatis, ad illos se non extendit potestas clavium. V. Nemo potest pro alio mereri. Ergo neque satisfactiones suas potest quis pro alio offerre. VI. Si Pontifex potest indulgentias dare pro defunctis, tunc posset ac deberet Purgatorium evacuare. Resp. ad I. N. A. Verba illa Matth. Cap. XVI. *Tibi dabo claves regni coelorum.* --- *Et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis*, significant non solum judiciariam absolutionem, sed etiam debiti solutionem, quae fit per oblationem pretii ex thesauro Ecclesiae, et potestatem removendi omne impedimentum consequendae beatitudinis. Dein quamvis Scriptura hac de re sileret, *Non parva* tamen, ut cum Augustino loquar Lib. de Cura gerenda pro mortuis, Cap. I. *est universae Ecclesiae, quae in hac consuetudine claret authoritas.* Ad II. Quamvis Tridentinum nullam faciat illarum expressam mentionem, implicite tamen docuit indulgentias defunctis prodesse, cum generatim definivit, indulgentias ab Ecclesia concessas utiles esse. At Ecclesia non pro vivis mo-

do, sed etiam pro mortuis concedit indulgentias. Ergo juxta Tridentinum etiam illae sunt utiles quae pro defunctis conceduntur. Adde quod *Sixtus* IV. et *Leo* X. jam ante Tridentinum, Ecclesiae hac in materia doctrinam satis explicarint, quando errores Petri de Osma, et Lutheri proscripserunt. Ad III. D. A. Lata jam est a Deo sententiam definitiva absolute, N. A. Lata jam est conditionate, nisi ipsis per indulgentias applicentur Christi et Sanctorum satisfactiones, sicque solvatur debitum divinae justitiae, C. A. N. C. Conditione hac purificata sententia prior non revocatur, sed impletur. Ad IV. C. M. D. min. Potestas clavium, quatenus est potestas ligandi et solvendi, se non extendit ad defunctos, C. min. Quatenus est potestas dispensandi spiritualem Ecclesiae thesaurum, se non extendit ad defunctos, N. min. Potestas clavium est potestas perducendi homines ad regnum coelorum, et tollendi impedimentum beatitudinis assequendae, qualia impedimenta sunt reatus culpae et poenae, tam aeternae quam temporalis in alia vita luendae. Reatus culpae et poenae aeternae tollitur per potestatem solvendi in Sacramento Poenitentiae: reatus vero poenae temporalis tollitur respectu defunctorum per potestatem dispensandi, et applicandi illis spiritualem Ecclesiae thesaurum. Ad *prob.* N. A. juxta dicta paulo ante. Ad V. C. A. N. C. Meritum est aliquid mere personale, faciens hominem acceptum Deo, et augens gratiam sanctificantem: satisfactio autem, quamvis hoc solo sensu sit personalis quia ab homine solvitur, est tantum solutio poenae; nec confert homini pro quo offertur, realem sanctitatem et bonitatem internam: potest itaque prodesse non tantum illi qui eam exhibet, sed etiam alteri, in cujus gratiam offertur. Ad VI. N. M.

ut enim *Card. Bellarminus* observat Lib. I. de Indulgentiis, Cap. XIV. ut indulgentia etiam pro defunctis valide concedatur, requiritur causa legitima, pro qua sufficit utilitas illarum animarum, vel gloria Dei quae redundaret ex animarum illarum liberatione: Nam si ista sufficerent, Christus ipse pius ac misericors omnes animas jam liberasset. Itaque requiritur causa aliqua particularis, pertinens ad honorem Dei et Ecclesiae utilitatem, ita ut Pontifex arbitretur gratiorem esse Deo rem illam, cujus gratia indulgentiae conceduntur, quam executionem justitiae, quae exercetur in torquendis purgatorio igne spiritibus defunctorum. Adde, quod tam profusa thesauri elargitio magnam negligentiam piorum operum in viventibus posset inducere.

CCCXX. *Quaeres XII.* An Indulgentiae iis defunctis, quibus a nobis applicantur, prosint ex condigno atque infallibiliter ex justitia, vel tantum ex congruo, ex benignitate Dei, et misericordi ejus acceptatione, quantum Deus voluerit? Resp. Theologos hac in re discordes esse. Multis posterior haec opinio probabilior videtur, hasque assertionis suae rationes assignant. I. Numquam temere asserendum est, Deum ex justitia aut fidelitate teneri ad aliquid, nisi solidis rationibus id probetur, quae tamen ab adversariis hac in re afferri nequeunt. II. Certum non est, utrum viventes pro viventibus de condigno possint satisfacere. Unio enim fidei et charitatis facit quidem ut possimus invicem adjuvare, et unus pro alio saltem ex congruo satisfacere, non autem ut Deus teneatur ex justitia acceptare unius satisfactionem pro altero, quamvis Deus ex benignitate soleat illam acceptare. III. Quamvis de viventibus id daretur, non eadem tamen ratio pugnat pro mortuis, propter longe

diversum poenarum genus, quae hac in vita sustinentur et aliis applicantur, ab iis quas dependere in Purgatorio coguntur defunctorum animae. Quapropter non videtur Deus ex justitia vel fidelitate teneri, pro remissione poenarum Purgatorii satisfactiones hujus vitae admittere, licet eas ex misericordia sua plerumque admittere soleat: sicut Judex non tenetur remittere reo gravissimam poenam corporalem propter mulctam pecuniariam, quam alius offert.

CCCXXI. Ex his sequi ajunt I., incertum plane esse, qua mensura poenae Purgatorii per indulgentias defunctis relaxentur; tum quia incertus est gradus fervoris ac pietatis, quo viventes pro mortuis satisfaciunt; tum quia incertus pariter est gratus charitatis in quo justus mortuus est, qui tamen probabilius est regula applicationis satisfactionum, quas ipsi faciunt viventes. II. Certo statui non posse, animas illas quibus indulgentia fuit applicata, a Purgatorio plene liberatas esse, ita ut pro illis amplius orandum non sit, nec Sacrificium pro illis amplius offerendum. III. Altaria, quae dicuntur privilegiata, istud non habere annexum privilegium ut cum in ipsis Missae Sacrificium in gratiam et levamen alicujus defuncti offertur, ille statim e Purgatorio infallibiliter liberetur, ac coelo reddatur; quamvis id saepe ex begnitate Dei contingat. Ratio est; quia effectus hic ab una pendet Dei voluntate; et quia Ecclesia modo quodam speciali in iis altaribus satisfactiones Christi et Sanctorum applicat in eorum gratiam, pro quibus Sacrificium ibi offertur; non autem ita, ac si cuilibet Missae in iis altaribus celebratae unius animae liberatio infallibiliter responderet.

CCCXXII. At vero aliis prior praeplacet sententia, putantque cum S. Thoma, Suario etc. indulgentias defunctis illis, quibus a nobis applicantur, ex condigno atque infallibiliter prodesse, ita ut Deus fidelitate teneatur acceptare indulgentiam pro illis. Probant id ex eo capite, quia Christus *Matth.* Cap. XVI. B. Petro, ejusque successoribus dixit, *Tibi dabo claves regni coelorum* -- *Et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis.* Quibus verbis nititur potestas concedendi indulgentias tam pro vivis quam pro defunctis; cum utriusque concessio sit exercitium potestatis clavium, quatenus illa est potestas dispensandi spiritualem Ecclesiae thesaurum. Ergo Deus facta jam promissione, ex fidelitate tenetur indulgentiam acceptare tam pro vivis quam pro defunctis, si illa legitime concedatur, ex juxta causa, seu clave non errante: et si viventes debito modo opera injuncta perfecerint ut oportet. Hoc autem cum certo nemini constare queat, idcirco ajunt incertum pariter esse, an animae illae, quibus indulgentia applicatur, e Purgatorii poenis sint liberatae, vel an vitio nostro in poenis illis adhuc detineantur. Ita illi.

OBJECTIONES.

CCCXXIII. *Objicitur I.* Infirmitas argumenti ex Epistola II. ad Corinthios ducti. Apostolus restituendo Ecclesiae incestuosum Corinthium, nullam concessit indulgentiam, sed eum dumtaxat absolvit a culpa, et poena excommunicationis. Ergo ex eo facto nihil evincitur pro asserendis indulgentiis. P. A. Apostolus nullam illi poenam imposuisse legitur: quam

vero pro peccato suo Deo debebat, per annum integrum jam exsolverat Corinthius. Ergo Apostolus poenam non condonavit, quae supererat luenda. Resp. N. A. Ad *prob.* iterum N. A. quoad utrumque membrum. Quamvis incertum sit, quae mensura et species poenae Corinthio illi fuerit a B. Paulo assignata; satis tamen constat gravissimam ei fuisse impositam, quando eum separavit a coetu fidelium, ac satanae tradidit in interitum carnis. Egit ille quidem anno integro poenitentiam, sed non integram, et delicto gravissimo proportionatam. Quapropter Apostolus Corinthiorum precibus permotus, quod supererat poenae nomine et authoritate Christi benigne relaxavit, ne poenitens tristitia absorberetur.

CCCXXIV. *Objicitur II.* Infirmitas argumenti ex libellis Martyrum petiti. Martyres dando Lapsis libellos, non postulabant illis indulgentias, sed pacem ab Episcopis concedi: atque id ipsum saepius reprehendit S. Cyprianus tum in Epistolis suis, tum in Tractatu de Lapsis. Ergo ex libellis Martyrum instrui nequit argumentum pro indulgentiis. Resp. N. A. quoad utrumque membrum. Pax, quam Martyres pro Lapsis petebant, nihil aliud erat quam reconciliatio, qua Ecclesiae communioni, et Eucharistiae participationi restituebantur poenitentes, relaxata eis satisfactione injuncta vel injungenda, nondum integre persoluta. Nam reconciliatio tunc non concedebatur extra mortis articulum, nisi post expletam totam poenitentiam canonicam: ac proinde Ecclesia Martyrum rogatu pacem Lapsis concedere non poterat, nisi simul illis relaxaret residuam poenitentiam, ut statim ad Ecclesiae et Eucharistiae communionem admitterentur. Quare Marty-

res suis libellis ab Episcopis pacem pro Lapsis petendo, implicite saltem petebant simul relaxationem satisfactionum canonicarum. Cum autem Episcopi, ejusmodi libellorum ratione habita, Lapsis residuas poenas canonicas remittebant, sicque indulgentias concedebant, tunc Lapsis poenitentibus tanta poena justitiae divinae debita remittebatur, quanta satisfactionibus canonicis fuisset persoluta: alioquin haec Episcoporum indulgentia minime fuisset beneficium, immo peccatoribus plurimum nocuisset; ac proinde Episcopi indulgentiam concedendo, et Martyres eam pro Lapsis petendo, peccassent contra charitatem. S. Cyprianum quod attinet, is moderatum ac prudentem Indulgentiarum usum numquam improbavit, sed tantummodo abusum in eo positum, quod quidam Presbyteri, inconsulto Episcopo, acceptis Martyrum libellis Lapsos temere reconciliarent, iisque sine delectu canonicas poenas remitterent: tum etiam in eo, quod Martyres quidam pacem et relaxationem ab Episcopis pro illis etiam exposcerent, qui nullam poenitentiam hactenus egissent.

CCCXXV. *Dices*. Indulgentiae, quae posterioribus hisce saeculis a Romanis Pontificibus fuerunt concessae, sunt longe aliae quam quae in veteri Ecclesia concedebantur. Ergo. P. A. I. Hae indulgentiae sunt generales, alliganturque certis conditionibus et operibus, ita ut iis omissis nihil prosint. II. Indulgentiae saepe nostris temporibus emuntur pro poecuniis, secus ac fieri solebat in veteri Ecclesia. Resp. D. A. Indulgentiae nostro aevo sunt longe aliae, quoad naturam et substantiam, N. A. Quoad modum, qui pro varietate temporum et circumstantiarum ab Ecclesia mu-

tari potest, C. A. N. C. Indulgentiarum natura et substantia est, quod sint relaxationes poenae temporalis peccatis debitae, facte ab eo qui potestatem habet extra Sacramentum dispensandi spiritualem Ecclesiae thesaurum hominibus in gratia constitutis. Et sic consideratae, quoad naturam nempe et substantiam, ubique semper fuerunt, eruntque eaedem, fueruntque semper ab Ecclesia usurpatae. Ad *prob.* I. Resp. Tr. A. N. C. Haec enim accidentalem dumtaxat diversitatem arguerent, nempe quoad modum, non quoad substantiam. Quamquam neque omnes indulgentiae nostris temporibus sunt generales, sed multae privatae, quae certis tantum piis Congregationibus et Religiosis Familiis conceduntur. Ad *prob.* II. N. A. Quando ad lucrandas indulgentias praescribuntur pecuniae vel in pauperes vel in alias pias causas expendendae, id numquam fit ut quasi negotiatione quadam pecuniis illis ematur remissio poenae temporalis, sed ut adhibito pio illo opere, quo cultus Dei valde promoveri potest, causa idonea suppetat dispensandi per indulgentias Ecclesiae thesaurum. Quod si abusus aliqui per Quaestores Indulgentiarum olim irrepserunt, frustra eos nobis objiciunt Protestantes; cum illi non vitio Ecclesiae aut Romani Pontificis, sed Quaestorum improbitate acciderint, atque ab Ecclesia fuerint improbati.

CCCXXVI. *Objicitur III.* Ratio. Indulgentias largiri idem est, ac Sacramentum Poenitentiae una sui parte, nempe satisfactione truncare, cum per illas homo liberetur ab onere satisfaciendi. Atqui Ecclesia non potest Sacramentum Poenitentiae una sui parte truncare. Ergo neque indulgentias largiri. II. Potestas re-

poenas temporales peccatis debitas, est potestas judiciaria. Atqui Pontifex non potest circa poenam temporalem exercere potestatem judiciariam. Ergo neque potest exercere potestatem remittendi poenam temporalem. P. m. Potestas judiciaria exigit cognitionem causae. Atqui Pontifex, praecipue quando indulgentias concedit in commune omnibus qui hoc vel illud pium opus executi fuerint, non potest causam cognoscere: unde enim Pontifici constabit, omnia opera injuncta debito modo fuisse ab hoc vel illo impleta? Ergo neque potest judiciariam potestatem exercere. III. Potestas clavium non se extendit ultra forum internum. Sed indulgentiarum largitio ad forum dumtaxat externum pertinet. Ergo indulgentiarum largitio non pertinet ad potestatem clavium: adeoque ex potestate clavium non potest repeti potestas concedendi indulgentias. P. min. Solus Romanus Pontifex propter jurisdictionem universalem quam habet in tota Ecclesia, et Episcopus in sua Dioecesi, possunt indulgentias concedere. Ergo largitio indulgentiarum pertinet ad forum dumtaxat externum. IV. Potestas clavium non latius se extendit in remittenda culpa. Sed remissio culpae non fit extra Sacramentum. Ergo nec remissio poenae. Resp. ad I. N. M. Indulgentia neminem liberat ab onere Deo satisfaciendi. Vide dicta Num. CCCXIII. Ad II. C. M. N. min. Ad *prob.* D. M. Potestas judiciaria, qua in casu particulari fertur sententia absoluta, exigit cognitionem causae, C. M. Qua fertur sententia generalis tantum et conditionata, N. M. Absolutio Sacramentalis est exercitium potestatis judiciariae, qua ab homine fertur sententia absoluta secundum merita causae; ideoque per se exigit

cognitionem causae: At vero applicatio indulgentiarum est exercitium potestatis judiciariae, qua a jure potius quam ab homine fertur sententia: ad quam sufficit justa ac legitima causa indulgentiam concedendi sub conditione, si videlicet in eo qui indulgentiam lucrari cupit, omnia adsint requisita. Ad III. Resp. I. N. M. Potestas clavium adaequate sumpta, est potestas Ecclesiastica perducendi homines ad regnum coelorum; ideoque tam potestatem Ordinis, quae nempe per sacram Ordinationem confertur, quam Jurisdictionis, sicque utrumque Ecclesiae forum internum et externum complectitur. Resp. II. D. min. Indulgentiarum largitio ad forum dumtaxat externum pertinet quoad concessionem, C. min. Quoad applicationem, N. min. Ut indulgentia alicui applicetur, praerequiritur status gratiae, adeoque absolutio Sacramentalis, quae utique ad forum internum Ecclesiae pertinet. Ad *prob.* Resp. ut prius. Ad IV. D. M. Potestas clavium non extendit se latius in remittenda poena aeterna quam culpa, C. M. Non extendit se latius in remittenda poena temporali, N. M. Potestas remittendi culpam est interior: potestas remittendi poenam temporalem est exterior, habens relationem ad forum internum. Prior omnibus Confessariis approbatis competit; posterior vero Pontifici et Episcopis, qui nedum culpam per absolutionem Sacramentalem possunt remittere, sed etiam poenam temporalem per Indulgentias: adeoque potestas clavium latius patet in Summo Pontifice et Episcopis, quam in simplici Sacerdote.

ARTICULUS VIII.

DE SACRAMENTO MATRIMONII

CONTROVERSIA I.

AN MATRIMONIUM RES SIT LICITA, AC VERUM NOVAE LEGIS SACRAMENTUM?

Contra Marcionem, Manichaeos, Encratitas, Protestantes.

CCCXXVII.

Matrimonium est legitima viri mulierisque conjunctio, individuam vitae societatem adferens, quam ad humani generis propagationem author naturae Deus primitus instituit, et ad Sacramenti dignitatem elevavit. Legitima porro dicitur haec conjunctio, quando divinis humanisque legibus congruit. Sunt etenim varia impedimenta partim ex divina naturae lege, partim ex Ecclesiastica institutione manantia, quibus qui obnoxii sunt, ratum validumque conjugium inire nequeunt, de quibus speciatim agunt Juris Canonici Interpretes.

CCCXXVIII. Juxta Catholicos omnes Matrimonium fidelium est sacrum signum practicum gratiae; ideoque verum novae Legis Sacramentum, quo unio Christi cum Ecclesia exprimitur. Haec Christi cum Ecclesia conjunctio duplex esse dignoscitur. Una est per naturae conformitatem, quae facta est in Incarnatione, et Christum conjungit non solum cum Ecclesia, sed etiam cum toto genere humano. Altera est per gra-

tiam et charitatem, qua Christus soli Ecclesiae conjungitur, eamque diligit, ac sancte gubernat: et vicissim ipsa Ecclesia Christo adhaeret per fidem, spem et charitatem, eique per obedientiam subjicitur. Et ab hac conjunctione Christus dicitur sponsus, et Ecclesia sponsa. Utramque hanc Christi conjunctionem cum Ecclesia significat et repraesentat Matrimonium Christianorum juxta leges Ecclesiasticas contractum; est enim duplex unio seu conjunctio in tali matrimonio: una naturalis et civilis, quae oritur ex contractu civili, et est communis Christianis cum infidelibus: altera spiritualis, quae oritur ex gratia Sacramentali, et est propria conjugum Christianorum, de qua agit Apostolus ad *Ephes.* Cap. V., monens viros ut diligant uxores, sicut Christus Ecclesiam, et uxores obediant viris, sicut Ecclesia obedit Christo.

CCCXXIX. Quidam ex Catholicis Doctoribus, ut Alphonsus a Castro, Petrus Soto, Catharinus, Maldonatus, Launojus, putant Matrimonium jam ante adventum Christi verum fuisse Sacramentum, eo ipso modo quo nunc est in Lege Evangelica. Verum opinio haec non videtur satis conciliari posse cum doctrina Concilii Florentini, quod in Decreto pro Armenis ait: *Illa* (Sacramenta veteris Legis) *non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant; haec vero nostra et continent gratiam, et ipsam digne suscipientibus conferunt.* Vide dicta Tomo VI. Num. XLV. Ergo cum Matrimonium ante adventum Christi non fuerit signum practicum et efficax, hoc est, cum non habuerit a Deo annexam gratiae sanctificantis certo conferendae promissionem, verum et ejusdem rationis, cujus sunt nostra novae Legis, Sacra-

mentum non fuit, sed tantum in latiore sensu et minus propria significatione, quatenus erat signum, licet mere speculativum ac sterile, futurae unionis Christi cum Ecclesia per incarnationem et charitatem.

CCCXXX. Sacramentum Matrimonii digne illud suscipientibus confert I. gratiam sanctificantem, non quidem primam qua deletur peccatum mortale, sed secundam qua contrahentes augentur ac perficiuntur in sanctitate ac charitate, ut mutuo se diligant, sicut Christus dilexit Ecclesiam. Quemadmodum enim Baptismus ita repraesentat Christi mortem ac resurrectionem, ut significet et operetur in baptizatis mortem peccati et novitatem vitae, in qua e sacro Fonte resurgunt: ita et Sacramentum Matrimonii signum est, speculativum quidem charitatis qua Christus conjunctus est Ecclesiae, practicum vero et efficax spiritualis dilectionis qua arctissime inter se uniuntur fideles conjuges. II. Jus confert ad actualia et specialia auxilia opportuno tempore percipienda, quibus adjuti fideles conjuges amore casto se diligant, mutuas infirmitates aequo animo perferant, et prolem quaerant, quae per regenerationis Sacramentum mundata, in Dei timore et sancta conversatione educetur, crescat, proficiat, et ad aeternam felicitatem perveniat.

CCCXXXI. Quo autem potissimum tempore ad eam Sacramenti dignitatem conjugium Christus elevaverit, an cum nuptiis in Cana Galilaeae interesse, easque primo suo miraculo cohonestare dignatus est, ut innuere videntur *S. Cyrillus Alexandrinus* in Epist. ad Nestorium, item Lib. II. Comment. in Joannem, et *S. Augustinus* Tract. IX. in Joan.: an cum *Matth.* Cap. XIX. matrimonium ad primaevam unitatem atque

indissolubilitatem reduxit : an alias post Resurrectionem, quando Act. Cap. I. *Post passionem suam praebuit se ipsum vivum, apparens eis, et loquens de regno Dei*, non satis liquet.

CCCXXXII. Habuit et hoc Sacramentum sacrilegos impugnatores, Saturninum, Marcionem, Tatianum, Encratitas, Adamianos, Eustathianos, Manichaeos, eorumque progeniem Priscillianistas et Albigenses, qui nuptias non Deo vero et bono, sed tenebrarum Principi seu authori adscribentes, eas proinde velut ex natura sua malas damnabant, licet nefanda haec libidinum monstra furtivo cum mulieribus concubitu, atque inauditis spurcitiis se passim contaminarent. Lutherus Lib. de Captivit. Babyl. admittit quidem contra veteres haereticos, nuptias esse a Deo institutas, ideoque bonas et honestas ex natura sua; sed negat eas fuisse a Christo Sacramenti novae Legis honore donatas. Calvinus Lib. IV. Institut. Cap. XIX. Paragr. XXXIV. non magis Sacramenti rationem matrimonio convenire affirmat, quam agriculturae aut sutoriae arti. Melanchton et Kemnitius agnoscant in matrimonio Dei mandatum, et promissionem gratiae, sed non gratiae justificantis et reconciliantis hominem cum Deo: atque ideo negant Sacramentum proprie dici posse eo modo, quo Baptismus et Eucharistia Sacramenta vocantur.

CCCXXXIII. Ex veteribus Scholasticis solus Magister sententiarum *Petrus Lombardus*, quamvis adnumeret Matrimonium Sacramentis novae Legis, ei tamen denegavit vim causandi gratiam. *Durandus*, qui a multis idcirco accusatur, in Lib. IV. Sentent. Dist. II. Quaest. II. docet diserte, Matrimonium septimum

esse novae Legis Sacramentum, atque in eo vim agnoscit conferendi gratiam aeque ac in reliquis Sacramentis. In eumdem vero Librum IV. Sentent. Dist. XXVI. Quaest. III. non approbat sententiam quorumdam Canonistarum, Gaufridi, Hostiensis, et Bertrandi, qui negabant Matrimonio inesse vim conferendi gratiam ex opere operato; ait enim l. c. *Quorum opinio an sit vera, an falsa - - non determino quoad praesens*: sed solum contendit, eos non docere aliquid contrarium determinationi Ecclesiae. Qua in re acriorem censuram non meretur Durandus, quia saeculo XIV. ineunte, quo haec scripsit, Ecclesia nondum sententiam tulerat, sed primum saeculo XVI. in Tridentino Concilio expresse definivit, omnia Sacramenta novae Legis gratiam ex opere operato conferre non ponentibus obicem.

CCCXXXIV. *Conclusio I.* Matrimonium est de se licitum et honestum. Prob. Conclusio haec dogmatica I. Authoritate Scripturarum. Gen. Cap. II. dicitur: *Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum esse hominem solum: faciamus ei adjutorium simile sibi.* In quae verba scribit S. Augustinus Lib. IX. de Genesi ad litteram, Cap. III. *Si quaeritur, ad quam rem fieri oportuerit hoc adjutorium, nihil aliud probabiliter occurrit, quam propter filios procreandos, sicut adjutorium semini terra est, ut virgultum ex utroque nascatur.* Atqui Deus non potest esse author rei per se atque intrinsece malae. Ergo. Matth. Cap. XIX. ait Christus: *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum et foeminam fecit eos? et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, ho-*

mo non separet. Quibus verbis approbat Christus matrimonium, non approbaturus utique, si res foret per se mala. Apostolus I. ad Cor. Cap. VII. ait: *Si non se continent, nubant. - - - Iis autem qui matrimonio juncti sunt, praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere - - Si acceperis uxorem, non peccasti. Et si nupserit Virgo, non peccavit.* I. ad Timoth. Cap. IV, *Spiritus autem manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris et doctrinae daemoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium - - - prohibentium nubere.* Et Cap. V. *Volo juniores nubere, filios procreare, matres-familias esse.* Ad Hebr. Cap. XIII. *Honorabile connubium in omnibus, et thorus immaculatus.* Denique Christus ipse Joan. Cap. II. praesentia sua honorare voluit nuptias in Cana Galilaeae. Prob. II. Authoritate Patrum, *Tertulliani* Lib. I. contra Marcionem, Cap. XXIX. *Clementis Alexandrini* Lib. III. Stromatum, *S. Hieronymi* Lib. contra Jovinianum, *S. Innocentii I.* Epist. IX. ad Probum, *S. Chrysostomi* Hom. XX. in Epist. ad Ephesios, *S. Augustini* Lib. de Bono conjugali, *S. Bernardi* Serm. LXVI. in Cantica. Prob. III. Authoritate Conciliorum. Gaugrense saeculo IV. contra Eustathium, Can I. ait: *Siquis vituperat nuptias, et dormientem cum viro suo fidelem ac religiosam detestatur, aut culpabilem aestimat, velut quae in regnum Dei introire non possit, anathema sit.* Can. IX. *Si quis vel virginitatem, vel continentiam professus, tamquam abominabiles nuptias judicat, et non propter hoc solum, quod continentiae et virginitatis bonum sit, sanctumque propositum; anathema sit.* Can. XIV. *Si qua mulier virum proprium*

relinquens, discedere voluerit, nuptias exsecrans, anathema sit. Toletanum I. A. 400. Can. XVI. *Si quis dixerit, vel crediderit, conjugia hominum, quae secundum legem divinam licita habentur, execrabilia esse, anathema sit.* Bracarense I. A. 561. Can. XI. *Si quis conjugia humana damnat, et procreationem nascentium perhorrescit, sicuti Manichaeus et Priscillianus dixerunt, anathema sit.* Prob. IV. Ratione Theologica. Christus elevavit Matrimonium fidelium ad rationem et dignitatem Sacramenti, ut mox ostendemus. Ergo Matrimonium non est per se illicitum et inhonestum; alias res intrinsece mala foret signum efficax gratiae sanctificantis.

CCCXXXV. *Conclusio II.* Matrimonium Fidelium legitimo ritu celebratum, est verum novae Legis Sacramentum. Prob. Conclusio dogmatica I. Authoritate Scripturarum. Apostolus commendans *Ephesiis* fidelibus mutuam inter conjuges dilectionem exemplo Christi, qui Ecclesiam Sponsam suam ita dilexit, ut se ipsum pro ea tradiderit, scribit Cap. V. *Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam, et adhaerebit uxori suae: et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* Ex quo textu hoc efflorescit argumentum. Juxta Apostolum, matrimonium fidelium est signum sensibile rei sacrae, a Christo institutum, gratiae sanctificantis productivum. Ergo est verum novae Legis Sacramentum. P. A. Nam 1. *Est signum sensibile rei sacrae*, quia homo relinquens patrem et matrem, ut adhaereat uxori suae, significat conjunctionem Christi cum Ecclesia. Christus enim dereliquit Patrem suum in coelis, non derelictione Divinitatis, sed assumptione hu-

manitatis, et matrem suam Synagogam, utpote natus Judaeus, atque indissolubiliter adhaesit Ecclesiae sponsae suae, ut interpretantur *Tertullianus* Lib. de Anima, Cap. XI. *S. Hieronymus* Comment. in Cap. V. Epist. ad Ephes. *S. Augustinus* Lib. IX. de Genesi ad litteram, *Tridentinum* Sess. XXIV. Cap. unico de Matrim. Atque ipse Apostolus id aperte exprimit, dum illud vocat *Sacramentum magnum in Christo et in Ecclesia*, magnum nimirum ob significationem conjunctionis Christi cum Ecclesia, ad quam tamquam ad terminum et rem significatam refertur matrimonium fidelium. Quod vero Apostolus non ipsam Christi cum Ecclesia conjunctionem, sed ipsum matrimonium vocet Sacramentum magnum, patet tum ex pronomine *Hoc*, quod referri debet ad ea, quae proxime praecesserunt, *Relinquet homo patrem et matrem*, *etc.* cum sit demonstrativum ejus rei, de qua agitur: tum ex argumento totius Capitis V. Apostolus enim hortatur conjuges ad mutuam benevolentiam, dicens, ipsorum conjugium includere magnum mysterium, quod ad Christum et Ecclesiam referatur. II. *Est a Christo institutum*, non quidem ut quomodocumque praefiguraret unionem Christi cum natura humana, aut cum Ecclesia, sed ut nobiliori modo eamdem ut jam factam exprimeret. Christus enim post adventum suum sustulit Sacramenta ipsum promittentia, et alia augustiora instituit, quae actu exhiberent quod vetera promittebant. III. *Est gratiae sanctificantis productivum.* Praeterquam enim quod Apostolus matrimonium vocet Sacramentum, ad cujus rationem pertinet gratiam sanctificantem ex opere operato conferri, eodem Cap. V. hortatur Ephesios: *Viri diligite uxores vestras, sicut et Chri-*

stus dilexit Ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret. Ergo cum fideles conjuges spirituali animorum unione significent unionem spiritualem Christi et Ecclesiae, Deus sine dubio sanctificantem gratiam illis largitur, sine qua spiritualem illam unionem non haberent.

CCCXXXVI. Prob. II. Authoritate Patrum. Tertullianus Lib. II ad Uxorem, Cap. ult. scribit: *Unde sufficiam ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii, quod Ecclesia conciliat, et confirmat oblatio, et obsignat benedictio, Angeli renuntiant, Pater ratum habet.* Clemens Alexandrinus Lib. III. Stromatum: *Matrimonium aliquid sacrum est et divinum.* S. Ambrosius Lib. I. de Abraham, Cap. VII. *Cognoscimus praesulem custodemque conjugii esse Deum, qui non patiatur alienum thorum pollui. Qui sic egerit, peccat in Deum, cujus legem violat, gratiam solvit; et ideo quia in Deum peccat, Sacramenti coelestis amittit consortium.* S. Chrysostomus Hom. LVI. in Genesin: *Sacramentum sunt nuptiae, et imago dilectionis Christi, quam erga Ecclesiam declaravit.* S. Augustinus Lib. de Fide et operibus, Cap. VII. *In Civitate Dei nostri, in monte sancto ejus, hoc est, in Ecclesia, ubi nuptiarum non solum vinculum, verum etiam Sacramentum ita commendatur, ut non liceat viro uxorem suam alteri tradere.* Lib. de Bono conjugali, Cap. XVIII. *In nostrarum nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quam foecunditas uteri.* Et Cap. XXIV. *Bonum igitur nuptiarum per omnes gentes atque omnes homines in causa generandi est, et in fide castitatis: quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate Sacramenti.* S. Leo M. Epist. XCII.

ad Rusticum Narbonensem, Cap. IV. *Cum societas nuptiarum ita ab initio constituta fit, ut praeter sexuum conjunctionem haberet in se Christi et Ecclesiae Sacramentum: dubium non est, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium.*

CCCXXXVII. Prob. III. Authoritate Conciliorum. Florentinum in Decreto pro Armenis ait: *Septimum est Sacramentum Matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi et Ecclesiae, secundum Apostolum dicentem: Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* Tridentinum Sess. XXIV. Cap. unico de Matrimonio: *Gratiam, quae naturalem illum amorem perficeret, et indissolubilem unitatem confirmaret, conjugesque sanctificaret, ipse Christus Venerabilium Sacramentorum institutor atque perfector, sua nobis passione promeruit. Quod Paulus Apostolus innuit dicens, Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea -- Cum igitur Matrimonium in Lege Evangelica veteribus connubiis per Christum gratia praestet; merito inter novae Legis Sacramenta annumerandum Sancti Patres nostri, Concilia, et Universalis Ecclesiae traditio semper docuerunt.* Et Can. I. *Si quis dixerit, Matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem Legis Evangelicae Sacramentis, a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre; anathema sit.*

CCCXXXVIII. Prob. IV. Praescriptionis argumento. Certum est, Theologos omnes Latinos, qui per annos CCCC. a Petro Lombardo ad Lutherum usque floruerunt, constanter semper docuisse, Matrimo-

nium verum esse novae Legis Sacramentum. Certum est, Patres quorum loca in probatione adduximus, et Concilia ante saeculum XVI. celebrata, nimirum Florentinum in Decreto pro Armenis, Constantiense in Constitutione Martini V. in qua praecipitur suspectus de haeresi interrogari: *An credat, quod Christianus contemnens susceptionem Sacramentorum, Confirmationis, vel extremae Unctionis, vel solemnizationis Matrimonii peccet mortaliter?* idem prorsus nobiscum hac in re sensisse. Certum est, eamdem esse Graecorum sententiam, quamvis a Romana Ecclesia diuturno schismate sint divisi, ut manifestum est ex Simeone Thessalonicensi Lib. de Initiatis, Cap. XXXIII. ex Jeremia Constantinopolitano in ejus Responsione ad Theologos Würtembergenses, Cap. VII. Gabriele Philadelphiae in Tract. de Sacram. Gregorio Protosyncello in Epitome divinorum mysteriorum. Ex Synodo Graecorum Constantinopolitana A. 1638. sub Cyrillo Berrhoeensi, in qua dicitur: *Anathema Cyrillo (Lucari) nova dogmata fabricanti, et credenti, non esse ex institutione Jesu Christi, Apostolorum traditione, praxique perpetua, septem Ecclesiae Sacramenta, Baptisma videlicet, Chrisma, Poenitentiam, Eucharistiam, Sacerdotium, extremam Unctionem, et Matrimonium: sed falso asserenti duo tantum a Christo data esse, aut instituta, Baptismum et Eucharistiam.* Item ex alia Synodo Constantinopolitana A. 1647. celebrata sub Parthenio, in qua Artic. XV. dicitur: *Negat (Cyrillus Lucares) Ecclesiae Sacramenta quinque, Sacerdotium, sacram Unctionem, sacrum Oleum, Confessionem cum poenitentia, et honorabiles nuptias, quae omnia ut Sacramenta, et divinam gratiam conferen-*

tia, antiqua nobis traditio reliquit. Eamdem esse Coptorum, Jacobitarum, Syrorum, aliorumque Orientalium fidem, certo conficitur ex eorum Euchologiis. Ergo cum Protestantes ostendere nequeant, quo authore, quo tempore, qua occasione, quo loco, nova haec opinio invaluerit, dicendum est; universam Ecclesiam ab Apostolis edoctam, ita semper credidisse. Atqui quod universa semper Ecclesia credidit, non potest non esse verum, nisi Deum ipsum mendacii accusare velimus, quod impium, blasphemum, ac perfatum est. Ergo certum est fidei dogma, Matrimonium verum esse novae Legis Sacramentum.

CCCXXXIX. *Quaeres I.* An actus conjugalis solius delectationis causa exercitus, sit licitus et honestus? Resp. esse venialiter culpabilem. Prob. assertio I. Authoritate Innocenti XI. qui hanc propositionem, inter damnatas ordine IX. proscripsit: *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.* II. Authoritate S. Augustini, qui Lib. I. de Nuptiis, et concupiscentia, Cap. XV. scribit: *Sed tamen aliud est, non concumbere nisi sola voluntate generandi; aliud, carnis concumbendo appetere voluptatem, sed non praeter conjugem, quod venialem habet culpam.* Et Lib. de Bono conjugali, Cap. X. *Concubitus necessarius causa generandi, inculpabilis et solus ipse nuptialis est. Ille autem, qui ultra istam necessitatem progreditur, jam non rationi, sed libidini obsequitur. Et hunc tamen non exigere, sed reddere conjugi, ne fornicando damnabiliter peccet, ad personam pertinet conjugalem.* III. Authoritate S. Thomae, qui in IV. Sentent. Dist. XXXI. Quaest. II. Artic. II. et in Supplemento, Quaest. XLIX. Art. V.

de conjugibus scribit: *Duobus solis modis conjuges absque omni peccato conveniunt, scilicet causa procreandae prolis, et debiti reddendi: alias autem semper est ibi peccatum, ad minus veniale.* IV. Ratione Theologica. Actus conjugalis, cum in hoc statu naturae corruptae adjunctam habeat foedam libidinem, ut licitus sit et honestus, debet honestari bonis matrimonii, nimirum vel bono prolis generandae, vel bono fidei, id est, fidelitatis conjugalis, vi cujus obligantur conjuges sibi invicem debitum reddere: vel bono Sacramenti, id est, vinculi illius indissolubilis, quatenus repraesentat indissolubilem conjunctionem Christi cum Ecclesia. Atqui actus conjugalis solius delectationis causa exercitus, nullo ex his bono honestatur, ut per se manifestum est. Ergo.

CCCXL. *Quaeres II.* An actus conjugalis, qui exercetur solummodo ad vitandam in se incontinentiam vel illius periculum, licitus sit et honestus? Resp. esse venialiter culpabilem. Prob. assertio I. Authoritate S. Augustini, qui pluribus in locis diserte id ipsum docuit. In Enchiridio, Cap. LXXVIII. scribit S. Doctor: *Putari posset, non esse peccatum misceri scilicet conjugi non filiorum procreandorum causa, quod bonum est nuptiale, sed carnalis etiam voluptatis; ut fornicationis, sive adulterii, sive cujuspiam alterius immunditiae mortiferum malum, quod turpe est etiam dicere, quo potest tentante satana libido pertrahere, incontinentiam devitet infirmitas. Posset ergo, ut dixi, hoc putari non esse peccatum, nisi addidisset,* (Apostolus I. ad Cor. Cap. VII.) *Hoc autem dico secundum veniam, non secundum imperium. Quis autem jam esse peccatum neget, cum dari veniam fa-*

cientibus, Apostolica auctoritate fateatur? Et Lib. de Bono conjugali, Cap. VII. *Reddere debitum conjugale nullius est criminis, exigere autem ultra generandi necessitatem, culpae venialis.* Eadem fuit doctrina S. Fulgentii Epist. I. de Conjugali debito, Cap. IV. et S. Gregorii M. Lib. XXXII. Moralium, Cap. XVII.

CCCXLI. Prob. II. Authoritate Scholae Principum. S. Thomas in IV. Sentent. Dist. XXXI. Quaest. II. ait: *Semper in actu matrimonii aliquod peccatum accidit, nisi hac intentione fiat conjunctio, ut proles procreetur, vel saltem ut debitum reddatur. Nam motus naturae solius tendit in prolem habendam absolute: quae intentio non est recta, nisi ulterius referatur in Deum, ita ut proles quaeratur ad cultum Dei, suscipienda et nutrienda.* Et in Supplemento Quaest. XLIX. Artic. V. ad II. *Si aliquis per actum matrimonii intendat vitare fornicationem in conjuge, non est aliquod peccatum, quia haec est quaedam redditio debiti, quae ad bonum fidei pertinet; sed si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua infirmitas, et secundum hoc est peccatum veniale: nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiam, quae est de peccatis venialibus.* S. Bonaventura in IV. Sentent. Dist. XXXI. Art. II. Quaest. II. *Dicendum, quod qui coit causa fornicationis vitandae, aut hoc est in se, aut in altero. Si in altero, ut reddat debitum, hoc est purae justitiae, hoc est fidei, et est de bonis matrimonii: recte ideo omnino a culpa excusatur. Qui vero coit causa fornicationis vitandae in se, in hoc semper peccat venialiter.*

CCCXLII. Prob. III. Ratione Theologica. Qui exercet actum conjugalem ad vitandam incontinentiam

in se ipso, obsequitur libidini intra limites matrimonii, et operationem ordinat ad delectationem; re vera enim quaerit in matrimonio voluptatem, ne eam quaerat extra illud. Atqui obsequi libidini intra limites matrimonii, et operationem ordinare ad delectationem, semper est peccatum veniale, quia est aliquid inordinatum. Ergo. *Confirm.* Qui die v. g. qua abstinentia a carnibus ab Ecclesia praecipitur, tentatur ad manducandas carnes, atque ad hanc tentationem evitandam se oblectat in esu delicatorum piscium, revera obsequitur gulae circa materiam licitam, ne ei obsequatur circa materiam illicitam: atque inordinate agit, quia delectatio orta ex esu delicatorum piscium non est medium a Deo ordinatum ad vitandam delectationem ex esu carnium. Ergo a pari qui actum conjugalem exercet ad vitandam in se incontinentiam, revera obsequitur libidini intra limites matrimonii, ne extra illius limites ei obsequatur: atque inordinate agit, quia opus conjugii non est medium a Deo ordinatum ad sedandam aut vitandam libidinem, sed ad prolis procreationem.

CCCXLIII. *Dices I.* Apostolus I. ad Cor. Cap. VII. scribit: *Iterum revertimini in id ipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.* II. Idem loco cit. ait: *Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri.* Ergo Apostolus adhortatur, et consilium dat nubendi ad vitandam incontinentiam. III. Si actus conjugalis licitus non esset ad vitandam incontinentiam, miserrimus foret status conjugum, innumeris peccatis venialibus obnoxius. IV. Conjugatus potest exigere debitum ad evitandam incontinentiam compartis. Ergo etiam ad vitandam propriam incontinentiam. V. Deus instituit matrimonium in remedium concupiscen-

tiae. Ergo. VI. Conjugati habent dominium mutuum in sua corpora. Ergo non peccant utendo hoc dominio. VII. Actus matrimonialis licitus est ad sanitatem conservandam vel recuperandam. Ergo etiam licitus est ad vitandam incontinentiam. VIII. Honestum est vitare incontinentiam. Ergo etiam honestum est ordinare actum conjugalem ad illam vitandam. IX. Tali modo sequeretur, quod senes et steriles matrimonium licite inire nequeant, cum sciant ineptos se esse ad generandum. Atqui hoc dici nequit, alias Ecclesia conjugia haec prohiberet. Ergo.

CCCXLIV. Resp. ad I. Apostolus haec dicit, non secundum imperium, sed secundum indulgentiam, permittendo scilicet minus malum ad evitandum majus; illico enim subjungit: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.* Ad II. C. A. D. C. Consilium dat nubendi ad vitandam incontinentiam per copulam exercendam propter libidinem, N. C. Per copulam exercendam propter debitos fines, nempe ob generationem prolis, aut debiti redditionem, quos tamquam effectus aliquis consequitur sedatio concupiscentiae, C. Conseq. Ad III. D. A. Conjugum status foret miserrimus ratione sui, N. A. Vitio hominum, et effrenatae in carnalem voluptatem propensionis, C. A. Si quid hoc argumentum probaret, evinceret omnino licitum esse comedere, bibere, operi conjugali vacare solius voluptatis causa. Ut enim S. Augustinus scribit Lib. de Bono conjugali, Cap. XIII. *Quod tam magnum est, ut multi hodie facilius se tota vita ab omni concubitu abstineant, quam modum teneat non coeundi, nisi prolis causa, si matrimonio copulentur. - - - Quem tandem audivimus inter familiaria colloquia, sive eorum qui con-*

jugati sunt, sive qui fuerunt, indicantem nobis numquam se conjugi esse commixtum, nisi sperando conceptum? Quod si quaeras, quid ergo conjugibus Matrimonium prosit? Resp. ad hoc, ut qui extra illud per gravia peccata libidini suae facerent satis; jam saltem intra legitimi conjugii fines levius et veniabilius peccent, vel certe omnino non delinquant, si per Dei gratiam eousque sibi temperaverint ut numquam nisi ob legitimos fines matrimonio utantur. Ad IV. C. A. N. C. Qui debitum petit propter compartis periculum, reddere magis quam petere censetur, eoquod altera pars interpretative tunc petat. Praeterea periculo compartis tunc alio modo occurri nequit, proprio autem obsisti potest aliis remediis, v. g. orando, jejunando etc. Ad V. N. A. Deus non instituit matrimonium, aut actum conjugagalem ordinavit directe atque immediate tamquam medium ad vitandam incontinentiam: ideoque vitatio incontinentiae neque secundarius est finis matrimonii, sed proprie loquendo est matrimonii effectus; quia concupiscentia per actum conjugalem sedata, non ita stimulat continuo ad libidinem. Ad VI. C. A. D. C. Non peccant contra justitiam, C. C. Non peccant contra temperantiam, si utantur matrimonio ad vitandam incontinentiam, N. C. Ad VII. O. A, quod S. Thomas diserte negat, quia talis utitur medio de se non ordinato ad hunc finem, et N. C. Quia actum conjugalem exercet ad incontinentiam in se ipso vitandam, agit propter libidinem, et ei re ipsa obsequitur: at vero libidini non obsequitur, qui actum conjugalem exercet propter sanitatem vel recuperandam vel conservandam. Ad VIII. D. A. Honestum est vitare incontinentiam per media debita, atque ad hoc ordinata, nempe per Eucharistiae fre-

quentem usum, per orationem, jejunia, et carnis macerationem, C. A. Per media indebita, quale merito censetur esse actus conjugalis, a Deo atque a natura ordinatus ad generationem prolis, non vero ad sedandam libidinem, N. A. Ad IX. Resp. N. sequelam. Senes et steriles licite matrimonium contrahunt, vel ut caste vivant, et fratris ac sororis instar simul cohabitent, vel ut debitum dumtaxat reddant; quod agendo non peccant, quia quasi inviti et mere propter obligationem justitiae carnale commercium exercent, neque propriam, neque conjugis debitum exigentis libidinem intendentes; sed justa de causa relaxari permittentes, ne scilicet justitiam violent, et ne compars majoris incontinentiae crimine inquinetur. Quod si illi matrimonium ineundo intendant congressum maritalem vel solius voluptatis causa, vel ad vitandam incontinentiam petere, a veniali culpa omnino excusari nequeunt. Neque idcirco Ecclesia arguenda est, quod ejusmodi matrimonia iniri permittat, quamvis de contrahentium non usque adeo recta intentione sufficienter illi constaret: praestat enim venialem illorum culpam permittere, quam eos in gravioris incontinentiae periculo versantes a nuptiis arcere.

CCCXLV. *Quaeres III.* Quaenam sit materia Sacramenti Matrimonii? Resp. est legitimus contrahentium consensus. Prob. assertio I. Sacramenti Matrimonii eadem est materia, quae est caeterorum contractuum; Tridentinum enim Sess. XXIV. Cap. unico de Matrim. non aliud agnoscit discrimen inter matrimonium veteris et novae Legis, quam quod istud gratiam ex opere operato conferat. Atqui materia caeterorum contractuum est legitimus consensus contrahentium. Ergo. II. In Sacramentis illud se habet per modum materiae, quod ab alio

in ratione signi sensibilis, et virtute conferendi gratiam perficitur ac completur. Atqui consensus matrimonialis in ratione signi sensibilis et virtute conferendi gratiam perficitur ac completur per verba aliaque signa externa, sicut alii contractus re, verbis, aut litteris compleri solent. Ergo consensus legitimus contrahentium est materia proxima Sacramenti Matrimonii; ipsa vero corpora conjugum dici poterunt remota, circa quam versatur contractus matrimonialis.

CCCXLVI. *Dices I.* Juxta Florentinum in Decreto pro Armenis, *Causa efficiens matrimonium regulariter est mutuus consensus per verba de praesenti expressus.* Ergo consensus non est materia proxima matrimonii. II. Sacramenta alia constant rebus et verbis. Ergo etiam Matrimonium. Atqui consensus internus non est res. Prob. min. subsumpta. Res Sacramenti debet esse sensibilis. Atqui consensus internus non est sensibilis. Ergo. Resp. ad I. D. A. Consensus est causa efficiens matrimonii formaliter et constitutive, sicut gratia hominem sanctum efficit, et albedo parietem album, C. A. Causa efficiens physice atque extrinsece, si Matrimonium accipiatur pro ipso contractu Sacramentali, N. A. et Conseq. Causa efficiens Sacramentalis contractus vere ac proprie est Minister, qui contractum hunc celebrat. Ad II. N. min. subsumptam. Ad hujus *prob.* D. M. Res Sacramenti debet esse sensibilis immediate semper et in se, N. M. Mediate et per aliud, nempe per signa quibus significatur, aut verba quibus exprimitur, C. M. Et sic dist. minore N. C. Ad valorem contractus sufficit, ut consensus signis vel verbis exprimatur. Ergo etiam sufficit ad valorem matrimonii, quod nullum habet specialem ritum, distinctum a legitimo contractu.

CCCXLVII. *Quaeres IV.* Quaenam sit forma Sacramenti Matrimonii? Resp. non esse verba Sacerdotis; *Ego vos in matrimonium conjungo, in nomine Patris etc.* sed verba, aut signa, quibus ipsi contrahentes consensum suum exprimunt, aequivalenter dicendo, *Ego te accipio in meam. Ego te accipio in meum.* Prob. I. pars assertionis I. Tridentinum Sess. XXIV. Cap. I. de Reform. Matrim. ait: *Parochus viro et muliere interrogatis, et eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium conjungo, in nomine Patris etc. vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque provinciae ritum.* Ergo Tridentinum supponit, verba illa ad essentiam formae nequaquam pertinere; secus ea verba non reliquisset arbitratui provinciarum, sed determinata forma quemlibet Parochum uti jussisset. Et merito sane, cum in tanta varietate facile posset subrepere mutatio substantialis, eaque tam multiplex varietas dedeceat dignitatem Sacramentorum. Unde communiter docent Theologi eum peccare, qui verba formarum in Sacramentis determinata et praescripta ab Ecclesia, mutat in alia etsi aequivalentia.

CCCXLVIII. Prob. II. In aliquibus Ecclesiis adhibebantur a Sacerdote verba quoad sensum omnino diversa ab illis, *Ego vos conjungo etc.* neque tamen minus Sacramentum Matrimonii validum erat. Ergo verba illa Sacerdotis non sunt forma essentialis Sacramenti Matrimonii. P. A. Rituale Ecclesiae Constantiensis haec verba praescribit: *Matrimonium per vos contractum secundum ordinem Matris Ecclesiae, Ego authoritate, qua hac in parte fungor, ratifico, confirmo, et benedico, in nomine Patris etc. Dominicus Soto*, qui Tridentino interfuit, in IV. Sentent Dist. XXVI. Artic. III.

refert, in quibusdam Hispaniae provinciis hanc adhiberi formulam : *Ego vos sponso , et Sacramentum confirmo.* In aliis istam : *Quod Deus conjunxit , homo non separet.* Adde , quod horum verborum , *Ego vos conjungo etc.* nullum exstet vestigium in scriptis Patrum , in Canonibus Conciliorum , ac Ritualibus libris etiam non ita antiquis , ut testatur *Martene* de antiquis Ecclesiae ritibus , Tomo II. Lib. I. Cap IX. Artic. III. Num. VI.

CCCXLIX. Prob. III. Authoritate S. Thomae in IV. Sentent. Dist. XXVI. Quaest. II. Artic. I. *Verba , quibus consensus matrimonialis exprimitur , sunt forma hujus Sacramenti , non autem benedictio Sacerdotis , quae est quoddam Sacramentale.* Et in IV. Dist. XXVIII. Quaest. unica , Artic. III. *Consensus expressus per verba de praesenti inter personas legitimas ad contrahendum , matrimonium facit ; quia haec duo sunt de essentia Sacramenti , alia autem omnia sunt de solemnitate Sacramenti , quia ad hoc adhibentur ut matrimonium convenientius fiat. Unde si omittantur , verum est matrimonium , quamvis peccent sic contrahentes , nisi per aliquam legitimam causam excusentur.* Et paulo post : *In matrimonio actus nostri sunt causa sufficiens ad inducendum proximum effectum , qui est obligatio ; quia quicunque est sui juris , potest se alteri obligare. Et ideo Sacerdotis benedictio non requiritur in matrimonio , quasi de essentia Sacramenti.*

CCCL. Prob. IV. Adversarii neque ex Scripturis neque ex traditione ostendere possunt , quod Christus instituendo hoc Sacramentum quid aliud fecerit , nisi quod contractui matrimonii , qui mere civilis antea fuerat , virtutem gratiae producendae adjunxit. Ergo quae forma contractus civilis est , eadem est forma Sacramen-

ti matrimonii. Atqui forma matrimonii, ut est contractus civilis, non sunt verba Sacerdotis, sed verba vel signa contrahentium, quibus consensum internum explicant. Ergo. Accedit, quod Sacerdos non sit minister Sacramenti Matrimonii, ut paulo post pluribus ostendemus. Ergo verba quibus ille utitur, non sunt forma essentialis hujus Sacramenti.

CCCLI. Prob. etiam altera pars assertionis. Illud est forma Sacramenti Matrimonii, quod est forma matrimonii ut est contractus civilis; quia neque Scriptura neque traditio docent, quod Christus contractum matrimonialem ad rationem Sacramenti elevando novam aliquam formam requisierit. Atqui forma matrimonii ut est contractus civilis, sunt verba vel nutus contrahentium, quibus illi consensum internum exprimunt et significant. Ergo. Dixi, *verba vel nutus*. Cum enim matrimonium sequatur naturam contractuum, et contractus possint iniri solis etiam nutibus; hi nutus aequivalent verbis, quia non secus ac verba interiorem consensum exprimunt. Atque ideo Florentinum in Decreto pro Armenis, ubi de Sacramento Matrimonii agit, dicit causam ejus efficientem esse *regulariter* consensum per verba de praesenti expressum; quia aliquando loco verborum quae proferri non possunt a mutis, adhibentur nutus ad exprimendum consensum, qui aequivalent verbis de praesenti: unde aliquando contingit perfici Sacramentum Matrimonii per consensum, non verbis, sed nutibus expressum. Ex quo tamen cave inferas, posse etiam reliqua Sacramenta per nutus tantum absque verbis conferri; quia solum Sacramentum Matrimonii sequitur naturam contractus, qui solo nutu celebrari potest, eoquod per illum aeque ac per verba consensus interior manifestetur.

CCCLII. *Dices I.* Si verba contrahentium sunt forma hujus Sacramenti, tunc falsa forent verba Sacerdotis, *Ego vos conjungo.* Atqui hoc dici nequit, quia Ecclesia praecipit illa adhiberi. Ergo. P. M. Sponsi consensum suum internum jam manifestarunt, quando Sacerdos haec verba profert. Ergo juxta nos jam sunt conjuncti: adeoque falsa forent verba Sacerdotis. II. Sacerdos dicendo, *Absolvo te*, vere ac proprie absolvit. Ergo etiam dicendo, *Ego vos conjungo*, vere ac proprie conjungit. III. Forma Sacramentorum debet proferri in persona Christi. Atqui haec verba, *Accipio te in meam*, non proferuntur in persona Christi; non enim Christus uxorem ducit. IV. Matrimonium solis conjugum verbis contractum nullam gerit similitudinem effectus Sacramentalis, quem significat et causat Sacramentum Matrimonii. Ergo. V. Formae, quibus Sacramenta perficiuntur, sunt verba sacra. Atqui haec verba, *Accipio te in meam*, non sunt sacra, sed mere naturalia, ab omnibus Gentibus usurpata. VI. Tertullianus Lib. II. ad Uxorem ait: *Matrimonium Ecclesia conciliat, confirmat oblatio, obsignat benedictio.* VII. S. Evaristus Epist. I. ad Episc. Africae scribit, *connubia sine Sacerdotis benedictione contracta seu praesumpta, non conjugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potius quam legitima conjugia esse.* VII. Carthaginense IV. Cap. XIII. ait: *Sponsus et sponsa cum benedicendi sunt a Sacerdote, a parentibus suis vel paranymphis offerantur. Qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis, in virginitate permaneant.* Atqui hoc non praecepisset Concilium, si per verba Sacerdotis non perficeretur

Sacramentum. IX. S. Siricius Epist. ad Himerium Tarraconensem, Cap. IV. ait: *Illa benedictio, quam nupturae Sacerdos imponit, apud fideles cujusdam sacrilegii instar est, si ulla transgressione violetur.* Ergo benedictio Sacerdotis est forma Sacramenti, alias illius violatio non foret sacrilegium. X. Alexander III. Extra, Cap. *Cum in Ecclesiae* IX. de Simonia: *Horribile nimis est, quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere: ita ut pro Episcopis vel Abbatibus, seu quibuscunque personis Ecclesiasticis ponendis in sedem, seu introducendis Presbyteris in Ecclesiam, nec non pro sepulturis et exequiis mortuorum, et benedictionibus nubentium, seu aliis Sacramentis aliquid requiratur.* Ergo benedictio Matrimonii recensetur inter Sacramenta, adeoque est forma Matrimonii.

CCCLIII. Resp. ad I. N. M. Ad hujus *prob.* N. C. Verbum *Conjungo* a Sacerdote non profertur efficienter, sed solum approbative, ita ut hunc sensum reddat: *Ego Matrimonium vestrum ratum habeo, et confirmo ac declaro vos in facie Ecclesiae esse legitime conjunctos.* Nimirum eo fere modo, quo pater dicitur matrimonio jungere filiam suam consentiendo in ejus matrimonium, dotem dando etc. juxta illud Apostoli I. ad Cor. Cap. VII. *Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit.* Aut quomodo secreto absolutus ab excommunicatione, postea publice absolvitur a Judice Ecclesiastico per verba illa, *Absolvo te a vinculo excommunicationis*, id est, declaro atque approbo legitimam esse tuam absolutionem. Ad II. C. A. N. C. Scriptura et traditio docent, Sacerdotem in Sacramento Poenitentiae veram potestatem judiciariam

S 3

exercere, ideoque vere ac proprie a peccatis absolvere: at vero neque Scriptura neque traditio ostendunt, Sacerdotem vere sponsos conjungere; idque a communissima Theologorum negatur. Ad III. C. M. D. min. Verba illa, *Ego te accipio in meam vel meum*, non proferuntur a sponsis in persona Christi, quatenus illi ineunt contractum civilem, et se jungunt in ordine ad carnale commercium, C. min. Quatenus faciunt Sacramentum, et se jungunt per gratiam Sacramentalem, N. min. Sic enim Christus est principalis Minister, et accipit sponsam in suam, sicut accipit in suos illos omnes quibus gratiam sanctificantem confert. Ad IV. N. A. Consensus per verba de praesenti a conjugibus expressus, a Christo ad ordinem rerum sacrarum elevatus, est imago quaedam et similitudo spiritualis conjunctionis eorumdem conjugum per mutuam charitatem, cujus Sacramentum Matrimonii signum est et causa. Ad V. C. M. D. min. Verba contrahentium non sunt sacra, sed mere naturalia, si considerentur secundum se, praescindendo a Christi institutione, C. min. Si considerentur ut subsunt institutioni Christi, a quo elevata sunt ad significandam et efficiendam gratiam, qua conjuges sanctificantur, eorumque amor perficitur, N. min. Ad VI. Resp. Tertullianum loqui de confirmatione et obsignatione accidentali, non substantiali; nullibi enim Tertullianus docet perfici matrimonium per Sacerdotis benedictionem. Ad VII. Resp. Decretalem illam S. Evaristi Epistolam supposititiam esse, ex vitiatis Isidori mercibus depromptam. Et quamvis daremus eam genuinam esse, nihil tamen ex ea evinceretur, quia sermo ibi est de connubiis clandestinis, in quibus non adest utriusque contrahen-

tis internus consensus; statim enim post citata verba subjungitur: *Nisi voluntas propria suffragata fuerit, et vota succurrerint legitima.* Praeterea si ex ea Epistola evinceretur benedictionem Sacerdotis pertinere ad substantiam Sacramenti Matrimonii, sequeretur praeter illam plurima alia requiri ad ejus valorem; ait enim Epist. cit. Pseudo-Evaristus: *Aliter legitimum, ut a patribus accepimus, et a sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum invenimus, non fit conjugium, nisi ab his, qui super ipsam foeminam dominationem videntur habere, et a quibus custoditur, uxor petatur, et a parentibus aut propinquioribus sponsetur; et legibus dotetur, et suo tempore Sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus et oblationibus a Sacerdote benedicatur; et a paranymphis, ut consuetudo docet, custodita et consociata, a proximis tempore congruo petita, legibus detur, et solemniter accipiatur, et biduo vel triduo orationibus vacent, et castitatem custodiant, ut bonae soboles generentur, et Domino in actibus suis placeant. — — Quapropter — — — ita peracta legitima scitote esse connubia. Aliter vero praesumpta, non conjugia, sed aut adulteria, aut contubernia, aut stupra, vel fornicationes potius quam legitima conjugia esse non dubitate, nisi voluntas propria suffragata fuerit, et vota succurrerint legitima.* At vero quis haec omnia hic recensita asserat ad valorem Sacramenti Matrimonii pertinere? Ad VIII. N. min. Carthaginense id non praecipit, sed suadet, quia illa Ecclesiae caeremonia est tali reverentia digna. Ad IX. N. C. Quia benedictio illa non violatur, nisi violando matrimonium, idcirco violatio benedictionis dicitur a Siricio sacrilegium, ut patet ex verbis immediate prae-

cedentibus: *De conjugali autem violatione requisiti; si desponsatam alii puellam alter in matrimonium possit accipere. Hoc ne fiat modis omnibus inhibemus; quia illa benedictio etc.* *Petrus Coustant* in Notis ad Epistolas Pontificum, Tomo I. Colum. 628. putat Siricium loqui de benedictione, qua in veteri Ecclesia obsignabantur sponsalia de futuro. Ad X. N. C. Vox *aliis* non est hic relativa, sed absoluta, habetque hunc sensum: *Seu aliis rebus, qualia sunt Sacramenta.* Si enim relativa foret, sequeretur etiam sepulturas et exequias mortuorum, et introductionem Presbyterorum in Ecclesiam esse vera Sacramenta.

CCCLIV. *Quaeres V.* Quinam sit Minister Sacramenti Matrimonii? Resp. non esse Sacerdotem, sed ipsos contrahentes. Ita communissima Theologorum contra Melchiorem Canum, Sylvium, Estium, Juenin, Serry, Du Hamel, Le Drouven, Tournely, Herminier, Piette, etc. Prob. assertio I. Authoritate Florentini, quod in Decreto pro Armenis ait: *Septimum est Sacramentum Matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi et Ecclesiae; secundum Apostolum dicentem: Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo et in Ecclesia. Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de praesenti expressius.* Ex his sic argumentor. Qui Sacramentum Matrimonii efficit, est etiam illius Minister. Atqui juxta Florentinum Sacramentum Matrimonii efficiunt contrahentes, non autem Sacerdos. Ergo. Respondent adversarii, quando Florentinum assignat causam illius efficientem, loqui de matrimonio ut est contractus civilis, non vero ut est Sacramentum. Sed bona illorum pace exceptionem hanc falsam et absurdam esse autumo. I.

Quia initio hujus Decreti ait Florentinum: '*Ecclesiasticorum Sacramentorum veritatem pro ipsorum Armenorum – – – faciliori doctrina, sub hac brevissima redigimus formula.* II. Quia immediate antequam causam efficientem assignet, loquitur de matrimonio, ut est Sacramentum. *Septimum est Sacramentum Matrimonii etc.* III. Nullum alium ministrum Sacramenti Matrimonii alibi designat, neque Sacerdotis meminit. IV. Armeni non indigebant instrui de causa efficiente matrimonii, ut est contractus civilis. Noluit autem Concilium materiam distincte exprimere, eam determinate assignando sub expressis nominibus; quia Doctores idem unanimiter sentientes de ministro et forma hujus Sacramenti, controvertebant inter se, quid venire deberet nomine materiae. Ab hac autem controversia definienda prudenter abstinuit Florentinum, quia talis definitio minime necessaria erat ad assignanda omnia ad Sacramenti Matrimonii perfectionem requisita; quae reipsa assignavit, statuendo causam efficientem hujus Sacramenti esse consensum per verba de praesenti expressum.

CCCLV. Prob. II. Authoritate *Tridentini*, quod Sess. XXIV. Cap. unico de Matrim. nullum ponit discrimen, quantum ad ritum, inter matrimonium in Lege naturae et Mosaica ac Evangelica; atque in eo tantum differre ait, quod in Lege Evangelica gratiam causet, quam non causabat in Lege naturae et Mosaica. Ergo juxta Tridentinum Matrimonium ut Sacramentum non alium habet ministrum, quam habuerit ante adventum Christi, quando erat contractus mere civilis. *Idem* Sess. XXIV. Cap. I. de Reformat. Matrim. statuit, clandestina matrimonia, quae absque praesen-

tia idoneorum testium et Parochi, illiusque benedictione celebrantur, vera et rata esse matrimonia, quamdiu ea Ecclesia irrita non fecit. *Tametsi dubitandum non est, clandestina matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata et vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit; et proinde jure damnandi sint illi, ut eos sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant - - - - nihilominus sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit.* Ergo Tridentinum docet, matrimonium initum absque praesentia et benedictione Sacerdotis, esse verum Sacramentum, in iis nempe regionibus, in quibus Decretum Tridentini irritans matrimonia clandestina, non est promulgatum. Ergo juxta Tridentinum Sacerdos non est Minister hujus Sacramenti. P. C. Matrimonium ratum ac verum fidelium non est tantum contratus civilis, sed etiam Sacramentum, ut docet Innocentius III. Extra, Cap. *Quanto*, de Divortiis: *Etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum: inter fideles autem verum et ratum existit, quia Sacramentum fidei quod semel est admissum, numquam amittitur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum.* Quod si dicas, Pallavicinum in Hist. Conc. Tridentini, Lib. XXIII. Cap. IX. testari, quod Tridentinum numquam declaraverit ea clandestina matrimonia fuisse Sacramenta. Resp. Dist. Tridentinum numquam declaravit ea matrimonia esse Sacramenta, praesupposita lege Ecclesiastica, quae ejusmodi matrimonia clandestina irrita facit, C. A. Hac lege non supposita, N. A. Cum in Tridentino formaretur Decretum, quo irrita in posterum pronuntiabantur matrimonia clandestina, quidam

ex Patribus ducti authoritate Decretalis quae Evaristo tribuitur, opinabantur superfluum esse hoc Decretum, eoquod Ecclesia jam ab antiquissimis temporibus ea matrimonia ut invalida rejecerit: alii vero contendebant, improbata quidem illa olim fuisse ut illicita, non autem ut invalida. Itaque ne litem hanc inter Patres agitatam dirimere videretur Concilium, Cap. I. de Reform. Matrim. pronuntiavit, ejusmodi clandestina conjugia minime dubitandum esse vera fuisse ac rata, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit: an vero Ecclesia jam primis saeculis fecerit ea irrita, Tridentinum declarare noluit.

CCCLVI. Prob. III. Authoritate veterum Scholasticorum, qui omnes nullo excepto, praeter Guilielmum Parisiensem, ad saeculum usque XVI. unanimi calculo docuerunt, Ministros Sacramenti Matrimonii esse ipsos contrahentes. Hugo Victorinus Lib. II. de Sacram. Parte II. Cap. V. ait: *Si quis autem quaerat, quando conjugium esse incipiat, dicimus, quod ex quo talis consensus, qualem supra definivimus, inter masculum et foeminam fuerit; ex eo statim conjugium est.* Magister sententiarum Petrus Lombardus Lib. IV. Dist. XXVII. Litt. C. *Efficiens autem causa matrimonii est consensus, non quilibet, sed per verba expressus, nec de futuro, sed de praesenti.* Et Dist. XXVIII. Litt. B. *In hujus Sacramenti celebratione sicut in aliis, quaedam sunt pertinentia ad substantiam Sacramenti, ut consensus de praesenti, qui solus sufficit ad contrahendum matrimonium: quaedam vero pertinentia ad decorem et solemnitatem Sacramenti, ut parentum traditio, Sacerdotum benedictio -- sine quibus legitime fit conjugium quantum ad virtutem,*

non quantum ad honestatem Sacramenti. S. Thomas in IV. Sentent. Dist. XXVIII. Quaest. unica, Art. IV. in responsione ad I. objectionem : *In aliis Sacramentis id quod est ex parte ministrorum, est de essentia Sacramenti, non autem in Matrimonio, sed solum de solemnitate. – – – Unde absque ministris Ecclesiae potest fieri Matrimonium, non autem alia Sacramenta.* S. Bonaventura in IV. Sentent. Dist. XXVIII. Quaest. V. *Dicendum, quod ad esse Matrimonii ista duo sufficiunt, scilicet legitimitas in personis, et unitas in consensu. Ad solemnitatem vero et decorem sive honestatem requiritur et parentum traditio, et Sacerdotum benedictio : haec autem ita sunt ad decorem Sacramenti, ut tamen sint de necessitate praecepti.* Scotus in IV. Sentent. Dist. XXVI. Quaest. unica : *Sacramentum Matrimonii est expressio certorum verborum maris et foeminae se invicem significantium traditionem mutuae potestatis corporum ad prolem debite procreandam, ex institutione divina efficaciter significans gratiam conferendam mutuo contrahentibus ad conjunctionem mutuam animorum gratiosam.* Durandus in IV. Sentent. Dist. XXVII. Quaest. I. docet, Matrimonium ut Sacramentum causari per consensum expressum verbis de praesenti. Verbo, nullus ostendi potest ex Veteribus Scholasticis, qui per annos CCCC. nempe a Saeculo XII. usque ad XVI. id est, ad tempora usque Melchioris Cani, et Simonis Vigorii Theologi Parisiensis, sententiam nobis oppositam docuerit, praeter Guilielmum Parisiensem Episcopum, qui quamvis doceat Sacerdotem esse hujus Sacramenti ministrum, formam tamen non statuit cum Cano in illis verbis Sacerdotis, *Ego vos conjungo etc.* sed in benedictione et precibus,

quae tempore Sacrificii a Sacerdote recitantur in Missa pro Sponsis. Verum haec Guilielmi opinio omnino sustineri nequit; constat enim secundas nuptias verum esse Sacramentum, quamvis juxta Ecclesiae morem non benedicantur solemni illa benedictione, quae continetur in speciali Missa pro Sponso et Sponsa. Ex hoc autem unanimi Scholasticorum consensu non leve argumentum contra adversarios instrui potest: cum enim Episcopi, et alii Pastores communem totius scholae sententiam secuti fuerint, vel oportet falsam esse sententiam Cani, vel universam Ecclesiam per quadringentos annos errasse circa essentiam Sacramenti Matrimonii, et ejus institutionem. At nihil certe Canus vidit, quod SS. Thomas et Bonaventura, aliique scholae Principes aut videre non potuerint, aut etiam non viderint.

CCCLVII. Prob. IV. ex sequelis. Si Sacerdos foret hujus Sacramenti minister, forma autem essent verba Sacerdotis, *Ego vos conjungo*, sequeretur I. Matrimonium per Procuratorem contractum non esse verum Sacramentum, quia forma hujus Sacramenti, *Ego vos conjungo*, praesentes supponit contrahentes, non secus ac forma Sacramenti Poenitentiae, *Ego te absolvo.* Atqui id dici nequit, alias Ecclesia ejusmodi matrimonia non permitteret, quia ageret contra institutionem Christi, et fideles illos perpetuo privaret gratia Sacramentali. Neque dicas, sponsos qui per Procuratorem contraxerunt, solere postea cum testibus praesentes se sistere coram Sacerdote, ut benedictionem ab ipso accipiant. Resp. enim longe probabilius esse, quod matrimonium semel validum in ratione contractus, non possit deinde renovari, et assequi virtutem Sacramenti; quia res semel valide donata et tradita, cum non sit amplius sub do-

minio donatoris, non potest amplius valide donari, sicque deficeret materia Sacramenti Matrimonii. Sequeretur II. Matrimonia coram testibus et Parocho, sed renitente, et benedictionem denegante, non esse Sacramentum. III. Item ea Matrimonia irrita esse in ratione Sacramenti, quae cum impedimento occulto dirimente in facie Ecclesiae fuerunt celebrata, licet postea sublato impedimento, partes novum consensum occulte praebeant absque praesentia Parochi. Atqui id dici nequit, quia sacra Cardinalium Congregatio, et S. Pius V. ut refert *Prosper Fagnanus* ad Cap. *Is qui fidem*, de Sponsal. saepius declararunt, ejusmodi matrimonia convalescere. Quod si dicas, valida fieri in ratione contractus, non in ratione Sacramenti. Resp. si quaestio fuisset mota de valore contractus, non de valore Sacramenti, tunc nulla fuisset causa Pontificem aut Cardinales interrogandi; cum aliunde certum sit, consensum legitimum omni impedimento dirimente liberum, sufficere ad valorem contractus. Ergo Pontifex et Cardinales locuti sunt de valore Sacramenti.

CCCLVIII. *Dices I. S. Ambrosius* Epist. LXX. ait, conjugium sanctificari debere benedictione Sacerdotali. Ergo Sacerdos est minister. II. Cum Lotharius Rex Lotharingiae affirmaret, ante Theutbergam legitimam suam conjugem quam repudiaverat, duxisse se Waldradam, *S. Nicolaus I.* Legatis suis praecepit, ut diligenter investigarent, an revera Lotharius, priusquam conjugali foedere se devinciret Theutbergae, matrimonium celebrasset cum Waldrada coram testibus, secundum legem et ritum quo nuptiae celebrari solent. *Si vero*, ait, *minime probatum fuerit, Waldradam fuisse uxorem legitimam, neque nuptiis secundum morem*

celebratis, per benedictionem scilicet Sacerdotis, filio nostro Lotario extitisse conjunctam: suggerite illi ut non moleste ferat, legitimam sibi, si ipsa innocens apparuerit, reconciliari uxorem. Ergo judicavit S. Nicolaus I. matrimonium inter Waldradam, et Lotharium initum, invalidum esse, si absque benedictione Sacerdotali fuisset celebratum. III. Martinus V. in Constantiensi solemnizationem matrimonii vocat Sacramentum. IV. Coloniense I. A. 1536. Parte VII. Cap. XL. ait: *Quod Sacramentum si quis, sicut decet, acceperit, accedente Sacerdotali precatione confert donum Spiritus, quo vir diligat uxorem amore casto; sicut Christus dilexit Ecclesiam.* Et in Enchiridio Conc. Coloniensis dicitur: *De ministro hujus Sacramenti* (Matrimonii) *postremo videndum est. Ut forsan quidam non improbanda ratione dicant, matrimonium certum ministrum non exigere, quod conjuges in se casto amore religiose consentientes Deus ipse conjungat; tamen videmus et in veteri Lege quosdam acisse, qui Dei vice conjuges conjungerent: quanto ergo magis putandum est, in nova Lege Sacerdotes, qui legatione pro Deo funguntur, legitimos hujus Sacramenti ministros esse.* Sacerdotale Romanum editum ab Alberto Castellano A. 1494. ait: *Sacerdos proferat verba, quae sunt forma hujus Sacramenti cum consensu utriusque.* S. Carolus Borromaeus in actis Ecclesiae Mediolanensis, Parte IV. Paragr. I. Concilium *Cameracense* A. 1567. Cap. I. de Matrim. *Iprense* A. 1576. promulgatum, et *Mechliniense* A. 1589. editum, Sacerdotem vocant Ministrum Sacramenti Matrimonii. V. Ministri aliorum Sacramentorum sunt Sacerdotes. Ergo etiam Matrimonii. VI. In aliis Sacramentis non est idem conficiens et suscipiens

Sacramentum. Ergo nec in Matrimonio. VII. Paradoxum est, quod hujus Sacramenti non sit unus minister, sed duo: non ordinati, sed laici: vir et mulier: quod idem sint suscipientes, et conferentes. VIII. Nullus sibi ipsi Sacramentum ministrat quod in actione consistit. Ergo contrahentes non sunt ministri Matrimonii. IX. Saltem negari a nobis nequit, multo concinnius, aliis Sacramentis conformius, ipsa Sacramenti ratione dignius, ac denique minoribus difficultatibus obnoxium esse, si Sacerdos dicatur esse minister Matrimonii. Ergo.

CCCLIX. Resp. ad I. N. C. Conjugium sine Sacerdotali benedictione non sanctificatur, non quod desit ei aliquid ad substantiam pertinens; sed quia fideles praeceptum Ecclesiae sub gravi obligans transgrediendo, indigne Sacramentum hoc ministrant et suscipiunt. Dici etiam potest, S. Ambrosium loqui de satisfactione accidentali et impetratoria per preces et caeremonias sacras Ecclesiae. Ad II. N. C. Cum Lotharius minime sibi constans modo hanc modo illam obtenderet repudii causam, S. Nicolaus probe gnarus quam parum fidendum esset assertionibus parum sibi cohaerentis Lotharii, nullam quoad hoc ei fidem adhibendam esse rescripsit, nisi ostenderet se legitime, omnibusque adhibitis juris solemnitatibus, nupsisse Waldradae; sed agendum esse decrevit juxta praesumptionem fori externi, in quo non reputatur matrimonium verum esse, quod a partibus probari palam nequit. Caeterum a Nicolao validum abitum fuisse matrimonium, clanculum solo contrahentium consensu celebratum, liquet ex ejusdem Responsis ad Consulta Bulgarorum, Cap. III. *Peccatum autem esse, si haec cuncta* (a Leone Imperatore Novella LXXXIX.

praescripta, inter quae erat etiam sacra benedictio nuptiarum) *in nuptiali foedere non interveniat, non dicimus, quemadmodum Graecos vos adstruere dicitis: praesertim cum tanta soleat arctare quosdam rerum inopia, ut ad haec praeparanda nullum his suffragetur auxilium; ac per hoc sufficiat secundum leges solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur. Qui consensus si solus in nuptiis forte defuerit, caetera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur.* Ad III. Resp. Matrimonii solemnizatio, non in abstracto, sed in concreto, id est, ipsum matrimonium solemne, in facie Ecclesiae celebratum, dicitur a Martino V. Sacramentum. Ad IV. N. C. Sacerdotes vocantur ministri matrimonii, non quoad valorem illius et essentiam, sed quoad accidentalem illius solemnitatem, quia sine Sacerdotis benedictione Sacramentum hoc licite et solemniter perfici nequit. Hinc Sacerdotale Romanum ait, verba Sacerdotis cum consensu utriusque contrahentis esse formam hujus Sacramenti, nempe adaequate accepti secundum substantiam et solemnitatem simul. Concilium et Enchiridion Coloniense minime favent adversariis: dicitur enim Sacerdotalis benedictio Spiritum conferre, quia qui hanc negligit, gratiae obicem ponit, grave praeceptum Ecclesiae transgrediendo; in Enchiridio autem sermo non est de ministro Sacramenti, sed de ministro solemnitatis accidentalis, ut patet tum ex paritate quam instituit inter veteris et novae Legis Sacerdotes, tum etiam ex alio Enchiridii loco in Tract. de Sacram. Matrimonii, ubi diserte affirmatur, verba contrahentium esse formam hujus Sacramenti: *Verbum itaque hujus Sacramenti, quo accedente ad elementum fit Sacramentum, id nimirum est, quo ambo, mas et foemina, cum pietatis*

respectu quae in Deum est, sibi mutuo fidem conjugalem dant accipiuntque, non quovis modo, sed in Dei nomine conjunguntur ac copulantur. Ad V. N. C. Sacramenta alia non fundantur in contractu; at vero Matrimonium nihil aliud est quam contractus civilis elevatus ad rationem Sacramenti. Unde causa efficiens contractum, efficit simul Sacramentum. Ad. VI. eadem datur responsio, eademque ut prius assignatur disparitas. Ad VII. Resp. paradoxum id videri illis dumtaxat, qui naturam matrimonii perspectam non habent, aut agnoscere nolunt. Cum enim matrimonium fidelium sit simul Sacramentum et contractus civilis, mirum non est aut paradoxum, quod Sacramentum hoc eamdem habeat causam efficientem, quam habet contractus civilis et naturalis. Ad VIII. O. A. N. C. Si verum est antecedens, id unum ex eo sequitur, quod foemina mari, et mas foeminae hoc Sacramentum ministrent. Ad IX. Resp. Quid magis concinum, quid aliis Sacramentis conformius, quid ipsa Sacramenti ratione dignius sit, non ex recenti Theologorum quorumdam opinione, sed ex sapientissima sanctissimaque Christi omnium Sacramentorum authoris voluntate dignoscendum est. Atqui voluit Christus ministros Sacramenti Matrimonii esse ipsos contrahentes, ut in probatione ostendimus. Difficultates quod attinet, ajo, novum idcirco systema cudendum non esse, ut eis facilius occurratur; multoque infeliciores esse adversarios in iis expediendis, quas sententiae nostrae patroni ipsis objiciunt, ut patet consideranti momenta probationum nostrarum, quibus assertionem hanc communivimus.

OBJECTIONES.

CCCLX. *Objicitur I.* contra I. Conclusionem, Authoritas Scripturarum. Apostolus I. ad Cor. Cap. VII. ait: *Revertimini in id ipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium: Volo enim omnes vos esse sicut me ipsum.* Ergo indicat usum matrimonii esse malum; quia quod secundum indulgentiam conceditur, bonum de se non est. II. Ad Rom. Cap. VIII. dicitur: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt.* Sed uxorati sunt in carne. Ergo Deo placere non possunt, adeoque conjugium est de se malum. III. Apostolus I. ad Cor. Cap. VII. v. 29. ait: *Ut et qui habent uxores tamquam non habentes sint.* Atqui innupti non exercent actum conjugalem. Ergo neque uxorati illum exercere debent. IV. Eodem Cap. v. 1. dicitur: *Bonum est homini mulierem non tangere.* Ergo tangere illam est malum. V. Et v. 32. ac 33. *Qui sine uxore est, sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est.* Ergo usus matrimonii dividit a Deo, adeoque illicitus est. VI. Nuptiae impediunt, ne homo ad Coenam mysticam Patrisfamilias admittatur. Lucae Cap. *Uxorem duxi, et ideo non possum venire.* Resp. ad I. N. C. S. Augustinus explicat hunc locum Lib. I. de Nuptiis et Concupisc. Cap. XIV. *Ubi ergo venia danda est, aliquid esse culpae nulla ratione negabitur. Cum igitur culpabilis non sit generandi intentione concubitus, qui proprie nuptiis*

imputandus est; quid secundum veniam concedit Apostolus, nisi quod conjuges, dum se non continent, debitum ab alterutro carnis exposcunt, non voluntate propaginis, sed libidinis voluptate? Quae tamen voluptas non propter nuptias cadit in culpam, sed propter nuptias accipit veniam. Quocirca etiam hinc sunt laudabiles nuptiae, quia et illud quod non pertinet ad se, ignosci faciunt propter se. Vide dicta superius in Responsione ad Quaesitum II. Ad II. Resp. Deo placere illos non posse, qui in carne sunt, et secundum carnem vivunt: tales autem conjugati non sunt ratione status matrimonialis, sed si qui sunt, ob propriam malitiam. Apostolus certe ad Romanos scribens, quorum plurimi uxorem habebant, post citata verba illico subjungit: *Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen Spiritus Dei habitat in vobis.* Ad III. Resp. Apostolum verbis illis non prohibere usum matrimonii, sed tantum fideles monere, ne magnopere afficiantur erga rem uxoriam; utque animum, mentem, viresque omnes divino servitio, et saluti suae serio procurandae impendant. Ad IV. N. C. Apostolus indicat quid melius sit, seu quid conjugatis magis expediat in Domino: velletque, si fieri posset, ne amplius cum uxoribus commercium habeant, quia hoc magis perfectum foret; at vero matrimonii usum nullibi reprobat. Ad V. D. C. Ergo usus matrimonii dividit a Deo quantum ad habitum charitatis, N. C. Quoad actum contemplationis et amoris, quod accidit etiam in actionibus quae nullum peccatum continent, C. Conseq. Multae occupationes licitae circa terrena negotia animum saepe ita distrahunt, ut actu Deo conjungi non sit idoneus. Ad VI. D. A. Nuptiae ita im-

pediunt per se et ex natura sua, N. A. Ex malitia, et vitio conjugatorum, C. A. N. C.

CCCLXI. *Objicitur II.* Authoritas Patrum. Tertullianus Lib. de Exhortatione Castitatis, Cap. IV. locum Apostoli I. ad Cor. Cap. VII. *Melius est nubere, quam uri*, sic explicat: *Sic accipiendum est, quomodo melius est uno oculo, quam duobus carere: si tamen a comparatione discedas, non erit melius unum oculum habere, quia nec bonum.* Ergo nubere per se est malum, licet minus malum sit, quam uri. II. *S. Siricius* Epist. ad Himerium Tarraconensem, Cap. V. matrimonium vocat pollutiones. III. *S. Hieronymus* Lib. I. contra Jovinianum, Cap. IV. ait, malum esse tangere mulieres. Resp. ad I. Tertullianus locum illum Apostoli male interpretatus est, in transversum actus errore Montanistarum, ad quos jam defecerat, antequam librum hunc scriberet. Quamquam nec absolute nuptias malas esse l. c. asseruit, quas potius in Libris suis contra Marcionem editis propugnavit per se optimas; sed alteras tantum nuptias malas esse, secundum Montani dogma, pertinaciter defendit, ut ex antecedentibus et consequentibus perspicuum est. Ad II. Resp. a S. Siricio non ita vocari matrimonia legitima, sed conjugia Monachorum, Sacerdotum, et illorum qui post actam publicam poenitentiam nuptias attentabant, quod Canonicis legibus prohibebatur. Ad III. Resp. S. Hieronymus id solum contendit, conjugium non esse tale bonum, quod possit cum Virginitate comparari. Itaque tangere mulierem malum vocat non culpae, sed poenae, quia id non fit sine turpi concupiscentia, quae est poena peccati originalis, et excusatur per bona Matrimonii.

CCCLXII. *Objicitur III.* Ratio. Nuptiale commercium non potest esse absque libidine. Ergo est peccatum. II. Est proxima peccandi occasio; quia vix fit, ut libido dominans non reperiatur in conjugatis. III. Ex conjugio, tamquam ex fonte, derivatur peccatum originale. Ergo natura sua malum est. IV. Ipsos conjuges pudet actus conjugalis. Ergo ipsa natura et sana ratio dictant esse malum. Resp. ad I. D. A. Non potest esse absque libidine dominante, seu illa, quae sola propter se in nuptiis quaeritur, N. A. Absque libidine serviente, sive illa quae sequitur ex matrimonio, suscipiendae prolis causa inito, C. A. N. C. Licet non possit in praesenti statu naturae lapsae sine serviente libidine esse commercium nuptiale, non debent tamen nuptiae ipsae damnari, quia bona voluntas animi sequentem habet, non ducentem sequitur corporis voluptatem. Ad II. N. A. Quod libido dominans saepissime reperiatur in conjugatis, id non fit vitio nuptiarum, sed vitio conjugum. Ad III. N. A. Causa originalis peccati non est conjugium, sed voluntas Adami at moraliter nostra. *Carnalis concupiscentiae malum*, ait S. Augustinus Lib. I. de Nuptiis et Concupisc. Cap. I., *propter quod homo qui per illam nascitur, trahit originale peccatum, discernamus a bonitate nuptiarum. Haec enim quae ab impudentibus impudenter laudatur, pudenda concupiscentia nulla esset, nisi homo ante peccasset; nuptiae vero essent, etiamsi nemo peccasset.* Vide dicta Tomo IV. Num. XXIX. et XXX. Ad IV. D. A. Ipsos conjuges pudet actus conjugalis secundum se praecise spectati, N. A. Propter inordinatos concupiscentiae motus, qui actum conjugalem semper comitantur, quique de se non sunt pec-

nata, sed poena peccati, C. A. N. C. In statu naturae integrae, quia absuissent inordinati illi concupiscentiae motus, conjuges non puduisset actum conjugalem exercere, utpote carentem tunc non modo culpa, sed etiam naturali defectu.

CCCLXIII. *Objiciuntur IV.* contra II. Conclusionem, variae ratiunculae. Matrimonium Adami et Evae fuit signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, nec tamen idcirco verum erat Sacramentum. Ergo a pari. II. Christiani conjuges multi licentiorem agunt vitam quam idololatre. III. Unum Sacramentum non opponitur alteri. Atqui Matrimonium opponitur Ordini. Ergo Matrimonium non est Sacramentum. IV. Matrimonium significat conjunctionem Christi cum Ecclesia per Incarnationem et charitatem; et tamen eam non efficit. Ergo non est verum Sacramentum, quia verum Sacramentum efficere debet quod significat. V. In Sacramentis omnibus tria reperiuntur, nempe id quod est Sacramentum tantum, id quod est res tantum, atque id quod est res simul et Sacramentum. Atqui haec tria assignari non possunt in Matrimonio. Ergo. VI. Si Matrimonium foret Sacramentum, Virginitate praestaret, quae quamvis in se sit maximopere laudanda, Sacramentis tamen non accensetur. Atqui hoc repugnat Apostolo I. ad Cor. Cap. VII. dicenti: *Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit, et qui non jungit, melius facit.* VII. Pecunia pro Sacramento non datur. Atqui datur pecunia pro matrimonio. Ergo. VIII. Ecclesia nihil potest in substantiam Sacramentorum. Atqui Ecclesia irritavit in Tridentino matrimonia clandestina. IX. Actus conjugalis est pars matrimonii. Ergo causaret gratiam. Atqui hoc dici ne-

quit. Ergo. P. A. Matrimonium dari nequit sine congressu maritali, neque consummari dicitur, nisi per illum, quia sic perfectissime significatur conjunctio Christi cum Ecclesia. Ergo.

CCCLXIV. Resp. ad I. C. A. N. C. Matrimonium Adami et Evae conjunctionem Christi cum Ecclesia significabat tantum ut futuram; nostra vero significant illam ut praesentem, ideoque majorem habent efficaciam. Ad II. Resp. ex eo inferri etiam posset, neque Baptismum, neque Eucharistiam conferre gratiam, veraque esse Sacramenta, quia multi Christiani, licet ea Sacramenta susceperint, vitam agunt bestiae quam homini propiorem. Quare C. A. N. C. Sacramenta non ponentibus obicem dant quidem gratiam sanctificantem, sed homines qui ea frequentant, non reddunt impeccabiles. Ad III. C. M. D. min. Matrimonium opponitur Ordini ut Sacramento, et ratione sui, N. min. Ordini opponitur ratione status, qui exigit removeri impedimenta functionum Sacerdotalium, subdist. Jure divino opponitur Ordini, N. Jure humano et Ecclesiastico pro Ecclesia Latina, C. min. et N. C. Ad IV. D. A. Significat illam practice, N. A. Speculative tantum, C. A. N. C. Matrimonium practice significat tantum gratiam, quam etiam efficit; speculative autem significat conjunctionem Christi cum Ecclesia per Incarnationem et charitatem, quam neque efficit, neque ut efficiat requiritur. Exemplum habemus in Baptismo, qui non operatur sepulturam Christi, et ejus Resurrectionem, eoquod haec speculative tantum repraesentet; sed operatur in initiato mysticam sepulturam, et spiritualem resurrectionem, quatenus sacro Fonti immersus quodammodo sepelitur, moritur pec-

cato, et resurgit in vitae novitate. Ad V. N. min. Matrimonialis contractus est Sacramentum tantum, quia significat, et non significatur: gratia sanctificans est res tantum, quia significatur, et non significat: vinculum vero matrimoniale est res et Sacramentum, quia significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, et significatur per contractum, quo efficitur. Ad VI. N. vel D. M. Matrimonium praestaret Virginitate; quantum ad rationem divini Mysterii, atque ad virtutem gratiae conferendae, C. M. Habita ratione status, in quo hominem collocat, N. M. Status Virginitatis longe excellentior est statu matrimoniali, atque in eo fideliter perseverantes plus gratiae a Deo recipiunt, quam sit id quod Conjugibus datur in Sacramento Matrimonii. Ad VII. D. min. Pecunia datur pro matrimonio ut est Sacramentum, N. min. Ut est contractus civilis, atque ad sublevanda onera matrimonii, et sustentationem uxoris ac prolium, C. min. Ad VIII. Resp. Tridentinum non immutavit materiam matrimonii, quae semper fuit atque etiamnum est contractus legitimus inter personas habiles: sed irritando matrimonia clandestina, personas reddidit inhabiles ad contrahendum clandestine, effecitque ut contractus qui antea legitimus erat, evaserit illegitimus. Ad IX. N. A. Actus conjugalis non est pars, sed actus sive officium matrimonii, adeoque non constituit, sed supponit matrimonium: gratia autem datur in eo instanti quo matrimonium perficitur, id est, quo contrahentes consensum suum legitimum exterius produnt, non autem tunc quando suscepti Sacramenti officium exercent. Quod si dicas, actum conjugalem posse esse partem Sacramenti Matrimonii, si in iis regionibus in quibus Tridentinum non fuit pro-

mulgatum, affectu maritali exerceretur post sponsalia; quia tunc actus ille rationem formae haberet, sufficienter exprimentis consensum interiorem. Resp. non ipsum actum conjugalem ratione sui fore partem Sacramenti, sed quia vices agit formae in illis circumstantiis: neque gratiam dandam, quia actus conjugalis exercetur, sed quia forma in eo instanti ponitur, sufficienter exprimens consensum interiorem. Immo vero in praesenti rerum ordine, cum Ecclesia omnibus prohibuerit matrimonia clandestina, qui illud sic contraheret etiam in regionibus, in quibus Decretum Tridentini Concilii matrimonia clandestina irritans promulgatum non fuit, quamvis valide ageret, gravissime tamen peccaret, ideoque gratiam Sacramentalem non perciperet, eoquod peccato suo illi obicem ponat. Ad *prob.* N. A. Matrimonium verum stare potest cum perpetua continentia, ut patet ex conjugio B. Mariae et S. Josephi, cujus occasione scribit S. Augustinus Lib. II. de Consensu Evangelistarum, Cap. I. *Hoc enim exemplo magnifice insinuatur fidelibus conjugatis, etiam servata pari consensu continentia, posse permanere vocarique conjugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu.* Et S. Ambrosius Lib. de Instit. Virg. Cap. VI. *Non enim defloratio virginitatis facit conjugium, sed pactio conjugalis. Denique cum jungitur puella, conjugium est, non cum virili admixtione cognoscitur.* Matrimonium equidem consummari dicitur per actum conjugalem, non quod ille sit pars essentialis matrimonii; sed quia per illum conjugium fidelium redditur omnino indissolubile, sicque perfectius significatur conjunctio Christi cum Ecclesia, quam Christus numquam derelicturus est. At vero Matrimo-

nium ut gratiam ex opere operato conferat, non indiget expressa illa et plena significatione conjunctionis Christi cum Ecclesia; hoc ipso enim perfectum est Sacramentum, adeoque vim habet conferendi gratiam ex opere operato, quod signum sit spiritualis conjunctionis et dilectionis animorum, qua inter se conjuges uniri debent. Est autem tale signum independenter a carnali commercio, atque antequam actus conjugalis exerceatur.

CONTROVERSIA II.

DE UNITATE MATRIMONII, SEU DE POLYGAMIA SIMULTANEA ET SUCCESSIVA.

Contra Montanistas, Novatianos, Lutherum, Calvinum.

CCCLXV.

Polygamia seu conjugium viri cum pluribus foeminis, duplex est, simultanea et successiva. *Simultanea* est, quando vir cum duabus aut pluribus foeminis pactum init conjugale, ita ut eodem tempore plures habere uxores vere dicatur. Quod si foemina idem pactum ineat cum pluribus viris simul, *polyviria* simultanea nuncupatur. Polygamia *successiva* vocatur, quando vir mortua priori conjuge ad novas nuptias transit. Primum matrimonium graeca phrasi *monogamia* dicitur, secundae nuptiae *bigamia*, tertiae *trigamia*, quartae et ulterius *tetragamia*.

CCCLXVI. Polygamiam successivam, id est, iteratas ac secundas a morte conjugis nuptias damnarunt tamquam illicitas Montanistae, ut refert *S. Augustinus* Lib. de Haeres. Cap. XXVI.; et manifestum redditur ex Lib. de Monogamia, quem Tertullianus conscripsit, postquam deserta veritate Catholica Montani partes amplexus est. Idem fuit error Novatianorum, qui secundis nuptiis alligatos a sacris Mysteriis repellebant, teste *Theodoreto* Lib. III. Haeretic. Fabularum, Cap. V. *Lutherus* simultaneae polygamiae patrocinium suscepit; in propositionibus enim de Bigamia, quas edidit A. 1528. ita scribit propositione LXV. et LXVI.: *Nota sunt jura Mosaica de fratris defuncti uxore, et de filia corrupta invito patre, quae cogunt plurium esse uxorum virum: quae non magis sunt abrogata, quam reliqua omnia, id est, libera, nec prohibita, nec praecepta.* Idem in explicatione Genesos, quam A. 1525. edidit, in Comment. ad Cap. XVI. ex instituto disputat, an Christianis liceat exemplo Abrahae plures simul uxores habere: ac tandem respondet, id neque esse praeceptum, neque prohibitum, sed liberum; et se quidem nolle hanc novam consuetudinem introducere, sed nec improbare posse, cum exempla Patrum adhuc sint libera. Hanc Lutheri sententiam sequuntur Anabaptistae, ut ipse Kemnitius testatur in II. Parte Examinis Conc. Trident. At quamvis Lutherus scripserit, nolle se hanc novam consuetudinem introducere, consentientibus tamen Philippo Melanchtone, Martino Bucero, aliisque sectae suae Theologis, Philippo Hassiae Landgravio asserenti non posse se ab impudica vita abstinere, nisi secunda uxor sibi concedatur, ut illum Protestanticae factioni arctius devinciret, benigne indulsit per modum

dispensationis, ut vivente adhuc legitima conjuge Christina, Georgii divitis Saxoniae Ducis filia, matrimonium celebraret cum Margaretha de Saal A. 1540. Monebant tamen Principem mollissimi hi Theologi, qui paulo ante contra licitas et moderatas Romani Pontificis dispensationes tot clamores excitaverant, ut matrimonium hoc celebraret coram paucis testibus, sub sigillo Confessionis ad secretum custodiendum adstringendis, *Ne si palam id fiat*, inquiebant, *Evangelii hostes exclament, Evangelicos similes esse Anabaptistis, qui simul plures duxerunt uxores. Item Evangelicos eam sectari libertatem simul plures ducendi, quae in Turcia in usu est. - - Nam ditio vestrae Celsitudinis, aliique nos impeterent; quod nobis eo minus ferendum esset, quod ex praecepto divino nobis incumbat, matrimonium, omniaque humana ad divinam institutionem dirigere, atque in eo quoad possibile conservare, omneque scandalum removere.* Vide Jac. Benignum Bossuetum Meldensem Episcopum, Lib. VI. Hist. Variationum. Calvinus polygamiam simultaneam non modo in Evangelica Lege, verum etiam in veteri Testamento numquam fuisse licitam contendit: ideoque veteres etiam Patriarchas peccasse plures simul uxores habendo; ipsis tamen utpote praedestinatis adulterii crimen imputatum non fuisse.

CCCLXVII. *Conclusio I.* Bigamia, sive secundae nuptiae ab Ecclesia tam Graeca quam Latina habitae semper fuerunt de se tamquam licitae ac legitimae, adeoque tamquam verum Sacramentum. Prob. Conclusio I. Authoritate Scripturarum. Apostolus ad Rom. Cap. VII. ait: *Quae sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus,*

liberata est a lege viri. Igitur vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri, ut non sit adultera si fuerit cum alio viro. I. ad Cor. Cap. VII. *Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino.* I. ad Timoth. Cap. V. ait de junioribus viduis: *Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia.* Ergo quod Apostolus de foeminis, id etiam de viris intelligendum est, cum eadem pro utrisque ratio pugnet.

CCCLXVIII. Prob. II. Authoritate Patrum. Clemens Alexandrinus Lib. III. Stromatum ait: *Si cui Apostolus propter intemperantiam et ustionem ex venia secundum concedit matrimonium; hic quidem non peccat ex testamento, non est enim lege prohibitus: non implet autem summam illam perfectionem quae agitur ex Evangelio.* S. Epiphanius Haer. XLVIII. *Quod si quis post uxoris obitum secundas nuptias pro sua imbecillitate desiderat, minime id quidem veritatis regula prohibet.* Et Haer. LIX. *Ut prima uxor a Deo constituta est, ita imbecillitati hominum posterior indulta. Quod si alteram praeterea sibi copulet, hujus hac in parte toleratur infirmitas. Scriptum est enim: Mulier alligata est nuptiis etc. Quo quidem declarat, post viri obitum ab omni illam peccato liberam esse, adeo ut contradicere nemo possit. Quod hoc addito significavit, In Domino, quasi minime a Domino sit aliena, quae post viri obitum alteri se viro conjunxerit: ut nec illum vicissim, qui uxore mortua sese ad secundam applicarit.* S. Basilius in Epist. ad

Amphilochium, Can. XLI. *Quae in viduitate potestatem sui habet, ita ut viro cohabitet, ab omni accusatione libera est, si nemo est qui conjugium divellat, cum Apostolus dicat, Si mortuus fuerit vir ejus, libera est, ut nubat cui vult, tantum in Domino.* S. Ambrosius Lib. de Viduis: *Non prohibemus secundas nuptias: sed nec probamus saepe repetitas. Neque enim quidquid licet, et decet: Omnia mihi licent, dicit Apostolus, sed non omnia sunt utilia.* S. Hieronymus Epist. XCI. alias XI. ad Ageruchiam: *Quid igitur? Damnamus secunda matrimonia? Minime, sed prima laudamus. Abjicimus de Ecclesia digamos? Absit: sed monogamos ad continentiam provocamus.* S. Chrysostomus Hom. XIX. in Epist. ad Ephes. *Pacem sectamini et sanctificationem, sine qua nemo videbit Deum. Ut ergo digni censeamur eum videre, sive sumus in Virginitate, sive in primis, sive in secundis nuptiis, hanc sectemur.* S. Augustinus Lib. de Bono Viduitatis, Cap. XI. *Ne arbitreris vel secundas nuptias crimen esse, vel quascunque nuptias cum sint nuptiae, malum esse. Non itaque illas abs te damnatas velis esse, sed spretas.* Theodoretus Lib. V. Haeretic. Fabularum, Cap. XXVI. *Notandum est autem, quod non beatam sed beatiorem eam dicat, que se continet: ita docens, quod non omnino sit beatitudine destituta, quae secundum etiam matrimonium amplectitur.*

CCCLXIX. Prob. III. Authoritate Concilii Nicaeni I. quod ex versione Dionysii Exigui Can. VIII. ita statuit: *De his qui se nominant Catharos, id est, mundos* (Novatiani intelliguntur) *si aliquando venerint ad Ecclesiam Catholicam, placuit sancto et magno Concilio, ut impositionem manus accipientes, sic in Clero*

permaneant. Haec autem prae omnibus eos scriptis convenit profiteri; quod Catholicae et Apostolicae Ecclesiae dogmata suscipiant et sequantur; id est bigamis se communicare, et his qui in persecutione prolapsi sunt.

CCCLXX. Prob. IV. Ratione. Per mortem prioris conjugis vinculum matrimonii est solutum. Ergo nihil impedit quo minus licitum et validum sit novum matrimonium. Ergo secundae nuptiae legitime a fidelibus celebratae verum sunt Sacramentum; quia in illis omnia inveniuntur, quae ad essentiam Sacramenti Matrimonii pertinent, quod nullum characterem imprimit, adeoque iterari potest.

CCCLXXI. *Conclusio II.* Trigamia et Tetragamia, id est, tertiae et ulteriores nuptiae, si nullum adsit impedimentum canonicum, licitae sunt ac legitimae, adeoque verum sunt Sacramentum. Prob. Conclusio I. ex iis Apostoli locis, quae priori Conclusione exhibuimus, ubi B. Paulus indefinite loquitur, jus nubendi non restringens ad secundas tantum vel tertias nuptias. Prob. II. Authoritate Patrum. S. Hieronymus Epist. L., quae est Apologia ad Pammachium pro libris suis adversus Jovinianum, ait: *Aperiant quaeso aures obtrectatores mei, et videant me secundas et tertias nuptias concessisse in Domino. - - Non damnavi in Ecclesia digamiam, immo nec trigamiam: et ita licere quinto et sexto, et ultra, quomodo et secundo marito nubere. Sed quomodo non damnantur istae nuptiae, ita nec praedicantur. Solatia miseriae sunt, non laudes continentiae. Unde et in alio loco dixi: Ubi unus maritus exceditur, nihil refert secundus an tertius sit, quia desinit esse monogamus. Omnia licent, sed non*

omnia expediunt. Non damno digamos, immo nec trigamos, et si dici potest octogamos. Habeat, cui libet, octavum maritum, et desinat esse prostituta. S. Augustinus Lib. de Bono Viduitatis, Cap. XII. *De tertiis, et quartis, et de ultra pluribus nuptiis solent homines movere quaestionem. Unde ut breviter respondeam, nec ullas nuptias audeo damnare, nec eis verecundiam numerositatis auferre.*

CCCLXXII. Prob. III. Authoritate Pontificum. *Innocentius IV.* in Epist. ad Ottonem Card. Tusculanum, Sedis Apostolicae in Regno Cypri Legatum, prohibet, ne Graeci in Cypro habitantes, qui Latinis Episcopis parebant, ideoque Romano Patriarchatui subdebantur, tertias ac ulteriores nuptias reprehendant. *Quia vero secundum Apostolum mulier mortuo viro ab ipsius est lege soluta, ut nubendi cui vult in Domino habeat liberam facultatem; secundas et tertias, ac ulteriores etiam nuptias Graeci non reprehendant aliquatenus, nec condemnent, sed potius illas approbent inter personas, quae alias licite ad invicem matrimonio jungi possunt.* Eugenius IV. in Decreto pro Jacobitis, apud Harduinum Tomo IX. Colum. 1028, quod sacro approbante Florentino Concilio editum est, ait: *Quoniam non nullos asseritur quartas nuptias tamquam condemnatas respuere, ne peccatum, ubi non est, esse putetur, cum secundum Apostolum mortuo viro mulier sit ab ejus lege soluta, et nubendi cui vult in Domino habeat potestatem, nec distinguat mortuo primo, vel secundo, vel tertio, declaramus non solum secundas, sed tertias et quartas, atque ulteriores, si aliquod impedimentum non obstat, licite contrahi posse. Commendatiores tamen dicimus, si ulterius a conjugiis abstinen-*

tes, in castitate permanserint: Quia sicut viduitati virginitatem; ita nuptiis castam viduitatem laude ac merito praeferendam esse censemus.

CCCLXXIII. *Conclusio III.* In Ecclesia Graeca trigamia plerumque, tetragamia semper illicita et invalida est, non jure divino sed Ecclesiastico; idque jam a saeculo X. Dixi I. *In Ecclesia Graeca*, id est, in iis regionibus, quae Patriarchatui Constantinopolitano subjectae sunt. II. Trigamiam *plerumque* esse illicitam et invalidam, quia in duobus tantum casibus permittitur, ut ex dicendis patebit. Prob. Conclusio. *S. Nicolaus Mysticus*, Patriarcha Constantinopolitanus, Sede sua pulsus, quod Leonem sapientem, Basilii Macedonis filium, ab Ecclesia segregasset ob celebratas quartas cum Zoe nuptias, atque Imperatorem demortuo Sedi suae denique restitutus, A. 920. imperantibus Constantinopoli Constantino VIII. et Romano Lacapeno, Synodum habuit Episcoporum sui Patriarchatus, in qua approbantibus etiam Imperatoribus, Decretum contra quartas et tertias nuptias promulgatum est, ut legitur Lib. II. Juris Orientalis: *Decernimus sententia judicioque communi, ne ab hoc anno praesenti (920.) quartas nuptias ullus contrahat, sed et omnino eae rejiciantur. Quod si quis ad ejusmodi conjugium progredi decreverit, ab omni conventu Ecclesiastico exclusus esto, et ab ipso in sacrosanctam AEdem ingressu tantisper alienus, donec in hoc conjugio permanserit. - - Caeterum ut et illa, quae ad alia matrimonia pertinent, honestius constituantur, et conciliationem vita Christianorum non indignam habeant, de tertio quoque matrimonio definimus, ne simpliciter atque temere perficiatur.* Tum denique regula in illo observanda statuitur. *Ut si quis sit triginta anno-*

rum, et careat prole, mereatur veniam, et facile ipsi condonetur matrimonium, consueta nimirum imposita poena; sin habeat prolem, permittatur etiam, sed graviore poena mulctetur. Si autem ad annum quadragesimum provectus careat liberis a prioribus uxoribus relictis, tertia ducere possit, diuturniore et austeriore imposita sibi poenitentia. Sin extent liberi, tertium ei conjugium nulla ratione permittatur. Communi etiam Decreto delicti remissionem Leoni Imperatori post mortem concessit Synodus, Constantinum Leonis ex quarta conjuge filium ut legitimum haeredem agnoscens; immo anathema etiam dixit iis, qui accusant sanctam Ecclesiam, *quia quartas nuptias* (Leonis) *admisit, ob dispensationem Dei benignitate factam, ac propter assumptionem unionemque fratrum.* Ipsi enim Episcopi Orientales ante Synodum illam duas in partes erant divisi, aliis pro Nicolao Mystico, aliis pro Euthymio quem Leo Imp. Nicolao subrogaverat, dimicantibus. Ex quo satis apparet Graecos Episcopos existimasse, tetragamiam non jure divino, sed Ecclesiastico tantum esse invalidam, alias ridicula et inanis fuisset dispensatio. His ita compositis Nicolaus Patriarcha Epistolam misit ad *Joannem X.* Rom. Pontificem, qua communionem illius expetebat. Pollicebatur vero se Pontificis nomen repositurum in Diptychis, ea modo conditione contentus sit, ut declaret Pontifex, quartum connubium a praedecessoribus suis permissum fuisse Imperatori Leoni, ne repulsa offensus Princeps deteriora moliretur. Accepisse oblatas conditiones Sedem Apostolicam, et perfectam cum Nicolao concordiam inivisse constat ex litteris *Nicolai* Patriarchae ad Simeonem Bulgariae Regem, quas refert Caesar Card. Baronius in Annal. Ecclesiast. ad A. 917.

Haec tibi de Lagatorum (Pontificis Joannis X.) *adventu. Qui et scandala ex quarto connubio orta sedarunt, et pacem Clero reddiderunt. Communiter enim et simul a Deo inspirata consensione intemeratis Mysteriis operati sumus. Denique ut uno verbo dicam, ita Romana et Constantinopolitana Ecclesia unius facta est conspirationis et consensionis, ut nihil amplius impediat, quo minus participes simus eorum sanctificationis et consensionis.* Vide *Petrum Arcudium Corcyraeum* Lib. VII. de Concordia, Cap. XXIX. *Edmundum Simonnet* Tract. XVIII. de Matrimonio, Disputat. IV. Artic. II.

CCCLXXIV. Equidem jam saeculo IV. Patres Graeci trigamiam, multoque acrius tetragamiam improbabant. S. Gregorius Nazianzenus Orat. XXXVII. de Matrimonio scribit: *Primum lex est; secundum venia et indulgentia; tertium iniquitas: qui autem hunc numerum excedit, porcinus plane est, utpote ne multa quidem vitii exempla habens.* S. Basilius Epist. I. ad Amphilochium, Can. IV. ait: *Trigamorum et polygamorum eumdem canonem definimus, quem in digamis pro proportione. Annum enim in digamis, alii vero duos annos, trigamos autem saepe tribus et quatuor annis segregant. Id autem non amplius conjugium, sed polygamiam appellant, vel potius castigatam fornicationem.* Et Can. LXXX. *Polygamiam* (quo nomine S. Basilius non trigamiam, de qua jam Can. IV. egerat, sed tetragamiam intelligit) *Patres silentio praetermisere, ut belluinam, et omnino ab hominum genere alienam. Nobis autem probatur eam majus esse fornicatione peccatum. Et ideo consentaneum est, ut ii canonibus subjiciantur, ut scilicet postquam anno fleverint, et tribus sabstrati fuerint, ita demum suscipiantur.*

Ex quibus Arcudius loco cit. infert, Basilium et Gregorium Nazianzenum jam saeculo IV. non quidem in universo Oriente, sed in suis tantum Ecclesiis saltem tetragamiam irritasse; id quod Episcopis eo tempore facere justis de causis licebat, quo Pontifex Romanus potestatem impedimenta Matrimonii statuendi nondum sibi reservaverat. Verum hanc Petri Arcudii illationem legitimam esse non puto. Basilius equidem et Gregorius Nazianzenus trigamiam, ac praecipue tetragamiam non secundum se, quasi verum conjugium non esset, improbarunt, sed relate ad affectum eorum, qui non contenti primis atque etiam secundis nuptiis, non ex intentione prolem suscipiendi, et susceptam Christiane educandi, sed explendae libidinis causa tertium aut quartum matrimonium inire praesumebantur. Quare tertias et quartas nuptias non ratione sui, sed ratione libidinis, ad quam valde proclives se ostendebant qui tot conjugia inibant, illicitas esse putaverunt, at numquam invalidas pronuntiarunt; alias illos etiam post aliquot annorum poenitentiam ad participationem Sacramentorum non admisissent, nisi dissoluto prius matrimonio: ea scilicet ratione, qua publici adulteri et fornicarii ab Ecclesia excludebantur, et qua Graeci Episcopi A. 920 tetragamos excludi praeceperunt. Atqui S. Basilius Can. IV. et LXXX. trigamos et tetragamos post expletam poenitentiam admitti jubet ad Communionem, neque verbo aliquo insinuat ejusmodi conjugia prius dissolvenda esse. Ergo illa pro validis habuit: adeoque ea disciplina, quae Graecos inhabiles reddit ad contrahendum quartum, atque etiam in certis casibus tertium conjugium, antiquior non est saeculo X.

CCCLXXV. *Conclusio IV.* Polygamia simultanea in Lege Evangelica est illicita et invalida. Prob. Conclusio haec dogmatica I. Authoritate Scripturarum. Matth. Cap. XIX. Christus matrimonium ad primaevam suam institutionem revocans ait: *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum et foeminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. – Dico autem vobis, quia quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur.* Et Marci Cap. X. *Quicunque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit super eam.* Ergo Christus in Lege Evangelica observari jussit primaevam institutionem matrimonii, ut duo tantum, non tres aut plures sint in carne una. Ergo si a Christo adulter dicitur, qui dimissa uxore alteri conjungitur, a fortiori adulter dicendus est, qui retenta priori conjuge alteram sibi jungit. II. Authoritate Tridentini Sess. XXIV. Can. II. *Siquis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum; anathema sit.* III. Authoritate Patrum. S. Hieronymus Comment. in Cap. XIX. Matth. scribit: *Ubicunque est igitur fornicatio, et fornicationis suspicio, libere uxor dimittitur. Et quia poterat accidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, et ob secundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret, sic priorem dimittere jubetur uxorem, ut secundam prima vivente non habeat.* S. Augustinus Lib. II. de Conjugiis adulterinis, Cap. IX. *Mulier alligata est, quamdiu ejus vir vivit. Ergo consequenter et vir alligatus est, quamdiu mulier ejus vivit. Haec alligatio*

facit, ut aliis conjungi sine adulterina copulatione non possint. Et Lib. de Bono conjugali, Cap. VII. *Posset enim homo dimittere sterilem uxorem, et ducere de qua filios habeat: et tamen non licet; et nostris quidem jam temporibus ac more Romano, nec superducere, ut amplius habeat quam unam vivam.* IV. Authoritate Pontificum. S. Nicolaus I. in Responsis ad Consulta Bulgarorum, Cap. LI. ait: *Duas tempore uno habere uxores nec ipsa origo humanae conditionis admittit, nec lex Christianorum ulla permittit. Nam Deus, qui fecit hominem, ab initio unum masculum fecit, et unam foeminam tantum: cui potuit utique si vellet duas uxores tribuere, sed noluit.* Innocentius III. Extra, de Divortiis, Cap. *Gaudemus. Si ergo uxore dimissa, duci alia de jure non potest, fortius et ipsa retenta: per quod evidenter apparet, pluralitatem in utroque sexu, cum non ad imparia judicentur, circa matrimonium reprobandam.* V. Ex universali sensu fidelium et praxi Ecclesiae: nulli enim fidelium ante Lutherum in mentem venit, licitum esse plures habere uxores simul, aut Ecclesia id aliquando idulsit. Quin potentissimi etiam Principes, quamvis libidine excaecati, atque in transversum acti, ut v. g. Lotharius Rex Lotharingiae saeculo IX. et Henricus VIII. Rex Angliae saeculo XVI. ad secundas nuptias vivente priore conjuge non ante convolarunt, quam emendicatis undecumque demum ratiunculis ostendere sint conati, matrimonium se cum prima conjuge adhuc vivente contra Dei, aut saltem Ecclesiae leges invalide contraxisse.

CCCLXXVI. *Conclusio V.* Post diluvium tamen, atque ante Legem Evangelicam, ex dispensatione divina licitum erat viris plures simul uxores habere. Dixi I. *Post*

diluvium; ante illud enim tempus nullus virorum justorum quorum meminit Scriptura, plures simul habuisse uxores legitur. Lamechum de semine Cain, qui *Gen.* Cap. IV. duas simul habuisse uxores dicitur, adulterii accusant *Tertullianus* Lib. de Exhortat. castitatis, Cap. V. *S. Hieronymus* Lib. I. contra Jovinianum, item Epist. XI. ad Ageruchiam, et IX ad Salvinam. *S. Nicolaus I.* Epist. ad Lotharium Regem etc. Et sane ad generis humani multiplicationem necessaria non videtur tunc fuisse uxorum pluralitas, quia eo tempore homines diutissime vivebant. Dixi II. *Ex dispensatione divina*, non quod Deus in lege naturali dispensaverit, sed in lege divina positiva. Adamus enim a Spiritu Sancto inspiratus, (Christus *Matth.* Cap. XIX. illa verba ipsi Deo tribuit) ait *Gen.* Cap. II. *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea; haec vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum, et matrem, et adhaerebit uxori suae: et erunt duo in carne una.* Ergo Deus instituendo matrimonium legem tulit, ut duo tantum, masculus et foemina essent in carne una. Itaque cum homo dominium sui corporis habeat Deo subordinatum, qui instituendo matrimonium facultatem ei dedit corpus suum uni tantum mulieri tradendi, non autem pluribus simul; homo seclusa dispensatione divina, et stante prima matrimonii institutione, nec valide, nec licite potuit dominium sui corporis pluribus simul foeminis tradere. Ergo cum polygamia post diluvium, atque ante Legem Evangelicam fuerit licita, Deus in hac lege positiva dispensavit, ut multiplicato genere umano cultis Dei propagaretur. Caeterum haec dispensatio vel externa locutione Noëmo intimata est a Deo licet Scriptura hujus rei non meminerit; vel

per internam inspirationem Noëmo ejusque filiis manifestata est, ac per eos ad posteros transmissa ac communicata.

CCCLXXVII. Prob. Conclusio I. Authoritate Scripturarum. Deuteronomii Cap. XXI. Lex de polygamia loquitur tamquam de re licita, et communi more recepta. *Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, et alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos, et fuerit filius odiosae primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos dividere: non poterit filium dilectae facere primogenitum, et praeferre filio odiosae.* Deuteronomii Cap. XXV. *Quando habitaverint fratres simul, et unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri: sed accipiet eam frater ejus, et suscitabit semen fratris sui: et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus ex Israel.* Ergo cum Lex Mosaica nihil illicitum praeceperit, certum est polygamiam fuisse tunc licitam. Neque dicas, in Lege Mosaica pro eo tantum casu id praecipi, quo frater superstes uxorem nondum duxerat. Apud Judaeos enim matrimonia mature inibant qui ad annos pubertatis pervenerant, nullumque in Mosaicis libris vestigium exstat hujus exceptionis, quae in Judaico populo frequentissime locum habuisset. II. Regum Cap. XII. Deus ingrato Davidi exprobrat beneficia a se collata, atque inter ea illud recenset: *Dedi tibi domum Domini tui, et uxores Domini tui in sinu tuo.* Atqui Deus adulteria non intendit, nec inter beneficia recenset.

CCCLXXVIII. Prob. II. Sanctissimorum virorum et Patriarcharum exemplo, quorum Scriptura meminit, nempe Abrahami, Jacobi, Davidis etc. qui plures eo-

dem tempore uxores habuerunt. Atqui hos veteris Testamenti Heroës, quorum virtutem ac pietatem prolixe commendant sacrae Litterae, Abrahamum patrem credentium, a Prophetis, ab Apostolis, immo ab ipso Christo semper cum honore nominatum: Davidem virum secundum cor Dei, de quo III. Regum Cap. XV. dicitur: *Eoquod fecisset David rectum in oculis Domini, et non declinasset ab omnibus, quae praeceperat ei cunctis diebus vitae suae, excepto sermone Uriae Hethaei*, adulterii idcirco insimulare, assererequе quod vitam omnem propemodum in his sordibus transegerint, non nisi insolentissimae insaniae est, projectae audaciae, infruniti atque irreverentis animi.

CCCLXXIX. Prob. III. Authoritate Patrum. S. Hieronymus Epist. LXXXIII. ad Oceanum scribit: *Sciebat* (Apostolus) *Lege* (Mosaica) *concessum, et exemplo Patriarcharum ac Moysis familiare populo noverat, in multis uxoribus liberos spargere: ipsis Sacerdotibus hujus licentiae patebat arbitrium*. S. Chrysostomus Hom. LVI. in Cap. XXX. Genesis: *Tunc enim, quia principia erant, permissum fuit cum duabus vel tribus, vel pluribus uxoribus misceri, ut humanum genus propagaretur*. S. Augustinus Lib. III. de Doctrina Christiana, Cap. XII. *Sufficiendae prolis causa erat uxorum plurium simul uni viro habendarum inculpabilis consuetudo*. Et Lib. XXII. contra Faustum, Cap. XLVII. *Quid tandem criminis est, quod de pluribus simul habitis uxoribus objicitur sancto viro Jacob? Si naturam consulas, non lasciviendi, sed gignendi causa illis mulieribus utebatur: si morem, illo tempore atque in illis terris hoc factitabatur: si praeceptum, nulla lege prohibebatur*. Theodoretus Quaest.

LXXX. in Genesin: *Ad haec etiam illud advertendum est, tunc temporis nondum datam esse ullam legem, quae multiplices nuptias prohiberet.* Accedit his Innocentius III. Extra, de Divortiis Cap. *Gaudemus. Nec ulli umquam licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum, - - - per quam sicut Jacob a mendacio, Israelitae a furto, Samson ab homicidio, sic et Patriarchae et alii viri justi, qui plures leguntur habuisse simul uxores, ab adulterio excusantur.*

CCCLXXX. Ex his patet non modo Calvinum, et Joannem Henricum Heideggerum Tigurinum rejiciendos esse, qui veteres Patriarchas, et Judaicae Ecclesiae lumina formalis adulterii reos fuisse impie sentiunt, quamvis dicant adulterii peccatum ipsis utpote praedestinatis non fuisse imputatum; verum etiam a veritate longissime aberraturum, atque acriori censura perstringendum esse illum, qui contra unanimem Catholicorum sententiam asserere auderet, veteres illos Patriarchas non formalis quidem, sed materialis tamen adulterii reos fuisse, solaque invincibili ignorantia excusari posse. Nam I. *Deuteronomii* Cap. XXV. Lex praecipit, ut frater superstes defuncti fratris viduam ducat, siquidem illa liberos ex marito non genuisset. Atqui Lex Mosaica nullum adulterium, etiam materiale tantummodo, praecipere potuit. II. Dici non potest, ignorantiam invincibilem in re gravissimi sane momenti, et maxime frequentata viguisse per plurima saecula: neque ullum inventum fuisse ex Patriarchis et Prophetis, qui glaucoma hoc ab oculis Synagogae removeret, ac fideles hac in re instrueret. III. Sine horrore ac pia indignatione ea opinia excipi non potest, quae asserit, Sanctos ve-

teris Testamenti vitam omnem inter continua adulteria, quamtumvis tantum materialia, transegisse. IV. Ecclesia Judaica, quia a Deo fundata, necessario debuit esse sancta sanctitate doctrinae, quia in ea colebatur Deus eo modo quo volebat. Atqui sancta non fuisset sanctitate doctrinae; siquidem ob invincibilem ignorantiam in re maxime frequenti docuisset, polygamiam esse licitam, quam tamen juxta hujus opinionis patronos Deus re vera prohibuerat.

CCCLXXXI. *Quaeres I.* An polygamia ante adventum Christi licita fuerit etiam Gentilibus, ipsisque postea a Christo prohibita? Resp. ad utrumque affirmative. Prob. I. pars assertionis. Ac I. quidem exemplo Estheris, quae passa non fuisset jungi se in matrimonium Assuero Regi, uxorem Vasthi quamvis repudiatam habenti: neque pientissimus Mardochaeus hoc conjugium suasisset et approbasset, siquidem illicitum fuisset. II. Ex silentio Scripturae, quae nullibi Gentiles ex eo capite reprehendit. III. Authoritate S. Augustini, qui Lib. III. de Doctrina Christ. Cap. XII. ait: *sufficiendae prolis causa erat uxorum pluraritas uni viro habendarum inculpabilis consuetudo.* Haec autem ratio propagandi humanum genus tam valet pro Gentilibus quam pro Judaeis. Idem Lib. XXII. contra Faustum, Cap. XLVII. scribit, Jacobum in Mesopotamia, quam Gentiles incolebant, absque crimine duas uxores accepisse, quia tunc temporis in illis regionibus mos invaluerat, ut unus vir plures simul uxores haberet: aitque, id nulla lege fuisse prohibitum; quia nimirum Deus pro suo jure, ad humani generis propagationem, in lege matrimonii a se lata in statu innocentiae, qua praescribebatur uxoris singularitas, post diluvium cum

omnibus indiscriminatim Noëmi posteris dispensavit, dando eis facultatem dividendi dominium corporis sui in plures uxores.

CCCLXXXII. Prob. etiam altera pars assertionis. Lege matrimonii in statu innocentiae lata, qua vir prohibebatur sui corporis dominium transferre in plures simul uxores, obligabantur omnes Adae posteri, tam fideles quam Gentiles; cum illis perfectius dominium in corpus suum non competat quam fidelibus, sed omnes aequaliter Dei potestati ac supremo illius dominio subjaceant. Ergo cum Christus factam post diluvium legis relaxationem abrogaverit, et matrimonium ad primaevam suam institutionem revocaverit, hoc ipso Gentiles aeque ac fideles hac lege iterum obligabantur.

CCCLXXXIII. *Quaeres II.* An conjugium viri cum pluribus simul foeminis initum, sit non tantum jure divino positivo, ut antea diximus, sed etiam jure divino naturali illicitum atque invalidum? Resp. probabilius negative. Ut assertio rite intelligatur, notandum est, quaestionem hinc non esse, an polygamia quatenus est accessus ad non suam, vel saltem traditio juris quod tradens non habet, jure divino naturali sit licita. Certum est enim id jure naturae semper fuisse et fore prohibitum: neque Deum cum veteribus Patriarchis et Judaeis in hoc umquam dispensasse. Nam eo ipso quod dederit illis jus in plura corpora, et pluribus foeminis in corpus unius viri, dispensavit quidem in lege positiva quam tulerat matrimonium in Paradiso instituendo, at non dispensavit in lege naturali, immo efficit, ut actus conjugalis unius viri cum pluribus uxoribus exercitus, fuerit accessus ad suas, et

traditio juris quod tradens habebat. Ex quo patet, in Lege Evangelica matrimonium unius viri initum cum pluribus foeminis, simul jure naturali illicitum atque irritum fore, quia esset accessus ad non suas, et traditio juris quod tradens non habet; Christus enim in nova Lege potestatem hanc Judaeis factam sustulit, et matrimonium ad primaevam institutionem revocavit. Igitur praesens quaestio in eo versatur, an tanta sit polygamiae simultaneae malitia fundamentalis atque inconvenientia, ut Deus tamquam providus humanae Reipublicae Gubernator, salvis suis perfectionibus divinis, non possit homini potestatem facere corpus suum pluribus foeminis simul tradendi. Sive, an polygamia simultanea sit de se ac ratione sui, praescindendo a lege divina positiva, tam intrinsece mala ut repugnet finibus matrimonii, atque exigat a Deo pro semper prohiberi.

CCCLXXXIV. Prob. itaque assertio sic explicata I. Jure naturali ea tantum prohibentur, quae de se sunt intrinsece mala. Atqui talis non est polygamia simultanea. Ergo jure naturali non prohibetur. P. min. Si polygamia simultanea foret de se intrinsece mala, Deus illam in veteri Lege non permisisset tamquam licitam: impossibile est enim ut Deus tamquam licitum permittat in ullo casu quod infinita Dei sapientia, bonitas, providentia, necessario exigunt prohiberi in ordine ad rectam creaturae rationalis constitutionem. Atqui certum est, quod Deus illam in veteri Lege tamquam licitam permiserit, ut ostendimus Conclusione V. Ergo. II. Polygamia simultanea non repugnat de se fini primario matrimonii, qui est susceptio et educatio prolis, quia unus vir sufficit procreandis

ex pluribus uxoribus liberis, iisque rite educandis; neque per se impedit, aut incompossibilis est cum fine secundario matrimonii, qui est socialis et pacifica conjugum vita, atque mutua obsequia; si enim per se impediret, aut incompossibilis esset cum fine secundario matrimonii, foret intrinsece mala, adeoque numquam eam Deus permisisset in veteri Lege tamquam licitam. Haud equidem nego a pluribus foeminis pacem familiae saepissime turbandam vitio ac protervia mulierum, sicque per accidens secundarium matrimonii finem saepissime impediendum fore. Verum ex eo tantum sequitur, naturam magis inclinare, probare, ac consulere unam magis uxorem eodem tempore quam plures: aut etiam si velis, prohibitionem pluralitatis uxorum inchoari quidem in jure naturali, at non compleri nisi per praeceptum positivum divinum, quo Deus matrimonium instituendo statuit ut esset unius tantum cum una. Adde, quod Jus naturae ad ea non attendat, quae vitio hominum mala sunt, sed quae intrinsecam habent ac fundamentalem malitiam; alias sequeretur, matrimonium cum unica litigiosa ac rixosa foemina contractum, jure naturae illicitum atque invalidum esse, quia haec finem secundarium matrimonii, id est, pacem domesticam et mutua obsequia impediret. Vide *Edmundum Simonnet* Tract. XVIII. de Matrim. Disput. IV. Artic. III. *Josephum Biner* in Apparatu Eruditionis, Parte II. Cap. I. Quaest. V. Num. XXVII. *Ignatium Schwarz* in Istitut. Juris naturae ac Gentium, Parte II. Tit. I. de Statu hominis adventitio.

CCCLXXXV. *Dices I.* Communissima est sententia, polygamiam simultaneam jure naturali prohiberi. II. Polyviria simultanea est contra legem natu-

ralem. Ergo etiam polygamia simultanea. III. Natura contractus matrimonialis exigit, ut vir et mulier sibi mutuo tradant totum dominium corporum in ordine ad actum conjugalem. Ergo contractus matrimonialis jure naturali validus esse nequit, nisi inter unum et unam. P. A. Corpus viri jure naturali eodem modo debet esse in potestate uxoris, quo corpus uxoris est in potestate viri, ut ait Apostolus I. ad *Cor.* Cap. VII. Ergo sicut vir totum habere debet dominium corporis uxoris: ita uxor totum habere debet dominium in corpus viri. IV. Obligatio reddendi debitum petenti est essentialis matrimonio. Atqui vir non potest reddere debitum pluribus uxoribus simul petentibus. Ergo. Resp. ad I. Authores illos vel alium sibi quaestionis statum praefigere, vel minus congrue loqui de jure naturali proprie ac stricte dicto; idemque illos re vera nobiscum docere, quamvis verba contrarium videantur ostendere. Ad II. C. A. N. C. Polyviria simultanea repugnat fini primario matrimonii, quia mulieris cum pluribus viris congressus, saltem ut plurimum, impediret generationem: et si quando non impediret, incertum redderet patrem prolis, quod filiorum educationi manifeste adversatur. Unde pluralitas virorum respectu unius foeminae est per se atque intrinsece mala, adeoque pro omni casu est jure naturali prohibita. At vero pluralitas uxorum fini primario matrimonii non repugnat, nec nisi per accidens fini secundario opponitur, ideoque per se non est intrinsece mala. Ad III. D. A. Natura contractus matrimonialis qualis a Deo institutus est, hoc exigit, C. A. Natura contractus matrimonialis praecisa institutione divina et attento solo jure naturali, N. A. Contractus matrimonialis attento solo

jure naturali consideratus non aliter exigit traditionem dominii in corpora viri et mulieris, quam exigit finis primarius matrimonii. Atqui hic requirit quidem ex parte mulieris ut viro tradat totum dominium corporis sui; at ex parte viri requirit tantum ut partem dominii in corpus suum tradat mulieri. Ad *prob.* N. A. Apostolus I. ad *Cor.* Cap. VII. loquitur de matrimonio non secundum id praecise quod exigit jus naturale, et quod ad essentiam ejus necessario requiritur; sed secundum id quod exigit prima ejus institutio, ad quam a Christo in Lege Evangelica revocatum est. Ad IV. Resp. attenta praecise essentia matrimonii, vir non dat per matrimonium potestatem sui corporis uxori quantum ad omnia, sed solum quantum ad illa quae matrimonium requirit, et finis ejus primarius exigit, qui est susceptio prolis. Ab hoc autem conjugali debito sic reddendo vir non impeditur per pluralitatem uxorum.

OBJECTIONES.

CCCLXXXVI. *Objicitur I.* contra I. Conclusionem, Authoritas Patrum Graecorum. Origenes Hom. XVII. in Lucam scribit: *Nunc vero et secundae, et tertiae, et quartae nuptiae, ut de pluribus taceam, reperiuntur, et non ignoramus, quod tale conjugium ejiciet nos de regno Dei. Sicut enim ab Ecclesiasticis dignitatibus non solum fornicatio, sed et nuptiae repelluntur; - - - sic forsitan et de coeto primitivorum immaculatorumque Ecclesiae, quae non habet maculam neque rugam, ejicietur digamus, non quo in aeternum mittatur incendium,*

sed quo partem non habeat in regno Dei. II. S. Gregorius Nazianzenus Orat. XXXVII. *Hac oratione secundas nuptias mihi deprecari videtur.* (Apostolus) *Si enim duo Christi sunt, duo quoque viri sint, et duae uxores: Si autem unus Christus, unum Ecclesiae caput: una etiam caro sit, secunda autem respuatur.* III. S. Chrysostomus Hom. XXXII. Operis imperfecti in Matth. *Apostoli quidem praeceperunt secundas adire nuptias, propter incontinentiam hominum. Nam secundam quidem accipere, secundum praeceptum Apostoli est; secundum veritatis autem rationem vere fornicatio est. Sed dum permittente Deo publice et licenter committitur, fit honesta fornicatio.* Ergo PP. Graeci secundas nuptias tamquam illegitimas rejiciunt. Resp. ad I. Origenes per *Regnum Dei* non intelligit aeternam salutem et beatitudinem, quae in visione ac fruitione Dei posita est, sed tantum subliniorem gloriae ac beatitudinis gradum, a cujus consecutione digamos, utpote imperfectiones, prohiberi censuit; illico enim subjungit: *Puto enim monogamum, et virginem, et eum qui in castimonia perseverat, esse de Ecclesia Dei: eum vero qui sit digamus, licet bonam habeat conversationem, et caeteris virtutibus polleat, tamen non esse de Ecclesia, et de eo numero qui non habet rugam, aut maculam: sed esse de secundo gradu, et de his qui invocant nomen Domini, et qui salvantur quidem in nomine Jesu Christi, nequaquam tamen coronantur ab eo.* Ad II. Resp. S. Gregorius Nazianzenus id unum dicere voluit, quod bigamia non omnino perfectae exprimat Sacramentum mystici connubii Christi cum Ecclesia: ita enim Christus est unus unius, ut non fuerit,

neque futurus sit alterius; ob quem defectum Ecclesia sanxit, ne bigamus ad sacros Ordines promoveatur. Caeterum secundas nuptias tamquam legitimas probasse Nazianzenum, constat ex ejus Oratione XXXIX. quae est in Sancta Lumina, ubi Novatianos perstringens haec habet: *An ne juvenibus quidem viduis, propter aetatis lubricum, ineundi matrimonii potestatem facis? At Paulus hoc facere minime dubitavit, cujus te scilicet Magistrum profiteris, perinde atque ad quartum coelum, aliumque Paradisum perveneris. At haec minime post Baptismum, inquis. Quo argumento id confirmas? Aut rem ita se habere proba: aut si id nequis, ne condemnes. Quod si res dubia est, vincat humanitas et facilitas.* Ad III. Resp. Authorem Operis imperfecti in Matthaeum, non esse S. Joannem Chrysostomum, ut eruditi omnes norunt, sed incerti nominis hominem, eumque haereticum; aut certe ab haereticis interpolatum fuisse illud Opus.

CCCLXXXVII. *Objicitur II.* Authoritas S. Hieronymi, qui Lib. I. contra Jovinianum, Cap. VIII. sic contra secundas nuptias declamat: *Melius est enim, licet alterum, et tertium, unum virum nosse, quam plurimos: id est, tolerabilius est uni homini prostitutam esse, quam multis. - - - Considera, quod quae duos habuit viros, etiamsi anus est, et decrepita, et egens, Ecclesiae stipes non meretur accipere. Si autem panis illi tollitur eleemosyne, quanto magis ille Panis qui de coelo descendit, quem qui indigne comederit, reus erit violati corporis et sanguinis Christi?* Similia habet Epist. XI. ad Ageruchiam. Ergo si secundae nuptiae, juxta Hieronymum, indignum reddunt Communione Eucharistica, graviter sunt illicitae. Resp. Haec

vehementiori stylo et declamatorio a S. Hieronymo scripta fuisse, tum ad continentiae commendationem, tum ad condemnationem libidinis, quae secundarum ordinarie conciliatrix est nuptiarum. Accidit illi nimirum adversus Jovinianum pugnanti, qui matrimonium virginitati aequabat, quod iis qui arbores colunt evenire solet, ut Theodoretus Dial. III., qui inscribitur *Impatibilis*, observat: *Cum enim incurvam plantam viderint, non solum ad rectam normam erigunt, sed in alteram quoque partem ultra directum inflectunt, ut per nimiam in contrarium inclinationem ad rectum statum perducatur*. Caeterum S. Hieronymum secundas nuptias re vera non improbasse tamquam illicitas, ipse Hieronymus, verborum suorum optimus interpres, testatur Epist. L. ad Pammachium, Apologetica suorum librorum adv. Jovinianum, et Epist. XI. ad Ageruchiam. (Vide Num. CCCLXVIII. et CCCLXXI.) Dicendum itaque est, quod ex mente S. Hieronymi, secundae nuptiae non ratione sui, sed ratione concupiscentiae quae illis dominari videtur, digamos indignos efficiant Communione corporis Christi. Vide *Natalem Alexandrum* Dissertat. XVIII. in Hist. Eccles. Saeculi II. Artic. I.

CCCLXXXVIII. *Objicitur III.* Authoritas Conciliorum et Ecclesiae. Concilia poenitentiam digamis imposuerunt. Laodicenum A. 372. Can. I. ait: *De his, qui secundum Ecclesiasticam regulam libere ac legitime secundis nuptiis juncti sunt, nec occulte nuptiarum copulam fecerunt; oportet, ut parvo tempore transacto, vacent orationibus et jejuniis; quibus etiam juxta indulgentiam communionem reddi decrevimus*. Neocaesariense A. 314. Can. III. *De his, qui in plurimas nuptias*

inciderunt, tempus quidem praefinitum manifestum est: sed conversatio eorum et fides tempus abbreviat. Can. VII. *Presbyteris in nuptiis bigami prandere non convenit; quia cum poenitentia bigamus egeat, quis erit Presbyter, qui propter convivium talibus nuptiis possit praebere consensum?* II. Ecclesia benedictionem secundis nuptiis non impertitur, et bigamos esse jussit irregulares ob defectum Sacramenti. Ergo judicat illos esse poena dignos, quod rem illicitam perpetrarint. Resp. D. A. Concilia digamis poenitentiam imposuerunt ob nuptias ipsas repetitas, quasi istae de se forent illicitae, N. A: has enim ut legitimas Laodicenum Can. I. cit. agnoscit. Poenitentiam digamis imposuerunt propter quamdam incontinentiae speciem, et propensionem in rem veneream, quam praeferre videntur secundae nuptiae, C. A. N. C. Ad II. Resp. C. A. N. C. Bigami irregulares sunt, non ob culpam, sed od defectum Sacramenti, sive Mysterii; quia digamia non tam perfecte conjunctionem Christi cum Ecclesia significat, quam monogamia. Caeterum irregularitatem in bigamis non habere rationem poenae proprie talis quae culpam supponit, docent Patres. S. Ambrosius Epist. LXXXII. ad Ecclesiam Vercellensem scribit: *Qui iteravit conjugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed praerogativa exuitur Sacerdotis.* S. Epiphanius Haer. LIX. *Eos omnes, qui secundum priores nuptias, mortua uxore, alteris sese nuptiis illigarint, sanctissima Dei disciplina ab Ordinum susceptione rejicit, propterea quod incredibilis est Sacerdotii honor et dignitas.* S. Augustinus Lib. de Bono conjugali, Cap. XVIII. *Non absurdae visum est, eum qui excessit uxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse; sed normam quamdam*

Sacramenti amisisse; non ad vitae bonae meritum, sed ad Ordinationis Ecclesiasticae signaculum necessariam. Secundis nuptiis, quamvis eodem ritu quo primae coram Parocho et testibus peragantur, Ecclesia denegat eam solemnem benedictionem, quae continetur in peculiari Missa pro Sponso et Sponsa; tum quia secundum matrimonium deficit ab illa perfecta significatione unionis Christi cum Ecclesia, quae fuit unius cum una: tum quia, ut Urbanus III. ait, Extra, de secundis Nuptiis, Cap. *Vir autem*: *Cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.*

CCCLXXXIX. *Objicitur IV.* Ratio. Significatio conjunctionis Christi cum Ecclesia est de essentia Sacramenti Matrimonii. Atqui haec significatio non datur in secundis nuptiis. Ergo illae non sunt verum Sacramentum. P. min. Conjunctio Christi cum Ecclesia fuit conjunctio unius qui antea alterius non fuit, cum una. Atqui haec significatio in secundis nuptiis non datur, quia vel uterque vel saltem unus ex conjugibus fuit antea alterius. Ergo. Resp. D. M. Significatio plena et perfecta conjunctionis Christi cum Ecclesia est de essentia Sacramenti Matrimonii, N. M. Significatio minus perfecta, et quoad substantiam, est de essentia Sacramenti Matrimonii, C. M. Et sic dist. min. N. C. Ad *prob.* C. M. D. min. Haec significatio perfecta non datur in secundis nuptiis, quae ad essentiam Sacramenti non requiritur, C. min. Non datur haec significatio quoad substantiam, et saltem minus perfecta, quae sufficit ad essentiam Sacramenti, N. min. Ad essentiam Sacramenti Matrimonii requiritur, ut per illud

significetur conjunctio Christi cum Ecclesia quoad substantiam spectata, sive unius cum una: atque haec significatio datur etiam in secundis nuptiis secundum se consideratis; in illis enim vere conjungitur unus cum una, mas cum foemina. At vero non requiritur ad rationem Sacramenti, ut quoad perfectionem etiam accidentalem et secundariam significetur conjunctio Christi cum Ecclesia, prouti nimirum Christus antea non fuit alterius: hac enim ex parte deficere fatemur secundas nuptias, neque tam exacte significare illas conjunctionem Christi cum Ecclesia, ac primum matrimonium; quin tamen idcirco desinant verum esse Sacramentum.

CCCXC. *Objicitur V.* contra II. Conclusionem, Authoritas Scripturarum. Joan. Cap. IV. Samaritanae dicenti, *Non habeo virum*, respondit Christus: *Bene dixisti, quia non habeo virum: quinque enim viros habuisti; et nunc quem habes, non est tuus vir.* Ergo Christus pluralitatem conjugiorum reprobat, tamquam adulteria et pellicatus. Resp. N. C. Samaritana cum sexto illo viro matrimonium non contraxerat, neque illi maritali, sed fornicaria conjunctione erat copulata: atque idcirco Christus ait: *Et nunc quem habes, non est tuus vir.* Quod si pluralitatem conjugiorum tamquam malam Christus reprobasset, quinque priores non vocasset viros, seu maritos Samaritanae. Hinc etiam *Matth.* Cap. XXII. Sadducaeis illam Christo Domino quaestionem proponentibus de muliere quae fuerat uxor septem fratrum, Christus non respondit, primum aut secundum matrimonium fuisse legitimum, reliqua non item; sed admisso septimo matrimonio, in altera vita negavit illius fore usum. Quod etiam observat S. Au-

gustinus Lib. de Bono Viduitatis, Cap. XII. *Sed nec ipsam, ut vidimus, tot maritorum mulierem ulla suae sententiae significatione* (Christus) *damnavit. Quapropter nec contra humanae verecundiae sensum audeo dicere ut quoties voluerit, viris mortuis nubat foemina: nec ex meo corde praeter Scripturae sanctae authoritatem quotaslibet nuptias audeo condemnare.*

CCCXCI. *Objicitur VI.* contra Conclusionem IV. Authoritas Legum, Civilis et Canonicae. *Socrates* Lib. IV. Hist. Eccl. Cap. XXVI. refert, Imperatorem Flavium Valentinianum I. legem tulisse, ut cuivis liceret duas simul uxores legitimas habere, hac que per omnes civitates promulgata, Imperatorem Justinam quam deperibat duxisse, retenta priori conjuge Severa, ex qua Gratianum jam susceperat. II. *S. Gregorius* II. Epist. XIV. ad Bonifacium, relatus a Gratiano Causa XXXII. Quaest. VII. Cap. *Quod proposuisti*, scribit: *Proposuisti, si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid ejus faciet jugalis: bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiae vacaret: seu quia hoc magnorum est, ille qui se non potest continere, nubat magis; non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas praepedit, non detestabilis culpa excludit.* Resp. Quamvis vera narrasset Socrates l. c., ex eo tamen minime sequitur, divinas sanctiones Caesartes legibus infringi posse. Resp. II. Legem hanc commentitiam esse deceptumque fuisse Socratem, silentio suo satis indicant scriptores omnes illorum temporum tam sacri, ut Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Sulpitius Severus, Orosius, Theodoretus etc. quam etiam profani, ut v. g. Zosimus, ac praecipue Ammianus Marcellinus, qui res Valentiniani diligentissime memoriae prodidit, quique

Valentinianum prolixe dilaudat etiam ob pudicitiae cultum domi forisque. Justinam itaque duxit Valentinianus, non vivente sed demortua jam prima conjuge Severa. Ad II. Resp. S. Gregorium II. in cit. Epistola loqui de infirmitate matrimonium praecedente, et quae perpetuam impotentiam adjunctam habet, ac non nisi post contractum jam matrimonium innotescit. Atque ita Gregorium interpretari necesse est. Constans enim semper fuit dogma in Ecclesia, validi matrimonii vinculum jure divino esse indissolubile inter fideles, atque in nullo omnino casu, si consummatum fuerit, solutionem pati. Vide dicta Tomo III. Num. CDLIV.

CCCXCII. *Objicitur VII.* contra Conclusionem V. Authoritas Scripturarum. III. *Reg.* Cap. XI. Salomon Rex a Deo reprehensus est, quod plures habuerit uxores. Ergo polygamia in veteri Testamento non erat permissa. II. In Scripturis secundariae conjuges vocantur concubinae et ancillae. Gen. Cap. XXV. *Deditque Abraham cuncta quae possidebat, Isaac, filiis autem concubinarum largitus est munera.* Gen. Cap. XXXV. *Abiit Ruben, et dormivit cum Bala concubina patris sui.* Gen. XXI. *Ejice ancillam hanc, et filium ejus.* Atqui concubinae et ancillae non sunt legitimae uxores. Ergo. P. min. Ancilla non est socia. Atqui legitima uxor debet esse socia viri. Ergo ancilla non est legitima uxor. Ergo non maritalis, sed adulterina erat Patriarcharum cum pluribus uxoribus conjunctio. III. Joan. Cap. VIII. Judaei Christo dicebant: *Nos ex fornicatione non sumus nati.* Id est, non progeniti sumus ex Agar, sicut Ismaelitae, sed ex Sara legitima Abrahami conjuge. Ergo ipsi Judaei sentiebant, Abrahamum fornicarium habuisse cum Agar commercium. Resp. ad I.

Salomonem non reprehendi, quod plures uxores, sed quod alienigenas duxerit contra praeceptum Domini, per quas cor ejus depravatum est, ut sequeretur Deos alienos. III. Reg. Cap. XI. v. 9. *Igitur iratus est Dominus Salomoni, quod aversa esset mens ejus a Domino Deo Israel.* Ad II. Resp. I. easdem in Scripturis saepe vocari uxores. Gen. Cap. XVI. *Sarai tulit Agar Aegyptiam, - - - et dedit eam viro suo uxorem.* Gen. Cap. XXV. *Abraham vero aliam duxit uxorem, nomine Ceturam.* Resp. II. Ancillas vocari, quia per conjugium libertate non donabantur; Concubinas vero, non quod adulterina conjunctione essent copulatae; sed quia erant uxores secundariae tantum, ad solum procreationis liberorum officium, non ad bonorum et oeconomicae gubernationis communionem assumptae: ideoque absque dotalibus tabulis et solemnitate ductae, quae Matres familias non dicebantur, nec ipsarum filii in partem haereditatis vocabantur. Ad *prob.* N. min. In Lege veteri solae primariae uxores erant sociae mariti; quae vero secundi erant generis, uxores erant non sociae, et ancillae. Sane potuit v. g. Agar vero ac legitimo contractu matrimoniali Abrahamo copulari in ordine ad filiorum procreationem, quamvis sui juris non fieret, nec ab Abrahamo admitteretur ad bonorum societatem, et gubernationem domus. Sic autem factum fuisse satis indicat Scriptura, quae Agarem aliquando uxorem vocat, aliquando concubinam nominat: uxorem quidem, quia dominium habebat corporis Abrahami in ordine ad actum conjugalem; concubinam vero, quia bonorum Abrahami non erat domina, nec ejus in gubernanda domo socia. Ad III. N. C. Verba illa Judaeorum non sunt intelligenda de carnali, sed spirituali

fornicatione, sive idololatria, quae in Scripturis saepissime fornicatio vocatur. Illico enim subjungunt Judaei: *Unum Patrem habemus Deum.* Ac si dicerent: Ex gentibus idololatris originem non ducimus, quae cum multis Diis fornicantur; sed ex Patriarchis, ac praecipue ex Abrahamo unius veri Dei cultore religiosissimo.

CCCXCIII. *Objicitur VIII.* Authoritas Patrum. *S. Ambrosius* Lib. I. de Abraham Cap. IV. ait, Abrahamum filium ex ancilla suscipiendo in errorem lapsum, ac caeterorum hominum fragilitatem expertum fuisse, ac postea poenitentiam egisse. Tum subjungit: *Pater erat, cum de ancilla prolem haberet: sed pater filii non erat, quia non erat ei filius, qui non erat legitimo susceptus conjugio. Peperit Sara, et factus est pater filii.* Ergo sensit adulterinum fuisse Abrahami cum Agare conjugium. II. *S. Augustinus* Lib. XXII. contra Faustum, Cap. XXX. Abrahamum a crimine adulterii, quod illi Manichaei objiciebant, excusare ex eo capite nititur, quod non impetu libidinis, sed causa gignendae prolis, ipsaque incitante Sara id fecerit. Ergo sensit Agarem non fuisse legitimam Abrahami uxorem; alias Manichaeis felicius ac facilius os obstruxisset dicendo, Abrahamum affectu maritali ad Agarem accessisse, tanquam ad veram ac legitimam suam conjugem. III. *S. Leo M.* Epist. XCII. ad Rusticum Narbonensem, in Responsione ad inquisitionem IV. scribit proposito Agaris exemplo, aliud esse uxorem, aliud concubinam: aliud ancillam, aliud liberam; indeque velut rem certam eruit, posse ab eo nuptias contrahi cum alia libera, qui prius serva concubina potitus fuerit. Ergo S. Leo sensit, Agarem non fuisse legitimam Abra-

hami uxorem, adeoque adulterinum fuisse illud commercium. Resp. ad I. S. Ambrosium in excusando Abrahamo fluctuasse fatemur. Quia tamen loco cit. subjungit: *Tertia quoque est* (defensio) *quam nobis Apostoli Pauli tribuit authoritas, qui ait, illa quae gessit Abraham, ut de ancilla susciperet sobolem, in figuram facta sunt, et secundum allegoriam dicta. - - Quod ergo putas esse peccatum, advertis esse mysterium, quo ea quae posterioribus erant futura temporibus, revelabantur. - - Agnoscamus ergo quoniam haec, quae in figuram contingebant illis, crimini non erant; nobis autem erunt, si ad correptionem nostram scripta cavere nolimus*; idcirco dicendum est, Ambrosium priora illa scripsisse non ex propria, sed ex aliorum mente per figuram concessionis, idque forsitan eo magis, quod coram Catechumenis tunc loquebatur, quos a pellicatu vehementius deterrere voluerit. Alia certe via Ambrosium cum Ambrosio conciliandi non superest. Si enim ex propria mente dixit legitimum non fuisse Abrahami cum Agare conjugium, quomodo illud crimini non fuit, aut ab adulterio excusari potuit Abrahamus? Ad II. Resp. N. C. et rationem additam. S. Augustinus l. c. idcirco non respondet, Agarem fuisse legitimam Abrahami uxorem, quia Manichaei Abrahamo non polygamiam, sed libidinem objiciebant. Unde Augustinus criminationem hanc diluit dicendo, Abrahamum solo prolis desiderio, nec nisi consentiente Sara, illiusque precibus adductum, ad Agarem maritali affectu ingressum esse. Ad III. N. C. S. Leo M. ita loquitur habita ratione disciplinae, quae jam suo tempore invaluerat, qua a nuptiis valide contrahendis arcentur illi sive mares sive foeminae, qui juris sui non

sunt, sed conditione servi, ac stricte dicto servitio mancipati, nisi uterque conjux servus fuerit, aut liber servilem compartis conditionem non ignorarit: ideoque S. Doctor id unum videtur asserere, quod Agar jure uxorio plene non sit potita. Atque ita communiter responderi solet. Verum alii fatentur, si verba S. Leonis secundum rigorem spectentur, plus aliquid ex illis evinci, nempe Abrahamum inter et Agarem verum non intercessisse conjugium; at non evincitur permissum non fuisse in Lege veteri, ut vir cum pluribus foeminis liberis matrimonium contrahat, v. g. Jacob cum Rachele et Lia, quarum utraque uxor fuit primi ordinis. Ergo S. Leonis authoritas adversariis non suffragatur, qui nullo facto liberas inter et ancillas discrimine, polygamiam in veteri Lege numquam fuisse permissam contendunt.

CONTROVERSIA III.

DE INDISSOLUBILITATE MATRIMONII.

Contra Graecos, et Protestantes.

CCCXCIV.

Matrimonium aliud dicitur legitimum, aliud ratum, aliud consummatum. *Legitimum* est, quod jure Gentium, et legum civilium decretis firmatur; quales sunt Infidelium et Judaeorum maritales conjunctiones: licet enim extra Ecclesiam non habeant rationem Sacramenti, civilis tamen contractus et naturalis officii titulo gaudent. *Ratum* appellant, quod secundum leges non civiles tantum, aut natura magistra dictatas, sed et juxta Decreta Ecclesiae inter Christi fideles contrahitur. Unde ratum dicitur, id est, ab Ecclesia approbatum. *Consummatum* denique vocatur, quod interveniente copula maritali perfectum est, quodque est eo deductum, ut essent duo in carne una, et jam non essent duo, sed una caro. Porro matrimonium consummatum duplici de causa dicitur perfectum. I. Quia juxta consuetas naturae leges non aliter quam ex sexuum commixtione suscipitur proles, quae est finis primarius matrimonii. II. Quia matrimonium consummatum perfectiori modo conjunctionem Christi cum Ecclesia significat: Ratum enim repraesentat unionem Christi cum anima existente in gratia, et cum Ecclesia per charitatem; consummatum vero praeter illam significat etiam conjunctionem Christi cum Ecclesia per mysterium Incarnationis. In praesenti controversia nobis potissimum

sermo erit de matrimonio consummato, cujus duplex intelligi potest solutio, propria et impropria. *Propria* est, quando alter conjugum non solum a matrimonii usu et officio conjugali, sed etiam ab ipso vinculo, in quo contractus nuptialis natura posita est, ita liberatur, ut pristinae redditus libertati, plene sit sui juris, possitque si voluerit ad nova vota transire. *Impropria* dicitur, quando conjugi, sui licet juris non sit, neque possit matrimonium novum inire vivente adhuc comparte, propter praecedentis vinculi firmitatem; liberum tamen est non habitare cum conjuge, et a nuptiali officio abstinere: eaque appellatur matrimonii solutio quoad thorum et cohabitationem.

CCCXCV. Graeci a pluribus jam saeculis, relicta Majorum suorum doctrina, putant, matrimonium consummatum, etiam fidelium, non tantum quoad thorum et cohabitationem, sed etiam quoad vinculum dirimi posse ob fornicationem vel adulterium compartis; ideoque permittunt conjuges in causa adulterii ad alias nuptias convolare. Qua de re saepius fuerunt reprehensi a Latinis, atque etiam in Synodo *Florentina*, ut illius Acta testantur. Consummato enim unionis negotio, multa Latini a Graecis quaesiverunt, inter quae fuit etiam illud: *Quare conjugia dirimunt, dicente Domino: Quos Deus conjunxit, homo non separet?* Mitylenensis Archiepiscopus nomine Graecorum, ut in Actis dicitur, *canonice omnia legitimeque dissolvit, praeterquam duo de quibus Papa significavit Imperatori, cur scilicet Matrimonia dirimantur, et Patriarcha non eligatur.* Post aliquot dierum intervallum, Eugenius IV. Orientales Praesules omnes ad se vocavit, eosque sic allocutus est: *Nos, Fratres, Dei beneficio*

sumus fide conjuncti. Quoniam ergo arcanis Dei judiciis ego sum inter vos membra Caput; debeoque qualitercunque admonere, et consiliis instruere ad ea, quae videntur pietatem et Ecclesiam nostram constabilire; propono vobis aliqua ut fratribus, ut membris, ut Ecclesiarum Doctoribus. Et primo dico: Omnes conqueri de separatione matrimoniorum; idque correctione indiget. Responderunt Graecorum Deputati, aequissima esse et sapientissima, quae proponebat Summus Pontifex, sed ad haec perfectam responsionem se dare non posse inconsulto Imperatore Palaeologo, caeterisque Praesulibus Graecis. Privato vero nomine responderunt, non esse haec praesentis temporis, esto justa et necessaria essent. *Nam*, inquiebant, *Matrimonia dirimimus, non sine justis causis.* Ad haec cum Graeci utcumque respondissent, omniaque Imperatori renuntiasset, nullum ille de his ulterius verbum fieri est passus, sicque ex Italia discessum est. Vide *Natalis Alexandri* Dissertationem X. in Hist. Eccles. Saeculi XV. et XVI. ad finem Articuli II.

CCCXCVI. Graecis hac in re adhaeserunt Martinus Kemnitius in II. Parte Exam. Conc. Tridentini, Joannes Brentius in Conf. Würtembergense, Cap. de Conjugio, et Calvinus Lib. IV. Instit. Cap. XIX. tyrannicam vocans legem, quae aliud conjugium non permittit ei, qui ab adultero conjuge divortium fecit. Lutherus Lib. de Captivit. Babylon. pugnantia loquitur; Capite enim de Matrim. Pontificem erroris arguit, quod extra causam fornicationis, quam solam Christus excepit, divortium sive separationem a thoro et mensa concesserit: tum vero subjungit, cupere se vehementer definiri, non solum in causa fornicationis,

sed etiam quando alter conjux recedit in aliam regionem, post decennium aut forte numquam reversurus, licitum esse aliud matrimonium contrahere. Commentario in Cap. VII. I. ad Cor. quem A. 1523. conscripsit, multis de causis matrimonium solvi, aliudque iniri posse asserit, si nempe falsus Christianus Christianam conjugem deserat, si illam ad furtum vel ad alia peccata inducat, si alter diu absit, aut si ob frequentes rixas molesta sit cohabitatio cum priore conjuge. Bucerus, Luthero impudentior, Commentario in Cap. XIX. Matth. contendit, matrimonium dissolvi posse, et aliud iniri, quoties uxor non se commodam viro, aut vir non se commodum uxori praebet, quacumque videlicet de causa sibi invicem conjuges displiceant.

CCCXCVII. Ex Catholicis Doctoribus duo leguntur exorbitasse, *Card. Cajetanus* Comment. in Cap. XIX. Matthaei, et *Ambrosius Catharinus* in Opusculo de Matrim. Quaest. ultima, qui putant, neque ex Evangelio, neque ex Apostolo colligi posse, non licere viro ob adulterium uxoris aliud matrimonium inire; quamvis id illicitum esse contendant uxori ob adulterium viri. Verum uterque lucubrationes suas judicio Ecclesiae subjecit: et Cajetanus quidem ante Concilium Tridentinum obiit A. 1534. Catharinus vero A. 1552. antequam Canones Tridentini de Matrimonio sancirentur.

CCCXCVIII. *Conclusio.* Matrimonium consummatum Fidelium nulla nunquam de causa, ne adulterii quidem, dissolvi potest quoad vinculum. Prob. Conclusio I. Authoritate Scripturarum. Matthaei Cap. V. ait Christus: *Omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari: et qui dimissam duxerit, adulterat.* Marci Cap. X. *Et in*

domo iterum discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum. Et ait illis: Quicunque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum, et alii nupserit, moechatur. Lucae Cap. XVI. *Omnis qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, moechatur: et qui dimissam a viro ducit, moechatur.* Ergo cum Christus illimitate pronuntiet adulterii reos illos omnes, qui ducunt dimissas a maritis suis quacunque ex causa, aut qui dimissa uxore alias ducunt, necessario sequitur, matrimonium consummatum fidelium nulla umquam de causa, etiam adulterii, dissolvi posse quoad vinculum: si enim illud sublatum esset, qui nova ineunt conjugia non possent adulterii accusari. Apostolus pari modo ad *Rom.* Cap. VII. nulla facta fornicationis mentione illimitate loquitur: *Quae sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro.* Et I. ad Cor. Cap. VII. *Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere. Quod si discesserit, manere inuptam, aut viro suo reconciliari.* Quibus verbis prohibet uxorem a thoro et mensa mariti secedere, saltem perpetuo, nisi ille adulterio aliquo causam dederit faciendi divortium. Quod si vir adulterium commiserit, prohibet uxorem alteri viro nubere, jubetque, si nolit se continere, viro suo reconciliari. Ergo Apostolus manifeste docet, matrimonium ne adulterii quidem causa quoad vinculum dissolvi.

Neque dicas, Apostolum loqui de muliere, quae sine justa causa a marito discessit, aut quae ob causam adulterii a marito ejecta est. Nam sermo illi est de muliere quae author est divortii, quae prohibetur a viro suo discedere, quae potest viro suo non reconciliari, si velit se continere. Atqui talis non est, quae sine justa causa discessit, aut quae ob commissum adulterium a viro suo ejecta est. Ergo.

CCCXCIX. Prob. II. Authoritate Patrum Graecorum Hermas in libro, cui titulus, *Pastor*, quique apud Graecos magni fit, Lib. II. de dimittenda adultera ita scribit: *Dimittat illam vir, et vir per se maneat: quod si dimiserit mulierem suam, et aliam duxerit, et ipse moechatur.* Et infra: *Non debet dimissa conjuge sua vir aliam ducere.* S. Justinus M. Apologia II. pro Christianis ad Antoninum Imp. *Qui dimissam ab altero viro ducit, adulteratur.* Athenagoras in Apologia pro Religione Christiana: *Ut natus est unusquisque nostrum, manet, vel nuptiis copulatur unicis; secundae enim decorum quoddam adulterium sunt; qui enim uxorem suam dimiserit, et duxerit aliam, adulteratur, inquit Dominus noster.* Clemens Alexandrinus Lib. II. Stromatum: *Legem* (Christus) *aperte constituit, Non dimittes uxorem praeterquam propter fornicationem: adulterium autem existimat conjungi matrimonio, vivo aliquo ex separatis - - - Qui autem dimissam accipit uxorem, moechatur eam, hoc est, cogit eam moechari. Non solum autem qui dimisit, est ejus causa, sed etiam qui eam suscipit, praebens mulieri peccandi occasionem; si enim non suscepisset eam, reverteretur ad virum.* Quae verba vinculi conjugalis indissolubilitatem aperte adstruunt. Origenes Tract. VII. in Matth. *Scio quosdam qui*

ro, quamdiu vivit ejus vir. Sed quidnam? Mulier alligata est legi, quamdiu vivit ejus vir. Quare quamvis libellum repudii det, ac domum relinquat; quamvis ad alium proficiscatur, legi tamen alligata et adultera est ejusmodi mulier. Si igitur vir uxorem expellere voluerit, vel uxor maritum relinquere, hoc dictum memoria tenuat, et Paulum adesse putet, qui eam insectetur, clamet, ac dicat: Mulier adstricta est lege. Quemadmodum enim servi fugitivi etiamsi domum relinquant herilem, catenam nihilominus secum trahunt: sic et uxores tametsi viros relinquunt, habent secum legem vinculorum instar condemnantem eos qui eas ducunt, adulterii accusantem, et dicentem: Adhuc superstes est vir et adulterium est quod committitur. Quippe mulier alligata est legi, quamdiu vivit ejus vir. Et omnis qui dimissam duxerit, moechatur. Quando igitur ei licet secundum inire conjugium? cum soluta fuerit vinculo; cum vir ejus vita functus fuerit.

CD. Quod si dicas, juxta Patres Basilium praecipue ac Chrysostomum, matrimonium ob causam fornicationis a solo viro dissolvi posse, non autem ab uxore, ita ut solus vir uxorem adulteram dimittere possit, aliamque ejus loco ducere, minime autem uxor innocens abdicato adultero marito novum conjugium inire queat; rem dicis Christianae Legi ac Patribus injuriosam, et sanae ratione atque aequitati naturali repugnantem. Quamvis enim gravius sit adulterae uxoris delictum, quia facile contingere potest, ut marito falsum haeredem supponat, et prolis patrem incertum reddat; in his tamen quae ad matrimonium pertinent, jus conjugum est omnino aequale, quia ut Apostolus ait I. ad Cor. Cap. VII. *Mulier sui corporis potestatem non habet,*

sed mulier. Ergo si viro fas foret uxore adultera repudiata aliam ducere, idem jus exercere poterit uxor innocens maritum adulterum rejiciendo. Eamdem omnino esse conditionem viri et mulieris, quod separationem matrimonii spectat, agnoverunt Patres, ac singillatim S. Basilius Epist. I. ad Amphilochium, Can. IX. *Domini autem sententia aeque viris ac mulieribus convenit, quod non liceat a matrimonio discedere, praeterquam propter fornicationem*. S. Gregorius Nazianzenus Orat. XXXI. *Quid enim causae fuit, cur mulierem* (Lex civilis) *poenis afficeret, marito contra indulgeret? Et mulier quidem, quae improbum consilium adversus viri sui cubile susceperit, adulterii piaculo constringitur, indeque acerbissimis legum poenis excruciatur; vir autem, qui fidem uxori datam per adulterium violat, nulli supplicio est obnoxius. Hanc legem nequaquam probo, hanc consuetudinem minime laudo: viri erant, qui hanc legem sanxerunt; ea propter adversus mulieres lata est. Quandoquidem et filios paternae potestati subjecerunt, infirmiorem vero sexum neglectum reliquerunt. At Deus non sic*. S. Chrysostomus Hom. XIX. in Cap. VII. Epist. I. ad Cor. in illa verba, *Uxori vir debitum reddat*, scribit: *Multis in locis magnam tribuit viro eminentiam tam in novo quam in veteri Testamento, dicens: Ad virum tuum conversio tua, et ipse tibi dominabitur. Paulus vero ita dividit, et scribit: Viri diligite uxores, uxor autem virum timeat; hic autem neque majus neque minus habet locum, sed una potestas est. Qua de causa? Nimirum quia de pudicitia sermonem habebat. In aliis quidem plus habeat, inquit, vir: ubi vero ratio habenda est pudicitiae, minime superior sit. Vir sui corporis pote-*

statem non habet, neque uxor. Magna hic paritas, et praerogativa nulla. S. Ambrosius Lib. I. de Abraham, Cap. IV. *Nemo blandiatur sibi de legibus hominum: nec viro licet quod mulieri non licet. Eadem a viro, quae ab uxore debetur castimonia.* S. Hieronymus Epist. XXX. ad Oceanum de Vita Fabiolae: *Praecepit Dominus uxorem non debere dimitti, excepta fornicationis causa; et si dimissa fuerit, manere innuptam. Quidquid viris jubetur, hoc consequenter redundat in foeminas. Neque enim adultera uxor dimittenda est, et vir moechus tenendus. Si quis meretrici jungitur, unum corpus facit. Ergo et quae scortatori impuroque sociatur, unum cum eo corpus efficitur. Aliae sunt leges Caesarum, et aliae Christi: aliud Papinianus, aliud Paulus noster praecipit. – – Apud nos quod non licet foeminis, aeque non licet viris, et eadem servitus pari conditione censetur.* Et sane assertioni nostrae ipsa aequitas naturalis suffragatur; iniquum enim videtur asserere, Legem Christi adulteris maritis, qui pravas cupiditates promptius coercere deberent, eoquod ingenio, rerum usu, prudentia ac viribus magis polleant, longe magis hac in re favere, quam foeminis, sexui imbecilli, ac natura sua quodammodo magis fragili.

CDI. Prob. III. Authoritate Patrum Latinorum. S. Hieronymus Epist. CLVII. ad Amandum scribit: *Omnes igitur causationes Apostolus amputans, apertissime definivit, vivente viro adulteram esse mulierem, si alteri nupserit. Nolo mihi proferas raptoris violentiam, matris persuasionem, patris auctoritatem, propinquorum catervam, servorum insidias, atque contemptum, damna rei familiaris. Quamdiu vivit vir licet adulter sit, licet sodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, et ab*

uxore propter haec scelera derelictus, maritus ejus reputatur, cui alterum virum accipere non licet. Nec Apostolus haec propria auctoritate decernit, sed Christo in se loquente, Christi verba secutus est, qui ait in Evangelio: Qui dimittit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam moechari, et qui dimissam acceperit, adulter est. Animadverte quod dicat: Qui dimissam acceperit, adulter est, sive ipsa dimiserit virum, sive a viro dimissa sit. adulter est qui eam acceperit. Similia habet Commentario in Cap. XIX. Matth. et Epist. XXX. ad Oceanum, in qua laudat Fabiolam Matronam Romanam, quae viro propter adulterium ejecto, cum alteri nupsisset, suum deinceps errorem agnovit, et tantum scelus publica poenitentia expiavit. S. Innocentius I. Epist. ad Exuperium Tolosanum, Cap. VI. scribit: *Requisivit dilectio tua de his etiam, qui interveniente repudio alii se matrimonio copularunt; quos in utraque parte adulteros esse manifestum est. Qui ergo vel quae, viro vel uxore vivente quamvis dissociatum videatur esse conjugium, ad aliam copulam festinarunt, neque possunt adulteri non videri: in tantum ut etiam hae personae, quibus tales conjuncti sunt, etiam ipsae adulterium commisisse videantur; secundum illud quod legimus in Evangelio: Qui dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, moechatur: similiter et qui dimissam duxerit, moechatur. Et ideo tales omnes a Communione fidelium volumus abstinendos.* S. Augustinus Lib. I. de Conjugiis adulterinis, Cap. IX. *Qui ergo nos sumus, ut dicamus, Est qui moechatur, uxore sua dimissa alteram ducens, et est qui hoc faciens non moechatur? cum Evangelium dicat omnem moechari qui hoc facit. Proinde si quicunque hoc fecerit, id est, omnis qui hoc fecerit, ut uxore sua*

dimissa alteram ducat, moechatur; sine dubitatione ibi sunt ambo, et qui praeter causam fornicationis, et qui propter causam fornicationis dimittit uxorem. Hoc est enim, Quicunque dimiserit, hoc est, Omnis qui dimittit. Et Lib. II. Cap. IV. *Haec verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt. Nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prius esse desierit. Esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus; non si fornicetur. Licite itaque dimittitur conjux ob causam fornicationis sed manet vinculum prioris, propter quod fit reus adulterii, qui dimissam duxerit etiam ob causam fornicationis.* Idem repetit *S. Augustinus* Lib. I. de Sermone Domini in Monte, Cap. XVI. Lib. I. de Nuptiis et Concupisc. Cap. X. Lib. de Bono conjugali, Cap. VII. S. Isidorus Hispalensis Lib. II. de Officiis Ecclesiast. Cap. XIX. *Sacramentum ideo inter conjugatos dictum est, quia sicut non potest Ecclesia dividi a Christo, ita nec uxor a viro. Quod ergo in Christo et in Ecclesia, hoc in singulis quibusque viris atque uxoribus conjunctionis inseparabile Sacramentum est.* Eadem fuit doctrina *Ven. Bedae* Comment. in Cap. X. Marci, *Paschasii Ratberti* Comment. in Matth. *Joannes VIII.* Epist. LXV. ad Ederedum Anglorum Archiepiscopum, *Ivonis Carnotensis* Epist. CXXV. ad Daimbertum Senonensem, *Lantfranci Cantuariensis* Epist. X. ad Thomam Eboracensem, *Alexandri III.* Extra, de Sponsalibus et Matrim. Cap. *Ex parte. Innocentii III.* Extra, de Divortiis, Cap. *Gaudemus* et Scholasticorum, *S. Thomae, S. Bonaventurae, Scoti, Durandi* etc.

CDII. Prob. IV. Authoritate Conciliorum. Initio saeculi IV. Eliberitanum Can. IX. statuit: *Item fidelis*

foemina, quae adulterum maritum reliquerit fidelem, et alterum ducit, prohibeatur ne ducat; si autem duxerit, non prius accipiat communionem, nisi quem reliquerit prius de saeculo exierit; nisi forte necessitas infirmitatis dare compulerit. Milevitanum II., seu potius Carthaginense A. 418. Can. XVII. *Placuit, ut secundum Evangelicam et Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab uxore, neque dimissa a marito, alteri conjungantur: sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint, ad poenitentiam redigantur. In qua causa legem Imperialem petendam promulgari.* Synodus autem petendam esse legem Imperialem dicit, non ut prohibeatur separatis ne vivente altero conjuge aliud matrimonium contrahant, cum hoc contra Evangelicam et Apostolicam disciplinam fieri aperte profiteatur; sed ut ii qui non verentur legem divinam, ab humana potestate coerceantur. Arelatense I. A. 314. Can. X. *De his, qui conjuges suas in adulterio deprehendunt, et iidem sunt adolescentes fideles, et prohibentur nubere, placuit ut in quantum possit consilium eis detur, ne viventibus uxoribus suis, licet adulteris, alias accipiant.* Ideo autem Arelatense dicit, adhortatione magis quam praecepto urgendos, quia tunc per leges civiles impune licebat eis alia inire conjugia. Forojuliense A. 791. Cap. X. *Item placuit, ut resoluto fornicationis causa jugali vinculo,* (quoad thorum scilicet) *non liceat viro, quamdiu adultera vivit, aliam uxorem ducere.* Nannetense saeculo IX. Can. XII. *Si cujus uxor adulterium perpetravit, et hoc a viro deprehensum fuerit, et publicatum, dimittat uxorem, si voluerit, propter fornicationem; – – vir vero ejus illa vivente nullatenus accipiat aliam.* Florentinum in Decreto pro Armenis:

Quamvis autem ex causa fornicationis liceat thori separationem facere; non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cum matrimonii legitime contracti vinculum perpetuum sit. Tridentinum Sess. XXIV. Can. V. *Si quis dixerit, propter haeresin, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge, dissolvi posse matrimonii vinculum, anathema sit.* Et Can. VII. *Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit et docet, juxta Evangelicam et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi, et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio, non dedit non posse, altero conjuge vivente, aliud matrimonium contrahere; moecharique eum, qui dimissa adultera, aliam duxerit; et eam, quae dimisso adultero, alii nupserit; anathema sit.*

CDIII. Prob. V. Ratione Theologica in Scripturis fundata. Matrimonium fidelium magnum est mysterium, non ideo tantum quia significat conjunctionem spiritualem per charitatem inter Deum et animam justi, aut conjunctionem Christi cum humana natura per unionem hypostaticam, quae etiam significatur in matrimoniis infidelium; sed praecipue ex eo capite, quia significat conjunctionem Christi et Ecclesiae per charitatem, juxta illud Apostoli ad Ephesios Cap. V. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* Ergo cum spiritualis illa Christi et Ecclesiae conjunctio sit omnino indissolubilis, quia Christus Ecclesiam sponsam suam nunquam deseret; etiam matrimonium fidelium debet esse pro omni casu indissolubile: alias si signum sacrae hujus conjunctionis dissolvi posset, indicaretur, etiam rem significatam, nimirum conjun-

etionem Christi et Ecclesiae posse aliquando dissolvi. Quod si reponas, ex hac argumentatione inferri, neque matrimonium ratum, licet non consummatum, a fidelibus contractum dirimi posse per professionem religiosam. Resp. N. illatum; matrimonium enim ratum inchoative tantum ac minus perfecte hanc Christi conjunctionem cum Ecclesia significat: ideoque eam firmitatem nondum acquisivit, ut per professionem religiosam dissolvi nequeat etiam quoad vinculum.

CDIV. Ex his, quae hactenus diximus, manifestum est, Protestantium sententiam, quae asserit Matrimonium consummatum fidelium dissolvi posse quoad vinculum aliis etiam de causis praeterquam ob fornicationem, a Tridentino tamquam haereticam proscriptam fuisse Sess. XXIV. Can. V. An vero Tridentinum tamquam dogma fidei contra Graecos definierit, neque ob causam fornicationis dirimi posse quoad vinculum, res non usque adeo liquida et comperta est. Qui putant rem hanc ab Ecclesia esse decisam, has potissimum rationes afferunt. I. Hanc Graecorum doctrinam et consuetudinem *Eugenius IV.* in Florentino Concilio, atque in Decreto pro Armenis improbavit. Item *Clemens VIII.* in Instructione pro Italo-Graecis, quam nuper confirmavit *Benedictus XIV.* Constitut. LVII. *Etsi Pastoralis. II. Tridentinum* Sess. XXIV. Can. VII. ait, Ecclesiam juxta Evangelicam et Apostolicam doctrinam docere, quod propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum dissolvi nequeat, atque anathema dicit illi qui dixerit, Ecclesiam hac in re errare. Ex quibus hoc argumentum instruitur. Fide divina credendum est, doctrinam Ecclesiae Romanae de indissolubilitate matrimonii, interveniente etiam adulterio, esse Evangelicae

et Apostolicae doctrinae conformem, et Ecclesiam non errare hoc in negotio. Ergo fide divina credendum est, oppositam Graecorum doctrinam difformem esse Evangelicae et Apostolicae doctrinae, ideoque Graecos hac in re errare. Neque dici potest cum Launojo in Tract. de Regia in Matrimonium potestate, rem hanc meram spectare disciplinam; quia sententia Ecclesiae fundatur in doctrina Evangelica et Apostolica, quae utique ad fidem pertinet. Ex quo confici putant, a Tridentino damnatum fuisse hunc Graecorum errorem.

CDV. Nihilominus indissolubilitatem Matrimonii consummati fidelium, ob causam fornicationis, nondum ab Ecclesia aut Tridentino Concilio clare atque explicite censeo fuisse definitam tamquam dogma fidei nostrae, ab omnibus Christianis necessario fide divina credendum: quamvis ultro concedam, eam Graecorum opinionem omnino improbabilem, certo falsam, ac temerariam esse; et Tridentinam Synodum ab ea expresse et clare damnanda solius oeconomiae causa abstinuisse. Rationes ita sentiendi has potissimum profero. I. est. Cum Sess. XXIV. Patres Tridentini Canonem VII. jam meditati essent, quo anathemate consodiebantur qui dicunt, matrimonium propter adulterium conjugum posse dissolvi quoad vinculum, et praelegeretur ille Canon, ultimo dein totius Concilii examini subjiciendus antequam ritu solemni constitueretur et promulgaretur: Serenissimae Reipublicae Venetae Oratores intercesserunt, exposueruntque sacrae Synodo, ut *Sfortia Card. Pallavicinus* refert Hist. Conc. Tridentini Lib. XXII. Cap. IV., nisi Canon ille moderatione aliqua reformaretur, inferri posse non modicam offensionem Orientis Ecclesiae, praecipue Graecis, in subjectis Venetae Reipubli-

eae locis degentibus, nempe in Insula Cretae, Cypri, Corcyrae, etc. apud quos in more positum esset, quamvis Praesulibus a Romano Pontifice constitutis obtemperarent, uxorem adulteram deserere, et aliam ducere. Qui si anathemate ob eam Ecclesiae suae disciplinam ferirentur, in maximum detrimentum Ecclesiasticae unitatis ea definitio esset cessura. Hujus intercessionis habita ratione, Tridentini Patres Canonem VII. emollierunt, sicque laudatus Canon promulgatus est, prout Sess. XXIV. nunc legitur, et a nobis Num. CDII. adductus est. II. In iis etiam provinciis et dioecesibus, ubi Graeci Latinis permixti proprias Ecclesias habent, a Latinis Episcopis quibus subjiciuntur, contra antiquam quam hactenus retinuerunt matrimonia propter adulterium dirimendi consuetudinem, nihil legimus ordinatum; idque tantummodo Synodicis constitutionibus cautum est, ne mariti authoritate propria, nullaque praemissa forma judicii, uxores adulterii praetextu dimitterent, et novis deinceps uxoribus jungerentur, ut patet ex Synodo Montis Regalis A. 1652. in Sicilia habita a *Cardinale Montaltio.*

CDVI. *Quaeres I.* An Matrimonium Infidelium, non ratum modo sed etiam consummatum, in nullo casu possit dissolvi quoad vinculum? Resp. Jure divino posse dissolvi, si unus conjugum ad Christianam fidem convertatur, et alter vel discedat, vel nolit cohabitare sine contumelia Creatoris, vel conjugem fidelem pertrahat ad peccatum mortale. Prob. assertio I. Authoritate Apostoli, qui I. ad Cor. Cap. VII. postquam de fidelibus dixit: *Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: Quod si discesserit, manere innuptam, aut*

viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat. Illico de matrimonio Infidelium subjungit: *Nam caeteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem; et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt. Quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.* Neque dici potest, haec verba Apostoli intelligenda esse de separatione quoad thorum tantum. Apostolus enim concedit v. g. viro fideli habenti conjugem infidelem, quod denegat conjugibus fidelibus. Atqui illis non denegat separationem quoad thorum tantum ob justas causas. Ergo viro fideli habenti conjugem infidelem concedit separationem matrimonii etiam quoad vinculum, ita ut deserta conjuge infideli possit legitime aliam uxorem ducere; hancque potestatem dat in gratiam Religionis Christianae. Prob. II. Authoritate Pontificum. Innocentius III. Extra, Cap. *Quanto*, de Divortiis: *Si alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit. Et in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus: Si infidelis discedit, discedat: frater enim vel soror non est servituti subjectus in hujusmodi.* Prob. III. Ex usu et praxi Ecclesiae, quae conjugem conversum ad alia vota permittit transire, vivente licet

X 4

priori conjuge infideli, quae ei non vult cohabitare, aut saltem non sine injuria Creatoris.

CDVII. Ex his sequitur I. Verba illa Christi Matth. Cap. XIX. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Et Matth. Cap. V. *Qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari*, nullam pati exceptionem, si sermo sit de matrimonio consummato fidelium, non autem si sermo sit de matrimonio infidelium. II. Matrimonium non dirimi, si uterque conjux ad fidem convertatur; quia tunc cessat ratio dispensationis divinae, et quia, ut Innocentius III, ait, Extra, Cap. *Gaudemus* de Divortiis: *Per Sacramentum Baptismi non solvuntur conjugia, sed crimina dimittuntur.* III. Prioris matrimonii vinculum non antea solvi, quam conversus secundum matrimonium actu inierit; quia ut ait Innocentius III. Extra, Cap. *Gaudemus*, *Si conversum ad fidem et illa conversa sequatur, antequam propter causas praedictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelletur.* Sicque sacram Congregationem Concilii A. 1727. decidisse in causa Florentina testatur *Benedictus XIV.* Lib. VI. de Synodo Dioecesana, Cap. IV. Num. IV. Commoda ratio haec assignari potest; quia nimirum in favorem Religionis Christianae, et conversi, potestas illi fit transeundi ad aliud conjugium. Ergo quamdiu ille vitam coelibem agit, prioris matrimonii vinculum non solvitur. IV. Infidelem invalide contrahere matrimonium cum alio, priusquam conversus ad alias nuptias transierit; quia nimirum prioris matrimonii vinculum tamdiu perseverat: neque uxor duos maritos, aut maritus duas simul uxores habere potest. Hinc si conversus Religiosam professionem emitteret, aut sacros Ordines susciperet, uxor

infidelis nullo amplius tempore ad alia vota poterit valide transire vivente adhuc converso. Si vero ille cum alia contraxerit, poterit etiam uxor infidelis, quamtumvis pertinax et obstinata in suo errore, valide cum alio infideli matrimonium inire; quia prioris matrimonii vinculum ex utraque parte solutum est, et nullo jure id facere prohibetur: non naturali, cum sit jam soluta a priori vinculo: non positivo divino, quia prior non est amplius ejus vir: non denique Ecclesiastico, quia illi non est subjecta, cum Ecclesiam non sit ingressa per Baptismum. V. Si post secundum matrimonium a converso initum, contingat uxorem infidelem converti, non tenetur conversus, mortua jam secunda conjuge, ad priorem conversam reverti; quia vinculum primi matrimonii jam dissolutum fuit. Atque hac de causa non posset illam sine novo contractu resumere. VI. Conjugem ad fidem conversum non posse aliud matrimonium contrahere, nisi prius partem infidelem monuerit, atque ad fidem Christianam amplectendam invitarit, et si illa certum aliquod tempus petierit ad deliberandum, illud ei concesserit. Excipe, nisi monitio esset moraliter impossibilis vel ob periculum vitae aut subversionis, vel ob locorum distantiam. Ratio est, quia privilegium contrahendi aliud matrimonium conjugi ad fidem converso ideo tantum concessum est, ut non cogatur aut coelebs manere, aut cohabitare conjugi infideli cum magna quadam indecentia, vel etiam suo et liberorum periculo: quae incommoda cessant, quando v. g. uxor infidelis parata est superstitionem suam deserere. Ergo in eo casu conversus non potest aliud matrimonium contrahere. VII. Quod si conjux infidelis velit pacifice et legitime cohabitare cum converso, nolit tamen Christia-

nam fidem amplecti, non teneatur conversus cum ea habitare, et conjugale debitum ei reddere; quia, ut scribit S. Thomas Parte III. in Supplemento, Quaest. LIX. Artic. III. *In quo pari passu currunt infidelitas et adulterium, quia utrumque est contra bonum prolis. Unde sicut se habet in potestate dimittendi adulteram, vel commanendi cum ea, ita se habet in potestate dimittendi infidelem, vel commanendi cum ea*, ex spe nimirum conversionis. Quod si vero conversus conjugem infidelem in superstitione sua obstinatam deprehendat, plurimi Theologi docent, praescindendo etiam a periculo perversionis, vel a contumelia in Deum, ex eo tantum capite quod uxor Christianis sacris initiari nolit, posse, immo etiam debere in nostris saltem regionibus, in quibus cohabitatio fidelis cum infideli scandalo foret et offensioni, uxorem infidelem deserere, et si continere se nolit, posse etiam aliud cum fideli foemina matrimonium contrahere. Alii tamen Theologi id negant: neque desunt alii, qui viam mediam ineunt, censentque in proposito casu ordinatione quidem divina licere converso ad alias nuptias convolare, sed Apostolico consilio id repugnare, cum Apostolus I. ad Cor. Cap. VII. dicat: *Ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam.* Si nimirum sequeretur odium Christianae Religionis, aut scandalum ex viri discessione: vel si vir remanendo prudenter sperare potest conversionem uxoris infidelis. Atque haec videtur fuisse sententia S. Augustini, qui Lib. I. de Conjugiis adulterinis, Cap. XIII. scribit: *Non enim propter vinculum cum talibus conjugale servandum, sed ut adquirantur in Christum, recedi ab infidelibus conjugibus Aposto-*

lus vetat. Et Cap. XVIII. *Tunc autem non expedit id quod licitum est, quando permittitur quidem, sed usus ipsius potestatis aliis affert impedimentum salutis. Sicut est, unde jam diu loquimur, discessio fidelis conjugis ab infideli, quam non prohibet Dominus praecepto legis, quia coram illo injusta non est; sed prohibet Apostolus consilio charitatis, quia in infidelibus affert impedimentum salutis: non solum quia perniciosissime scandalizantur offensi; verum etiam quia in alia conjugia cum ceciderint viventibus eis a quibus dimittuntur, adulterinis nexibus colligati difficillime resolvuntur.*

CDVIII. *Quaeres II.* An Matrimonium fidelium dirimatur per lapsum unius in haeresin, aut idololatriam, vel aliam quamcumque sectam a Christo alienam; ita ut innocens conjux potestatem habeat novum cum alia ineundi conjugium? Resp. Matrimonium semel valide contractum, sive consummatum sit, sive etiam tantummodo ratum, in his casibus non dirimi. Prob. assertio I. Authoritate Tridentini, quod Sess. XXIV. Can. V. de Sacram. Matrim. statuit: *Siquis dixerit, propter haeresim – – – dissolvi posse matrimonii vinculum; anathema sit.* II. Authoritate Pontificum. Innocentius III. Extra, Cap. *Quanto*, de Divortiis, ait: *Si vero alter fidelium conjugum vel labatur in haeresin, vel transeat ad gentilitatis errorem, non credimus, quod in hoc casu is qui relinquitur, vivente altero possit ad secundas nuptias convolare.* Et paulo post rationem assignat. *Nam etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum: inter fideles autem verum et ratum existit, quia Sacramentum fidei,* (nempe Baptismus) *quod*

semel est admissum, numquam amittitur, sed ratam efficit conjugii Sacramentum ut ipsum in conjugibus illo durante perduret. Neque hic paritas institui potest cum matrimonio in infidelitate contracto. Apostolus enim nullibi scribit, Christum in favorem Ecclesiae dispensasse in matrimoniis fidelium; sed in iis tantum quae ab infidelibus contracta sunt, si quis eorum Christianam fidem amplectatur, altera comparte in superstitione sua permanente. Immo Ecclesia, optima utique voluntatis Christi interpres, diserte in Tridentino definivit, matrimonii vinculum per haeresin non dissolvi.

CDIX. Caeterum locuti hic sumus de matrimonio jam contracto. Si enim quaeratur, an fidelis possit cum infideli, aut Catholicus cum haeretica matrimonium contrahere. Resp. ad I. neque valide neque licite id posse: non licite, quia legem Ecclesiasticam sub gravi peccato obligantem trasgreditur: non valide, qui id matrimonium, quamvis primis Ecclesiae temporibus toleratum, jure tamen Ecclesiastico non scripto, per universalem consuetudinem jam a saeculo V. aut VI. introductam, viribus vacuum atque invalidum est, nisi Romanus Pontifex dispensaverit. Ad II. Resp. Matrimonium Catholici cum haeretica, aut vicissim, validum quidem esse, quidquid demum erratica Synodus *Trullana* Can. LXXII. statuerit; sed graviter illicitum, nisi gravissimae adsint causae, periculum perversionis absit, et Romanus Pontifex, aut illi qui ab eo hanc facultatem obtinuerint, in lege hac Ecclesiastica dispensarint. Prob. assertio I. Authoritate Scripturarum. Apostolus ad Titum Cap. III. scribit: *Haereticum hominem, post unam et secundam correptionem,*

devita. II. ad Cor. Cap. VI. *Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quae enim participatio justitiae cum iniquitate, aut quae societas lucis ad tenebras?* Ubi vides eamdem rationem pugnare contra conjugia Catholicorum cum haereticis, quam Apostolus affert adversus conjugia Christianorum cum Gentilibus. S. Joannes Epist. II. v. 10. ait: *Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis: qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis.* Ergo multo minus juxta Apostolum licet Catholicis conjugia inire cum haereticis, sicque cum illis communicare in Divinis. II. Authoritate Canonum, quibus constanter inhaesit Latina Ecclesia, adeo ut nulla consuetudo, quae potius curruptela dicenda est, hac in re legitimae praescriptionis effectus sortiri valeat, reclamante semper per Canones Ecclesia. Eliberitanum Can. XVI. statuit: *Haeretici, si se transferre noluerint ad Ecclesiam Catholicam, nec ipsis Catholicas dandas esse puellas: sed neque Judaeis, neque haereticis, dare placuit; eoquod nulla possit esse societas fideli cum infideli. Si contra interdictum fecerint parentes, abstineri per quinquennium placet.* Laodicenum Can. X. *Eos qui ad Ecclesiam pertinent, indifferenter filios proprios haereticorum nuptiis minime sociare debere.* Carthaginense III. Capit. XII. *Item placuit, ut filii vel filiae Episcoporum, vel quorumlibet Clericorum, Gentibus, vel haereticis, aut schismaticis matrimonio non jungantur.* Chalcedonense Can. XIV. *Sed neque copulari debet nuptura haeretico, aut Judaeo, vel Pagano; nisi forte promittat se ad Orthodoxam fidem persona Orthodoxae copulanda transferre. Si quis hanc definitio-*

nem sanctae Synodi transgressus fuerit, correptioni canonicae subjacebit. Agathense Can. LXVII. *Quoniam non oportet cum omnibus haereticis miscere connubia, et vel filios vel filias dare, sed potius accipere; si tamen profitentur Christianos futuros esse se et Catholicos.* Ex quibus patet, in iis locis ubi Catholici cum haereticis permiscentur, nihil magis Pastoribus cordi esse debere, quam ut fideles ab hujusmodi nuptiis contrahendis deterreant.

CDX. *Quaeres III.* An in Lege veteri matrimonia Judaeorum per libellum repudii dissoluta fuerint etiam quoad vinculum, ita ut uxor repudiata et licite et valide alteri nubere potuerit? Resp. affirmative. Prob. assertio I. ex verbis Legis. Deuteronomii Cap. XXIV. dicitur: *Si acceperit homo uxorem, et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam foeditatem: scribet libellum repudii, et dabit in manu illius, et dimittet eam de domo sua. Cumque egressa alterum maritum duxerit, et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, et dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit: non poterit prior maritus recipere eam in uxorem; quia polluta et abominabilis facta est coram Domino.* Ergo per libellum repudii in Lege veteri vinculum matrimonii dissolvebatur; Lex enim virum secundum repudiatae vocat maritum, non adulterum: et ne leviter quidem indicat, tolerari potius repudium et nuptias cum alio ad vitanda majora mala, nempe uxoricidium, quam permitti tamquam rem licitam. Praeterea Lex prohibet, ne vir uxorem semel a se repudiatam, etiam post mortem secundi mariti, iterum recipiat. Ergo sufficienter indicat, dissolutum fuisse primi matrimonii vin-

culum; alias non prohibendum, sed optandum fuisset, ut uxor ad priorem et unicum maritum rediret ne alteri nubendo perseveraret in adulterio.

CDXI. Prob. II. variis rationibus. I. est. Nulla potest assignari ratio, cur Lex Mosaica toleraverit uxorem a viro repudiari, eamque ad alteras nuptias transire. Uxoricidium enim satis caveri potuisset per solam separationem a thoro et domo mariti: periculum vero incontinentiae ex parte uxoris non vitabatur; quia satius fuisset eam a secundis nuptiis arcere, non obstante aliquo incontinentiae periculo, quam data matrimonium cum altero contrahendi licentia latam ad innumera adulteria viam ipsi aperire. II. Neque Moyses, neque ullus Prophetarum, quamvis alia Judaici populi vitia acriter insectati sint, unquam praetensa ista adulteria reprehenderunt, quae a repudiatis foeminis patrata fuisse adversarii contendunt. At quomodo Lex vetus haec adulteria passim permittens quin ea exprobraret, Sancta potuisset a Davide nuncupari, et immaculata, convertens animas? III. Si vinculum matrimonii non fuisset solutum per libellum repudii, iniquissima profecto fuisset mulierum conditio. Cum enim mulieri numquam licitum fuerit plures habere maritos, sicut marito plures habere uxores permittebatur; repudiata debuisset perpetuo se continere, vel fieri adultera. At quod Lex Mosaica repudiatas ad perpetuam continentiam, temporibus illis sane infrequentem, obligare voluerit id omnino incredibile est, praesertim cum saepius absque culpa sua a viris repudiarentur. IV. Sensus communis Judaeorum erat, repudiatas secundum matrimonium ineundo nullum committere adulterium; alias foeminas illas lapidibus obrui-

sent, cum Lex Mosaica lapidari jubeat adulteras. Ergo sensus communis Judaeorum erat, per libellum repudii prioris matrimonii vinculum dissolvi. At vero erroneam fuisse hanc Judaeorum in re maximi momenti persuasionem unde probant adversarii?

CDXII. *Dices I.* De muliere repudiata, quae alteri marito nupsit, dicitur Deuteron. Cap. XXIV. *Polluta et abominabilis facta est coram Domino.* II. Jeremiae Cap. III. legitur: *Si dimiserit vir uxorem suam, et recedens ab eo duxerit virum alterum: numquid revertetur ad eum ultra? numquid non polluta et contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus.* Ergo sicut Israël spiritualiter fornicatus est Deos alienos adorando: ita mulier repudiata adulterii ream se constituebat nubendo alteri. III. Matth. Cap. XIX. Christus Pharisaeis opponentibus, *Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, et dimittere?* Respondit: *Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.* Ergo Christus sufficienter innuit, libellum repudii a Moyse Judaeis permissum fuisse non ut licitum, sed ut impune daretur ad vitanda majora mala. P. C. Duritia cordis non excusat a peccato. Ergo Moyses libellum repudii non permisit tamquam licitum. IV. Ad Rom. Cap. VII. ait Apostolus: *Vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro.* Ergo etiam adultera erat in Lege Mosaica, quia Cap. cit. v. 1. ait: *Scientibus enim legem loquor*, supple Mosaicam. V. S. Augustinus Lib. de Bono conjugali, Cap. XVIII. ait: *Sicut duobus pluribusque servire*,

sic a viro vivo in alterius transire connubium nec tunc licuit, nec nunc licet, nec umquam licebit.

CDXIII. Resp. ad I. Mulierem illam pollutam appellari tum propter inustam illi a marito repudiante notam infamiae; tum quia ab altero viro cognita est: sed polluta et abominabilis dicitur pollutione et abominatione mere legali, non pollutione culpae; eo scilicet modo, quo immundus dicebatur qui immundum tangebat aut leprosum, non immunditia culpae, sed immunditia cujusdam irregularitatis legalis. Aequum autem erat, ut dissoluto jam per libellum repudii vinculo matrimonii, eam prior maritus non amplius posset recipere; quia eam ejiciendo publice, ac proinde coram Domino, eam pollutam et abominabilem esse judicaverat: et quia hoc fraeno Deus cohibere voluit maritos, ne facile et levi de causa uxores suas dimitterent, certi se numquam posse semel dimissas recipere. Ad II. N. C. Argumentum illud est a minori ad majus; habentque citata Jeremiae verba hunc sensum: Lex prohibet, ne mulier quae repudiata alteri nupsit, a priori viro amplius recipiatur, si defuncto posteriore ad eum redierit: Ego tamen, ait Dominus, redeuntem ad me populum Israël recipiam, quamvis non solum me dimiserit, sed etiam spiritualiter fornicatus sit cum idolis. Sicque ostendit Propheta minorem esse hominis in hominem, quam Dei in homines clementiam. Ad III. N. C. Ad *prob.* N. C. Duritia cordis equidem non excusat a peccato; excusat tamen a peccato permissio facta a Deo occasione duritiae, ut scribit S. Thomas in Supplem. Quaest. LXVII. Artic. III. ad IV. *Quamvis duritia cordis non excusaret a peccato tamen permisso ex duritie facta excusat. Quae-*

dam enim prohibentur sanis; quae non prohibentur infirmis corporaliter, nec tamen peccant infirmi permissione sibi facta utentes. Igitur Deus in lege matrimonii dispensavit cum Judaeis, et eorum infirmitati subvenit, more boni Principis, qui leges suas genio et indoli subditorum attemperat quantum aequitas patitur, praesertim cum in eo repudio mysterium lateret: si quidem per illud significabatur, Deum repudiata Judaeorum Synagoga, Ecclesiam sibi ex Gentibus desponsaturum. Ad IV. N. C. Haec enim dicit Apostolus, quia Christus sustulit libellum repudii, et matrimonium revocavit ad primaevam suam institutionem atque indissolubilitatem. Ratio adjecta nihil evincit; verba enim illa intelligi possunt de scientibus legem, non Mosaicam, sed Evangelicam. Quod si etiam Mosaica lex foret subintelligenda, Apostolus abrogationem a Christo factam prioris dispensationis omnibus promulgat tam Gentilibus quam Judaeis, ne forsitan illi qui noverant factam fuisse in veteri lege concessionem dimittendi uxores oblato repudii libello, existimarent verba haec ad se non pertinere: ideoque ait, in posterum adulteras vocandas fore eas uxores, quae vivente marito fuerint cum alio. At vero ne verbo quidem insinuat eas etiam in Lege veteri fuisse adulteras, in qua vigebat permissio dandi libellum repudii. Ad V. Resp. S. Augustinum ita loqui ex lege ordinaria, et seclusa dispensatione divina: non enim ignorabat etiam in Lege nova matrimonium infidelium dissolvi, quamtumvis consummatum fuerit, Deo in favorem Christianae Legis dispensante per conversionem alterius ad fidem.

CDXIV. *Quaeres IV.* An Matrimonium sit jure divino naturali, ac per se omnino perpetuum atque indissolubile? Resp. Matrimonii vinculum per se non esse omnino indissolubile jure naturali proprie ac stricte dicto, sed jure tantum divino positivo. Ita *Thomas Sanchez* Lib. II. de Matrim. Disput. XIII. *Simonnet* Tract. XVIII. de Matrim. Disput. IV. Artic. V. *Ignatius Schwarz* Instit. Juris Naturae et Gentium, Parte II. Tit. I. de Statu hominis adventitio etc. Prob. I. pars assertionis iisdem ferme argumentis, quibus praecedente Controversia ostendimus, polygamiam de se Juri naturali non adversari. I. Solubilitas matrimonii, saltem pro multis casibus, et abstrahendo a lege positiva divina, non est de se intrinsece mala. Ergo non exigit necessario a Deo prohiberi. P. A. In Lege Mosaica longe probabilius est dissolutum fuisse matrimonii vinculum per libellum repudii: certum autem omnino est, in nova Lege matrimonium infidelium, quamtumvis consummatum, dirimi quando unus conjugum Christianam fidem amplectitur, nolente alio sine Creatoris injuria cohabitare; quia Deus in hoc casu dispensat in favorem Religionis Christianae. Ergo solubilitas matrimonii non est per se intrinsece mala: quod enim ita malum est, nulla Dei dispensatione licitum reddi potest. II. Contractus matrimonialis solubilis mutuo consensu neque generationi prolis, neque illius educationi, neque humanae propagationi repugnat, praecipue si uxor sit sterilis. Ergo non continet intrinsecam et fundamentalem malitiam. III. Matrimonium ratum inter fideles, quamvis verum sit Sacramentum, per Religiosam professionem dissolvitur, ut constat ex Traditione, et Jure Ecclesiastico. Ergo

multo magis, praescindendo a lege positiva Dei, matrimonium est natura sua solubile, prout est contractus civilis, et merum officium naturae.

CDXV. Prob. altera pars assertionis *Genesis* Cap. II. ait Adamus a Deo inspiratus, quia Christus *Matth.* Cap. XIX. ea verba ipsi Deo tribuit: *Quam ob rem relinquet homo patrem suum, et matrem, et adhaerebit uxori suae: et erunt duo in carne una Matth.* Cap XIX. postquam Christus recitavit verba, quibus primam matrimonii institutionem expressit Adamus, statim subjunxit: *Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. - - - Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur.* Quibus verbis Christus matrimonium ad primam institutionem revocavit, non solum quoad uxoris singularitatem, sed etiam quoad indisolubilitatem vinculi. Hinc etiam Apostolus I. ad Cor. Cap. VII. iis qui matrimonio juncti sunt, dicit: *Praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.*

CDXVI. *Dices I.* Infidelis, qui repudiata prima uxore alias ducit, si ad Religionem Christianam convertatur, dimissis posterioribus uxoribus, tenetur priori reconciliari, siquidem illa Christianam fidem amplecti sit parata. Ergo matrimonium est jure naturae indissolubile. *II.* Infideles graviter peccant, repudiata prima uxore alias ducendo: Atqui non peccarent, si matrimonium non esset jure naturali indissolubile. Erg. P. min. Infideles non obligantur legibus Christianorum. Ergo *III.* Gentiles paulo moratiores matrimonialem contractum celebrabant

perpetuum atque indissolubilem. Ergo lumen rationis ostendit, matrimonia esse jure naturali indissolubilia. IV. Si Matrimonium non esset jure naturali indissolubile, proles saepe certo patre careret, prospectum non esset illius educationi, vixque discrimen daretur fornicationem inter jure naturali prohibitam, et ejusmodi matrimonia. Ergo. Resp. Ad I. C. A. N. C. Ex eo id solummodo evincitur, matrimonium jure positivo divino esse indissolubile, quo Gentiles aeque ac Christiani obligantur. Ad II. C. M. N. min. Ad *prob.* D. A. Infideles hoc ipso quod Ecclesiam per Baptismum non sint ingressi, non obligantur legibus Ecclesiasticis Christianorum, C. A. Non obligantur lege divina positiva, qua obligantur Christiani, N. A. Infideles quamvis Ecclesiae non subdantur, subjecti sunt tamen Deo; ideoque lege divina tam naturali quam positiva obligantur aeque ac Christiani. Ad III. N. C. Haec moratiorum Gentium praxis ostendit quidem indissolubilitatem matrimonii esse naturae rationali magis consentaneam, quod facile adversariis damus; at non evincit sulubilitatem hujus contractus esse de se intrinsece malam. Ad IV. Resp. Quando diximus, matrimonium non esse per se jure naturae indissolubile, minime asseruimus, jure naturali illicitum non esse singulis horis, diebus, mensibus, aut etiam singulis annis, prima repudiata uxore aliam ducere; tunc enim locum haberent incommoda quae hic adversarii objiciunt: sed hoc solum contendimus, spectato solo jure naturali conjugale vinculum non ita firmum esse, ut quandoque dissolvi nequeat gravissimis de causis, si generationi et debitae prolis educationi notabile praejudicium ac damnum non inferatur. Itaque D. C. Ergo Matrimonium in eo casu esset jure naturali indissolubile

ratione sui, N. C. Ratione circumstantiarum ac damni, quod tunc per accidens proli et reipublicae obtingeret, C. Conseq.

CDXVII. *Quaeres V.* An Matrimonium non ratum modo sed etiam consummatum dirimi possit quantum ad thorum et cohabitationem, non tantum ob adulterii crimen, sed etiam ob plures alias justas gravesque causas? Resp. affirmative contra Protestantes, qui acriter contendunt, manente conjugii vinculo causam nullam esse conjuges a contubernio et thoro separandi. Haec enim adeo conjuncta esse volunt, ut quamdiu subsistit vinculum, subsistat etiam obligatio commanendi. Prob. assertio I. Authoritate Scripturarum. Christus Matth. Cap. V. ait: *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari.* Ergo sufficienter innuit, ob crimen adulterii posse conjugem dimitti, id est, separari a thoro et cohabitatione. Apostolus I. ad Cor. Cap. VII. scribit: *Iis autem qui matrimonio juncti sunt, praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Ergo Apostolus supponit, per divortium non dirimi matrimonium quoad vinculum, quia decernit mulierem separatam debere manere innuptam: et divortium ex justa causa esse licitum; alias optionem non daret mulieri vel redeundi ad maritum, vel non redeundi, modo alteri non nubat. Protestantes dicunt, Paulum loqui de divortio injusto, et levi de causa facto. At pessime id dicunt. Si enim Apostolus ageret de separatione injusta et leves ob causas facta, optionem de qua paulo ante non dedisset, sed uxori determinate praecepisset, ut ad virum suum illico revertatur. Prob. II. Authoritate Conciliorum. Flo-

rentinum in Decreto pro Armenis ait: *Quamvis autem ex causa fornicationis liceat thori separationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas est.* Tridentinum Sess. XXIV. Can. VIII. *Si quis dixerit, Ecclesiam errare cum multas ob causas separationem inter conjuges quoad thorum, seu quoad cohabitationem, ad certum, incertumve tempus fieri posse decernit; anathema sit.* Prob. III. Authoritate Pontificum; *Alexandri* III. Extra, Cap. *Quaesivit*, de Divortiis. *Urbani* III. Cap. *De illa. Innocentii* III. Cap. *Litteras.*

CDXVIII. Causae, ob quas conjuges licite separari possunt quoad thorum et cohabitationem, salvo tamen matrimonii vinculo, plures assignantur. I. est, vitae perf ctioris studium, ob quod conjuges quandoque exemplo Sanctorum virorum, ex mutuo consensu continentiam vovent, aut etiam relicto saeculo in Monastarium secedunt, mercedem suo tempore percepturi, quam Christus Matthaei Cap. XIX. promisit: *Omnis qui reliquerit domum - - - aut uxorem propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam aeternam possidebit.* II. est, adulterium ab alterutro conjuge perpetratum, ut patet ex verbis Chsisti *Matth.* Cap. V. et XIX. Ad divortium autem non sufficit suspicio aut probabilitatis hujus criminis admissi, sed requiritur certitudo saltem moralis, quae si habeatur potest conjux innocens propria authoritate privare compartem adulteram jure quod habuit ad debitum conjugale; non tamen potest sine authoritate Judicis, saltem ordinarie loquendo, divortium facere quoad habitationem. Contingere autem quandoque potest, ut conjugi innocenti non liceat a thoro excludere adulteram, si vi nempe oppressa fuit, aut ab alio sub specie viri, vel marito connivente ac conscio etc. de

quibus consule Casuistas. Fieri etiam quandoque potest, ut non modo liceat, sed etiam teneatur pars innocens a thoro excludere compartem adulteram, si nimirum alia correctionis media non suppetant, aut sint inefficacia. III. est, haeresis, seu fornicatio spiritualis, juxta illud Apostoli ad Titum Cap. III. *Haereticum hominem post unam et secundam correptionem devita.* IV. est, detrimentum spirituale alterutrius conjugis: si nimirum alter conjugum impellit alterum ad peccandum, ita ut ei cohabitare sine manifesto Deum offendendi periculo nequeat. Tunc enim locum habet praeceptum Christi Matth. Cap. XVIII. *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te: bonum tibi est eum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Quae verba explicans *S. Hieronymus.* Comment. in Matth. ait, deferendos esse parentes, filios uxorem, omnesque oculorum instar charos, si spiritualis nostrae ruinae causa fuerint et occasio. V. est, implacabile odium et saevities v. g. mariti, continua jurgia, rixae, verbera, machinatio caedis, etc. ut patet ex Cap. *Litteras*, Extra, de restitutione spoliatorum, in quo Innocentius III. ait: *Si vero tanta sit viri saevitia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri: non solum non debet illi restitui, sed ab eo potius amoveri.* Si vero mulier sibi a viro metuat castigationem moderatam: non potest a viro divertere, quia maritus jus habet moderate castigandi uxorem. Porro in his causis jus divortii aequale est in utroque conjuge, quia in iis quae pertinent ad thorum, pares sunt maritus et uxor. Qua in re probe notanda sunt S. Augustini verba Lib. II. de Conjugiis adulterinis, Cap. VIII. *Indignantur, si audiant adulteros viros pendere similes*

adulteris foeminis poenas; cum tanto gravius eos puniri oportuerit, quanto magis ad eos pertinet et virtute vincere, et exemplo regere foeminas. Christianis equidem loquor, qui fideliter audiunt, Caput mulieris vir: ubi se agnoscunt duces, illas autem comites esse debere: et ideo cavendum viro illac ire vivendo, qua timet ne uxor sequatur imitando.

CDXIX. *Dices I.* Christus *Matth.* Cap. V. et XIX dimissionem conjugis pronuntiat esse illicitam, praeterquam in causa fornicationis. Ergo divortium ob alias causas est graviter illicitum. II. Apostolus I. ad Cor. Cap. VII. scribit: *Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere.* III. Divortium exponit conjuges periculo adulterii. Ergo est illicitum. Resp. ad I. D. A. Christus dimissionem conjugis ad tempus pronuntiat esse illicitam, praeterquam in causa fornicationis, N. A. Dimissionem perpetuam, de qua sola fuit interrogatus, C. A. N. C. Judaeis quaerentibus, an liceat ex quacumque causa uxorem dimittere per libellum repudii, quo repudiata in perpetuum vetabatur ad priorem maritum redire, Christus consentanee ad interrogata respondit, non licere illam sic dimittere, nisi in causa fornicationis; quia propter alia crimina divortium fit solummodo ad tempus, donec conjux nocens resipiscat: si enim ille ad frugem redierit, tenetur eum pars innocens recipere, eique affectu maritali cohabitare. At vero ob adulterium fieri potest divortium perpetuum, ita ut etiamsi qui adulterium commisit resipuerit, alter tamen conjux per totam vitam liberetur a debito reddendo; neque ex justitia amplius teneatur eumdem recipere, aut illi cohabitare. Ad II. Resp. Apostolum citatis verbis non ve-

tare ne umquam uxor a viro discedat; sed ne discedat absque justa et legitima causa, ut manifestum est ex iis quae illico subjungit: *Quod si discesserit*, (nimirum ex justa et legitima causa) *manere innuptam*, *aut viro suo reconciliari*. Ad III. D. A. Divortium exponit periculo remoto adulterii, C. A. Proximo, N. A. vel subdist. Ita ut periculum adulterii, cui objicitur dimissus; non imputetur dimittenti, qui utitur jure suo, sed ei qui causam dimissionis dedit, C. A. Aliter, N. A. Pars dimissa sufficientia habet ad vitandum adulterium media nempe ferventem orationem, usum Sacramentorum, maçerationem carnis etc. Quod si in proximo versetur adulterii periculo, id partim negligentiae suae in adhibendis his mediis, partim improbitati suae, qua divortium promerita est, debet adscribere.

CDXX. *Quaeres VI.* An Matrimonium ratum baptizatorum in nullo casu dirimatur quoad vinculum? Resp. Matrimonium fidelium ratum, at non dum consummatum, dirimitur quoad vinculum per solemnem conjugis professionem in Religione approbata ab Ecclesia, ita ut liceat post illam alteri parti in saeculo remanenti ad alias nuptias transire. Dixi I. *Matrimonium nondum consummatum*. Si enim post matrimonii consummationem uterque, vel unus etiam conjugum ex mutuo consensu solemnem professionem in Religione approbata emittat, non amplius quidem usus matrimonii conceditur; manet tamen vinculum, ita ut ad alias nuptias transire non amplius liceat. II. *Per solemnem professionem*, non vero per ingressum Religionis, aut per vota simplicia in Religione facta: ideoque pars manens in saeculo, antequam novum matrimonium ineat, expectare tenetur professionem compartis.

CDXXI. Prob. Conclusio haec dogmatica contra Protestantes, I. Authoritate Tridentini, quod Sess. XXIV. Can. VI. definit: *Si quis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius conjugum non dirimi; anathema sit.* Prob. II. Authoritate Pontificum. Alexander III. Extra, de Conversione conjugatorum, Cap. *Verum*, ait: *Verum post consensum legitimum de praesenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere Monasterium, sicut Sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt, dummodo carnalis commixtio non intervenerit inter eos: et alteri remanenti, si commonitus continentiam servare noluerit, licitum est ad secunda vota transire. Quia cum non fuissent una caro simul effecti, satis potest unus ad Deum transire, et alter in saeculo remanere.* Et Cap. *Ex publico*, idem Pontifex cupienti profiteri duos menses concedit ad deliberandum, quibus elapsis aut Religionem ingrediatur, aut uxori adhaerere compellatur. Solvit dein objectionem, quae peti potest ex Evangelio prohibente virum ab uxore non discedere, excepta fornicationis causa: *Sane quod Dominus in Evangelio dicit, non licere viro nisi ob causam fornicationis uxorem suam dimittere, intelligendum est secundum interpretationem sacri eloquii, de his quorum matrimonium carnali copula est consummatum, sine qua consummari non potest.* Innocentius III. Cap. *Ex parte*, de Conversione conjugatorum: *Nos tamen nolentes a praedecessorum nostrorum vestigiis declinare, qui respondere consulti, antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri conjugum reliquo inconsulto, ad Religionem transire, ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari: hoc ipsum tibi consulimus*

observandum. Prob. III. Exemplis Sanctorum virorum et foeminarum, qui inito jam matrimonio, sed ante ejus consummationem, sponsas aut maritos deseruerunt, ut monasticam vitam profiterentur, aut castitatem colentes divino se obsequio manciparent. De S. Thecla testantur id S. Epiphanius Haer. LXXVIII, et S. Ambrosius Lib. II. de Virginibus: de S. Caecilia, S. Alexio, et S. Euphrasia Simeon Metaphrastes: de duobus militibus S. Augustinus Lib. VIII. Confess. Cap. VI. de S. Leobardo *S. Gregorius Turonensis* Lib. de Vitis Patrum, Cap. ultimo: de Virgine Gregoria *S. Gregorius M.* Lib. III. Dial. Cap. XIV. de Edilrida Angliae Regina *Ven. Beda* Lib. IV. Hist. Angl. Cap. XIX. Unde merito locum hic habet *Augustiniana* regula Lib. IV. de Bapt. contra Donatistas, Cap. XXIV. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.*

CDXXII. *Dices I.* Divinum est praeceptum Matth. Cap. XIX. Quod Deus conjunxit, homo non separet. Ergo matrimonium ratum non potest dirimi per professionem solemnem. II. S. Gregorius M. Lib. IX. Epist. XXXIX. ad Theoctistam scribit: *Etsi dicunt aliqui, conjugia religionis causa debere dissolvi; sciendum est, quia etsi hoc lex humana concessit, lex divina tamen prohibuit; per se enim veritas dicit: Quod Deus conjunxit, homo non separet. Quis ergo huic coelesti Legislatori contradicat?* III. Matrimonium consummatum non dirimitur per solemnem professionem. Ergo neque ratum, quia utrumque est Sacramentum, repraesentans indissolubilem Christi unionem cum Ecclesia. IV. Matrimonium ratum non dirimitur per susceptionem Sacrorum Ordinum, aut etiam Episcopatus. Ergo multo minus per solemnem professionem religio-

sam. V. Conjuges matrimonium contrahendo reciprocam faciunt sui corporis potestatem. Ergo absque injuria conjugis renitentis, non potest alter statum religiosum amplecti. VI. Non potest homo a statu minus perfecto ac perfectiorem transire cum detrimento alterius. Ergo neque conjux potest amplecti statum religiosum; quia magnum inferret damnum alteri conjugi, qui non sine maxima molestia expectare teneretur per integrum annum donec ille ad solemnem professionem admittatur: et famae jacturam faceret, quia homines ob nescio quae delicta aut defectus nuptias rescissas fuisse suspicarentur. VII. Matrimonium ratum dirimi per solemnem professionem neque Scriptura docet, neque traditio. Ergo id fide divina credi nec potest, nec debet. P. A. Exempla quae attulimus, neque probant Sanctos illos viros ac foeminas solemne votum in Religione approbata emisisse, cum primum saeculo XIII. ab *Innocentio III.* statutum fuerit, ne quis novum Ordinem religiosum instituat sine approbatione Sedis Apostolicae: neque etiam ostendunt, matrimonia illa fuisse etiam quoad vinculum conjugale soluta, ita ut pars derelicta potuerit ad alia vota transire. Ergo.

CDXXIII. Resp. ad I. cum *Alexandro III.* Extra, de Conversione conjugatorum Cap. *Ex publico*, verba illa Christi intelligenda esse de matrimonio consummato, quia Christus *Matth.* Cap. XIX. loquitur de iis conjugibus, qui sunt unum quid in carne una. Atqui conjuges non sunt una caro, antequam matrimonium consummaverint, saltem proprie loquendo, et non inchoative tantum. Ad II. C. A. N. C. *S. Gregorius M.* l. c. non loquitur de matrimonio rato, sed de consummato, quod merito negat per Religiosam professionem quoad vin-

culum dirimi; illico enim subjungit: *Scimus, quia scriptum est, erunt duo in carne una: si ergo vir et uxor una caro sunt, et Religionis causa vir dimittit uxorem, et mulier virum in hoc mundo remanentem, vel etiam fortasse ad illicita vota migrantem, quae est ista migratio, vel conversio; in qua una eademque caro et ex parte transit ad continentiam, et ex parte remanet in corruptione?* Quare leges civilis Justiniani Novella XXIII. Cap. XL. et Cod. Tit. de Episcopis et Clericis, improbat quibus matrimonium etiam consummatum per professionem religiosam dirimebatur etiam quoad vinculum. Ad III. C. A. N. C. Matrimonium consummatum fidelium pro omni casu est indissolubile, non quia praecise est verum Sacramentum; sed quia perfecte significat indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia per charitatem et Incarnationem, quam non ita perfecte repraesentat matrimonium ratum. Ad IV. C. A. N. C. Per susceptionem sacrorum Ordinum, atque etiam Episcopatus homo civiliter non moritur, sicut Religiosus: neque haec conditio, *Nisi Ordinem sacrum suscepero*, apposita censetur contractui matrimoniali; ideoque Joannes XXII. in Extravag. *Antiquae* Tit. VI. de Voto, statuit; *De Fratrum nostrorum consilio praesenti declaramus edicto, quod licet votum solemnizatum per sacri susceptionem Ordinis, quantum ad impediendum matrimonium contrahendum, ac ad dirimendum, si post contractum fuerit, secundum statuta Canonum sit efficax reputandum: ad dissolvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, cum nec jure divino, nec per sacros reperiamus Canones hoc statutum, invalidum est censendum.* Ad V. D. A. Conjuges reciprocam faciunt sui cor-

poris ootestatem sub conditione imbibita, et per sacros Canones declarata, si nimirum matrimonii consummatio morte civili per solemnem in approbata Religione professionem non praevertatur, C. A. Absolute, et absque hac conditione, N. A. et Conseq. Haec potestas sui corporis cum ab utroque conjuge fiat sub tali conditione injustitiae accusari nequit qui matrimonio ante ejus consummationem nuntium mittens, totum se Deo per religiosae vitae professionem mancipat. Ad VI. C. A. N. C. cum ratione addita. Suspiciones inanes malevolorum hominum contemnendae sunt, et saepissime neque in ipso conjugio satis praecaveri possunt: molestia autem illa ex procrastinatione professionis orta, aequo animo ferenda est; tum quia Sponsi, dum matrimonium ineunt, dispositionem juris ignorare non praesumuntur; tum quia idem incommodum ipsis esse perferendum, si post initum statim matrimonium alteruter in gravem ac diuturnum morbum incidere. Ad VII. N. A. Ad *prob*. Resp. Matrimonia illa fuisse quoad vinculum conjugale soluta, ostenditur tum ex aequitate naturali, tum praecipue ex Traditione, ut testantur *Alexander III.* et *Innocentius III.* qui in Ecclesiam non jus aliquod novum induxerunt, sed antiquae Romanorum Pontificum praedecessorum suorum doctrinae ac consuetudini se inhaerere professi sunt. Quamvis autem Sancti illi viri ac foeminae solemnem professionem in Religione a Romanis Pontificibus approbata non emiserint, vitam tamen religiosam ac monasticae similem duxerunt; quia spretis carnis illecebris, ac rerum omnium temporalium sollicitudine abdicata: soli Deo serviebant, a saeculi tumultu et nuptiarum operibus alieni. Quod si dicas: Ergo vel priscis temporibus solo voto continentiae matrimonium ra-

tum non rescindebatur, vel nostra etiam aetate sola voti simplicis nuncupatione abrumpitur, quin opus sit solemnem professionem emittere in Religione approbata. Resp. N. illatum. Ecclesia enim posterioribus temporibus justis omnino de causis, quae priscis saeculis non ita urgebant, votum continentiae ut validum sit ad abrumpendum vinculum matrimonii rati, certis restrinxit conditionibus, ut nempe solemne esse debeat, et in approbata aliqua religione emissum. Ex quo sequitur, prioribus saeculis matrimonii rati vinculum fuisse solocontinentiae voto rescissum; posterioribus autem temporibus sola voti simplicis nuncupatione illud non abrumpi.

CDXXIV. *Quaeres VII.* Quonam jure Matrimonium ratum per solemnem professionem in Religione approbata dirimatur quoad vinculum immediate? Resp. non dirimi jure naturali, aut positivo divino, sed Ecclesiastico. Prob. I. pars assertionis I. Professio religiosa non dirimit jure naturali matrimonium contrahendum. Ergo multo minus dirimit jam contractum. P. A. Professio religiosa inducit tantum obligationem repugnantem usui matrimonii, non autem dominio reciproco corporum, quod habent conjugati: ideoque jure tantum Ecclesiastico irritat matrimonium contrahendum. Ergo. II. Matrimonii vinculum stare potest cum vinculo Religionis, ut patet in eo qui post matrimonii consummationem ex uxoris consensu Religionem ingreditur, atque in ea professionem emittit. Ergo cum vinculum matrimonii non sit ex natura sua incompossibile cum professione religiosa, jure naturali professio religiosa non dirimit matrimonium ratum. Neque dicas: Professio religiosa est mors civilis, mors spiritualis, status perfectior. Ergo ex natura rei dirimit ma-

trimonium ratum. Nam Resp. N. C. Professio religiosa idcirco dicitur mors civilis, quia professum reddit incapacem dominii, et matrimonii contrahendi ex dispositione juris Ecclesiastici: mors spiritualis vocatur, quia per eam vita mundana in perpetuum repudiatur; at cum hoc repudio stare potest vinculum matrimonii consummati, ideoque a fortiori etiam vinculum matrimonii rati: est status perfectior, adeoque incompossibilis cum usu, non cum vinculo matrimonii, ut patet in eo, qui post susceptos liberos consentiente uxore in Monasterio profitetur.

CDXXV. Prob. II. pars assertionis. Si professio in Religione approbata matrimonium ratum jure divino dirimit, hanc vim habet vel quia est status ad perfectionem tendentium; vel ratione voti Castitatis cui repugnat usus matrimonii; vel denique ratione solemnitatis. Atqui nihil horum dici potest. Ergo. P. min. Non dici potest primum; nam Religio non approbata est etiam status hominum ad perfectionem tendentium, cum aeque in illa observari queant consilia Evangelica, et primis XII. saeculis nulla fuerit Religio a Romanis Pontificibus speciali Constitutione approbata. Non secundum; quia professio in Religione non approbata connexa esse potest cum voto simplici Castitatis perpetuae. Non denique tertium; nam solemnitas non est juris divini, sed mere Ecclesiastici. Hinc Bonifacius VIII. Cap. unico de Voto in VI. ait: *Nos igitur attendentes, quod voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiae inventa est, – – praesentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solemne, quantum ad, post contractum matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri Ordi-*

nis, aut per professionem expressam vel tacitam, factam alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis. Reliqua vero vota, etsi quandoque matrimonium impediant contrahendum, – – (reddendo illud illicitum) *non tamen rescindere possunt matrimonia post contracta.*

CDXXVI. Prob. III. pars assertionis. Certum est, quod solemnis professio in Religione approbata dirimat matrimonium ratum. Atqui non dirimit illud jure naturali, vel solo jure divino positivo. Ergo dirimit illud immediate jure Ecclesiastico. Dixi, *immediate jure Ecclesiastico.* Jure enim divino positivo, de quo nobis ex verbo tradito sufficienter constat, Christus vinculum matrimonii rati fidelium dirimi voluit per votum continentiae, ita tamen ut Ecclesiae plenam reliquerit potestatem votum continentiae certis conditionibus restringendi, quae si non impleantur, effectum hunc dirimendi vinculum matrimonii rati non habeat. Immo longe probabilius mihi videtur, Christum Summo Pontifici, tamquam suo in terris Vicario, sicut vota relaxandi justas ob causas, ita etiam matrimonii rati vinculum, praeter solemnem in Religione approbata professionem, aliis etiam gravibus de causis dirimendi fecisse potestatem; ut ostenditur tum ex eo, quod Papa dispensare possit in voto solemni Religionis, quod fortius est vinculo matrimonii rati; tum ex praxi Summorum Pontificum, qui saepius in ejusmodi conjugiis dispensarunt justas gravesque ob causas, ut S. Gregorius VII., de quo Baronius in Annalib. Eccles. ad A. 1074. Martinus V. Eugenius IV. Alexander VI. Paulus III. Pius IV. Gregorius XIII. undecies una die, Paulus V. Urbanus VIII. quos omnes in re tam gravi errasse dici vix potest absque temeritate.

OBJECTIONES.

CDXXVII. *Objicitur I.* Authoritas Scripturarum. Matth. Cap. XIX. Christus ait: *Dico autem vobis, quia quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur: et qui dimissam duxerit moechatur.* Idem dixerat Matth. Cap. V. *Dico vobis: Quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari: et qui dimissam duxerit, adulterat.* Ergo juxta Domini sententiam, qui dimittit ob fornicationem uxorem suam, et aliam ducit, non moechatur. Ergo ob causam adulterii matrimonium dirimitur quoad vinculum. Resp. C. A. N. C. Verba illa, *nisi ob fornicationem*, non ad verba sequentia *Et aliam duxerit*, sed ad praecedentia, *Quicunque dimiserit uxorem suam*, pertinent; ita ut sensus sit: Quicumque, solo excepto fornicationis casu, uxorem suam repudiaverit, eaque superstite, sive fornicata sit sive non, aliam duxerit, moechatur. Atque hanc genuinam esse citati textus interpretationem ostendimus I. ex consensu caeterorum Evangelistarum et Apostoli. *Marcus* enim Cap. X., *Lucas* Cap. XVI. Apostolus ad *Rom.* Cap. VII. nulla facta fornicationis mentione, illimitate adulterum vocant, qui dimissa ac repudiata uxore aliam ducit. II. Ex ipsis Christi verbis Matth. Cap. XIX. qui non dixit, *Et qui dimissam duxerit, nisi ob fornicationem, moechatur*; sed, *Qui dimissam duxerit, moechatur.* Ut nempe indicaret, licitam quidem fornicationis causa fieri dimissionem uxoris quoad thorum et habitationem, non vero quoad vinculum, ita ut novum conjugium iniri queat.

III. Ratione. Vel enim in posterioribus verbis, *Et qui dimissam duxerit, moechatur*, subintelligitur illa exceptio, *Nisi ob fornicationem*, vel non? Si primum: ergo melior erit conditio repudiatae ob adulterium, quam innocentis conjugis injuste dimissae; prior enim poterit absque crimine alteri marito jungi, at non posterior innocens et casta. Atqui hoc repugnat aequitati et sapientiae Christi sanctissimi Legislatoris nostri, qui certe adulterae magis quam innocenti favere nec potuit, nec voluit. Si alterum dicas, nempe illam exceptionem non subintelligi; quaero cum S. Augustino Lib. I. de Conjugiis adulterinis, Cap. XII. *Quomodo est verum? Quomodo moechatur, nisi illa quam duxit, eo vivente a quo dimissa est, adhuc uxor aliena est? Si enim jam suae, non alienae miscetur uxori, utique non moechatur: moechatur autem: aliena est ergo, cui miscetur. Porro si aliena est, hoc est, ejus a quo dimissa est, nondum dimittentis uxor esse cessavit.*

CDXXVIII. *Dices I.* Multae sunt praeter fornicationem causae, ob quas uxores a thoro dimittere licet. Ergo quando Christus ait uxorem dimitti non posse, nisi ob fornicationem, loquitur de matrimonii dissolutione quoad vinculum. R. D. A. Multae sunt causae, ob quas uxores a thoro licet dimittere ad tempus, C. A. Perpetuo, N. A. et Conseq. Aliis de causis ad tempus potest uxor dimitti, donec resipuerit, atque ad saniorem mentem redierit. At propter fornicationem absolute et in perpetuum dimitti potest, ita ut etiamsi dimissa resipuerit, maritus eam resumere ex justitia minime teneatur; non enim dimittitur ne faciat, sed quia fecit injuriam: non ut culpam corrigat, sed ut reliquo vitae tempore commissi cri-

minis poenas luat. Accedit, quod aliae dimittendae uxoris causae propriae non sint matrimonii, sed omni consortio communes: Adulterium vero causa est uxoris dimittendae propria matrimonii, quia conjugalem fidem turpiter violat, quae est quodammodo matrimonii basis.

CDXXIX. *Dices II.* Christus a Judaeis interrogatus fuit de dimissione uxoris non modo quoad thorum, sed etiam quoad vinculum; quia loquebantur de dimissione uxoris per libellum repudii. Matth. Cap. XIX. *Quid erga Moyses mandavit dare libellum repudii, et dimittere?* Ergo Christus respondit illis de dimissione quoad vinculum. Ergo permisit ob causam fornicationis uxorem dimittere, et aliam ducere. Resp. C. A. N. C. Christus de dimissione quoad vinculum respondit illam abrogando, non approbando, etiam in causa fornicationis. Duplex erat Judaeorum in dimittendis uxoribus consuetudo. I., quod uxores dimitterent non ob adulterium; adulterae enim juxta Legis praescriptum lapidibus obruebantur: sed ob alias leviores causas, ut patet ex Cap. XXIV. Deuteron. *Si acceperit homo uxorem, et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam foeditatem: scribet libellum repudii.* II., quod repudians aliam ducere uxorem potuerit, et repudiata alteri viro jungi. Posteriorem hanc consuetudinem Christus omnino improbavit et abrogavit, omnes illos adulteros pronuntians, qui repudiata quacumque de causa uxore aliam duxissent: priorem vero, id est, dimissionem perpetuam conjugis a thoro, ob causam fornicationis tantum permisit. Unde utrumque moechari ait, et illum qui alia de causa quam ob fornicationem, uxo-

rem perpetuo excludit a thoro et illum qui repudiata etiam ob causam fornicationis uxore aliam ducit. Posterior quidem moechari dicitur, quia aliam ducendo verum committit adulterium, eoquod prioris matrimonii vinculo adhuc ligetur, et polygamia fuerit a Christo prohibita: prior vero, quia ut Matth. Cap. V. dicitur: *Facit eam moechari*; eoquod ob aliam causam, praeterquam fornicationis, uxorem perpetuo excludendo a thoro fidem conjugalem violat, sibique et uxori periculum affert moechandi. Si quaeras, cur Christus omissa omni fornicationis mentione, Matth. Cap. XIX. non responderit Judaeis, *Quicunque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, moechatur?* Resp. Christum eo ex capite forsitan non ita respondisse, ne fideles, quibus valde grave fuisset adulteram retinere, existimarent Dominico praecepto cautum esse, ne uxorem adulterii ream perpetuo excluderent a thoro conjugali.

CDXXX. *Objicitur II.* Authoritas S. Augustini, qui Lib. de Fide et Operibus, Cap. XIX. scribit: *In ipsis divinis sententiis ita obscurum est, utrum et iste, cui quidem sine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur si alteram duxerit, ut, quantum existimo, venialiter ibi quisque fallatur.* Ergo ipsi Augustino certa res non videbatur, matrimonium non dissolvi quoad vinculum ob causam adulterii. II. Idem Lib. I. de Sermone Domini in Monte, Cap. XVI. *In hoc Evangelii capitulo nihil fortius considerandum est, quam tantum malum esse fornicationis, ut cum tanto vinculo sibi conjugia constringantur, haec una causa solutionis excepta sit.* Ergo omnino putavit dissolvi matrimonium quoad vinculum ratione adulterii; quia quod thorum dissolvi potest etiam ob alias cau-

sas. Resp. N. C. Augustino sententia nostra certa omnino videbatur, ut patet legenti loca ex Augustino adducta Num CDI.; ideoque eos qui contrarium opinabantur falli pronuntiat, sed venialiter, quia res haec illo aevo nondum satis erat eliquata. Ad II. N. C. S. Augustinus idcirco fornicationem vocat unicam caussam solutionis matrimonii, quoad thorum nempe, quia propter illam potest pars rea absque injustitia perpetuo e maritali thoro excludi: et quia haec sola est propria divortii causa matrimonio intrinseca, utpote contra bonum fidei et prolis; aliae vero causae sunt generales, omnique consortio et societati communes.

CDXXXI. *Objicitur III* Authoritas S. Basilii, qui Epist. I. ad Amphilochium Iconii Episcopum, Can. IX. scribit: *Quae reliquit est adultera, si ad alium virum accessit; relictus vero est dignus venia: et quae cum eo habitat, non ideo condemnatur. Si tamen vir ab uxore discedens accesserit ad aliam, est et ipse adulter, quoniam facit eam adulterari: et quae cum eo habitat, est adultera, eoquod alienum virum ad se traduxerit.* Resp. oppido difficilem et implicatum esse hunc Basilii canonem; verisimilius tamen est, S. Doctorem sensisse, quod vir dimissa ob adulterium uxore aliam ducens, re vera adulterium committat. *Si tamen vir*, inquit, *ab uxore discedens accesserit ad aliam, est et ipse adulter*: nihilominus tamen esse *venia dignum*, id est, non esse subjiciendum poenitentiae canonicae, quam adulteris Ecclesia imponebat: idque ob consuetudinem, quamvis irrationabilem, quae in Oriente passim invaluerat: At vero mulierem, quae postquam se ob adulterium mariti ab illo separaverat, cum altero viro matrimonium contraxit, et adulteram

esse, et adulterorum poenitentiae obnoxiam. Alium certe sensum integer Canon habere non videtur, quem proin juvabit adducere, licet paulo prolixior sit. *Domini sententia juxta sensus consequentiam aeque viris ac mulieribus convenit, quod non liceat a matrimonio discedere, excepta causa fornicationis. At vero consuetudo non ita se habet, sed in mulieribus quidem nimiam adhiberi severitatem reperimus, dicente sane tum Apostolo, Qui adhaeret meretrici, fit unum corpus: tum Jeremia, Si fuerit mulier cum alio viro, non revertetur ad virum suum, sed polluta polluetur. Et rursus: Qui habet adulteram, stultus est et impius. Consuetudo vero etiam adulterantes viros, et qui in fornicationibus versantur, mandat a mulieribus retineri. Quare quae cum viro dimisso habitat, nescio an possit adultera appellari. Crimen enim hic attingit mulierem quae dimisit, quam ob causam a conjugio recessit? Sive enim pulsata, et verbera non ferens, pati satius erat quam a conjugio separari: sive jacturam in pecuniis non ferens, nec ipsa est digna excusatio. Sin autem quod ipse vivat in fornicatione, non est ejusmodi observatio in more Ecclesiastico posita; sed etiam ab infideli viro non est jussa mulier separari, sed ad extremum manere propter incertitudinem eventus. Quid enim scis mulier, an virum sis servatura? Quare quae reliquit, est adultera, si ad alium virum accessit: relictus vero est dignus venia, et quae cum eo habitat, non ideo condemnatur. Si tamen vir ab uxore discedens accesserit ad aliam, est et ipse adulter, quoniam facit eam adulterari: et quae cum eo habitat, est adultera, eoquod alienum virum ad se traduxerit.*

Porro expositionem hujus Basiliani Canonis IX. a nobis factam, inverisimilem non esse, ostenditur ex eadem Epist. S. Doctoris ad Amphilochium, Can. XXI. in quo S. Basilius ait: *Si vir cum uxore habitans, matrimonio non contentus in fornicationem inciderit, ejusmodi fornicatorem judicamus, et eum poenis amplius gravamus; Canonem tamen non habemus, qui etiam adulterii crimini eum subjiciat, si in solutam et liberam a matrimonio peccatum commissum sit. -- Qui autem fornicatus est, non excludetur a cohabitatione cum uxore. Quocirca uxor quidem maritum suum a fornicatione revertentem excipiet: vir autem eam quae adultera effecta est, a suis aedibus amandabit, et eam invitus assumere non cogetur. Ac eorum quidem ratio minime est facilis, consuetudo vero sic invaluit.* Vide hac de re plura apud *Petrum Arcudium* Lib. VII. de Concordia, Cap. XXI et XXII. Praeterea quamvis S. Basilius hac in re nobis esset contrarius, caeterorum tamen Patrum authoritas merito illi praeferenda esset hoc in negotio.

CDXXXII. *Objicitur IV.* Authoritas caeterorum Patrum. S. Ambrosius Comment. in Cap. VII. I. ad Cor. ait: *Viro licet ducere aliam uxorem, si dimiserit uxorem peccantem; quia qui non ita lege constringitur vir sicut mulier; caput enim mulieris vir est.* II. Lactantius Institut. divin. Lib. VI. Cap. XXIII. ait, *esse adulterum, qui a marito dimissam duxerit, et eum qui praeter crimen adulterii uxorem dimiserit, ut alteram ducat.* Ergo censet eum ab adulterio immunem esse, qui dimissa propter adulterium uxore alteram ducit. III. Idem in Epitome, Cap. VI. ait: *Numquam conjugalis foederis vinculum, nisi quod*

perfidia ruperit, dissolvitur. IV. S. Gregorius Nazianzenus Orat. XXXI. scribit: *Lex quidem* (Mosaica) *omnes ob causas libellum dat repudii. At Christus non ob omnes, sed separari tantum ab adultera uxore permittit. Idque propterea, quia impudica genus corrumpit et adulterat: reliquis autem omnibus in rebus animi aequitate ac patientia uti jubet.* Ergo libellus repudii in antiqua Lege concessus, restrictus fuit a Christo ad causam fornicationis. Ergo cum in veteri Lege ob alias causas vinculum matrimonii dissolutum fuerit, in nova Lege juxta Nazianzenum dissolvitur ob causam adulterii. V. S. Chrysostomus Hom. XIX. in Cap. VII. Epist. I. ad Cor. scribit: *Connubium dissolutum est: universa munditia nuptiarum avolavit, atque discessit. Maritus post fornicationem non est amplius maritus.* VI. S. Epiphanius Haer. LIX. quae est Catharorum, ait: *Qui unam habuit uxorem, in majore laude honoreque in universa habetur Ecclesia. Qui vero non potuit una, quae deinde sit mortua, contentus esse ob aliquam scortationem, aut adulterium, aut ob aliquam malam causam separatione facta, eum divina Scriptura non reprehendit, neque ab Ecclesia, vitaque aeterna ejicit, si aut vir cum secunda conjungatur uxore, aut uxor cum secundo viro.*

CDXXXIII. Resp. ad I. Commentarium illum in Epistolas Paulinas non esse genuinum S. Ambrosii foetum, ut omnes eruditi norunt; sed vel a Pelagio haeretico, vel ab Hilario Diacono, Luciferiani schismatis antesignano, conscriptum fuisse. Ad II. ajo, Lactantium loqui de foro externo et civili, in quo juxta leges Caesareas non puniebatur qui dimissa ob

adulterium uxore aliam ducebat. Quod enim id lege divina vetitum sit, ipse agnovit Lactantius, qui paulo post citata verba subjungit: *Sed divina lex ita duos in matrimonium, quod est in corpus unum, pari jure conjungit, ut adulter habeatur quisquis compagem corporis in diversa distraxerit.* Ad III. Resp. Lactantium loqui de dissolutione quoad thorum et cohabitationem: quae dissolutio, quamvis valde improprie a Scriptoribus Ecclesiasticis vocabatur dissolutio vinculi conjugalis, ut patet ex Forojuliensi Synodo A. 791. Can. X. *Placuit, ut resoluto fornicationis causa jugali vinculo, non liceat viro, quamdiu adultera vivit, aliam uxorem ducere.* Ad IV. N. C. Libellus repudii duplicem in Lege veteri involvebat potestatem, nempe uxorem dimittendi ob leviores etiam causas, et aliam ducendi. Nazienzenus autem de prima solummodo potestate loquitur, aitque, in nova Lege ob solam fornicationis causam licitum esse uxorem perpetuo dimittere; quod vero in hoc casu liceat aliam ducere, ne verbo quidem insinuat: neque id subintellexisse censeri potest, quia haec duo sunt distincta, nec necessario inter se connexa. Ad V. Resp. S. Chrysostomum ita loqui, non quod putaret per adulterium dissolvi matrimonium quoad vinculum; sed quia propter adulterium censebat matrimonii usum reddi illicitum, juxta illud Apostoli I. ad Cor. Cap. VI. *Qui adhaeret meretrici, unum corpus efficitur*: ita ut quamvis conjux innocens adulterium condonarit, fas tamen ei non sit comparti adulterae cohabitare. Qua tamen in re Theologi omnes Chrysostomo refragantur, nisi pro eo casu, quo pars rea ob indulgentiam hanc suo in scelere obfirmaretur. Ad VI. Resp. ex obscuro ille

Epiphanii loco, quem *Petavius* in Animadversionibus Epiphanianis, ad Haer. LIX. Num. VI. depravatum fuisse existimat, nihil pro tuendo Graecorum errore evinci posse. *Petrus Arcudius Corcyraeus* Lib. VII. de Concordia, Cap. XXV. ait, Citati loci integrum sensum hunc esse: Qui non sat habuit unam duxisse uxorem, quae jam sit mortua, ob aliquam scortationem aut adulterium, id est quod timeat ne fiat adulter vel fornicator si a novo conjugio abstinuerit; iste poterit cum secunda conjungi: neque Scriptura divina eum in hac re accusat vel reprehendit. Agit nimirum loc. cit. S. Epiphanius de secundis nuptiis adversus Catharos, qui eas licitas esse negabant.

CDXXXIV. *Objicitur V.* Authoritas Pontificum. S. Leo M. Epist. LXXXVII. ad Episcopos per Mauritaniam Caesariensem constitutos, Cap I. scribit: *Eos enim, qui vel secundas nuptias injerunt, vel viduarum se conjugio sociarunt. nec Apostolica, nec legalis auctoritas Sacerdotium obtinere permittit: et multo magis illum, si fuerit vestro judicio confutatus, qui, sicut ad nos relatum est, duarum simul est maritus uxorum: vel illum, qui ab uxore dimissus, alteram duxisse perhibetur, privandum honore decernimus.* Ergo S. Leo M. non putavit, ab uxore dimissos invalide secundas nuptias contraxisse; sed tantum arcendos esse a sacerdotio. II. *S. Zacharias* Papa saeculo VIII. relatus a *Gratiano* Causa XXXII. Quaest. VII. Cap. *Concubuisti* sic loquitur: *Concubuisti cum sorore uxoris tuae? si fecisti, neutram habeas: et si illa: quae uxor tua fuerit, conscia sceleris non fuit, si se continere non vult, nubat in Domino cui vetit. Tu autem et adultera sine spe conjugii permaneatis.* Ergo ait per incestum dissolvi vinculum

matrimonii. III. Joannes *VIII.* saeculo IX. Epist. LXV. ad Eleredum Gentis Anglorum Archiepiscopum scribit: *His autem quos asseris uxores proprias contra praeceptum Domini relinquere, praecipimus neque virum ab uxore, neque uxorem a viro nisi causa fornicationis discedere; quod si ob aliud discesserit, manere innuptum, vel innuptam, aut sibi mutuo reconciliari; quoniam dicent Domino, Quod Deus conjunxit, homo non separet. Et ideo cum priorem legitimo sibi matrimonio junctam quisquam deserere nequeat, illi conceditur aliam vivente priore conducere.* Resp. ad I. N. C. Episcopi Muritaniae non quaesierant ex S. Leone, an tale matrimonium sit validum; sed an licite ordinatus fuerit qui prima uxore mortua, vel adhuc vivente, secundas nuptias celebravit: ideoque S. Leo de eo tantum sententiam tulit, de quo fuerat interrogatus. Ad II. C A. N. C. Zacharias hoc loco nomine uxoris intelligit sponsam de futuro, ut satis indicant verba illa, *Neutram habeas.* Sororem autem sponsae adulteram vocat, quia sponsus cum ea fornicando fidem conjugalem promissam violavit. Ad III. N. A., genuinus enim hujus Epistolae textus ita habet: *Et ideo cum priorem legitimo sibi matrimonio junctam quisquam deserere nequeat, nulla ratione prorsus illi conceditur aliam vivente priore conducere.* Alias posteriora verba cum prioribus minime cohaererent.

CDXXXV. *Objicitur VI.* Authoritas Conciliorum. *Neocaesariense* A. 314. Can. VII. contrahentibus secundum matrimonium post divortium injungit aliquam poenitentiam, sed illud non dirimit. II. Synodus Venetica in Aremorica A. 465. Can. II. statuit: *Eos quoque, qui relictis uxoribus suis, sicut in Evangelio dicitur,*

excepta causa fornicationis, sine adulterii probatione alias duxerint; statuimus a communione similiter arcendos: ne per indulgentiam nostram praetermissa peccata alios ad licentiam erroris invitent. III. Compendiensis Synodus A. 756. Can. VIII. ait, virum, cujus uxor cum fratre moechata est, potestatem habere aliam accipiendi si voluerit: moechis vero interdicit conjugium in perpetuum. Ergo supponit vinculum matrimonii dissolvi per incestum. Resp. ad I. Neocaesariense loqui de secundo matrimonio, quod contrahitur mortua priori uxore: quod de se quidem licitum erat, sed tamen aliqua poenitentia notabatur ob signum incontinentiae. Ad II. Resp. ex eo non evinci, quod Venetica Synodus existimarit fornicationis causa dirimi matrimonium quoad vinculum, cum id ne verbo quidem indicarit; sed id solum evincitur, quod Synodus minus hoc malum tolerandum esse censuerit, eosque tantum anathemate feriendos esse decreverit, qui aperte Evangelicam legem, certam omnino atque indubitatam, violabant, non ob adulterium, sed levissimis de causis alias nuptias celebrando, dimissa legitima uxore. Constat enim ex Lib II. Formularum Marculfi, Cap. XXX, in Galliis, praecipue sub Regibus Merovingicis pessimam illam et Evangelio repugnantem viguisse consuetudinem, ut matrimonia ex bona gratia, seu mutuo conjugum consensu, ob solam discordiam et rixas dissolverentur, indicta etiam mulcta unius librae auri illi, qui conjugi post repudium negotium facesseret. Ad III. N. C. Compendiensis Synodus viro innocenti facultatem dedit aliam ducendi, sed non nisi post mortem uxoris adulterae: quod si illa superstes foret marito, poenitentiae loco severe vetuit, ne adultera, et frater qui cum ea moechatus est, usquam conjugium inirent.

CDXXXVI. *Objicitur VII.* Authoritas legum Civilium. Leges Imperatorem Christianorum permiserunt uxorem a viro repudiari, et aliam duci, ut patet ex Lege *Constantini M.* Lib. III. Cod. Theodosiani, Tit. XVI. de Repudiis. *Theodosii II.* et *Valentiniani III.* A. 44. Lege *Consensu*, de Repudiis *Justiniani* Novella CXVII. *Anastasii* Lege *Si constante*, Cap. de Repudiis, *Justini* Novella CXL. inter Justinianaeas. Ergo Ecclesia saeculis illis sensit, matrimonii vinculum dissolvi ob caussam adulterii; alias leges illas civiles aperte improbasset. Resp. D. A. Imperatores id permiserunt tamquam licitum, atque ut sine piaculo id fieret, N. A. Id permiserunt tamquam minus malum, ad praecavenda majora mala, utque id fieret impune in foro laico, C. A. N. C. Quaenam fuerit circa has leges Ecclesiae mens, optime ex Patribus dignoscitur. *S. Hieronymus* Epist. XXX. ad Oceanum scribit: *Aliae sunt leges Caesarum, aliae Christi: aliud Papinianus, aliud Paulus noster praecipit. S. Ambrosius* Lib. VIII. in Lucam: *Dimittis uxorem, - - quia lex humana non prohibet: sed divina prohibet. S. Chrysostomus* in Cap. VII. Epist. I. ad Cor. *Nec mihi recites leges externas, atque profanas, quae libellum repudii dare, ac divortium facere praecipiunt; non enim profecto secundum has leges judicaturus est Deus, sed juxta eas quas ipse posuit.*

CDXXXVII. *Objicitur VIII.* Ratio. Adulterium contrarium est triplicis nuptiarum bono, nempe fidei quam violat: proli, cujus patrem incertum reddit: et Sacramento, cujus significationem laedit. Ergo dissolvit vinculum conjugale. II. Si propter adulterium v. g. uxoris viro non liceret novum cum alia inire conjugium, potestas dimittendi uxorem adulteram marito nihil prodes-

set; vel enim periculo exponeretur adulterium patrandi vel saltem deridendum se populo propinaret, quod uxorem adulteram retineat. Ergo Resp. ad I. C. A. N. C. Vinculum conjugale ab his bonis distinguitur, et iis etiam violatis integrum perseverat. Ad II. N. A. cum ratione addita. Periculum incontinentiae facile a marito vitari potest vel ferventi oratione, afflictatione carnis etc. vel uxorem adulteram, factique jam poenitentem iterum recipiendo, condonati illi priori injuria. Quod si adultera culpam suam detestetur, et melior facta viro suo reconcilietur, nemo prudentiorum erit qui maritum idcirco carpat, aut ludibrio habeat: maligni autem, imprudentum sermones ac dicteria merito ab omnibus Christianae perfectionis studiosis contemnenda sunt, ac conspuenda.

CONTROVERSIA IV:

AN ECCLESIA POSSIT STATUERE IMPEDIMENTA MATRIMONII FIDELIUM?

Contra Protestantes.

CDXXXVIII.

Impedimenti nomine universim intelligitur quidquid nuptiis vel contrahendis vel contractis obicem ponit, easque vel illicitas vel omnino irritas reddit: Unde duplicis generis sunt matrimonii impedimenta. Quaedam enim ita cum matrimonio pugnant, ut illud non modo illicitum, verum etiam invalidum nullumque reddant, unde *dirimentia* appellantur. Quaedam sic resistunt matrimonio contrahendo, ut contractum non irritent, quamvis non sine gravi peccato contrahatur,

Ecclesiasticas leges quibus id vetatur infringendo. Atque haec impedimenta *impedientia* vocantur. Prioris generis impedimenta, nempe dirimentia, quaedam jure divino naturali, quaedam legibus Ecclesiasticis sunt constituta. Atque de his nunc quaeritur, an Ecclesia jure potestatem exerceat matrimonia fidelium certis limitibus circumscribendi, a quibus si exorbitent, irritam sint atque invalida. Dixi, *Matrimonia fidelium*; infideles enim cum Ecclesiae non sint subditi, illius legibus non tenentur.

CDXXXIX. *Lutherus* palam asseruit, nullis Ecclesiae aut saecularium Principum legibus posse matrimonia irritari; eaque solum veri nominis esse impedimenta, quae nuptiis contrahendis jus naturale, vel positivum divinum opposuit. Hinc Serm. de Matrim. scribit: *Duodeviginti causas in suo jure effinxit Papa, quibus omnibus matrimonium vel dissipet, vel impediat; quas tamen fere omnes et rejicio et condemno.* Martinus Kemnitius in II. Parte Exam. Conc. Tridentini, aliique Protestantes, circa matrimonium non aliam tribuunt Ecclesiae potestatem, quam explicandi verbum Dei, qualem nos Concionatoribus, et privatis Doctoribus concedimus: cumque ipsi Matrimonium e numero Sacramentorum expungant, illudque habeant pro contractu mere civili; consequentur definiunt, ad solum Magistratum politicum pertinere causas matrimoniales, soliusque civilis potestatis esse praescribere leges matrimonii, et impedimenta statuere. Protestantibus proxime accessit Joannes Launoius in Lib. de Regia in Matrimonium potestate, ubi docet, authoritatem statuendi impedimenta matrimonium dirimentia ad solos saeculares Principes jure proprio sic pertinere, ut non nisi vel

usurpatione, vel precario Ecclesia jus illud exercere possit: immo novo prorsus figmento, temerario sane atque erroneo contendit, in Canone Tridentino, quo difinitur posse Ecclesiam statuere impedimenta Matrimonium dirimentia, nomine Ecclesiae saeculares Principes intelligi debere, quorum dumtaxat authoritate illa utitur, dum non nulla Matrimonii impedimenta statuit.

CDXL. *Conclusio*. Ecclesia jure suo utitur, dum statuit impedimenta Matrimonii fidelium. Prob. Conclusio haec dogmatica I. Authoritate Tridentini, quod Sess. XXIV. Can. III. ita definit: *Siquis dixerit, eos tantum consanguinitatis et affinitatis gradus, qui Levitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum, et dirimere contractum; nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant et dirimant; anathema sit.* Et Can. IV. *Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse; anathema sit.*

CDXLI. Prob. II. Ex antiquissimo et constanti usu ac praxi Ecclesiae, quae jam a primis saeculis, nemine saecularium Principum reclamante, potestatem hanc exercuit. Apostolus I. ad *Cor.* Cap. VII. potestatem fideli conjugi dedit aliud ineundi matrimonium, comparte infideli discedente, aut cohabitare nolente sine injuria Creatoris. Eliberitanum initio saeculi IV. Can. XV. statuit: *Propter copiam puellarum, Gentilibus minime in matrimonium dandae sunt Virgines Christianae: ne aetas in flore tumens, in adulterio animae resolvatur.* Can. LXI. *Si quis post obitum uxoris suae, sororem ejus duxerit, et ipsa fuerit fidelis; quinquennium a communione placuit abstineri; nisi for-*

te dari pacem velocius necessitas coegerit infirmitatis! Can. LXVI. *Siquis privignam suam duxerit uxorem; eoquod sit incestus, placuit, nec in fine dandam esse ei communionem.* Ancyranum A. 314. Can. X. *Desponsatas puellas, et post ab aliis raptas, placuit erui, et eis reddi, quibus ante fuerant desponsatae, etiamsi eis a raptoribus vim illatam constiterit.* Neocaesariense A. 314. Can. II. *Mulier si duobus nupserit fratribus, abjiciatur usque ad diem mortis. Sed propter humanitatem, in extremis suis, sacramentis reconciliari oportet; ita tamen, ut si forte sanitatem recuperaverit, matrimonio soluto, ad poenitentiam admittatur.* S. Basilius Epist. I. ad Amphilochium, Can. VI. ait: *Canonicorum fornicatio pro matrimonio non reputetur, sed eorum conjunctio divellatur.* Ubi Balsamone interprete, Canonicos generatim dicit eos omnes, qui in Canone Ecclesiae recenseutur, id est, in Clero et Monachatu virginitatem professos. Can. XXII. *Eos, qui ex rapto habent mulieres, si ab aliis quidem desponsas habuerint, non oportet prius admittere, quam ab eis ablatae, sint in eorum potestate quibus desponsae fuerant, an eas velint accipere, an desistere. Si quis vero vacantem acceperit, auferre quidem oportet, et suis restituere; illorum autem sententiae permittere, sive sint parentes, sive fratres, sive quicunque alii virgini praesint.* Can. XXIII. Epistolam memorans a se scriptam ad Diodorum, asseverat propter impedimentum affinitatis dirimi matrimonium ejus, qui viduam fratris sui uxorem, aut qui duas sorores duxit, aut quae cum duobus fratribus contrahit. *Siricius* Epist. I. ad Himerium Tarraconensem, Cap. IV. scribit non licere cum desponsata alteri contrahere matrimonium.

Et Cap. VI. impedimentum Voti confirmat. *Innocentius I.* Epist. ad Victricium Rothomagensem, Cap. XII. praedecessoris sui de Voti impedimento edictum nova sanctione corroborat *S. Leo M.* Epist. LXXXIV. ad Anastasium Thessalonicensem, Subdiaconis conjugium prohibet. Et Epist. CXII. ad Rusticum Narbonensem, impedimentum conditionis statuit. *Agathense* A. 506. Can. LXI. diversos consanguinitatis et affinitatis gradus statuit matrimonium dirimentes. Aurelianense I. A. 511. Can. XVIII. *Ne superstes frater thorum defuncti fratris ascendat, neve se quisquam amissae uxoris sorori audeat sociare. Quod si fecerint, Ecclesiastica districtione feriantur.* Aurelianense II. A. 533. Can. XIX. *Placuit, ut nullus Christianus Judaeam, neque Judaeus Christianam in matrimonio ducat uxorem: quia inter hujusmodi personas illicitas nuptias esse censemus. Qui si commoniti a consortio hoc se separe distulerint, a communionis gratia sunt sine dubio submovendi. Aurelianense II.* A. 538. Can. X. eos qui nuptias incestas contraxerunt ante Baptismum, vel antequam Patrum statuta nossent, excusat, nec orum conjugia solvit. In posterum autem observari statuit, quod in anterioribus Canonibus de incestis matrimoniis interdictum est, ne quis relictam patris, filiam uxoris, relictam fratris, sororem uxoris, consobrinam, aut sobrinam, relictam avunculi vel patrui ducat uxorem: *Quod si qui in hoc incesti adulterio potius quam conjugio fuerint sociati, quamdiu se non sequestraverint, a communione Ecclesiastica repellantur.* Matisconense II. A. 585. Can. XVI. *Illud quoque rectum nobis visum est disponere, ut quae uxor Subdiaconi, vel Exorcistae, vel Acolythi*

fuerit, mortuo illo, secundo se non audeat sociare matrimonio. Quod si fecerit, separetur, et in coenobiis puellarum Dei tradatur, et ibidem usque ad exitum vitae suae permaneat. S. Gregorius M. Epist. Lib. XII. Epist. XXXI. ad Augustinum Anglorum Episcopum, in Responsione ad Interrogationem VI. de impedimentis consanguinitatis et affinitatis diserte pronunciat: *Quaedam terrena lex in Romana Republica permittit, ut sive fratris, sive sororis, seu duorum fratrum germanorum, vel duarum sororum filius et filia misceantur. Sed experimento didicimus, ex tali conjugio sobolem non posse succrescere: et sacra lex prohibet cognationis turpitudinem revelare. Unde necesse est, ut jam tertia vel quarta generatio fidelium licenter sibi jungi debeat. Nam secunda quam diximus, a se omnino debet abstinere: cum noverca autem misceri grave est facinus.* Tum paulo post in eadem Epistola Anglis recens conversis condonat matrimonia, in gradibus prohibitis, dum adhuc infideles essent, contracta. *Liptinense* A. 743. sub Carlomanno Majore domus regiae Can. III. *Similiter praecipimus, ut juxta Canonum decreta adulteria et incesta matrimonia, quae non sunt legitima, prohibeantur, et emendentur Episcoporum judicio.* Moguntinum A. 813. Can. LIV. *Contradicimus quoque, ut in quarta generatione nullus amplius conjugio copuletur: ubi autem post interdictum factum inventum fuerit, separetur.* Et Can. LV. *Nullus proprium filium vel filiam de fonte Baptismatis suscipiat; nec filiolam, nec commatrem ducat uxorem; nec illam cujus filium, aut filiam ad Confirmationem duxerit: ubi autem factum fuerit, separentur.* Triburiense A. 895. Can. XL. *Non*

licet, nec Christianae religioni oportet, ut ullus ea utatur in matrimonio, cum qua prius pollutus est adulterio. Gregorius V. A. 998. in Synodo Romana Roberti Francorum Regis cum Berta consanguinea matrimonium irritum fuisse, et modis omnibus dissolvendum, sub anathematis interminatione pronunciavit; simulque Erchembaldum Archiepiscopum Turonensem, caeterosque Episcopos qui his nuptiis contra Ecclesiasticam regulam interfuerant, donec ab iis foret Apostolicae Sedi satisfactum, communione privavit. Atque haec pauca e multis exempla adduximus, quibus ostenditur constans atque antiquissima Ecclesiae praxis statuendi pro jure suo impedimenta matrimonii. Quis autem sibi persuadeat, sanctissimos Praesules potestatem sibi indebitam arrogasse, aut saeculares Principes in tuendis juribus suis tam desides fuisse, ut conqueri numquam sint auditi, potestatem suam a Romanis Pontificibus, aut Conciliis Ecclesiasticis atteri leges statuendo quibus matrimonia fidelium dirigerentur? Quin saeculo etiam XVI. Galli aperte hoc jus Ecclesiae agnoverunt, cum Oratores Galliarum, nomine Regis Christianissimi Caroli IX. a Tridentinis Patribus postularunt, ut matrimonia clandestina, et filiorum familias sine consensu parentum inita, declararentur invalida: quorum primum concessit sacra Synodus, alterum denegavit.

DCXLII. Prob. III. Ratione. Christus eam Ecclesiae suae in res spirituales potestatem concessit, quae necessaria est ad optimum Christianae reipublicae regimen, ad mores rite ac sancte instituendos, atque ad salutem animarum promovendam. Atqui talis est potestas ferendi leges, quae spectant publicam Sacra-

mentorum administrationem, nuptiarum solemnitatem et conditiones, quibus fideles possunt eas licite ac valide celebrare; Matrimonium enim verum est novae Legis Sacramentum, quod in bonis Ecclesiae continetur, quia ejus subsidio spiritualis Dei civitas crescit; ac praeterea ex eo debite vel indebite contracto saepe, magna saltem ex parte, tota vitae ratio ac salus aeterna dependet.

CDXLIII. Caeterum ex eo, quod Ecclesia jure suo impedimenta quaedam matrimonium dirimentia possit statuere, sequitur eam etiam habere potestatem justis de causis in his impedimentis dispensandi; quia qui legem tulit, potest illam vel penitus abrogare, si id expedire judicaverit, vel circumstantiarum habita ratione in quarumdam personarum gratiam justis de causis illius obligationem suspendere. Hinc *Tridentinum* Concilium Sess. XXIV. Can. III. anathema dicit illi qui dixerit, Ecclesiam in nonnullis impedimentis dispensare non posse. Hac tamen in re notandum est I. Ecclesiam non posse in iis impedimentis dispensare, quae jure naturali, aut jure positivo divino constituta sunt; sed in iis tantum, quae jure Ecclesiastico a Pontificibus aut Conciliis fuere statuta. II. Potestatem hanc soli Romano Pontifici convenire, atque illis quibus eam Pontifex communicavit. Ratio est, tum quia impedimenta matrimonium dirimentia vel a Romanis Pontificibus, vel a Generalibus Conciliis sunt instituta, in quorum Decreta potestatem non habent Episcopi: tum quia id debita Sedi Apostolicae reverentia exigit, cui potissimum Canonum observatio et dispensatio divinitus est commissa. In quibusdam tamen casibus, de quibus passim in Theo-

logia morali agi solet, possunt etiam Episcopi ex tacito Romani Pontificis consensu dispensare.

CDXLIV. *Quaeres I.* An Princeps infidelis pro subditis suis infidelibus, aut etiam Princeps fidelis pro subditis suis infidelibus possint introducere impedimenta Matrimonium dirimentia? Resp. affirmative. Prob. assertio I. negative: quia solida ratio ostendi nequit, cur haec potestas Principibus laicis sit deneganda. II. positive. Matrimonium infidelium non est Sacramentum, sed contractus mere civilis. Ergo sicuti reliquis contractibus, ita etiam matrimoniis infidelium, si bonum Reipublicae id exigat, praescribi potest certa forma et solemnitas, sine qua sint irrita et invalida.

CDXLV. *Quaeres II.* An Princeps saecularis fidelis possit pro subditis suis fidelibus impedimenta matrimonium dirimentia statuere; ita ut quamvis ejusmodi matrimonia sint valida quoad Sacramentum et vinculum, habeantur tamen pro invalidis quantum ad effectus aliquos civiles, ut sunt exhaeredatio, rescisso donationum, privatio omnium, quae vi consuetudinis aut contractus matrimonialis obvenire possunt? Resp. probabilius affirmative. Prob. assertio I. quia ostendi nequit, cur id Principibus laicis non liceat, siquidem id bonum Reipublicae exigat. II. Ex praxi Galliae, in qua matrimonia sine consensu parentum contracta declarantur invalida quoad civiles effectus, nempe quoad dotem uxoris jus ad haereditatem etc. quin Ecclesia hanc praxin palam aut tacite improbaverit.

CDXLVI. *Quaeres III.* An Princeps saecularis fidelis potestatem habeat pro subditis suis fidelibus statuendi impedimenta, quae Matrimonium dirimant in ratione Sacramenti? Resp. negative. Ita certa atque indubi-

tata omnium Catholicorum. Prob. assertio I. Matrimonium ut est Sacramentum, non politicis sed Ecclesiasticis legibus subditur, nullumque in illud jus habent saeculares Principes. Ergo nulla lege laica dirimi potest, si sub ratione Sacramenti consideretur. II. Tridentinum Sess. XXIV. Can. XII. definivit: *Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad Judices Ecclesiasticos; anathema sit.* Ergo multo magis ad judices Ecclesiasticos spectat judicare de Matrimonio, prouti Sacramentum est.

CDXLXVII. *Quaeres IV.* An Princeps saecularis fidelis potestatem habeat pro subditis suis fidelibus statuendi impedimenta quae Matrimonium dirimant, non quidem ut Sacramentum, sed prout est contractus civilis, et quoad vinculum? Resp. iterum negative. Prob. assertio I. communissima authoritate Theologorum, et S. Thomae, qui in IV. Sententiarum, Dist. XLII. Quaest. II. ad IV. ait: *Prohibitio legis humanae non sufficit ad impedimentum matrimonii, nisi interveniat authoritas Ecclesiae, quae idem etiam interdicat.* II. Contractus civilis est essentialis materia Sacramenti Matrimonii qua sublata tollitur etiam ipsum Sacramentum. Ergo ex quo Christus Matrimonium evexit ad dignitatem Sacramenti, Principes laici non amplius habent potestatem statuendi impedimenta quae diriment matrimonium etiam in ratione contractus civilis, et quoad vinculum; alias Principes laici haberent etiam potestatem ipsum Sacramentum indirecte irritum faciendi. *Confirm.* Plus est, matrimoniis inter fideles contrahendis ponere leges, et constituere impedimenta, quam cognoscere de causis matrimonialibus inter fideles exortis. Atqui Principes laici de his causis cognoscere nequeunt juxta Canonem XII. Tridentini Sess. XXIV.

Ergo multo minus iis contrahendis leges ponere, et impedimenta possunt statuere, cum recepta sit regula; Cujus quis in aliqua materia non sortitur forum, ejus etiam legibus non ligatur. III. Quamvis Imperatores approbaverint, non utique in ratione Sacramenti, sed contractus mere civilis matrimonia illorum, qui repudiata ob adulterium aliasque causae uxore, aut dissoluto ex mutuo consensu priori matrimonio secundas nuptias inibant; item matrimonia inter affines et consanguineos; Ecclesia tamen ea semper reprobavit, ut patet ex *S. Gregorio M.* Lib. XII. Epist. XXXI. ad Augustinum Anglorum Episcopum. *S. Hieronymo* Epist. XXX. ad Oceanum. (Vide dicta Num. CDXXXVI.) Ergo Ecclesia hoc jus numquam agnovit in Principibus laicis. IV. Rationibus, quas affert Sfortia Card. Pallavicinus in Hist. Conc. Tridentini, Lib. XXIII. Cap. IX. Num. XII. *Procul dubio, si a suo quisque animo aemulationem aut invidentiam erga Ecclesiasticas amoverit, intelliget, quantae sit utilitatis, ut contractus, cujus libertas et certa efficacitas adeo necessariae sunt ad salutem et quietem animarum, pendeat in omnibus Christi fidelibus ab Ecclesiae constitutionibus, uniformibus, et a charitate profectis, quae tendunt ad sempiternam subditorum salutem; non autem a discrepantibus, et saepe minus tolerabilibus Principum laicorum, qui temporarium bonum intendunt. Quod si haec Ecclesiae jurisdictio bona ac legitima non esset, sed arrogata et surrepta, affirmari oporteret, orbem terrarum ante nos diu plenum caecorum fuisse, dum per immensum temporis spatium Principes et Magistratus in cunctis Christiani ordinis orbis partibus tanti ponderis potestatem Ecclesiae reliquerunt; quod neque ex concessione, neque ex negligentia contigisse videtur in rebus mere civilibus.*

CDXLVIII. *Dices* *I.* Matrimonium non est tantum Sacramentum, sed etiam contractus civilis. Ergo sub hac ratione subjicitur potestati laicae. II. Principum saecularium est providere ea, quae ad tranquillitatem et bonum reipublicae pertinent. Atqui matrimonium, ut est contractus civilis, pertinet ab bonum et tranquillitatem reipublicae. Ergo. III. Ecclesia leges a Principibus Christianis circa matrimonium latas confirmavit et laudavit. Resp. ad I. C. A. N. C. Hoc ipso quod Matrimonium a Christo elevatum fuerit ad Sacramenti dignitatem, exemtum fuit a potestate laica. Exemplum habes in persona Ecclesiastica. Sicut enim persona Clerici aut Religiosi, licet ante Ordinationem et professionem religiosam subjecta fuerit Principi et Magistratui saeculari, post illam tamen a laica jurisdictione eximitur: ita etiam matrimonium, quamvis ante elevationem ad dignitatem Sacramenti fuerit contractus mere civilis, et propterea sub dispositione potestatis saecularis, post illam tamen elevationem a laica potestate subtractum est. Ad II. D. M. Si illa subjecta sint potestati laicae, C. M. Secus, N. M; alias Principes laici etiam in Religionis negotio potestatem suam exercere possent, quia Religio quam maxime pertinet ad tranquillitatem et bonum reipublicae. Satis itaque hac in parte provisum est bono publico, quod Christus potestatem hanc inducendi impedimenta dederit Ecclesiae. Ad III. Resp. Caesareas leges quandoque ab Ecclesiae fuisse approbatas, easque per hunc ipsum Ecclesiae consensum vim suam ac robur obtinuisse in rebus matrimonialibus; quandoque autem aperte fuisse reprobatas, ut paulo ante diximus.

CDXLIX. *Quaeres V.* An Princeps infidelis possit impedimenta Matrimonium dirimentia statuere pro subditis suis fidelibus? Resp. negative. Ratio est, quia fideles subditi sicut in caeteris rebus ad salutem animae ordinatis, ita etiam in contrahendo matrimonio, quod novae Legis verum est Sacramentum, Ecclesiasticis et Canonicis legibus tenentur; ita ut illorum conjugia, si ab ipsis, quocumque in loco degant, contra sacros Canonos inita sint, valore careant: contra vero valida sint ac legitima, si ex eorum praescripto coaluere. Quare dicendum omnino est, nuptialem fidelium contractum, eo ipso quod a Christo elevatus fuerit ad dignitatem Sacramenti a potestate Principum tam fidelium quam infidelium subtractum fuisse, atque Ecclesiae subjectum, ita ut conjugia fidelium nullis possint saecularium Principum legibus dirimi quoad vinculum et Sacramentum.

OBJECTIONES.

CDL. *Objicitur I.* Scripturarum silentium. Nullum in Scripturis extat vestigium, quod Deus potestatem hanc in Ecclesiam transtulerit. Ergo absque fundamento haec potestas Ecclesiae tribuitur. Resp. I. D. A. Nullum exstat vestigium, id est, Scriptura non facit expressam mentionem hujus potestatis Ecclesiae concessae, C. A. Non facit implicitam saltem mentionem, N. A. Joan. Cap. XX. Christus ait Apostolis: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos.* Id est, pari auctoritate, et ob eumdem finem mitto vos ut Legatos et Apostolos meos, qua ego missus sum a Patre. Atqui Christus certe habuit potestatem statuendi impe-

dimenta matrimonium dirimentia, eamque *Matth.* Cap. XIX. exercuit, quando matrimonium, ad primaevam institutionem revocavit, abrogato repudii libello. Ipse etiam Apostolus I. ad *Cor.* Cap. VII. data sibi et Ecclesiae authoritate declaravit, posse conversum ad nova vota transire, si conjux infidelis pacifice, et sine Creatoris injuria habitare renuat. Resp. II. N. C. Quamvis id probari non posset ex Verbo scripto, invicte tamen ostenditur ex Verbo tradito, quod paris est cum Verbo scripto authoritatis; hancque traditionem demonstrat antiquissima Ecclesiae praxis, ut paulo ante ostendimus Num. CDXLI.

CDLI. *Objicitur II.* Authoritas Conciliorum. *Milevitanum II.* seu potius Carthaginense A. 418. Can. XVII. vetuit, ne dimissus ab uxore, aut dimissa a marito, alteri conjungantur, legemque Caesaream, qua id pariter prohiberetur, petendam esse censuit. *Moguntinum* A. 813. postquam diversa consanguinitatis, cognationis, et spiritualis affinitatis impedimenta distinxit, a Carolo M. Imperatore petiit confirmationem. Ergo Concilia censuerunt, nullam a se impedimentum matrimonii posse decerni, nisi approbante Principe saeculari. Resp. C. A. N. C. Concilia non petierunt Canones a Principibus saecularibus confirmari, ut sic Canonibus tribueretur auctoritas quam alias non haberent; sed ut promptius sanctiusque, a fidelibus observarentur, qui saepe metu temporalis poenae magis ducuntur, quam supplicii aeterni, aut divinae offensae.

CDLII. *Objicitur III.* Authoritas Ecclesiae Gallicanae. Quamvis Concilium *Tridentinum* Sess. XXIV. Cap. I. de Reform. Matrim. definierit rata ac valida es-

se filiorum familias matrimonia sine parentum consensu inita: *Eos Sancta Synodus anathemate damnat, - - qui falso affirmant, matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse; et parentes ea rata, vel irrita facere posse*; Ecclesia tamen Gallicana habet haec matrimonia pro invalidis. Ergo censet, potestatem statuendi impedimenta matrimonii non fuisse datam Ecclesiae, sed Principibus laicis. P. A. Henricus III. in Generalibus Comitiis Blesensibus Artic. XL. Henricus IV. A. 1606. Ludovicus XIII. A. 1629. declararunt, ejusmodi matrimonia invalide esse contracta. *Volumus*, inquit Ludovicus XIII. in Edicto A. 1629. *omnia matrimonia contra dicti statuti* (Blesensis) *tenorem contracta, declarari invalide contracta: obliganturque Judices Ecclesiastici causas matrimoniales convenienter huic articulo dijudicare.* Resp. N. A. Ad *prob.* D. A. Reges Galliarum declararunt ejusmodi matrimonia invalide fuisse contracta quoad civiles effectus dumtaxat, nempe quoad dotem uxoris, jus ad haereditatem, prolium legitimationem etc. C. A. Quoad vinculum et Sacramentum, N. A. Christianissimi Reges mentem suam saepius declararunt. Cum Edictum illud Ludovici XIII. promulgatum fuisset, Clerus Gallicanus tunc temporis in Comitiis Parisiensibus congregatus, Regem his verbis admonendum duxit: *Rex humiliter supplicatur, ut considerare non pigeat, quantum sit momentum in hoc articulo, qui eget expositione ad duarum difficultatum elucidationem. Prima est, ut non aliter intelligantur hae voces valide aut invalide contracti matrimonii, quam per relationem ad contractum civilem, et nullatenus ad contractum spiritualem Sacramenti. Secun-*

da, *ut non adstringantur Ecclesiastici ad judicandum secundum hujus Edicti*, *simulque Blesenses articulos*, *sed juxta sacros Canones*, *et Ecclesiastica Decreta*, *quae sunt unica regula et norma judicii Ecclesiasticorum. Hi enim non possunt*, *aut debent jurisdictionem*, *quam a solo Deo collatam habent circa res spirituales ab ipsis laicis mutuari. Quapropter necesse est ex ipso articulo resecare haec verba: Et obligabuntur Ecclesiastici Judices in causis istiusmodi matrimonium judicare ad hujus articuli normam.* Hoc exhibito supplici libello, Rex magno Regni Cancellario, ac quibusdam selectis sanctioris consilii Officialibus respondendi onus demandavit, qui in haec verba Regis nomine rescripserunt: *Commonitio Cleri*, *quod spectat ad priorem difficultatem*, *sic resoluta fuit*: *Verba ista*, *valide aut invalide contracta matrimonia*, *non esse aliter explicanda*, *quam per solam relationem ad contractum civilem per laicos judices. Altera pariter difficultas justa et rationi congrua visa fuit.* Vide plura apud *Tournely* de Sacram. Matrim. *Joan. Cabassutium* Lib. III. Theoriae et praxis Juris Canon. et in Notitia Ecclesiastica, pag. 662.

CDLIII. *Dices I.* Arresta supremarum Curiarum Galliae ostendunt, matrimonia illa aliquando ita fuisse rescissa, ut iis qui haec contraxerant, potestas fuerit facta convolandi ad alias nuptias. Ergo Resp. I. Arresta illa fuisse saecularium Curiarum, non vero Ecclesiae Gallicanae, id est, Episcoporum ac Theologorum Galliae, qui omnes affirmant valida esse haec matrimonia quoad substantiam, id est, in ratione Sacramenti, et quoad vinculum conjugale. Ergo sensus Ecclesiae Gallicanae nobis non adversatur. Resp. II.

Matrimonia illa a Parlamentis, seu Curiis saecularibus fuisse rescissa, non propter defectum consensus parentum, sed propter aliud impedimentum simul occurrens vel clandestinitatis, vel raptus. Advocati enim Galli, et Parlamenta Regni per raptum, quod a Tridentino inter impedimenta dirimentia positum fuit, non tantum intelligunt violentam abductionem sponsae de loco in locum, sed etiam seductionem et subornationem, cui sponsa non repugnat, blanditiis et promissis seducta; ita ut sub praetextu amoris furtive subtrahatur obedientiae parentum, et ad matrimonium inducatur iis artibus, quae honestatem conjugii dedecent. Atque hunc raptum seductionis, aeque ac violentum, volunt esse impedimentum Matrimonia dirimens, quiscumque demum conjugum ab alio seductus fuerit.

CDLIV. *Dices II. Ludovicus XIII.* A. 1635. judicio etiam Parlamenti, et Cleri Gallicani, irritum declaravit matrimonium Gastonis fratris sui, Ducis Aurelianensis cum Margaretha, sorore Caroli III. Lotharingiae Ducis, ex eo tantum capite, quod se inscio et invito fuisset contractum. Ergo. Resp. Clerum Gallicanum sensisse hoc matrimonium esse invalidum, quia privilegium esse ajebat Regum Galliae, antiqua consuetudine praescriptum, et Ecclesiastica auctoritate munitum, quod sine Regis consensu invalida sint filiorum suorum, et aliorum regii sanguinis Principum, qui Solio sunt proximi, matrimonia. Verum cum Ludovicus XIII. Episcopum Montis Pessulani in causa Gastonis Romam misisset, alienam is omnino a Regis et Cleri Gallicani sententia Aulam Romanam invenit. Facultas etiam Theologica Lovaniensis super eodem Gastonis matrimonio consulta, respondit, quamvis illud declararetur invali-

dum, sustinendam tamen a conjugibus potius esse excommunicationem, quam illud dissolvendum; eoquod conditiones omnes, quas Ecclesia in conjugiis requirit, fuerint observatae.

CDLV. *Objicitur IV.* Paritas. Ecclesia non potest apponere Baptismo, Confirmationi, et Eucharistiae novas conditiones, sine quibus Sacramenta illa confici nequeant. Ergo neque potuit instituere impedimenta Sacramentum Matrimonii irritantia. Resp. C. A. N. C. Materia illorum Sacramentorum, utpote quid physicum, non pendet ex arbitrio hominum, sicut contractus qui est materia Sacramenti Matrimonii; nam aqua naturalis est vera aqua independenter a voluntate hominum, idemque est de oleo, impositione manuum, et pane triticeo. At vero contractus Matrimonii cum sit quid morale, penes Ecclesiam est ei apponere quas voluerit conditiones et solemnitates, sine quibus verus ac legitimus non erit contractus, nullamque pariet obligationem.

CDLVI. *Objicitur V.* Ratio. Matrimonium est contractus politicus ac civilis. Ergo Ecclesia nihil in illud habet potestatis. II. Ecclesia non potest mutare materiam Sacramenti, ab ipso Christo jam determinatam. Ergo neque potest contractum matrimonialem irritare, qui est materia Sacramenti Matrimonii. Resp. ad I. D. A. Matrimonium est contractus civilis simulque verum Sacramentum, C. A. Contractus mere civilis, N. A. et Conseq. Ad II. D. A. Ecclesia non potest materiam Sacramenti mutare formaliter, id est, non potest facere, ut contractus legitimus non sit materia Sacramenti Matrimonii, C. A. Non potest mutare materialiter, id est, legem aliquam ferendo ob spirituale bonum reipublicae non potest facere, ut contractus qui antea legitimus erat,

fiat illegitimus : sicque hoc ipso desinat esse materia Sacramenti. N. A. et Conseq. Christus in genere materiam Sacramenti Matrimonii voluit esse contractum legitimum : quis vero contractus matrimonialis dicendus sit legitimus, Ecclesiae reliquit determinandum.

Haec, quae de praecipuis Orthodoxae fidei nostrae dogmatibus adversus Novatores disserui, infallibili Ecclesiae Catholicae, Apostolicae, ac Romanae judicio prono animo ac sincerissimo affectu subjicio, ut initio Operis mei praefatus sum; si quid a me in scribendo erratum sit, paratissimus retractare et emendare. Faxit Deus gratiae suae lumine, ut Fratres nostri segreges, et in Calvini, Lutheri, Socini, Jansenii, aliorumque sectis errantes remoto a cordibus velamine, oculos aperiant veritati, omniaque Orthodoxae fidei dogmata, quae Catholica, Apostolica, et Romana Ecclesia, Magistra et Mater omnium Ecclesiarum, columna et firmamentum veritatis, secundum Scripturam sacram, et Apostolicas Traditiones constanter et inviete profitetur, nobiscum in ejusdem verae Ecclesiae sinu profiteantur et ipsi, ac propugnent; ut ex illis nobiscum fiat unum Ovile et unus Pastor.

O. A. M. D. G.



INDEX

RERUM PRAECIPUARUM,

QUAE IN III. PARTE TRACTATUS VI. DE SACRAMENTIS CONTINENTUR.

A

B

C

D

E

F

G

H

I

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

V

W

O. A. M. D. G.

IMPRIMATUR

Si videbitur Reverendissimo Pat. Sac. Palatii Apostolici Magistro.

Cand. M. Frattini Arch. Philip. Vicesg.

IMPRIMATUR

Fr. Philippus Anfossi Sacri Pal. Apost. Mag.



ERRATA CORRIGE

Pag.	Lin.	Errata	Corrige
22	3	Deus in natura	Deus unicus in natura
24	27	serras	terras
43	13	quo	quod
49	14	affectuum	affectum
54	19	anxietate	anxietatem
72	21	unum	unam
103	5	qui	quia
116	23	dixit	non dixit
117	9	habuere	non habuere
123	6	ομοιουσιον	ομουσιον
124	5	ομουσιον	ομοιουσιον
125	22	docet	decet
129	1	fuisset	fuisse
144	1	et	est
158	1	faveret	faceret
158	26	miserabiliter	mirabiliter
179	2	Peomissus	Promissus
195	27	fere	fore
216	22	erat	erant
236	27	illaeaque	illaesaque
237	ult.	Ma-	fue-
238	ult.	paritarum	parituram
253	21	qui	quid
259	11	confunctionem	conjunctionem
260	15	Christo	Christos
262	16	libros	libro
285	5	illa	illi
325	7	patris	partis
332	11	nativitatis	nativitas
332	20	Christum	Christus
358	23	meritum	merito
360	8	humanitas	humanitus
366	31	dici	dicit
378	18	faventum	faventem
380	21	indicat	indicant
381	7	subsistite	subsistit
407	6	afficiebant	afficiebat
408	32	pertutit	pertulit
409	15	perpercit	pepercit
431	1	domnum	donum
442	23	omnem	omnium



